

Kamody Miklós

INDUL A POSTAKOCSI . . .

200 éves a miskolci posta

BORSODI
KISMONOGRÁFIÁK
35

KAMODY MIKLÓS

INDUL A POSTAKOCSI

**200 ÉVES A MISKOLCI POSTA
1790–1990**

Herman Ottó Múzeum
Miskolc, 1990

Lektorálta:
VÖRÖS KÁROLY
CSORBA CSABA

Szerkesztő:
SZABADFALVI JÓZSEF
VERES LÁSZLÓ

Technikai munkatárs:
FEKETÉNÉ BÍRÓ EDIT

Borító:
VALENT EDE

ISBN: 963 7221 32 8

Felelős kiadó: DR. SZABADFALVI JÓZSEF

ELŐSZÓ

A magyarországi posták sorában jelentős szerepet tölt be Miskolc város postája, mely 1990. szeptember 1-jén kétszáz éves.

Megnyitását katonai és kormányzati okokból megelőzték a dunántúli, felvidéki és erdélyi nagy postahelyek. Miskolc postájának megnyitását már nem katonai, kormányzati, hanem Mária Terézia és II. József merkantilista gazdasági politikája tette szükségessé.

A város XVIII. század végi kereskedelmi forgalma, ipari tevékenysége indokoltta tette a postaállomás felállítást és az országos postahálózatba való bevonását. A nemesi vármegye szembenállása a kormányzati szervekkel e téren is megnyilvánult és késleltette e törekvés megvalósítását.

A postaállomás megnyitása, majd működése során a szerző levéltári iratok alapján mutatja be a XVIII–XIX. századbeli Miskolcot, a megye több postahelyét, vázolja a postakocsin való utazás feltételeit, a korabeli postakocsi-menetrendet, a viteldíjakat, a társadalmi környezetet és gazdasági életet, beavatja az olvasót városunk múltjába, mindennapi gondjaiba, így munkája forrásértékűvé válik az utókor számára.

A szerző, Miskolc város és a magyar postatörténet közismert kutatójának ezen munkája kiegészíti a korábban megjelent Észak-Magyarország hírközlésének története (1985) és 100 éves a miskolci telefonközpont (1988) c. kiadványokat, melyek közül az első, csakúgy mint a jelenlegi könyv, a Magyar Posta és a Herman Ottó Múzeum közös kiadványaként jelent meg, jelezve ezzel a két intézmény gyümölcsöző együttműködését.

Ajánlom a könyvet azoknak, akik Miskolc város, és benne a miskolci posták múltja iránt érdeklődnek.

Miskolc, 1990. június 21.

Kertész István
a postaigazgatóság vezetője

BEVEZETÉS

Kétszáz éve, 1790. szeptember 1-jén a város Zsolcai kapujában először szólalt meg a postakürt, jelezve városunk bekapcsolódását az országos, azon keresztül az európai postahálózatba. Elég későn, hiszen Miskolctól alig tíz kilométerre fekvő Ónodot már 1715-től érintette a Bécsből–Pozsonyon–Budán át Erdélybe tartó postavonal, elkerülve a koronabirtok, valamint Borsod vármegye székhelyét, a gyorsan fejlődő Miskolcot és a Kassáig húzódó, jó úttal rendelkező Hernád-völgyet. A postaállomás ezen késői megnyitásának okát nemcsak a város kedvezőtlen földrajzi fekvésében, hanem inkább a helyi hatalmi tényezők magatartásában találtam meg.

A kétszáz év postai eseményeinek megismeréséhez szükségesnek tartottam Borsod vármegye és Miskolc város korabeli közigazgatási, postai viszonyait, a lakosság életét a leghitelesebb forrásból; a megyei közgyűlések, a városi tanácsulések jegyzőkönyvéből, a helytartótanácsi, kamarai szervekkel folytatott levelezésből bemutatni. A felkutatott iratokból kiviláglik a XVIII. század végi nemesi vármegye és a kormányiszervek nem éppen zökkenőmentes kapcsolata a rendelkezések értelmezésében és végrehajtásában. A rendelkezésre álló levéltári anyag felkutatása és feldolgozása hosszú időt vett igénybe. A latin–magyar keveréknyelvű iratok lefordítása, szakszerűvé tétele nagy munkát jelentett, de az eredeti forrásból való merítés érdekessége és szépsége legyőzte a fáradtságomat.

Ezekből ismertem meg az első postamester, Bakos László vigiliárum magister szomorú sorsát, a frissen nemesített Szedliczky családot, a nagy tekintélyű Duronellieket, a Benéket, kiknek pályafutása a kassai postaigazgatóságon át posta-vezéregazgatásig emelkedett, Manschel Vincét és Csikesz Lajost, előbbi az 1878-as árvíz, utóbbi a németek elől 1944-ben mentette a postát.

Említést teszek a beosztott tisztviselőkről, a kézbesítőkről, akik minden nap igyekeztek jó szolgáltatást nyújtani a közönségnek, és megbecsülést szerezni a postának, az ország talán legrégebb közintézményének.

A postai szolgálat, a postakocsin való utazás feltételeinek, korabeli kellékeinek, mint a feladóvények, tértivevény, díjzabás, menetrend bemutatásával igyekeztem a postakezelést közelebb hozni az olvasóhoz. A XIX. századbeli híradástechnikai állapotot, a vasúti közlekedés beindulását a korabeli sajtó megnyilvánulása alapján mutattam be. A telefonszolgálat miskolci múltját csak időrendileg vázoltam, mert 1988-ban a telefon százéves működését külön kiadványom részletesen ismertette. Visszatérő témája a könyvnek a posta elhelyezése. Ennek oka a forgalom dinamikus fejlődésében és a város anyagi helyzetében található. Amikor másfél évszázad után a postapalota felépítésével ez is megoldódott, az 1945-ben létesített postaigazgatósággal kellett megosztani az épületet.

Az utolsó ötven év történetét személyes tapasztalatomból merítettem, hiszen 1938-ban itt kezdtem meg postai pályafutásomat, és kevés megszakítással itt, ebben az épületben töltöttem le négy évtizedes szolgálati időmet kezdetben a salter mellett, majd a postaigazgatóságon. Nyugállományba vonulásom után még tíz évig a Postamúzeum kutatója, szaktanácsadója foglalkoztam a Magyar Posta múltjával. Így számolhattam be arról, hogyan lett a kis miskolci postastációból az ország egyik legnagyobb postaszerve.

I. A MAGYARORSZÁGI POSTA A XVIII. SZÁZAD MÁSODIK FELÉBEN

1. A menetrendszerű postajáratok indulása

A török megszállás megszűnése, a Rákóczi-szabadságharc után a posták újjászervezése a Habsburgok politikai érdekeinek megfelelően történt. III. Károly (1711–1740) a bécsi udvar új kereskedelmi szellemű gazdasági politikájának megfelelően az osztrák örökös tartományok iparának és kereskedelmének fejlesztésére törekedett. Ehhez eszközül Magyarország fejlődésnek indult gazdasági erőforrásait igyekezett felhasználni. A postahálózat kiépítése 1711–1715 között több erre vonatkozó királyi rendelet ellenére nehezen haladt. Az idegen nemzetiségűek az újabb forradalmi megmozdulástól, a hazaiak – a németek iránti ellenszenvből és a postalétesítés költséges voltától gátolva – nem igyekeztek postamesteri állást vállalni.

Az uralkodó a probléma megoldásaként – felismerve a posta gazdasági jelentőségét – 1722-ben az osztrák örökös tartományok postáit (ide sorolva hazánkat is) a hűbértartós *Paar családtól* évi 60 ezer forint fizetés és bizonyos kedvezmények biztosítása ellenében állami kezelésbe vette. Az egyezség jogilag csak a posta regále jövedelmet váltotta meg, a posta hűbértartós névleg még a Paar család maradt. Ezt a névlegességet szüntette meg idővel a gyakorlat; a posta ténylegesen állami hatáskörbe került, és lassanként kiszorította a hűbértartókat a vezetésből. A posták falára osztrák császári címer került, jelölve a posták uralkodói védettségét.

A postamesteri állások vonzóvá tétele érdekében különböző kiváltságokat, kedvezményeket igyekeztek nyújtani. A postai bevételek emelése érdekében korlátozták a magánszemélyek közötti fuvarozását, de kevés sikerrel, mert a postamesterek által rendelkezésre bocsátott utazási eszközt az utazók, a fuvaroztatók drágállták, inkább a falusi fuvaros gazdákkal alkudtak meg elfogadható összegben.

Mária Terézia (1740–1780) tovább folytatta atyja merkantilista gazdasági politikáját, annak következtében a posta mindjobban elhagyva kormányzati és hadi jellegét, kereskedelmi jelleget öltött. A két ország kapcsolatát a levélforgalmon túl az áru és pénz szállítására is időszzerűen tartotta kiterjeszteni, a postaszállítást fejleszteni és rendszeressé tenni. A Bécs–Prága és Bécs–Linz közt 1749-ben bevezetett menetrendszerű gyorskocsi (*Eilwagen v. Diligence* = *delizsansz*) sikeres próbája alapján 1750. augusztus 5-én a postakocsin való szállításra egy császári pátens a pénzküldeményekre és a hús font (kb. 10 kg) súlyig terjedő csomag szállítására a postának monopóliumot biztosított minden olyan útvonalon, ahol e járatok már közlekedtek. Az új járáthálózat igazgatására Bécsben külön kocsiposta főexpedíciót szerveztek, mely a bécsi udvar magánvállalataként működő kocsiposta-hálózatot a levélposta-hálózattól

külön irányította. Ezzel az intézkedéssel a postai szolgálatot két részre osztotta: levélpostára és kocsipostára.

Magyarországon a menetrendszerű postakocsijáratokat 1752. szeptember 18-án indították be Bécs–Pozsony közt naponkénti, Bécs–Buda között hetenkénti, míg Buda–Temesvár–Nagyszében közt négyhetenként egyszeri forgalommal. Mivel a kocsipostát nem kívánták a magyar kormányzások befolyása alá rendelni, e posták irányítása a birodalmi központi kormányzások kezelésében maradt. A személyszállítás hazánkban ez időben sem lett az állam fenntartott joga, magánszemélyek is foglalkozhattak fuvarozással. Ezzel a lehetőséggel a magyar vállalkozók éltek is (1. kép):

A magyarországi kocsiposta indulását a budai császári és királyi főpostahivatal az alábbi Tájékoztató útján hozta a lakosság tudomására:
 „Ő császári és királyi felségének az állam javára a posta ügyeiben eddig hozott legkegyelmesebb rendelkezései is igen eredményesek voltak. Hogy több kényelme legyen az utasoknak és mindenkinek, akik különböző dolgokat, árukat, ékszereket és pénzt aranyban ezüstben a csomagban, ládákbán, kofferokban, vagy hasonló idevaló tartókban biztonságosan és sérülés mentesen szállítani akarnak, e hó 18-tól kezdődően hetenként egy

uns: dirigenda veniunt, quod tamen de Jovis Veneris
 Posoniensibus utentibus itinerantibus haud quaquam in-
 telligentibus. Incommodum igitur praecipuum pro-
 ducatur. Currendum Postarum huius Posoniensibus quidem
 quoniam. Quodam vero Anno per Septimum mensis Septembris
 edictum Instauratum, 15to Currendis Mens Septembris
 Exordium dedit.

Hinc ad id sum. Re liberaque Civitatis huius Magistrum
 ad Sacrum Sacrae, et sine requisita in Premio de Pu-
 blicationis Praesentibus significatur. Datum ex Con-
 silio Regis Locum Posoni de Posonia Septembris
 Anno Milleesimo septingentesimo Quingentesimo Secundo
 et undecimo Celebrato

Comes Josephus Keglevich
 Coniunx Fabian Koval

Michael Sányi

1. kép

postakocsi indul Bécsből minden hétfőn 8 órakor reggel és szerdán reggel ide (ti. Budára) megérkezik. Innen e hó 24-étől kezdődően minden vasárnap 8 órakor reggel indul és kedden ebéddidőben Bécsbe érkezik.

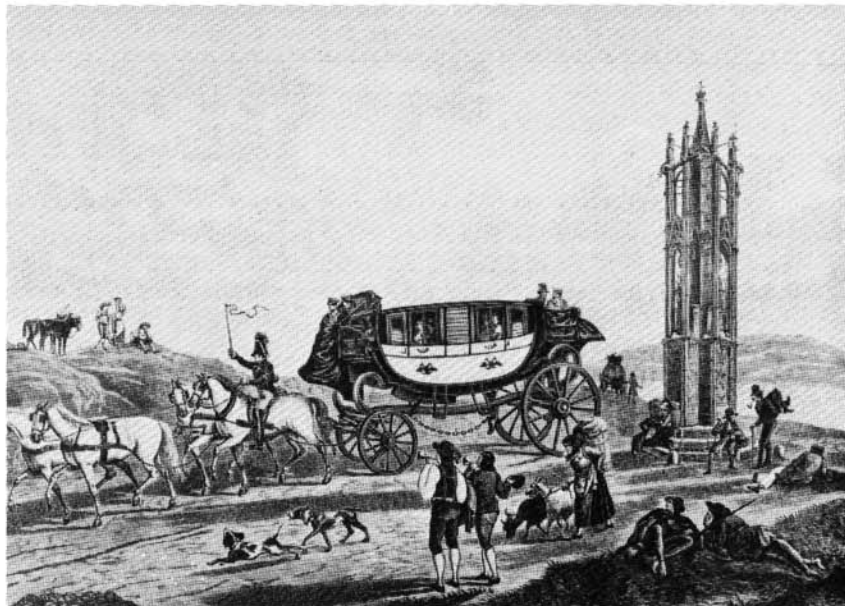
Nemcsak egyedül a Bécs–Buda közt található postaállomásokról, hanem Pozsonyba és onnan vissza is (ahonnan a postakocsi naponta Bécsből érkezik és hasonló módon oda indul) utasokat, csomagokat, dobozokat, kofferokat és pakkokat vihetnek magukkal.

A nagyobb biztonság érdekében egy kalauzt kell a kocsi őrzésére állítani aki azt kíséri is.

Az utasnak ezen szállításért minden postamérföldenként 20 krajcárt kell fizetnie és pedig azon a helyen ahol felül. Az egész díjat a végcélig meg kell fizetnie és az egyes (szimpla) postán a postakocsisnak 5 krajcár borraalót, és ezt arányosan minden másfél és duplapostán is fizetni kell. Ennek ellenében az utas 50 font (kb. 25 kg) súlynyi csomagot szabadon (díjtanul) szállíthat.

Hasonló módon Bécsből kiindulva a postakocsi a postai útvonalon Grázon, Laibachon át Triesztig, azután Linzen keresztül mielőbb Salzburgba, mint a Római Birodalomba, Hollandiába, Morvaországban át Prágába, Drezdába, Lipszébe, Hamburgba, Brünön keresztül Olmutzba, Breslauba menetrendszerűen megy Berlinbe. Az oda utazóknak a továbbszállítása e szerint szabályozott.

Ismertessék, hogy ezen postakocsival (2. kép) küldendő dobozokat, csomagokat és hasonlókat szombat estig a postakocsi állomásra szállítsák. Az utasokat arról is tájékoz-

2. kép

tatni kell, hogy ha 50 fontnál nehezebb súlyt akarnak magukkal vinni, vagy egyébként a küldendő csomagok, dobozok, kofferok, ládák, pakkok után hasonlóan kiszabott díjakat kell leróni. A postakocsi-állomáson a díjszabást mindenütt és mindenkiel ismertetni, s a mellő felvilágosítást a hivatalban meg kell adni.

Buda, 1752. szeptember 17. Császári királyi főposta hivatal.²¹

1749-ben jelent meg *Hecht József* budai postaellenőr *Európai postajog . . .*² c. könyve, mely az országban tíz, Budáról kiinduló járat 165 postaállomásáról tesz említést. A kormányzat Pozsony, Kassa, Buda, Szeged, Sopron, Temesvár, Nagyszeben, Pétervárad, Eszék és Varasd városok postáját irányítási és ellenőrzési hatáskörrel ruházta fel, melyekből II. József, összhangban az ország közigazgatási felosztásával, kilenc kerületi postavezetőt létesített: élén a prefektussal és az ellenőrrel.

A század közepétől (kb. 1776-tól) számítják a levélposta forgalomban meginduló díjköteles ajánlás-kezelés bevezetését, a már korábban ismert térítvevényes kezeléshez hasonlóan, feladási és kézbesítési vevény használata mellett. A vevényeket (Recepisse-ke) kezdetben kézírással magyarul, latinul, majd német és magyar nyelvű űrlapokon állították, töltötték ki.

2. II. József postai rendeletei

II. József, mint trónörökös beutazta az országot, és a szerzett tapasztalatai alapján bővítette a postahálózatot. Mint uralkodó (1780–1790), szakítva anyja viszonylagos békés beolvasztási törekvéssel, merkantilista politikájával, az összbirodalom abszolutisztikus központi irányítására törekedett. Átlatva a felvilágosodás korának eszményétől, több haladó szellemű rendelet között a postai vonatkozásúak kedvezően hatottak a postaintézmény fejlődésére.

Miután 1782-ben egyesítette a Magyar Helytartótanácsot és a Magyar Kamarát, azokat Pozsonyból Budára helyezte át. Egyidejűleg megszüntette a bécsi Udvari Postabizottságot, és a magyarországi posták igazgatását a Helytartótanácsra bízta. A rendi megyék helyett kilenc közigazgatási kerületet szervezett, ennek megfelelően alakította ki a posta irányítási és ellenőrzési szervezetét.

Észak-Magyarország közigazgatási területe a pesti és a kassai postaprefektusi kerület között oszlott meg. A pesti prefektus, *Schall György*, ellenőre és egyben a kocsiposta kiadója (expeditor) *Schauschek Szebastián*. Rajtuk kívül négy postatiszt, egy írnok, két gyakornok és két kézbesítő képezte a hivatal személyzetét, a postaszervek száma 64 (3. kép).

A *kassai postaprefektus Benkovics György*, akivel a miskolci posta ügyében többször találkozunk, ellenőrző postatiszt *Miller Ignác*, hivatali írnok *Engl Mihály* volt. A postaszervek száma 70, ebből a mai Magyarország területére 20 postamesterség esett.³

Az örökös tartományok legfőbb postavezetője formálisan továbbra is a hercegi rangra emelt *Paar család* legidősebb tagja volt, aki a helytartótanács

3. kép

hozzájárulásával és a király jóváhagyásával nevezte ki a főbb tisztviselőket, a kisebbeket saját hatáskörében. A posta ügykezelési nyelve a német volt. A prefektusok az udvari főpostaigazgatóság rendelkezéseit a helytartótanács közvetítésével kapták, és továbbították végrehajtás végett a postahivataloknak.

A közlekedés meggyorsítása érdekében 1785-ben kiadott udvari rendelet szerint az addigi kettős és másfeles távolságú postaállomásokat új állomások közbeiktatásával egyes állomásokká változtatták át, melyeknek egymástól való távolsága két német mérföld volt. Így az egységes postatávolságok után számították a postamester szállítási járandóságát, az utasok és a staféták viteldíját.

II. József más intézkedései: a német nyelv hivatalossá tétele, az alkotmányos rend figyelmen kívül hagyása a nemzet ellenállását váltotta ki, éleződött az ellenzéki mozgalom, az emberek bojkottálták a postát, saját kocsin utaztak, alkalmi levélvivők útján leveleztek.

A közbiztonság ugyanakkor megromlott, elszaporodtak a postarablások, a járatok megtámadása napirenden volt. Ennek a levéljáratok is ki voltak téve, mert köztudomású volt, hogy ajánlott levelekben pénzt is szoktak küldeni. Erdélyben, különösen a Hora-Kloska lázadás (1784) után a közbiztonság annyira romlott, hogy a postaházak őrizetére sok helyen állandó katonai őrseget kellett állítani. A káresetek szaporodása oda vezetett, hogy a Helytartótanács 1786. június 3-án kénytelen volt rendeletet kiadni, melyben a levélpostai küldeményekbe értékek elhelyezését megtiltotta, és kimondta, hogy ezután ajánlott küldemények elveszéséért, vagy kifosztásáért kártérítést nem fizet.

E viszonyok mellett az utas- és levélforgalom s ezzel a postamesterek jövedelme annyira megcsappant, hogy a postamesteri állásokra alig lehetett embert kapni. A nehézségeken a Helytartótanács úgy igyekezett segíteni, hogy a postamestereket kölcsönrel, segéllyel támogatta, özvegyeiket, árvákat megürült postamesterséghez juttatta.

A nehézségek ellenére II. József a postahálózatot fejleszteni kívánta. Nagyobb helyeken, uradalmakban a levelezés előmozdítására levélszedőségeket (kollektúrákat) állíttatott fel, ahonnan az összegyűjtött leveleket a legközelebbi, kijelölt postára vitték feladni.

A balul sikerült orosz-török háborúban való részvétel (1788–1789) ugyancsak kimerítette a császári pénztárat. Ráadásul a vármegyék a legrosszabb időben – a belgiumi lázadás kitörésekor – megtagadták az adók megszavazását és a katonaillesztést.

A szándékában, módszerében meg nem értett uralkodó, hogy mentse a Habsburg-dinasztiát az összeomlástól, ígéretet tett az alkotmányosság visszaállítására és az országgyűlés összehívására. Érezve halálát, három nagy jelentőségű rendeletén kívül az összes sérelmezett rendelkezését visszavonta. A postai rendelkezései, melyek a birodalom egész területén egyöntetűek voltak, érvényben maradtak.

II. József 1790. február 20-án bekövetkezett halála után a nemzet fellélegzett. A magyar Szent Koronát ünnepélyes menetben szállították haza Budára, mire a várba került, megérkezett a király halálának a híre is. A gyász a lelkesedést nem tudta rontani. Előkerültek az eddig nem szívesen látott magyaros, zsinóros menték, kalpagok, a nők színes öltözetükkel a nemzeti érzést juttatták kifejezésre. A tízéves jozefinista időszak nemzetellenes rendelkezéseinek hivatalos visszavonását meg sem várták a helyi hatóságok, kurrenszek útján intézkedtek a hatálytalanításukról. Részlet Miskolc városi protokollum 1790. március 28-i bejegyzéséből: „... a házakra írt minden numerusok a ház birto-kosa által letöröltessék, vagy bemeszeltessék, a helységek bírái pedig ezen rendeletnek végbe menetelére vigyázni kötelességeknak tartásák.”⁷⁴

Miután a vármegyei közigazgatás visszaállt, előkészület történt a régi főispán, gr. Majláth József ünnepélyes visszahelyezésére tisztségébe. Az ünnepélyes eseményt 1790. április 4-re tűzték ki, ezért két nappal előtte Ragályi József főszolgabíró a járásában lakó nemeseket felkérte, hogy: „maguk közül számosan maguk lovaikon és csinos maga öltözetében megjelenni méltóztassanak, kik is többekkel együtt méltóságos főispán úr öxellenciáját bandériummal kikísérhessék, mely végbe való kiindulás és a többi körülállások iránt újabb tudósításomat ki fogom küldeni.”⁵

3. A Helytartótanács szervezete és a postai ügyosztály működése

Az 1723-ban felállított Magyar Királyi Helytartótanács hatáskörét 1783-ban II. József közigazgatási reformja kiszélesítette, ugyanakkor a vármegyék fölé kerületi igazgatást szervezett. A Helytartótanács élén annak elnöke (Praesense) a nádor volt. Mária Terézia idejének jó részében a tisztséget 1741–1751 közt Pálffy János gr., őt követően 1756-ig Batthyány János gr. töltötte be. Amikor 1765-ben Mária Terézia fiát, II. Józsefet, mint a német-római császárt kormányzóvá fogadta, és a nádor is meghalt, a nádori tisztséget nem töltötte be, vejét, Albert szásztescheni herceget nevezte ki helytartóvá, II. József halála után, 1795-ig Sándor Lipót főhg., őt követően 1847-ig a magyar nemzet előtt tiszteletben álló József főhg., végül 1847–1848-ban István főhg. töltötte be a nádori tisztséget, ezzel ez az ősi rendi tisztség, mely a király helyettesítését volt hivatva ellátni, végleg megszűnt. Az 1790-es években a Helytartótanácsban az egyháziak közül három főpap, a fő- és köznemesek közül tíz-tíz személy látta el a tanácsosi (consiliárius) tisztséget. Rajtuk kívül húsz titkár (secretarius) végezte az előadói teendőket. Ezek utánpótlását képezték a gyakornokok (consipisták).

A Magyar Királyi Helytartótanács belső ügyintézését az 1769-ben kiadott rendelet szabályozta. Az ügyintézés gerincévé az előadói tanácsosok munkáját tette, az állandó bizottságok számát tízről négyre csökkentette, ezek: számvevői, gazdasági, vallásügyi és úrbéri.

A helytartótanácsi rendelkezéseket az uralkodó utasítására készítették, azt maga a nádor írta alá, de szerepelt rajta az érdekelt tanácsos és titkár neve is. A Helytartótanácson belül külön postai ügyosztály (Departamentum postale) működött, melynek ügyrendjét, feladatát részletes rendelkezés írta elő. 1783-tól a Helytartótanács gyakorolta Magyarországon a postai joghatóságot, biztosította a posta jogait, eljárás megsértőivel szemben akár idegenek, akár a posta alkalmazottai voltak. Ide fordultak a postamesterek, ha a működésükben akadályozták (járatlan utak, hidak esetében).

Az egész birodalom postaügyét a bécsi főpostai igazgatóság intézte, összehangolta az örökös tartományok szállítási, kezelési és tarifális ügyei, és rendelkezései a Helytartótanács, vagy a Magyar Kamara útján jutottak el a postahivatalokhoz.

A fentiek a levélpósta ügyekre vonatkoztak. A kocsiposta igazgatása az egész birodalomban az osztrák udvari kancelláriának volt alárendelve. Hazánkban Budán, Pozsonyban, Temesvárt és Nagyszombatban működtek kocsi-posta expedíciók az osztrák főexpedíció irányítása alatt. A magyarországi postának tehát kettős – egy teljesen Bécsből kormányozott kocsi-postai, és egy részben a Helytartótanács által irányított levélpósta – szervezete és igazgatása volt.

A helytartótanácsi ügyosztályok működését II. József fokozott figyelemmel kísérte. Minden fontos kérdésben maga döntött, minderről tudni akart. A döntésre váró ügyek a postai ügyosztály javaslatával ellátva kerültek az udvari kancelláriához, onnan az uralkodóhoz. Az ügyosztály hatásköre az új postaállomások felállítására, a régiékek megszüntetésére, megyei felterjesztések elintéztetésére terjedt ki. Javaslatot tett a postabér és szállítási idő felemelésére, leszállítására, ami igen gyakori eset volt.

A posták a járatok késéséről jelentést küldtek a kerületi postaigazgatóságon keresztül az ügyosztálynak, a jelentésben igazolni kellett a késés okát. Ha a vétség nyilvánvaló volt, az ügyosztály büntetésre tett javaslatot, ami legtöbbször pénzbírság volt. Postakocsik kirablása esetén az ügyosztály adott utasítást a megyének a tettes kinyomozására, megbüntetésére.

Az ügyosztály rendelkezett az egyes postaállomások működésének időnkénti felülvizsgálatára. Az ellenőrzés a posták pénz- és ügykezelésétől kezdve mindenre kiterjedt; a postalovak ápolásán, lószerszámok karbantartásán át az utak állapotának alapos vizsgálatáig. A vizsgálóbizottság részletesen beszámolt a Helytartótanácsnak a tapasztaltakról és a hiányosságok okairól. A jelentés felülvizsgálata után az ügyosztály megtette a szükséges intézkedéseket a hibák kijavítására, megszüntetésére.⁶

II. József halála után a Helytartótanács működése változatlan maradt. Az 1789 júliusában kitört francia forradalom hatására, 1790-tól egyre inkább igyekezett a bécsi udvar a magyar posta szervezetét kémkedési célra felhasználni, a társadalom politikai magatartásának felderítésére és az ellenzéki erők ellenőrzésére, szerveződésük megakadályozására.

II. Lipót legelső teendője volt az alkotmányos rend visszaállítása, az országgyűlés összehívása, hogy elődje sérelmes intézkedéseit megszüntetve, új törvényeket hozzon. Ez az országgyűlés a magyar posta tekintetében is jelentős. A hozott XXII.-ik törvénycikk szerint „... a királyi felség biztosítani méltóztatott a karokat és rendeket, hogy Magyarország s kapocs részai határain belül létező postákat a Magyar Helytartótanács igazgatása alól, jövedelmeiket pedig a Magyar Kamarától elvonatni sohasem engedje meg”.

Az országgyűlés azt is kimondta határozatként, hogy ezentúl vagyontalan nemes minden hivatalt betölthet, s nem nemes pedig a kormányzóknál titkári tisztéig, só-, harmincad- és postahivatalnál pedig minden tisztégre alkalmazható.

II. Lipót (1790–1792) rövid uralkodás után utódja, I. Ferenc (1792–1835) bevezette a cenzúrát, figyelgette, ki mit olvas, kivel levelez. Ugyanakkor a levéltitok megsértését, ahol az államérdek nem játszott közre, a legszigorúbban büntette.

II. MISKOLC VÁROS HELYZETE A XVIII. SZÁZAD UTOLSÓ HARMADÁBAN

1. Mezővárosból időlegesen szabad királyi város létesül

Miskolc városa a XVIII. század első felében súlyos áldozatokat hozott a korábban megszerzett mezővárosi kiváltságai megtartásáért. Mint a Királyi Kamara diósgyőri uradalmának része, időről időre szerződések útján biztosította önállóságát.

Grassalkovich Antal kamarai elnök 1755. augusztus 24-én kijárta Mária Terézia királynőnél (1740–1780), hogy a diósgyőri uradalmat, benne a bükki erdőséget és Miskolc mezővárost 16 évre neki zálogosítsa el. A Grassalkovich-féle szerződés, bár kemény feltételeket tartalmazott, sok előnyt jelentett a város számára: ipara, kereskedelme fejlődött, az erdőirtások következtében növekedett a szántóföld stb.

A szerződés lejárta után, 1772-ben a királyi kamara megkísérelte az úrbér behozatalát, az ún. Szöllősy-féle úrbéri szabályozással és a művelésbe vitt földek nagyságának növekedése ürügyén az évi cenzust – robotot, az uraságnak végzett szántás, vetés, fuvarozás megváltását – 1500 Ft-ról 2202 Ft-ra fel emelte.

A város, hivatkozva a korábbi mentesítő leveleire, az úrbéri terhek viselése ellen tiltakozott. Az úriszék a mesterséggel rendelkező iparosokat, kereskedőket a paraszti munka teljesítése alól felmentette, a város többi lakosságának kérelmét első fokon elutasította. A megyei törvényszék az elutasítást némi módosítással helybenhagyta. A város fellebbezése folytán a Helytartótanács 1783. január 9-én új szerződésalkötést írt elő az uradalom és a lakosság között, a vármegyét utasította, hogy az uradalom az elfoglalt területeket adja vissza és a károkért fizessen kárpótlást. Rendelkezett arra is, hogy az uradalom és a város készítsen „rendelkezési szerződést”, valamint a múlt, jelen és jövő állapotot kifejtő kombinatóriumot, és mindkettőt terjessze fel a Helytartótanácsához.

A felterjesztés nagy nehezen három év után elkészült, de egyidejűleg 1787-ben Szöllősy kezdeményezésére újabb szerződésvita indult a census mértékét illetően. A város arra hivatkozott, hogy 45 adózó lakosa kezén csak 273 hold föld és rét van, ami után az uradalom dézsmaváltságot számít. A város nincs abban a helyzetben, hogy az emelt, most már 1277 Ft-ot megajánlhassa. A lakosság és az uradalom közti vita újra a vármegyei törvényszékhez került, mely 1789-ben Ragályi József alispán aláírással felterjesztéssel élt a Helytartótanácsához. Újabb perek, viták következtek, aminek folytatása áthúzódott a XIX. századra.

Miskolc város lakossága 1783-ban, mikor látta, hogy a Szöllősy-féle úrbéri szabályozással helyzete nehezebbé, elhatározta, hogy a szabad királyi város rang és státusz elnyeréséért folyamodik a királyhoz. II. József (1780–1790) fel-

karolta a törekvést és intézkedett. Elrendelte, hogy Miskolc mezővárost, a kamarai birtok részét, a szabad királyi városok mintájára polgármesterrel és 24 tagú tanáccsal kell irányítani. Ezek kiválasztását a város közösségére bízta.

A rendelkezés végrehajtásáról tanúskodik a város jegyzőkönyve 1789. Szent György hava 30. napjáról, amikor az *Építő Szék* kibővített ülésre hívta össze a város vezetőségét és polgárainak képviselőit. Az ott történekről az alábbiakat jegyezte fel a nótárius (4. kép):

„A mai napon a város Építő Széke tartott nemzeti Parchetitch György kamarai prefektus úr elnöke alatt, főnótárius ts. Kmeskó Ágoston, főszolgabíró ts. Ragályi István, vice nótárius Ötvös Miklós, ülnök ts. Óvári Miklós jegyző, ts. Okolicsányi János, Négyesi Szepesi József, nts. vitézlő Tomka Miklós, ifjú Zsóri László és több érdemes nemes rendbeli urak és a tizedekből név szerint számosabban behívatott város közlakosainak jelenlétében, melynek alkalmatosságával a feljebb való kegyelmes rendelkezésekből érkezett elnök úr által közölt döntés szerint ezen város magistratusa a királyi városbéli magistratusokhoz hasonló művelet szerint parancsoltatván megrendelést állíttatott belső és külső tanács.”⁷

A város eddigi vezetése képezte az ún. belső tanácsot, amit az Építő Szék továbbra is meghagyott. Beszámol a jegyzőkönyv a hét fős külső tanács tagjainak a megválasztásáról: Téthy Lajos, Miskolczi György, Rácz János, Imrech László, Záborszky György, Nagy Ferenc és Csorba István nemes személyekben. Rajtuk kívül 17 fő perceptort választottak, akik adószedői, tanácstagi feladatot végeztek, akikben az úriszék és a közlakosok mindnyájan megegyeztek, a megválasztott személyek a maguk kötelességére esküvéssel is köteleztettek.

A külső tanács felállítása és megeskete után a behívatott tizedbeli városi nép eloszlott – olvassuk a jegyzőkönyvben –

„polgármesternek jelöltetett Téthy Lajos, Rácz János, Kozmiczky Anasztázios és Krámer Kristóf urak, akik közül potiori electorium vota (szavazattöbbséggel) Téthy Lajos uram választott s a maga hitinek formája szerint meg is eskettetett, kiknek a szükséges instructio is publicáltatott.”

Így lett Miskolc város első polgármestere Téthy Lajos. A belső tanács a megválasztott személyeket egyhangúlag megerősítette. Nehézségek támadtak a bírói tisztségek betöltésénél, Barkassy Pál a főbírói, Mezey József az albírói tisztséget nem kívánták elfogadni. Több okkal mentegették magukat azon hivatalok felvállalásától, mindazonáltal a választók kérésére oly kijelentéssel vállalták, hogy november 1. eljövetelével a város más egyénekkel igyekezzen felváltani.

Felvetődött a meglevő magistratusi tisztségviselők sorsa:

„Jól lehet a királyi városoknak módjára szabása ezen város magistralisainak azt hozná magával, hogy annak száma megkissebbíttessen, mivel az eddig hivatalban levő személyek magokat mindenben szorgalmatosaknak lenni mutatták s' tapasztaltatták, arra való nézve az eddigi tanácsbeli hivatal viselő személyek tovább is magok hivataljokban megerősítetnek, úgy mint Szepessy Szabó György, Zsóry László, Sárkány Mihály, Bekény György, Léway Márton, Grosszman Ferenc, Zsolnai Gáspár, Noszticzius Pál, Nyitrai István, Király János uraimék. A főjegyzői hivatalban Kódsy György, aljegyzőiben ifj. Miskolci Mihály uraimék is megerősítettek.”

Et külföldi Javánmal fel állitása meg
 es lett része után a' helyi választott Fi-
 zedbeli városi nép el szokván Pöl-
 gár. Nevezetel Candidáttattal. Ntze,
 Vitézlo, Fekke Lajos, Kemes, Pácz
 János, Kozmizsly Etmasztajus
 es Kromex ténfűff úral kil lör.
 Kül. pntiozi electorum voto. Ntze,
 Fekke Lajos úram választatott, ma-
 ga Hivatalban formája szervint meg
 is es lettetett. Külnek a' Szűlséges
 Jystrutio is publicáltatott.
 Et városi választott Személyei-
 nel egyező vósókkal a' Delpő Ma-
 gistratusnál confirmáltatott.
 Ordinarius Birri Hivatalban
 Ntze, vztó Barabási Pál úr
 Birri hivatalban Ntze, vztó Moxey So-
 sef úram, a' kil ambar mind ket-
 tőn több előllalmenesgettél mago-
 lat azon Hivatalolnál fel vádala-
 soltúl mindazonáltal ki választat-
 taknál további Fecőfelre oly de-
 claratioval fel vádaltál hogy 1740.
 vembegnell el jövetelével helyettél
 az Kemes Város minden elvetellen
 más Subjectumokkal igyelezen ma-
 gát

4. kép

Mezey György albíró, akit az árvák felügyelőjének jelöltek, kérte, hogy maga helyett mást rendeljenek. Ezek után aktuális ügyek tárgyalására került sor. Bekény György tanácsbeli kérelmére az Építő Szék elhatározta, hogy a külső tanács tagjai közül rendeljenek ki olyan személyeket, akik a város minden vagyonát írják össze, és tételesen mutassák ki, hogy haszon címen mi jön be, melyből a tanácsbeliek fizetését felemeltetni lehet. A jegyzők fizetése – elismerve szolgálatukat – változatlan marad. A miskolci jegyző évjáradéka kevesebb, úgy határoztak, hogy az igazságszolgáltatási kérelmek illetéke helyett fix összeg rendeltessék számukra.

Az első tanácsülésen megtárgyalták a Forgó híd javítását is:

„A múlt 1788. esztendőben báró Orczy úr (megyei adminisztrátor II. József rendeletéből) ónagysága a tanács kérelmére elrendelte, hogy a Forgó hídjához minden megkívánt fát az uradalom tisztjei a diósgyőri erdőből adattassanak, melyre mostani prefectus Parchetich György rendelkezett; azon fából adattasson elegendő fa, mely az uraság számára vágattott. Erdélyi Sándornak, mint ellenőrnek elrendelte, hogy a tárolt fából ahol szükséges gondoskodjon.”

A legelő használatának korlátozásáról is határozott a gyűlés:

„A magistratus szoros vigyázással legyen az iránt, hogy a marhajáró földet kukorica földnek és kertnek senki sem foglalja el és ez iránt kemény parancsokat adattasson, különben aki maga szabadságával valamely darab pascuumot (rétet) foglalna a határban ezen okból a nemes vármegyének információ adasson.”

November hónapban az Építő Szék a kamarai prefektus elnöklete alatt összeült, hogy az ideiglenesen megválasztott fő- és albíró helyett mást válaszszanak. A november 3-i ülésen felvett jegyzőkönyv tanúsága szerint öt személycserre történt a város vezetésében, sőt még a vachter hadnagyot is felcserélték. Téthy Lajos polgármester helyett Rácz Jánost, főbírónak Rácz Györgyöt, vice (al) bírónak Grosszman Ferencet, főjegyzőnek Horváth Imrét, aljegyzőnek Imrech Lászlót választották meg. Vachter hadnagy Krajner Mihály lett.⁸

A választott hivatali tisztség visszamondásának, elhárításának – véleményem szerint – politikai indítéka volt, mégpedig a jozefinista államrend, amely ebben az időben hozott rendeletekkel mindjobban ellenszenvessé vált, és ez kiváltotta a nemesi rend ellenállását, visszahúzódsát a közhivataloktól. Az sem véletlen, hogy a három új főtisztviselő – nevük után ítélve – a kedvezményes, a rendszer által kiemelt társadalmi rétegből tevődtek össze, akik a tisztségeket elvállalták.

Fontosnak tartom a tanácsülés a Forgó híd javítására kért és elért intézkedését, aminek okáról ugyan nem beszéltek, de összefüggésben volt a Kassa–Miskolc–Eger új postavonal közelgő megnyitásával.

Miskolc város választott tisztségviselőin túl indokoltnak tartom megemlékezni arról a felsőbb szervről, mely 1789–1793 közt jelentős befolyást gyakorolt a város életére, sorsára. Ez a szerv a Királyi Udvari Kamara, elnöke Szécsen Sándor, a helyettese b. Orczy László. A királyi kamarának három főúri és nyolc nemesi rendből származó tanácsosa (consiliáriusa) volt. Az utóbbiak közül legnevezetesebb nyéki Németh János, aki egyúttal a királyi ügyek

igazgatója és a korona ügyésze volt. (Causarum Regalium Director et Regni Coronae Fiscalis) Németh János hírhedt személy volt a közvélemény előtt. Kazinczy Ferenc Fogságom naplója c. munkájában több alkalommal említi a Martinovics-féle perben (1795 májusában) mint fővizsgáló rosszindulatú működését, akinek a halálos ítéletek és súlyos börtönbüntetések kirovása volt köszönhető.

A kamarai titkárok között szerepel Hajnóczy József neve, akit Martinovics Ignác társaként végeztetett ki főnöke, a fenti Németh János. Hajnóczy nevével a miskolci posta ügyével kapcsolatban még találkozunk.⁹

A Kamara alatt működött a Királyi javak Főigazgatósága (Causarum Regalium Directoratus Officium), élén az említett Németh János mint praesens (igazgató) nagyobb számú irodai segédlettel. Őhöz tartoztak a kerületi kamarai ügyészek (Regio-Camarales Fiscales), melyek Pesten, Kassán, Pozsonyban, Besztercebányán, Ungvár–Munkácson, Varasdón, Temesvárott, Győrött, Pécsen, Zágrábban és Diósgyőrött működtek.

A diósgyőri kamarai ügyészi tisztséget az 1780-as évek végén és az 1790-es évek elején jobaházi Döry Ferenc töltötte be Marsovszky Sándor, Szomor János, Nagy József és Erdélyi Tamás ügyészek társaságában. Miskolc város történetében a helybeli földbirtokos, báró Döry Ferenc játszott vezető szerepet (5. kép).

Causarum Regalium Directoratus Officium.	
<i>Director.</i>	<i>Regio-Camarales Fiscales.</i>
D. Magister Joannes Németh <i>de Nyék. Pag. 143.</i>	<i>In Districtu Pesthensi.</i>
<i>Vice-Director.</i>	D. Josephus Szent-Ivanyi de Eadem, <i>Coronalium Dominiorum Vesero-Budensis, & Vissegradensis Fiscalis.</i>
D. Michael Kis, Causarum Regalium per Hungariam Vice-Director, & S. Regni Coronae Fiscalis.	<i>Coronalis Dominii Dios-Győr.</i>
<i>Regii Directorales Fiscales.</i>	D. Franciscus Döry, de Jobaháza.
D. Georgius Lehoczky de Eadem.	D. Alexander Marsovszky de Eadem, <i>Bonorum Praepositorum Jánosihidensis.</i>
D. Gabriel Rátonyi de Eadem, & Adorjany.	D. Joannes Szomor.

5. kép

Tájékoztatásul szükségesnek tartom ismertetni a diósgyőri kamarai uradalom tisztviselőit az 1790. év végéről: praefectus = elnök vagy igazgató: Szöllősy Ferenc, majd Parchetich György, akit később a temesi kerületbe helyeztek, utóda Lakner János lett; cassa perceptor = pénztáros: Ambrózy János; frumentarius = kasznár: Kerekes András; salis director Miskolcensis = sóhivatal igazgatója: Albrecht Ferenc; spanus in Diósgyőr = ispán: Illés Antal; spanus et teloniator in Keresztes = ispán és vámos: Négyessy György; spanus in Aranyos = ispán: Komáromi Mihály; officii scriba = hivatali írnok: Ambroszy József.

A diósgyőri koronaerdő (Officium Sylvanale Coronali) hivatali tisztviselői: sylvanus magister = erdőmester: Ferschin Károly; sylvanus officialis = erdőtiszt: Tagani József; rationum confector = számadó: Schildeker János; sylvanum obeitator = kerülő: Ring István és Pimbs Leopold.¹⁰

2. A város anyagi helyzete 1789–1792-ben

Miskolc városa a XVIII. század második felében jelentősen benépesült, görögök, németek, zsidók, szlovákok (tótok) találtak itt megélhetést. Különösen megnövelték befolyásukat a korábban már kompániába tömörült görögök, akik kereskedelemmel foglalkoztak, az uradalomtól bérelt kocsmák, boltok után jelentős összeget fizettek. (1874-ben tizenkét kereskedő 2200 forintért bérelte ki a bolti árusítást.) Jogilag már nem tartoztak a jobbágyokhoz, a kompániájuk évenként egyezett meg a magistrátussal a kiváltságukért fizetendő összegben, amit részletekben fizettek be a város kasszájába. Erre utal az 1789. július 22-i tanácsi jegyzőkönyv:¹¹

„A görög kompánia instantiája (kérelme) által recurralt (fordult) a nemes Magistratushoz az iránt, hogy mint eddig úgy ezentúl is ab oneribus personali (személyes teherjük megváltásáért) az adnectalt contractus szerint (mellékelte szerződés) a szokott fizetésnek a korábbi continuatioja (folytonossága) terhe alatt tartasson és hagyasson meg, de mivel még eddig azon náció csupán csak a rendes personák onusát (személyek terhét) váltotta volna meg, minéműek (mint) a széna csomózása, egy statióig való forspontozás (egy postaállomásig való fuvarozás), kaszálás, szénagyújtás, hidak s' utcák építésére kívántató segítség adás és levélhordás és más is, sem a város domestica (házi) casszájába sem a mostani időhöz képest szükséges extraordinárius forspontozásba (rendkívüli fuvarozásba) semmi segítséggel nem volt volna arra nézve, ha ezen compania mind a részek (városon kívüli részekre való szállításra utal) kívül való forspontozásokra, mind pedig a domestica cassa terhe viselésére, úgy egyéb szükségek teljesítésére is a proportione (arányosan) bizonyos summáig az eddig elmulasztottaknak megfizetésén felül magát kötelezendi (kötelezni fogja) be adván elsöben az individuumok (személyek) számát, tehetőségét, szabad taxás nagy fundusokon való lakásokat azoknak neveikkel és kereskedéseiknek neveikkel edgyütt a Magistratus velek ujjban történő constructusra lépni ugyan kész ugy mindazonáltal, hogy addig azon cselekedete a Magistratusnak in suspentó (fügőben) hagyatik, míg a külső tanáccsal közöltetvén egyenlő értelemmel a jövő vasárnapon tartandó külső tanács gyűlésben meg fog végképpen határozatni.”

A külső és belső tanács (a tanácsstagok szűkebb és tágabb köre) együttes ülése alkalmával 1789. július 8-án a fenti végzést helybenhagyta, és a görögökkel, valamint a zsidókkal kötendő egyezséget a tanácsra bízta. A határozatot a görög kompánia nem tartotta be – olvasni az 1789. szeptember 9-i tanácsi ülés jegyzőkönyvében –

„... a görögök újabb megegyezéssel szabadulni akarnak, ez nem engedhető meg, hanem adandó alkalmatossággal a proporcionálódó (arányosítandó) teherviselésre fogadni és hajtatni rendeltetnek.”¹²

A teherviselésre szorítás nem volt olyan egyszerű, mint ahogyan a tanácsbeliek gondolták. A görögök sejtették, hogy az őket felkaroló uralkodó helyzetükön törvényileg fog változtatni. Az 1790. évi 27. tcz. a görög nem egyesült lakosságot egyenjogúsította. Ezzel megkezdődött a 40–60 főre becsült görög lakosság nagyobb méretű beolvadása a helyi lakosságba.

A másik betelepülő népség a zsidóság volt, megjelenésük a 18. századra tehető, bár számuk 1780-ban még csak 70 fő volt, és 14 családot képeztek, a jelentőségük mindjobban nőtt. A tanácsi jegyzőkönyvből kitűnik, hogy a görögökhöz hasonlóan, a zsidók is szerződésileg váltották magukat meg a köztehertől. Helyzetüket II. József 1781-ben szabályozta, biztosította részükre a szabad ipari foglalkozást, a bérelt föld használatát.

A város iparának és kereskedelmének fejlődését II. József más rendelete is elősegítette. Erről tanúskodik a városi tanács e jegyzőkönyvi bejegyzése:

„A felséges Helytartótanács parancsolatját (sub 20607) a nemzetes nemes vármegye által tevén, a város magistratusa iránt, hogy a kalmárokat és mesterembereket annyira saporíthatja, amennyi a városhoz képest alkalmaztatni köteles.”¹³

Miskolc város lakossága az 1780–1790-es években különösen sokat szenvedett a természeti csapásoktól. Hol a tűz támadta meg és pusztította végig a hosszanti fekvésű várost és égette fel a szalmatetős házait, hol a városra lezúduló víz okozott kárt e törekvő, szépen gyarapodó lakosságának.

A városban 1780-ban 2400 házat számoltak össze, a lakosok száma 13 ezer volt, az 1781. május 25-én keletkezett nagy tűzvész 569 épületet, köztük 204 házat, 257 pincét hamvasztott el, elolvadt 7633 forint fémpénz, a többi kár 260 ezer rénes forintot tett ki.

Jelentős kárt okozott 1788-ban a Szinva és a Pece áradása. A kár helyreállítása sok gondot okozott a lakosságnak, de a város a helyreállítás során biztonságosabbá, védettebbé vált. A tűzön és vízen kívül egyéb kár is érte a város népét. Korabeli feljegyzések szerint 1789–1790-ben súlyos aszály pusztított az országban, nyomában drágaság, inség, majd pedig járvány szedte áldozatait. A város nehéz anyagi helyzetbe került.

A kialakult helyzetet 1789. november 17-én tartott tanácsülés tárgyalta: a belső és külső tanácsbeliek mindenekelőtt a város jövedelme növelésének lehetőségét vizsgálták meg. Számba vették Csaba határában fekvő tanácsi földek kezelőit és az általuk használt földterület nagyságát. Megállapították, hogy egyesek nagyobb területet használnak, mint azt korábban szerződésbe foglalták. Az eltérés rendezésére Sárkány Mihály szenátort és Holló József

inspektort rendelték ki. Megállapította a tanácsülés azt is, hogy a város cintáljaira, tányérjaira, asztal-, abroszkendőire, késeire a városnak semmi szüksége nem lévén, azokat Nosztitius Pál és Korponai Sámuel szenátorok ahhoz értő mesteremberrel becsültették meg és árverésen megfelelő áron adják el.¹⁴

Az asztalneműek eladásából származó bevétel a tanácsnak nem lehetett elegendő, mert további pénzszerzés után nézett, mint azt már korábban is sokszor megtette. Most Haagen Vince kapitánytól vett fel hosszabb időre ötszázalékos kamatra ezer rénes forintot, ennek rendeltetéséről 1789. december 6-án ezt írta a nótárius:

„A város a tekintetes Dominium (uradalom) javainak mindenféle hasznát ezen Miskolc városában kiárendálni szándékozván (bérbé kívánja adni) a magistratus egy s más kérések tárgyalása után azon állapotodott meg, hogy az felvállalandó árendának és más, város hasznát célzóknak előmozdítására a felséges Helytartótanács eleibe, s ha a szükség úgy kívánná Bécsbe is megjelenjenek és ott a köz javát munkálják. Nemzetes főbíró Rácz György, volt főbíró nts. Barkassy Pál és Peszkár Tamás uraimék deputáltattak (küldetettek), akik is a nemes város lovain és alkalmatosságán azokra a város rendelvén illendő költséget, az deputátus urak egyenként napjára 2 rénes forintokat fognak nyerni.”

A küldöttség még az év végén hírt adott magáról: „Olvastatott Budára a város dolgának előmozdításában küldött deputatusoknak levele, akik onnan, sokaknak javaslatából Bécsbe ő felsége színe elé vették folyamatjokat s útjokat. Ezen deputatusoknak minthogy a közjavakat kidolgozni akarják, hogy biztosabb menetek lehessen, mind az ő felsége tábláknál credentionális instructioval amelynek határában tarthassák magukat, fog mennél előbb postán küldetni.”¹⁵

Mai fogalmazásban: sikeresen járjanak és ő felsége hivatalainál minél pontosabban értesüljenek, hogy a hitelezési feltételek milyen összeghatárig terjedhetnek, amire megbízást minél előbb postán fognak küldeni. A kiküldetés sikeres volt, a tanács a bérleményt magának megszerezte.

3. Miskolc posta nélkül

Miskolc földrajzi fekvésénél fogva a XVIII. század utolsó évtizedéig távol esett a főútvonalaktól, melyen már akkor a menetrendszerű, szervezett *kormányzati postajárat* kocsisa vígan fújta a fekete–sárga zsinóros postakürtöt, jelezve érkezését.

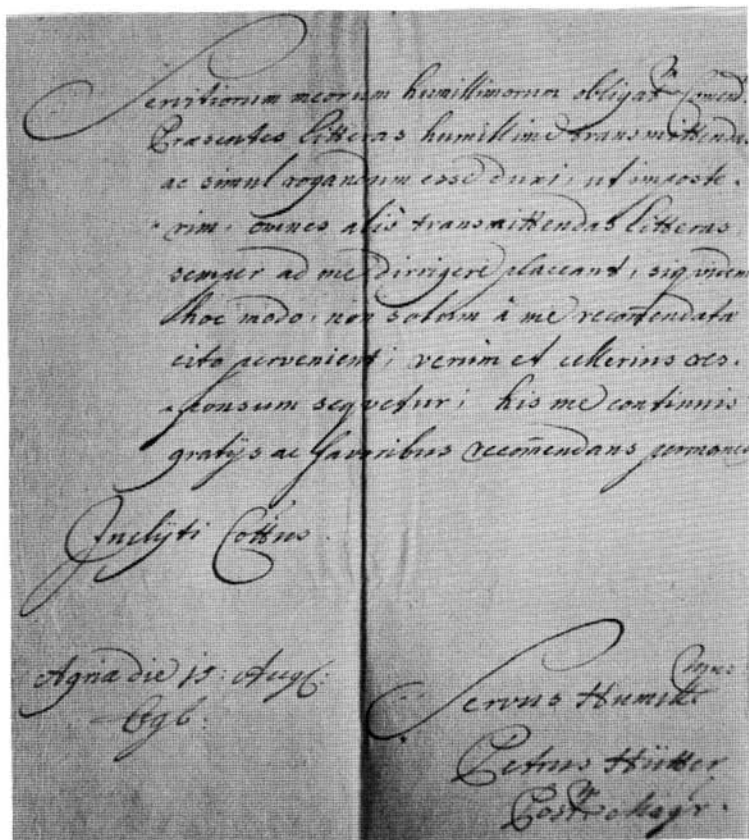
A török uralom megszűnése után azt a fő postavonalat, mely az alföldi részen elsőnek épült ki, 1687–1688-ban állították fel mint táborig postát, melyet a felszabadító császári seregek délre vonulása után polgári–postai szolgálatra adtak át. Borsod vármegye tisztikara az egi *Hütter Péter* és a kassai *Hörmann András* német származású postamesterekkel tartotta a kapcsolatot, és rajtuk keresztül küldte hivatalos, valamint a közönség magánlevelezését Pozsonyba, azon túl külföldre és Budára. Kassáról Eperjesen át a felvidéki bányavárosok és várak közelében 1556-tól működött már a rendszeres postajárat. Eger abban az időben Borsod vármegye része volt.

A kort jól jellemzi a két postamesternek a levelezése, mely legtöbbször segítségkérés vagy köszönetnyilvánítás volt a postaszállítással, postaellátással

kapcsolatban. Különösen az egri Hütter postamesterrel volt élénk a levelezés. 1694. szeptember 19-én ezt írja Hütter:

„... Noha nem szívesen, mégis kénytelen vagyok fent címzett . . . uraságtoknak ezzel a méltatlan levéllel alkalmatlankodni, egyszersmind megkeresni, hogy postalovaim fenntartására legelőben és szénában egy kis segítséget nyújtani méltóztassanak. A nekem nyújtott támogatást viszonyozni a nemes vármegyének semmiképpen el nem mulasztom, az ide érkező és uraságtoknak szóló leveleknek az idejében való kézbesítésével, ahogy eddig is történt. Ezzel magamat fentcímzett uraságtok további kedvezésében és jóindulatába ajánlva maradok uraságtoknak alázatos szolgálja Hütter Péter sk. egri postamester.”¹⁶

Korhú stílusú Hütter 1695. január 17-i levele (6. kép):

6. kép

„Méltóságos, főtisztelendő, nemzetes, nemes és nagyabecsült Uraim! Köteles szolgálatom ajánlásának előrebocsátásával kívánok fentnevezett uraságtoknak az eljövendő új évre minden szerencsét. Adja Isten, hogy számtalan évet a legjobb egészségben tudjanak megérni. Nemcsak alázatos üdvözlémet nyilvánítom Önök iránt, hanem köszönöm Önöktől Fodor János úr által jóindulatúan kapott 12 köből zabot. Ezért én felajánlom fentnevezett uraságtoknak alázatos szolgálatára megbízásuk legkészségesebb megtartását. Ezzel újból további kegyelmébe ajánlva vagyok fentnevezett uraságtoknak alázatos szolgálója Hütter Péter postamester.”¹⁷

Postatörténeti jelentőségű az 1696. augusztus 15-i levél is a megyéhez. Ebben kéri bevezetni, hogy:

„. . . a jövőben minden más helységbe továbbítandó leveleket mindig hozzám irányítsák. Ezen módon a tőlem ajánlottan feladott levelek mennek gyorsan (non solum a me recommandata cito pervenient), hanem választ is gyorsabban fognak kapni . . .”

A levélben az ajánlás a szolgáltatás biztonságos, gyorsabb voltát, figyelmesebb kezelését akarja kifejezni. *Hütter Péter* ismerhette I. Lipót király (1657–1705) 1695. december 17-én az összes örökös tartományok postái részére kiadott postapátensét, melynek 17. pontja elrendeli, hogy:

„. . . Minthogy az országban az egyéb városi hatóságok, falvak és helységek, császári és más hivatalnokok és szolgák által a kellő kézbesítésre adott levelek sokáig elfekszenek, a postaszállítókna szigorúan parancsoltatik, a rendszeres vagy különpostához útközben csatolt levelekre, különösen ha a mellett valami különleges ajánlás van, szorgalmas és pontos figyelem legyen . . . késedelem nélkül kézbesítve legyen . . .”

Eredeti német szöveggel:

„. . . Weil den auf dem Land, und sonst den Obrigkeiten in Städten, Markten und Flecken, auch kaiserlichen und andere Beamten und Bedienten an der richtigen Bestellung ihrer Briefe viel gelegen, wir den Postbeförderern ernstlich befehlen auf die der ordinari oder Staffetten beigegebenen Unterwegsbriefe, besonders wenn dabei etwas specialiter rekommandiert wird, fleißig und genau Obsicht zu haben . . . ohne Verzug richtig bestellen zu lassen . . .”¹⁸

Hütter Péternek ez az ajánlásra való utalása I. Lipót idézett rendelkezésének gyakorlati végrehajtását igazolja. A díjszabáson nyugvó ajánlott-kezelést Mária Terézia 1776. március 9-én rendelte csak el¹⁹, de már az 1748. december 14-én kiadott postapátense záradékában az I. Lipót-féle 1695. rendelkezést megerősítette.²⁰

A vármegye élt is *Hütter Péter* javaslatával, és a köztük levő jó kapcsolat 1703-ig fennállt, mikor is *Hütter* félve a kurucoktól, állomáshelyét elhagyta és csak 1711-ben tért vissza. Jó volt a kapcsolat a kassai *Hörmann András*sal is, rajta keresztül sok, főleg kereskedelmi és hivatalos levelet küldtek, csak a postaköltségek megfizetésével maradt adós a vármegye, ami miatt *Hörmann* 1699. október 16-án ezt írta a megyének:

„. . . Mivel új év közeledik, ezzel szemben az elmúlt évben is a nemes vármegye saját leveleiért semmit sem fizetett, következként két évvel adós. Ezért címzett uramat szükségesnek véltem hivatalosan megkeresni, hogy rólam ne feledkezzék meg az új évben és vagy pénzben, vagy ezzel egyenlő értékű szénában, zabban stb. elégítsen ki. Meghatalmazást adtam erről Linszky zászlótartó úrnak a szendrői várban, akinek címzett uraságod fizethet. Egyébként minden emberi kötelességre készségesen maradok . . .”²¹

Miskolcnak a Rákóczi-féle szabadságharc (1704–1711) idején sem volt postaállomása, pedig a fejedelem első főpostamestere Szepesi János miskolci birtokos nemes volt.

Rákóczi fejedelem két alkalommal volt hosszabb ideig Miskolcon, először 1704. január 19–március 14-ig, mikor is több országos jelentőségű intézkedése mellett a város fejlődését is elősegítő rendelkezést tett. Második tartózkodása 1706. január 19–február 19-ig tartott. Itt gyűltek össze a szövetezett rendek képviselői, hogy a császárral kötendő béke feltételeiről határozzanak. Mindkét esetben sokan fordultak hozzá kéréssel, levélben, amire időben választ adatott. Levelet az állandóan közelében, szálláshelyén tartózkodó *fejedelmi címeres futárok* továbbították. Miskolcnak állandó postamestere, postaállomása ekkor sem volt.

Szepesi főpostamester érdemtelenné lett a fejedelem bizalmára, a posta működésében Szepesinek felróható zavarok keletkeznek, a postahálózat fenntartására kapott pénzzel idejében nem tudott elszámolni, a postamesterek és veredáriusok az elmaradt járandóságaik miatt panaszt tettek a Gazdasági Tanácsnál. A panaszokat a lőcsei és kassai postavonal 26 postahelyén vizsgálták meg és az egy hónapos vizsgálódás során kitűnt, hogy a hiányosságokért Szepesi főpostamester nagymértékben felelős, a postamesterek okkal panaszkodtak kapzsi, durva magatartására, fizetésük indokolatlan csökkentéséért.

A fejedelem ezek után Szepesit leváltotta, a Gazdasági Tanács a kapott pénzekről leszámoltatta (7. kép). Szepesi utódja a magyarországi posták vonatkozásában *Kosovics Márton hadbiztos*, az erdélyi postáknál pedig *Orbán Balázs* lett.

Az elbocsátott Szepesi ezután igen haragudott a postára, még a postalegényekre is, ezt tanúsítja az 1723-ban történt eset: Szepesi Jánosnak a Tiszamenti Négyes faluban volt birtoka. A birtokán levő malomhoz töltést és hidat csináltatott. Az áradások alkalmával a Poroszlóról Tiszacsegén át Debrecen felé haladó postajáratot ellátó postalegények Poroszló és Bábolna között ezt a jobb állapotban levő utat használva, Négyes falun mentek keresztül, felhasználva a malomhoz vezető utat és hidat. Ezen Szepesi úgy feldühödött, hogy a bábolnai postalegényt, aki a veredárius fia volt – ha ki nem szabadítja magát – lelötte volna. Ugyanazon év tavaszán a poroszlói postalegénynek vetett a malomnál cselet és a legényt doronggal leütötte. Az ügyben *Paar generális postamester* eljárást kért az uralkodótól Szepesi ellen és elégtételt a sérelmet szenvedőknek.²²

Az ország szatmári békekötés utáni újjáépítése során a postahálózatot is kiépítették. Észak-Magyarország területén három postavonal haladt keresztül:

A 7. számú Buda–Kerepes–Aszód–Hatvan–Árokszállás–Bod–Poroszló–Bábolna–Csege–Hortobágy–Debrecen–Zilah–Kolozsvár,

a 8. számú vonal Hatvanig egyezett a 7. sz. vonallal, Hatvantól Gyöngyös–Verpelét–Eger–Daróc–Ónod–Szerencs–Tokaj–Kálló–Kisvárd–Szatmár–Nagybánya–Kolozsvár úton haladt,

EBBEN A SÍRBAN NYUGESZIK
TEKINTETES ÉS NEMES NE-
GYESI SZEPESI JÁNOS ÚR
EGYKOR ERDÉLY MAGAS KI-
RÁDI KORMÁNYZÓJA ER-
DÉLY FŐPOSTAMESTERE ÉS
VÉGÜL BORSOD VÁRMEGYE
ÉRDIMES KÖVETE UGYN-
AZON BORSOD NEM. KÜLÖN-
BEN ABALJVÁR HEVES ÉS
GÖMÖR VÁRMEGYE AKARA-
TÁBÓL AZ ITÉLŐTÁBLA EL-
SŐ ESKÜDTÖE.

7. kép

a 10. számú vonal a régi Pozsony–Rózsashegy–Kassa, Kassáról Vilmány–Tállya–Tokaj–Nánás–Böszörmény–Debrecen útvonalon.

Mária Terézia és II. József alatt a postahálózat országosan kibővült, de a miskolci helyzet 1790-ig változatlan maradt.

Hogyan jutott el a megye és a város hivatalos levelezése, a kereskedelmi és magánlevelezés a menetrendszerű postára? A megye és a város vezetése a posta elszállítását közteherként a lakosságra hárította. A felgyülemllett postát, levelezést, pénzes levelet hetenként kétszer vitték Ónodra feladni és a miskolci postaanyagot elhozni. Ezt a tevékenységet az ún. *levélszeresek* végezték, a kialakult szokás szerint.

A város által 1725-ben alkotott szabályrendelet (statutum) szabályozta a nemesek és a jobbágyok teherviselését. E szerint a gyalogos szolgálatból a nemesek csak a levélhordással tartoznak, mégpedig kétszer megy a sor a jobbágyokon és egyszer a nemeseken. A levélhordót a nemesek perceptora jelölte ki. Ha azonban a vármegye parancsára vagy a város hasznára kellett a gyalogos szolgálat, abban egyformán vett részt a jobbágyság és a nemesség.²³

A levélszeresek a soron levő közmunkára kijelölt utcarészek, tizedek lakói voltak. A közmunkából, így a levélhordásból kivették a részüket a városban lakó görögök és más letelepedett idegenek is, ha pénzzel meg nem váltották ezen rájuk eső közterhet.

A levélszereseken kívül alkalmilag megbíztak magánszemélyt is a levélvitelére, de hogy ez mennyire volt sikeres, arról a városi jegyzőkönyv tanúskodik:

„A tisztelt kamarális prefektus úr siető levele a Kovács Jánosné kezébe oly parancsolattal, hogy minden késedelem nélkül vigye és választ hozzon tegnap délután adattatván, ő pedig azon levelet nem előbb, hanem ma reggel promoteálván (vitte tovább) és választ sem hozván.”

A levélszállítás mellett a *forspont* kiállítása okozott nehézséget a város lakosságának. Ez a közteher a nemesekre, a mesteremberekre, jobbágyokra egyaránt kötelező volt, az alóla kibújni igyekvőket büntetés terhe mellett kötelezték a teher vállalására. Mivel a postajárat a várost nem érintette, a hivatalos kiküldetésben járókat is *forspont*on szállították, sokszor egy stationyi (postaállomásnyi) távolságon túl is.

„Előfordulván az is – olvashatjuk a jegyzőkönyvben –, hogy a város lovai szüntelen való *forspont*ozásban szélitiben hajtódnak, ezért elhatározták, hogy senkinek a főbíró vagy albíró uraiméknak aláírása nélkül *forspont*ot, avagy a város lovait *forspont* alá adni nem lehet. Az engedélyezésről a hajdúk gazdája listát vezet és a befolyt jövedelemből az *inspectornak* (vizsgálónak) számoljon le. A nemes vármegye tisztjeinek a város lovait mérsekeltlen eresztetni kell.”²⁴

A *forspont*tért fizetett összeget, melyet Mária Terézia rendeletileg utasítottként és mérőföldenként hét és fél krajcárban állapított meg – amennyiben a város lovait vették igénybe –, a város kasszájába kellett befizetni.

A gazdasági körülmények nagyon is indokolták, hogy a várost kössék be a postahálózatba, és a hetenként kétszeri külön postajárást Ónodra megszüntessék.

A gazdasági indok és a kormányzati törekvés szerencsésen összeesett, II. József tudomást szerzett Borsod vármegye postaállomás iránti igényéről, és annak kielégítését indokoltnak tartotta. 1769. december 21-én kelt császári resolutio (elhatározás) alapján leirat ment a Magyar Kancellária vezetőjéhez, gróf Eszterházyhoz:

„Meghagytam az udvari kancelláriámnak, hogy a kancellária által kívánt postakocsijárat Pozsonyból a bányavárosokon át Kassára és onnan tovább Egerbe a jövő tavaszra felállíttassék. Minekután ezen kívánat végbevitelére elengedhetetlenül szükséges, hogy a vonatkozó országutak kiépüljenek, így az érintett vármegyék nemcsak utasítandók, de ezekre rábízandó, hogy az országút mentén fekvő uradalmak az út építésében és annak jóvendőbeni fenntartásában részt vegyenek.”²⁵

A szándék megvalósítását a hazai állapotok késleltették, így a Kassa–Miskolc–Eger postakocsijárat váratott magára. A kassai postaprefektus annyit azonban megtett, hogy 1784 elejétől Miskolcon *levélszedőt* alkalmazott Órássy József személyében, akinek működéséről egy kézzel írott latin nyelvű

Recepiss (feladóvévény – 8. kép) tanúskodik, amit 1784. május 8-án Miskolcon keltezett. A *Recepiss* szerint Órássy utólagosan igazolta, hogy Fáy Barnabás vármegyei főjegyzőtől a helytartótanácsnak szóló, azon év április 2-án és február 28-án feladott zárt levelekért 11 frt 21 krajcárt vett át, és a leveleket az aznapi postajáráttal továbbította. Érdekessége a feladóvévénynek, hogy a feladás igazolása utólag történt, bizonyára kérésre, az igazolást kiállító Órássy nem jelezte, milyen minőségben állította ki a *Recepiss*t.²⁶

A miskolci posta megnyitása előtti közvetlen időből ismeretes *Török György*, aki már „*post expeditor*”-ként írja alá a helybeli *Post expeditio*-n (posta kiadóság = ügynökség) Drozsdik János Bécs címre feladott 50 forint bankcédulával (papírpénzzel) terhelt 1790. január 24-én feladott ajánlott levél német nyelvű, kézzel írott feladóvévényét (9. kép).

Áttekintésül az 1790. szeptemberig Miskolc környékén működő posták és postamesterek:

Keresztesen
Ónodon
Szerencsen
Vilmányban
Szinan

Szundi János;
Tayfer Ferenc
Szedliczky József
Szebeny Ferenc
Halbritter Márton

III. LEVELEZÉS BORSOD VÁRMEGYE ÉS A HELYTARTÓTANÁCS KÖZÖTT A POSTAÁLLOMÁS MEGNYITÁSÁNAK ÜGYÉBEN

1. Biztató kezdet, gátló körülmények

Borsod vármegye alispánja, Vizeki Talján Pál 1767 tavaszán előterjesztést tett a Magyar Királyi Helytartótanácshoz, és kérte Miskolc város bekapcsolását a már működő, de a várost délről elkerülő Buda–Eger–Kassa kocsiposta útvonalba. Az előterjesztés kézírata az irattárból nem került elő, de tartalmára a kapott válaszból pontosan lehet következtetni.

A Helytartótanács rendeletére *Kósa Zakariás*, a magyarországi és erdélyi császári királyi *postaügyek felügyelője* így írt Budáról 1768. január 12-én:

„Jónak látszik a nemes Borsod vármegyét is tájékoztatni a magas Királyi Helytartó Tanácsnak új postaállomások létesítése tárgyában az elmúlt év június 8-án tartott üléséről és a fontos ügy érdekében az új postaállomások tervéről, t. i. Miskolcra Szikszó, Forró, Petri, Kassa felé; továbbá Miskolcra Gesztely, Szerencs, Erdély felé, valamint Keresztes, Emőd, Miskolc, Bécs felé való kiterjesztéséről.

A nevezett Királyi Tanács többek között ezt a tervet is felterjesztette a Magas Udvari Magyar Kancelláriához és a postaügyekben illetékes Magas Udvari Bizottsághoz, amely a következőket tartalmazza: A december 24-én kelt határozat és a hozzászátolt séma alapján álló sürgetésemre azt a megbízatást kaptam, hogy ne csak az újonnan létesítendő postaállomásokat és a már létezők viszonyát írjam meg, hanem jelöljem meg a közbeeső új állomásokat, mettől meddig tart az út és pontosan milyen távolságra vannak egymástól, hogy a postamesterek részére megállapítható legyen a díjszabás. De felette sem határozatának végrehajtására képtelen voltam, mert nem ismertem az egyes állomások közti távolságot, de még az elnevezésüket sem. Ezért, hogy az állam javára a nemes vármegyéknek és a szabad királyi városoknak új postaállomások létesítésére irányuló terve minél előbb megvalósuljon, tekintetes és méltóságos Uraságotok kérem legyen segítségemre:

1. Írja meg az újonnan létesítendő postaállomások nevét, mettől meddig, honnan hová . . .

2. ami még fontosabb: tudassa az egyes állomások közötti távolságot magyar mérföldben, vagy időtartamban, ha nem pontosan, legalább hozzávetőlegesen.

Tekintetes és méltóságos Uraságod ne késlekedjen engem kegyes írásával megörvendeztetni . . .”²⁷

A kapott válasza a borsodi alispán 1768. január 15-én a kért adatokat közölte, azonkívül levelében kihangsúlyozta a postaállomás szükségességét alátámasztó indítékokat. Utalt arra is, hogy az ideig milyen módon és milyen nehézségek árán kaptak postát:

„Általam igen tisztelt Tekintetes és Nemzetes Uram!

A nemes urak és a kereskedők minden nyilvános vagy magánjellegű tanácskozása ennek a vármegyének a területén Miskolc városból indul ki; a nemesek legnagyobb részének itt van állandó lakása, a vármegyei közgyűléseket mindig itt tartják, itt van a kamarai prefektúra. Ez az egyetlen vásár, ahová sok idegen összejön Lengyelországból, Erdélyből, Abaúj, Sáros, Gömör, Szepes vármegyéből és máshonnan. Üdvözlétek

Borsod vármegyének azt a tervét, hogy elhagyva a Keresztstől Ónod felé vivő utat, a postavonalon Keresztesen át Miskolcra jöjjön, innen pedig Gesztelyen át Szerencsre, a másik útvonalon pedig Szikszón át Forróra.

Bár bizonyos kerülő mutatkozik ezen az úton, de azt pótolják a jó út, a köből épült hidak és töltések, amelyeket a vármegye több ezerből létesített az utóbbi években, amiről a Királyi Helytartótanács is tud.

Ezáltal a levelezés sokat gyorsulna, mert most Ónodról Miskolcra menő, csak ez úton szolgáló járatnak egy mérföldet kell oda-vissza menni hetenként kétszer magánjellegű és hivatalos levelekkel, ezért az ónodi postán is kezelt levelek csak másnap, sőt sáros időben vagy áradás esetén csak harmadik nap érkeznek Miskolcra és gyakran veszélyben is vannak.

Tehát, hogy kérésének eleget tegyek, világosan megírom: Miskolctól Szikszón át Forró 3, Forróról Petrin át Perény 3, innen Kassa 3, de tán rövidebb is, 2.5, Miskolctól Gesztely 1 magyar mérföldnyire (kb. 8.4 km) van, másik mérföldnyire Szerencs, következőképpen Gesztelyben postaállomás alig szükséges, de Szerencsen maradhat, mely helység Miskolctól 3 német mérföldnyire (3x7.4 km) van. A szerencsi posta mehet akár Miskolcon, akár Ónodon át, mivel azonos a távolság és egyik a másiknál még egy negyedórával sem hosszabb.

Addig is míg Tekintetes Uraságnak tisztelt levelére hivatalosan válaszolok, ajánlom ismeretlen magamat kívánt kegyeiben és maradok

Tekintetes Uraságának legengedelmesebb szolgája
Miskolc 1768. január 15.

Vizeki Tallián Pál András sk.
Borsod vármegye alispánja²⁸

A jól indult kezdetet, a Helytartótanács és a vármegye között kialakult jó kapcsolatot ezután kellemetlen, a posta ügyét hátravető események zavarták meg. Az történt, hogy a keresztesi veredárius 1768 elején panaszt tett a diósgyőri kamarai prefektusnál azért, mert a vármegye az utak és hidak kijavítását a köznépre hárítja, és azok vonakodnak azt elvégezni. A kamarai prefektus az ügyet a Helytartótanácsához küldte, onnan pedig a királynőhöz került, aki a vármegyét jelentéstételre szólította fel az út- és hídjavítást illetően. A megye 1768. júniusi közgyűlésén hozott határozatának értelmében – amint az a jelentés fogalmazásából kitűnik – a jelenség okát a postásokra hárította; a veredáriusok nem élnek azzal az adott lehetőséggel, mely szerint a rendkívüli esetekben – ugyanúgy az időjárás okozta károk miatt is, ha a közutak állapota romlik – ezen munkáért külön bért lehet fizetni. Elhihető – mondja a jelentés –, hogy a köznép a nevezett veredárius által felsorolt javításokat azért nem teljesítette készségesen, mivel a nekik járó bérből a *veredáriusok* egy részt maguknak visszatartottak. A közutak rossz állapota a köznépet is akadályozza, és saját lovaik megtartása érdekében is el kellene végeztetni olyan javításokat, aminek megtételére hatóságilag nem kötelezhetők.²⁹ Jellegzetes nemesi felfogás: „. . . Jól készítsd paraszt az utat, mert hiszen a te lovad vontat . . .” mondta Petőfi Sándor még 1845-ben is.

Másként is kimenti magát a megye; arra hivatkozik, hogy a közutakat és hidakat szabályszerűen átvizsgálta és a töltéseket, hidakat bőséges alappal rendelkezőknek találta, így a keresztesi veredárius panaszja nem helytálló.

Nem szolgálta a vármegye jó hírét az az eset sem, amiért újra a királynőhöz fordultak panaszra. Az ónodi postamester 1768 tavaszán bejelentette, hogy a körömi vámos a postakocsisát megverte. Az ügyben Szöllősy Ferenc alispán folytatott vizsgálatot és tett jelentést a vármegyének.

Ezenkívül még több panasz is volt, amire csak a megyének a királynőhöz küldött – elég általános – jelentésből lehet következtetni. A postakocsis megverését a válasz szerint, maga a postakocsis provokálta ki – egy öt évvel korábbi magánjellegű esetből kifolyólag –, mert a vámos emberei ellen

„... a postakocsis illetlen becsmérő szavakra gerjedve szörnyű istenkáromlásba kezdett. A súlyos kifakadásért maguk az odasiető bírák és jelenlevők lefotgák és néhány botütést csaptak rá . . .

Kihirdettük a nyugtalankodó Ónod mezővárosi és a sorban levő mezőkeresztesi, szerencsi postaállomásnak, hogy a három postai mérföldet³⁰ ne lépje túl, az arra vezető közútra pedig legyen elég gondjuk, hogy a távolságot három óra alatt megtehessék, továbbá a létesített hidakat az érintett úton jó karban őrizzék meg. Ami pedig a harmadik panaszpontjukat illeti; eddig a veredáriusnak semmi korábban felénk jelzett panaszra nem volt, ezért az ő nehézségeit, mintegy különös céllal fogom figyelemmel kísérni. Végül a negyediket illetve; ez is előtűnk valójában ismeretlen volt és erről az esetről nekünk semmi tájékoztatásunk nem volt. Egyébként maradunk kifogyhatatlan hódolattal és magunkat kegyelmébe és oltalmába ajánljuk . . .”³¹

Nem minden postamesteri, veredáriusi panasz vagy tiltakozás került az uralkodó elé, volt, amit elszüllyesztettek. Ilyen iratra leltem 1767. augusztus 24-ről, melyet a *keresztesi veredárius* nyújtott be, esetleg felhívásra, mert iktatva nincs, jelzés nélkül került az irattárba. A szépirású, latin szövegű irat „Gravamina veredarii Keresztesiensis“ (A keresztesi veredárius nehézségei) címet viseli, aláírója *Stephanus Csepreghy* öt pontba foglalta nehézségeit:

„A boldog emlékéü császárunk által jóváhagyott régi postai kiváltságot eltörölték és annak már semmi elismerése nincs. Szabad vendégfogadót, illetve szállót az előző időkben a megye és a helyi uraság nemcsak adott, hanem a postaház vagy istálló építéséhez tisztes áron jutatta a legszükségesebb épületfát. Míg most, ha régi házacsckáját magának felépíteni akarja, a hozzávalót megvenni tartozik.

A saját maga és családja fenntartásához kis szántóföldet is alig adnak, a rétet, a legelőt és a hozzávaló járandóságot pedig teljesen megtagadják.

Az utakat nem javítják, de a hidak is a legrosszabb állapotban vannak, így éjjeli időben a postakocsis csak veszélyesen tud rajtuk járni.

A közutakon a postalegényeket, ugyanúgy a postai levélhordót csúf szavakkal gyalázzák és ha valaki őket figyelmezteti durvaságukra, a postalegényt még meg is verik.

Némelyik uraság a lovak kimerülése esetén a postának sok kárt okoz, mert ha a túleröltetés miatt elpusztul, pótlását megtagadják, és ha sok kérelem után kötelezik is őket, hogy másikat adjanak, az uraság több ürügyet talál arra, hogy a magáét a postalóra kicserélje.”³²

A nehézségek ilyen bátor felsorolása elég volt, hogy azt a vármegye ne továbbítsa, hanem hallgassa el, hiszen az a nemes vármegye tagjait érintette, egyébként Mező-Keresztes a diósgyőri kamarai uradalomhoz tartozott.

A megyében előforduló törvénytelen cselekményekre a *kassai postaprefektus* is felfigyelt. *Pakai Nagy István* 1775. július 16-án írja Borsod vármegye nemességének:

„Általam különösen tisztelt Uraim!

Kötelességem magánpanasz alapján közölni, hogy bizonyos földesurak, tekintettel magára a fentcímzett megye nemességének tagjaira (akiknek nevét a családjukra való tekintettel tartózkodom megmondani) saját utazásaik alkalmával a postakürtöket nemcsak magának használta, hanem mintegy a kormányzás minden hatáskörén kívül helyezve magát, azt saját embereivel is fuvatni engedte.

Ha most ezen cselekmény a kegyesen kibocsátott királyi pátensnek ellenszegül és ilyen esetnek a nemes vármegye részéről senki sem akarja elejét venni, kénytelen lesznek az ilyen tetteknek megakadályozása céljából erőszakkal is fellépni.

Ezekről fentnevezett vármegyét a jelenlegi helyzetben tisztelettel megkeresni gondoltam, mintegy komoly bizalmas segítséget nyújtani és mindennek az okát nyomban kutatni és hatásosan megelőzni tartsák szükségesnek.

Végül nagybecsű kegyeikbe buzgón ajánlva különleges tisztelettel, kitartóan maradok

Fentnevezett nemes vármegyének

legalázatosabb és legkézségesebb
szolgája

Kelt Kassán 1775. július 16.

Pakai Nagy István mp.

tanácsos és postaprefektus³³

E sorokat olvasva bizonyára feltűnik a levelek túlságosan udvarias, cikornyás stílusa. Ez megfelelt e kor barokk–rokoko stílusának, mely a levelezésben, a levelek címzésében, záró soraiban is megmutatkozott. II. József 1780-ban törként trónralépésekor a „Nos Universitas Comitatus“ (Nemes Egyetemesség) szóhasználatot eltörölte, mivel a megyék élére királyi biztost állított, és ezzel a vármegyék uralmát csökkentette. Halála után II. Lipót, majd I. Ferenc idejében 1793-tól a régi elnevezést újra használták.

A legnagyobb vihart kavarta, nemcsak a vármegyében, de a legfelsőbb helyen is Dőry Ferenc Antal báró ellen tett feljelentés, mely nemes *illenfeldi Schuster József tokaji postamestertől* származott a tokaji postakocsis elleni erőszakos magatartás tárgyában.

Az esetet galántai gróf Fekete György, a királyi ítélőtábla bírása vizsgálta ki Taikly Miklós ítélőtáblai jegyzővel, aki az érdekeltek vallomását 1783. február 4-én jegyzőkönyvbe vette és a leszűrt tényállást jelentette: Megállapította, hogy a Felsőzsolcán lakó Dőry Ferenc báró 1783. január 19-én négylovas, saját, fedett kocsiján Felsőzsolcáról Szerencsre utazott, itt lovait ismerősénél, visszaérkezéséig, hátrahagyta, Tokajba való továbbutazásához postalovakat vett igénybe. Néhány napi tartózkodás után, január 23-án, a Szerencsre való visszatéréséhez négy lovat kért a tokaji postamestertől, aki a postalovakat rendelkezésére bocsátotta. A reggeli nyolc órára rendelt lovakkal a postakocsis elő is állt, Dőry azonban megvárakoztatta a nagy hidegben, és csak délfelé indult el Szerencs felé. Útközben Zombor határában szembe jött vele a Szerencsről Tokaj felé tartó postakocsijarat, melynek kocsisa a nagy hidegben a kocsiról leszállva, gyepplővel a kezében a lovak mellett ment. A két kocsi találkozásakor Dőry kocsisának lovai megbokrosodtak, mire Dőry a közelébe ért kocsisra botot rántott és káromkodások közepette azt többször megütötte, le-

lövéssel fenyegette. Az ütés következtében a kocsis a gyeplőt elengedni kényszerült, mire a lovak megijedtek és a postakocsival a mezőre szaladtak. Eközben a kocsiról a leveleket tartalmazó bőr postazsákok lehulltak, csak nehezen kerültek elő. Ezalatt Dóry szörnyű káromkodást szőtt a kocsisra, amit latin nyelven kifejezni nem lehet – írja a jegyző. – Dóry azt is megjegyezte, hogy: „. . . az ilyen postakocsist így kell tanítani, és leszoktatni”. Szerencsre beérve, jóval három óra után, Dóry a kifogott postalovakat kellő őrizet nélkül hátrahagyta és a saját lovaival hazaindult.

A jegyzőkönyvben foglaltak alapján március 15-én Dóry az uralkodótól felszólítást kapott: nyilatkozzon az ügyel kapcsolatban, amit április 12-én el is készített és a megyéhez küldte. Ebben az ütlegetést elismerte, a lelövésssel való fenyegetést tagadta. Mentségül arra hivatkozott, vele utazott hét hónapos várandós felesége és annak nőrokona. A szembefövő postakocsis nem ismerte fel őt, elsőbbséget kért a posta részére. Szerinte a posta által adott lovai vadak voltak és megriadtak, ő pedig felesége védelmében felháborodásában ragadta magát tettelegességre. A vizsgálatot becsülete megtámadásának tartotta, mondvá:

„. . . hajlandó vagyok más bizonyítékokat tanuságtételre állítani, nyilatkozatomat és vallomásomat ajánlom elnéző jóváhagyásra. Végül is, nem lehet engemet megalázva bilincsbe verni. Hűségemet és eskümet most és bármikor általam letenni bátran vállalkozom. Ha a Nemes Vármegye jónak látja, a helytartótanácsi vizsgálatot is szívesen vállalom. Végül a Nemes Vármegye Kegyelméhez ragaszkodva mindenben a nemes vármegye iránti alázattal maradok . . .”
fejeződik be Dóry Ferenc nyilatkozata.

A nyilatkozattal egyidejűleg, 1783. április 12-én Dóry külön megkeresi a Nemes Vármegyét és őt pontba foglalja jogi érveit, amelyek alapján:

„. . . a személyem körül indult vizsgálat ügyében kedvező elutasításért, akár a Nemes Egyetemesség, akár őfelségéről alázatosan esdeklek.”

Jogi vonatkozású érvei: kifogásolja a vizsgáló Taikly Miklós személyét, az ügyben őt illetéktelennek, elfogultnak tartja. Tiltakozik a vád ellen, hogy a postalovakat őrizetlenül hagyta Szerencsen, holott azokról gondoskodott. Elismeri a káromkodást és az ütlegetést, de tagadja, hogy a lovak a kocsis ütlegetéséért riadtak volna meg. Fegyvert pedig, bár volt nála, nem használt volna. A többoldalas vizsgálati anyagból nem tűnik ki, mi lett az ügy vége. A Nemes Egyetemesség bizonyára sikeresen vette védelmébe fekete bárányát – egy postakocsissal szemben.³⁴

Dóry Ferenc Antal hatalmaskodása a megyei közvélemény előtt közismert volt. Mint kamarai ügyész tisztségével visszaélt, és még a város tanácsának a tekintélyét is megsértette.³⁵ A postakocsis megverése súlyos következményekkel járt az újonnan nyílt helyi postára, de a postásokra nézve is. Dóry nem bocsátotta meg meghurcoltatását az uralkodó előtt, ahol árthatott, ártott ahol segítenie kellett, csak kényszerűségből, utasításra segítette a postaállo más ügyét.

2. A postaállomás megnyitása

Az említett esetek nem segítették elő a postaállomás megnyitását. Időközben a kassai postaprefektúra vezetője felsőbb rendelkezésre foglalkozni kezdett a postaállomás ügyével. Metz Antal Gáspár prefektus 1784. augusztus 21-én levelet intézett a vármegyéhez, melyben tudomására hozza, hogy ez év májusától a postaállomásokat csupán egy *postamérföldnyire (16 km)* lehet telepíteni, az ettől hosszabb távolságokra eső helyeken közbülső állomást kell létesíteni. Ezért az Egerbe vezető postautat a helytartótanácsi térkép szerint három hetednyi távolságra osszák meg, mely abból áll, hogy Szerencstől Gesztelyig egy állomás, Gesztelytől Miskolcig ugyancsak egy állomás létesül. Innen Egerig folyamatosan vezetne az út, mely a legrövidebbnek látszik, de indokolt, hogy az útvonal nehézségeit, hiányosságait háírítsák el; Gesztelytől Felsőszolcáig készíttessenek jobb utat, töltést, hidat, mint eddig építettek. Nemcsak a posta gyorsabb járása, hanem a kereskedelem és a királyság érdeke is ezt kívánja. Ha a helytartótanács a tervezetet elfogadja – írja Metz –, úgy szeptember 1-től a postajáratot Szerencs felől tervezi irányítani. A postaprefektus kérte, hogy a megye egy vagy két személyt küldjön, akik vele együtt a helyiségek állapotát megtekintik, és a postákra vonatkozó rendelkezést magukra vállalják.³⁶

E levelezést követően ismét hatéves szünet következett. Nem találtam annak nyomát, hogy a megye és a prefektúra emberei a bejárást elvégezték és arról jelentést tettek volna.

1787–1789 között zajlott le az orosz–török háború, melyhez az orosz szövetségi szerződés alapján II. József is csatlakozott (1788. február 9.). Az ellenségeskedés változó szerencsével folyt. Áprilisban a császári-királyi sereg elfoglalja Sabáczt, mire a török visszaüt, Lugosnál a császári sereg vereséget szenved. 1789 őszén egy hónapos ostrom után, nagy áldozatok árán beveszik Belgrádot. A háború sok áldozatot kíván, maga a császár is súlyosan megbetegszik, a sebesülteket otthon, jobb esetben katonai kórházakban ápolják. A sebesültek között van egy miskolci kisnemes, osgyáni Bakos László, akit 1790 tavaszán húszéves katonai szolgálat után, mint további katonai szolgálatra alkalmatlant leszereltek. A leszerelteket a bevett szokás szerint végkielégítéssel látják el, mely lehet pénzösszeg, de lehet valamilyen jövedelmező állás is.

A végkielégítéssel elbocsátott Bakos László lovassági őrmester (vigiliárum magister) vagyoni helyzete felől magasabb helyről érdeklődés történt. Az érdeklődésre a Tapolcai Apátság tanúsító levelét csatolva, Miskolc város főbírája adott választ:

„Mi Miskolc királyi koronaváros főbírája és a többi szenátorok hitelesen tanusítjuk, hogy vitézlő Bakos László császári lovasregiment magyar őrmestere öröksége itt Miskolc városban: egy apai ház, pincék, szőlő a görömbölyi előhegyen hozzávaló pince nélkül, amint azt a tapolcai apátság inspektora bizonyítja (Görömböly falunak belsejében A. alatti jelzettben), mely javak a nemrég, június 8-án özvegy édesanyja halálával és azt kö-

vetően, 9-én történt eltemetésével örökségét képezi. A jelenlevő őrmester úron kívül előre nem látható, távollévő törvényes örökösök között ezen örökség nem oszlik meg. Tisztelettel kinyilvánítjuk, hogy fenntartással javak egyedüli örököse a fentjelzett Bakos László őrmester úr a katonai szolgálatból kegyesen elbocsátani rendelt és jó érdemeiért, amit a törökök elleni harcban szerzett és most is forradással meglátszó sebe miatt már kellemes nyugalomban tartatik, ezt itt helyben megállapítjuk. Erről hiteles pecsétünkkel ellátott tanusítványt kiadjuk.

Kelt fölülírt királyi koronavárosban 1790. június 9-én.

Horváth Imre

Miskolc város jegyzője

Előttem: Csepely hadnagy
Gyulay Sámuel als.
Miskolc katonai parancsnoka”

A mellékletként csatolt igazolást 1790. június 4-én Bacsinszky András, a tapolcai apátság inspektora állította ki arról, hogy az apátsághoz tartozó Görömböly faluban az ún. Perzsák dülőben Bakos Lászlónak 14 emberkapálló, dézsma alá tartozó szőlője van, melynek értéke 500 Rft, szemben a miskolci Molnár Andrással és Juhász Andrással, ugyanazon a területen van pincéje, ennek Saga Anna szerint értéke 100 Rft, ingatlan vagyona tehát összesen 600 Rft.^{36a}

Az történt, hogy a postaállomás adományozásában illetékes szerv, mielőtt közölte *Bakos László* postamesteri kinevezését, előzetesen érdeklődött vagyoni körülményeiről. 1789-től érvényben volt az a rendelkezés, hogy a postamesternek biztosítékot kellett letenni. Az igazolás kérése e célt szolgálta.

Az események innentől kezdve felgyorsultak. 1790. június 22-én 17758 iratszámmal a Helytartótanáctól rendelkezés érkezett, mely közölte a miskolci postaállomás megnyitásának időpontját és a megnyitással kapcsolatos intézkedéseket:

„Ő királyi felsége kegyelmes elhatározással elrendelte, hogy Kassáról Egerbe a postaút az utasok nagyobb kényelmére és a közérdekű levelezés meggyorsítására Kassáról Hidasnémeti, Forró, Szikszó, Miskolc, Harsány, Tard, Eger felé vezetendő, az útvonal Szikszóról a halmaji sáncon keresztül Tállyára irányítva a tokaji állomással köttessék össze. Összeköttetik azonkívül a vizsolyi postán át a kassai állomás Tokaj felé, mindkét irányba közvetlen út nyitassék. A kassai postaprefektus a mai nappal kerüljön kapcsolatba és működjön össze fentnevezett Uraságtokkal ezen új vonal megnyitása céljából, hogy a keresztesi veredáriust Tardra, az ónodit Harsányba, a szerencsit Szikszóra, a vilmányit Forróra, végül a színait Hidasnémetibe helyezték át. A miskolci és a vizsolyi állomásokra minél gyorsabban javasoljanak alkalmas személyt, végül mindennek a végrehajtását úgy irányítsák, hogy az út szeptember 1-vel kész állapotban legyen.

Tehát fentnevezett Uraságtok a közönség javának előmozdítására törekedve tegen rendelkezést, hogy ne csak az utak szükséges javítását rendelje el, hanem az útközi veredáriusok lakása, vagy háztelke iránt mérsékelt áron gondoskodjon.

Ünnepélyesen kiadva a Magyar Királyi Helytartótanácsnál Budán ezerhétszázkilencven június hónap huszonkettedikén.

Fentnevezett Uraságtoknak szolgálati készséggel

gróf Zichy Károly sk.
Skerlecz Ferenc sk.
Kvassai János sk.³⁷

A helytartótanácsi rendelkezést a vármegyei közgyűlés közel egy hónapos késéssel, július 19-én tárgyalta. A közgyűlésen készült jegyzőkönyvben a rendelet első bekezdése szinte szó szerint szerepel, a második bekezdést, mely a teendő gyors intézkedéseket írja elő, már a saját elgondolásuk szerint szövegezték:

„Az ügyben a járásbeli főszolgabíró uraknak rendelkezés határozatotott, hogy a mezei munkák befejeztével utak, közbeeső hidak és a megjelölt postaút állomásai javításáról gondoskodjanak, a főpostahivatal kiküldöttjének kívánsága szerint a kölcsönös együttműködést tartásák. A Helytartótanács pedig alázatosan megkerestetik, hogy az újonnan felállítandó állomásokhoz alkalmas és született magyar nemesek jelöltessenek ki.”³⁸

A közgyűlési határozat – a jegyzőkönyv rendelkező része – nem teszi a főszolgabíró kötelességévé a postásokról való gondoskodást: szállást, vagy mérsékelt áron házhely biztosítását; azt másodlagosnak tekintették. Azzal, hogy a közgyűlés a mezei munkák befejeztével – ami szeptember végének felelt meg – tette kötelezővé az utak, hidak javítását, igen hátráltatta a postajarat zavartalan beindulását. Viszont beveszi a rendelkezésbe azt, amit a rendelet előfeltételként nem ír, hogy „született magyar nemes” legyen a postamesterségre kijelölt személy.

Az 1790. július 20-i közgyűlés után több miskolci lakos jelentkezett a tanácsnál készséget mutatva a postaállomás vezetésére. Kérelmükkel az augusztus 4-i tanácsülés foglalkozott. A kérelmezők között volt nemes Rosty Zsófia, Aszalay József tanácsnok özvegye mint egyedülálló, Décsy Mihály esküdt, Török György, az ónodi postamester Miskolcon működő kiadója, Kecskés Dániel, Kozma István, Pottornyai János, Bay László és Péchy Gábor. Ezek a jelentkezők nemcsak alkalmasak, hanem nemesi származásúak is. A jelentkezők közül kiemeli a felterjesztés Bay László és Péchy Gábor személyét, akik az addig betöltött többéves hasznos közszereplésükért érdemelték kiemelését.³⁹

1790. július 19-én Benkovics György, az új agilis kassai postaprefektus sürgetőleg ír a vármegyének, hivatkozva a Helytartótanács június 22-i rendeletére, mely a megyével való szoros együttműködést írja elő számára. Mivel a megye az elvárt intézkedéseket nem tette meg, emlékeztet a szeptember 1-i megnyitás közeledtére, érdemi intézkedést sürget a megromlott utak állapotának javítására, a postamesternek szükséges elhelyezésére, ismételten kiküldötteseket kér a megye részéről a kellő intézkedések helyszíni megtételére. A kellő tisztelettel írt, de határozott sürgetést a vármegye közgyűlése augusztus 2-án tárgyalta; részlet a vármegye vonatkozó jegyzőkönyvéből:

„Benkovics György kassai postaprefektus úr a királyi helytartótanácsi végzés alapján az újonnan megnyilandó postaállomások ismertté válása előtt javasolja az utak és hidak megjavítását, a területükön előzetesen kijelölt postamesternek lakóhelyének megállapítását, egyszersmind a szükséges feltételeket előteremtteni. A közeli időn belül ebben a körzetben felállítandó új állomáshelyek megvizsgálására a megye részéről kiküldötteseket kér. A fentieket a kölcsönös együttműködés biztosítására tudomásul hozza.

Megválaszoltatik ugyanannak a postahivatalnak, hogy az újonnan felállítandó postaállomások királyi helytartótanácsi megerősítéséről a mi igazgatási rendünk szerint a járási szolgabírók már tájékoztatással rendelkeznek. Annak előterjesztésére vagy rögzí-

tésére, hogy a postamester tartózkodási helye a levelezésre kedvező legyen, következként a mérnök urunk előzetes rendelkezéssel kiküldetett.”⁴⁰

A kassai postaprefektus nem ok nélkül szorgalmazta a maga részéről is a postaállomás működésének zavartalan biztosítását, ismerte a megyei intézkedés nehézkességét, de a postajáratok működésének esetleges akadályait is.

A vármegye a postaprefektusnak 1790. augusztus 7-én küldött levél tervezetében a miskolci járásba Óváry Miklóst, harsányi vonatkozásban Okolicsányi Antal járási szolgabíróként nevezi meg kiküldöttként. A levéltervezetben végzett szövegmódosítások, udvariassági kifejezések törlése utal a vármegyének a postaprefektussal szembeni (sürgetés miatt keletkezett) ellenszenvére.

1790. augusztus 14-én Miskolcon tartott közgyűlésen a két kiküldött és a hozzájuk csatlakozó Reindl Ferenc megyei mérnök beszámoló jelentését tárgyalták meg. A bizottság ötoldalas költségtervezetet készített a Miskolc–Eger közt végrehajtandó útjavítási munkákról. Az út menti hét falu határában 12 új híd építését és 6 régi híd alapos javítását tették indokolttá, melynek költségét 1.167 Rft és 44 krajcárban jelölték meg. Az összefoglaló jelentésük szerint a költségek nagysága miatt jobb megoldásnak találnák és javasolják a harsányi postaállomást Emődre, a tardit Kövesdre áthelyezni. A jelentésüket tárgyaló közgyűlési jegyzőkönyvben ez olvasható:

„A kiküldött urak előterjesztették, hogy a miskolci postai út helyreállításának megismerése érdekében Eger felé haladva a mondott utak és kívánt hidak fenntartására a kilátásba helyezett összegek a jelenlegi szükséglet szerint adassanak ki a tervezet alapján; az utak meglévő hibáit nyomban ki fogják javítani.

A postai út vonala a Lekötő térségében, ha nem nagy költséggel készülne is, és a hegy megvágásával kivágandó utat kővel borítanak is, nem lenne járható. Ezen út járhatóságához kevesebb költséggel kellene hozzájárulni, hogyha az út Novaj területén át az uradalmi szérűskert mellett azon birtok végén a régi postai út felé Ostoros falun át lenne elvezetve.

A helyzet megvizsgálása és a mellékletben előterjesztett költségek érdemben tett kifogásolásának megtétele után a Magas Tanácsnak előterjesztem, hogy az út miskolci szakaszán állva Harsány, Tard, Eger felé fordulva Harsányon túl Eger felé az időváltás során a postakocsi és az utazók részére alig járható, mivel nagyon veszélyes. A szükséges hidak felépítésére pedig ezen utaknak akár ideiglenes, akár éves helyreállítására jelentős költségek kellenének. Ezért tehát, hogyha Kövesd felé Emődön át vezetnék a sík utat, az az utasoknak sokkal kényelmesebb lenne, akár azért, mert ezen az úton már több híd meg van építve, akár azért, mert a kereskedelmi haszon annak további fenntartását biztosan meghozza, s azon az úton a még közbeeső szükséges hidaknak építése sokkal kisebb költséggel megoldható; Harsány és Tard postahivatalainak áthelyezése Emőd és Kövesd helységekre újból megfontolandóvá válik. Közben pedig a Novajra vivő út jóváhagyott áthelyezésével kapcsolatban a bejelentett eljárásból származó kisebb és elkerülhetetlenül kijavítandó hibák azonnali kiigazítására a járási szolgabíró alkalmas intézkedéseket fog tenni.”⁴¹

A közgyűlés határozatát október 13-án közölték a helytartótanáccsal, abban megjegyezték, hogy Szikszó és Miskolc között semmi akadály nincs, megfontolandó azonban Harsány–Tard–Eger postaútvonal helyett a mély árkok, meredek dombok miatt azt Emőd és Kövesd felé vezessék a meglévő jó álla-

potban levő kereskedelmi úton, ahol kisebb baj, nehézség felmerülése esetén a köznép is megfelelő segítséget tudna adni. Ez a javaslat még több esetben megismétlődött, miközben a rossz úton szeptember 1. óta rendszeresen közlekedett a postakocsi.

A miskolci postaállomás megnyitására vonatkozó fontos rendelkezés 1790. szeptember 3-án 22407 számmal jelent meg (10. kép) e szöveggel:

„Öfelsége kegyes elhatározással elrendelte, hogy Kassáról Egernek vezető postaút az utazók nagyobb kényelmére és a közérdekű levelezés gyorsítására – megszüntetve a keresztési, ónodi, szerencsi, vilmányi és szikszói postaállomásokat – Kassa, Hidasnémeti, Forró, Miskolc, Harsány, Tard, Eger felé irányítottassék; ez az útvonal Szikszón, a halmaji töltésen Tállya felé kapcsolódjon a tokaji postaállomáshoz, továbbá a Vizsolyban felállított postaállomástól Kassa, Tokaj felé utazóknak egyaránt közvetlen vonal nyíljon. Fentnevezett Uraságtok adjon a saját hatáskörében rendelkezést, hogy ez az új postavonal folyó év szeptember 1-én kezdetét vegye.”⁴²

Az 1790. június 22-i 17758 számú helytartótanácsi rendelet a miskolci posta szeptember 1-jei megnyitásával kapcsolatos változásokat előíró, tájékoztatás jellegű rendelkezés volt, ez az utóbbi rendelkezés számít a működése megkezdésének, a postaállomás megnyitásának alaprendeletéül. Szándékosan használok a postaállomás elnevezést, mert ez felelt meg a hivatalosan írt latin „postatio” névnek. A postahivatal megnevezés a XIX. század közepétől honosodott meg az osztrák „Postamt” név lefordítása alapján.

A postajárat tehát az új útvonalon beindult, de nem minden nehézség nélkül. A Helytartótanács a vármegye tudomására hozta a kassai postaprefektus útján megismert állapotot:

„A posta kassai prefekturája által előterjesztett helyzet ez: A Kassáról Egerbe vezető út esős időben teljesen járhatatlan, miként a Hidasnémetiről Forróra vezető másik út a lakosság jelentése szerint tavaszi és őszi időben a legjobb lovakkal is csupán egy napig távol-ságig járható, s eddig még semmi javítás nem történt rajta. Továbbá a menetrendszerű postának – az esőzéseket és a hirtelen záporokat nem számítva is, mivel a halmaji töltés nagy része nem készült el – Szikszó felé kerülővel kell Tállyára menni. Ebből a helyzetből kifolyólag az egi postakocsis tudomása szerint az Egerből kimenő első híd romos, a szőlők közt húzódó út pedig gödrös, egyúttal olyan szűk, hogy az egymással szembejövő kocsik kitérni nem tudnak, miként a hegyen át kapaszkodó út a sziklák miatt szintén nem elég tágas, Novaj faluig pedig hét vízmosás rongálja. Azután az út ugyanezen falu mögött a körülötte levő hegyekből összefolyó vizek miatt mocsaras, miként a másik út is a korcsma mögött. A szomolyai és a bogácsi völgyön áthaladva minden szükséges híd és úttöltés teljesen el van hanyagolva.

Végül a Kőporos és Kerékkötő hegyre való felmenés nemcsak veszélyes, de esős időben annyira sáros és csúszós, hogy a lovak nem tudnak biztos lépésben menni.

A Királyi Helytartótanács az 1775. évi június 22-i rendeletére való tekintettel bizalommal ajánlja, hogy az illetékesek saját testületükben gondoskodjanak arról, miszerint a területükön levő utaknak és hidaknak a szükséges helyreállítására csapatot irányítsanak, nehogy késleltessék a rendes és gyorsjáratot, ami fentnevezett Uraságtok szándéka szerint folyó évi szeptember 1-vel, a kincstárnak nem kevés költségével az új útvonalon megnyílik.”⁴³

Illuſtriſſimi, Reverendiſſimi, Spectabiles, ac Magniſioi, Perilluſtres item, ac Generoſi Domini, nobis obſervandiſſimi!

22407 **E**o per Suam Maieſtatem Sacraſſimam clementer reſoluto exiſtente, ut Poſtæ curſus Caſſovia Agriam ducens, pro majori peregrinantium commoditate, & celeriori publicarum Correſpondentiarum promocióne ſublatis Stationibus Kereſzteſienſi, Onodiſi, Szerenczienſi, Villmányenſi & Szincenſi, Caſſovia per Hidas-Németh, Forro, Szikſzo, Miſkolczinum, Harsán, Tard, Agriam dirigatur; utve Curſus hie in Szikſzo per Halmajenſem aggerem Talyam tendens, cum Statione Tokajenſi connectatur, erecta autem in Vitioly poſtali Statione Caſſovia Tokajum peregrinantibus pariter directum iter apperiatur.

Prætitulatis Dominationibus Veſtris pro conſuetâ in Gremio ſui publicatione notum reddi, quod novus hic poſtarum curſus cum 1ma deſluentis Menſis Septembris initium ſumpſerit. Datum ex Conſilio Regiõ Locumtentiali Hungarico. Buda: die Tertia Menſis Septembris, Anno Miſleſimo Septingenteſimo Nonageſimo celebrato.

Prætitularum Dominationum Veſtrarum.

Ad Officia paratiſſimi.

Joſephus Pálffy

Franciſcus Herberich

Joſephus Pálffy

A rendeletről szeptember 14-én tájékoztatták a megyei közgyűlést, a jegyzőkönyvből kitűnik, hogy már érezhető a sietség:

„F. év szeptember 3. a 22407 számon elrendelték, hogy a megyei hatáskörbe tartozó utak és hidak állapotának szükséges javítására azonnal munkacsapatot küldjenek ki, mivel a rendes és futár postáját nem tud továbbmenni. Ebből kifolyólag a szeptember elsejei kezdetet, a vármegye érdekét nem kevés kincstári költség ráfordításával késleltetik.

Az utak és a hidak hiányosságát illetően a kirendelt megbízott járási főszolgabíró úr a területi mérnök úrral együttműködve a kisebb költséggel javíthatóknak javításáról gondoskodik, a többi nagyobb költséggel járó teendőket pedig a nemes vármegyével minél gyorsabban közölje, hogy azokat megegyezéssel rendezni tudják.”⁴⁴

A postaállomások áthelyezésével a megszűnő állomások postamesterei az új vonal menti helyekre kerültek. A keresztési *Szundy János* Tardra, Ónodról *Tayfer Ferenc* Harsányba, Szerencsről *Szedliczky József* Szikszóra, Vilmányból *Szebeni Ferenc* Forróra ment, Szináról *Halbritter Márton* Hidasnémeti postaállomását vette át. A tardi posta kivételével a többi helyen a postamesterek találtak alkalmas lakást, melynek épülete egyúttal a postaállomásnak is helyet adott. Az állomás fontos része volt a tágas istálló, ahol hat-nyolc lovat is tartottak.

A Helytartótanács nagy gondot fordított a postaházakra, azok állapotára. E tárgyban több figyelmeztető rendelkezést adtak ki, de a helyzet nem változott. Az utazók panaszkodtak a postaállomások elhanyagoltságára, ugyanis ez volt az a helyiség, ahol az utazni szándékozók jóval a postakocsi érkezése előtt megjelentek és indulásra készen várakoztak. Az állomás felszereltségét, bútorzatát csak a későbbi időben írták elő, a postamester a lehetőségeihez képest biztosított az utazóknak váró-, illetve pihenőhelyet.

A postaállomások meghatározott igás- és hátszlovat tartottak. 1790 áprilisában a miskolci járási szolgabíró felsőbb utasításra Ónodon ellenőrizte a postaállomás istállóját és a lovak állapotát.⁴⁵ Megjegyezte, hogy a hét ló közül négy fogatos, három hátsz mind alkalmas ugyan szolgálat ellátására, de indokolt esetben a lakosság nyújt – meghatározott díj ellenében – segítséget a postának. E kiegészítő jellegű segítségnyújtás kötelező is volt a lakosság részéről, ám nem mindenhol és mindig nyújtottak segítséget. A Helytartótanács 1790-ben a területi szerveknek előírta, hogy az év során a veredáriusok istállóját gyakrabban látogassák, és ha kell, postai szolgálatra alkalmas lovakat szerezzenek be. A postamesterektől elvárta a rendelet, hogy a közszolgálatban utazókat, kiküldött tartományi biztosokat „figyelmes gondoskodással” kezeljék. Az egyik idevonatkozó rendeletről a közgyűlési jegyzőkönyvi (11. kép) beírás: „1791. Szent András havának 25-dik napján 22032 szám alatt. Az utak és postaistállók rossz állapotja iránt elől forduló gyakori panaszoknak orvosoltatására, az e részben meg szabott felséges rendelésekre bennünket emlékeztetvén, azoknak tellyesítését minden képpen ajánlja.

Kötelessége léssen tehát szolgabíró uraknak a meg szabott rendeléseknek tellyesedésére illendően vigyázní.”⁴⁶

8. 1791. Szent István Szentélyének 25^{ik} Nappján 22032. Szám
1794 alatt. Az Utak, és Posta irántól írt állományja
1. riánt elől forduló gyakorlati Szabalmak szövege,
tatására, az é. részben meg Szabott Feljegyzés,
deléshöz beemlíthet emlékeztetőn, azokról helye,
kéret minden helyen ajánlva.
Hövelesége legyen tehát Szabott Utak
a meg Szabott Rendelésekről helyesedése ellen,
Szent vizsgálni.

11. kép

A posták működésének elősegítésére, a postamesterek megélhetőségének segítésére, a nagyszámú ló tartásának lehetővé tétele érdekében III. Károly óta több rendelkezés jelent meg. A vármegyék rendjei, a városok magisztrátusai, a földbirtokosok sok esetben ezt nem vették figyelembe, ami megnehezítette a vidéki postaállomások helyzetét. Ez a hozzáállás Miskolc város uraira is jellemző volt.

Még 1790 szeptemberében – néhány nappal a postajárat beindulása után – ez a bejegyzés került a városi tanácsülés jegyzőkönyvébe:

„Mind belső és külső Magistratus jelenlétében projectaltott (tárgyaltatt) a város lovainak rendkívül és minden tartozás nélkül való postára való járkálások. Opinióját vivén (híret vivén) ezen dolog iránt tekintetes consiliarius ordinarius v. ipány (királyi tanácsos, alispán) úrnak is, ki azt mondta, hogy abban semmit sem tudna, hogy a város lovai a postára járnának és az mi felől rendelést nem tett, arról bizonyost mondani nem tud. Determináltatt (elhatározottatt), hogy a város lovai a postára egy tapottat sem fognak menni, mely dolog postamester Török uramnak is tudtára adatott.”

Nehezen hihető, hogy a tanácsbeliek ne tudták volna, hogy a postamester nem Török, hanem Bakos László, aki a posta dolgában illetékes. Az is nehezen hihető, hogy a város és a megye vezetői a postai szállítás nehézségéről és a forspontadásról nem tudtak volna. Mindenesetre Bakos ezután a saját pénzén, 165 forintért három lovat vásárolt és nem vette igénybe a város forspontját.

Az 1790-es esztendőben az időjárás kedvezőtlenége miatt nagy takarmányhiány volt. Ezt a helytartótanácsiak is elismerték és október 25-én körövényben közölték Ófelsége elhatározását, hogy:

„. . . a takarmány ára, széna és zab hiánya miatt az egész Magyar Királyság és hozzá tartozó részek területén . . . az év hátralevő részében a postakocsisok az utazóktól a posta járásának elősegítésére 1791. május hónap végéig, ha időközben más körülmények nem jönnek közre, egy lótlól és egyes postaállomásonként egy forintot szedhessenek.”⁴⁷

A takarmányhiány a várost is érintette, hogy a gondoktól szabaduljon, 1790. október 3-i együttes ülésen a széna szűk volta miatt a szarvasmarhák árverés útján való eladását, az el nem adottak kiméretését rendeli el. Olvashatjuk a jegyzőkönyvben azt is, hogy a városi tanácsnak a szénája fél évre sem elegendő, ezért megbíztak három személyt a tanács szenátorai közül, hogy valahol csak találnak szénát, vegyék meg. Arról is döntöttek, hogy öt lovat, a szarvasmarhákhoz hasonlóan, kótyavetyén adjanak el.

3. A miskolci posta első vezetője

A miskolci postaállomás megnyitása minden különösebb esemény nélkül történhetett, legfeljebb a kassai postaprefektúra képviseltette magát, részt vehetett a körzetben a postamestereket, kiadókat, kezelőket oktató tevékenységgel megbízott, nagy tekintéllyel rendelkező *Sötér Antal egri postamester*. A város, de a megye vezetőségét is meglepte, hogy nem az általuk javasolt személyek közül jelölték ki a postamestert, hanem *Bakos Lászlót*, a török ellen vívott harcokban súlyosan sebesült lovassági őrmestert, aki ugyan miskolci illetőségű és nemes ember volt, de húszéves katonai szolgálata során a közéletben nem vett részt, idegennek számított. A vármegye szó nélkül viselte el a kudarcot és nemtetszését a postaintézettel szemben a kapott utasítások késedelmes, kényszerű végrehajtásán, valamint a postamester személyén keresztül juttatta kifejezésre. Bakos Lászlótól elbocsátó igazolást kértek, amit az még nem kapott meg az alakulatától. Ezért 1790 decemberében a vármegye kiküldöttjei útján a budai katonai parancsnokságtól kért hivatalos igazolást Bakos László felől, aki postamesteri állást nyert el. Azonkívül kérték igazolni, hogy Bakos Lászlót a katonai szolgálatból végleg engedték-e el?

Bakos katonai felmentését a budai katonai parancsnok december 20-án elkészítette, megírva benne, hogy:

„a tekintetes vármegye a leszerelt sebesült katonát tetszés szerint elviheti és alkalmazhatja”, majd az igazolást felettesének, a pesti tartomány katonai főbizottságának terjesztette fel, ahonnan az igazolást december 23-án Kiss Sándor parancsnok a vármegyének küldte meg tudomásulvétel és a „felmentés” kézbesítése végett. Érdekessége a levelezésnek, hogy a budai hadbiztos német nyelven adott igazolást, a tartományi katonai főbiztos latinul írt át a vármegyének, a vármegyei iktató tárgyként az ügyiratra magyarul és magyarán ezt írta: „Bakos László jelenleg kinevezett postaigazgató bizonyos biznóság levélnék előmutatására köteleztetni parancsoltatik.”⁴⁸

Bakos László postamester a postaállomás birtoklását az uralkodótól bizonyos összegű (hivatalonként 800–3000 Ft közt változó) kincstári értékkel – *ún. pretium regaléval* – kapta, ami az állomás felszerelési és berendezési költségét nem fedezte. Az így kapott hivatalt tulajdonosa csak az igazgatóság tudtával és beleegyezésével adhatta el másnak. 1785 óta az ilyen regaléra jelzálogot jegyeztetni nem lehetett. Csak az állomás jövedelme képezhette bírói lefoglalás tárgyát.

A miskolci posta első kincstári értékét nem ismerjük, de magas összegű lehetett. Mikor Bakos László utódja, *Szedliczky József* a postát 1830-ban felső jóváhagyással eladta utódjának, *Duronelli Andrásnak*, a posta kincstári értéke 12 000 Ft volt. A szolgálat megbízható ellátásának biztosítása érdekében 1789-től a postamestereket biztosíték letételére kötelezték. Ez Bakos esetében 300 Ft volt, amit letétbe is helyezett.

A postamester jövedelme a küldemények portódíjából ráeső részből, a hivatalos és privát *stafeták* után a postaállomásra eső díjból, az utasszállításból származó viteldíjből, az úgynevezett *hajtópénzből* (Rittgeld) tevődött össze. Az elfogati és kocsibérlés szintén a postamester jövedelmét képezte.

Mivel Bakos a postai adminisztrációt kellően nem ismerte, indokolt volt adminisztrátort tartani, aki ugyanúgy, mint Bakos, hivatali esküt tett, azonkívül szakmai tudásáról a prefekturátus előtt számot kellett adnia. E feltételeknek *Török György*, aki korábban az ónodi posta megbízásából itt volt adminisztrátor, expeditor (kiadó) jól megfelelt. Működésére két városi jegyzőkönyvi bejegyzés is utal: 1790. szeptember 16-án írja a nótárius:

„Török György jelenlegi posta adminisztrátor kéri, hogy a csatolt jegyzékben feltüntetett futár és más postai költséget megtéríteni rendelkezünk. A fenti említett költséget, 38 Ft-ot a házi kasszából elhatároztuk megtéríteni.”⁴⁹

1790. november 24-én szeptember és október hónapokra kéri a postai viteldíjat, 11 Ft 45 krajcár összeget Török György érdemes posta expeditor a házi kasszából kifizettetni.⁵⁰ Ez időben divat volt a hatóságnak (megye, város) a postai pénzeket akár hónapokon át is hitelezni. Ezért a postán az elmaradt postadíjakról kimutatást vezettek.

A fiatal postaállomás személyzete közt 1791. február 5-én egy *Pataky György* nevű egyén is volt található, aki az akkor divatos magyar–latin nyelven kézírással nyugtázta egy fontos levél felvételét és annak továbbítását:

„Quietantia Egy Haagen nevű kapitány úrnak szóló levélről, melyet is hogy mai napon a nemes magistratustól kezünkhöz vettük légyen, Praesente recognoskállyuk (jelenlők elismerjük) és annak minden fogyatkozás nélkül elküldésére magunkat obligállyuk (kötelezzük). Kelt Miskolc die 8 február 1791. Pataky György et Compag”.

Ez a Compag (társaság) arra utal, hogy többen dolgoznak a postaállomáson – ezért történt a szövegezés többes számban – és egyetemesen felelnek a küldeményért.⁵¹

A posta hivatalos nyelve általában a latin volt. Ilyen nyelven érkeztek a helytartótanácsi rendeletek, részben kézírással, de mind gyakrabban nyomtatott szöveggel. A hivatali adminisztráció nyelve viszont a német volt arra való tekintettel, hogy a postahálózat jellege, az egységes adminisztráció ezt megkívánta. A használt nyomtatványok, úrlapok német nyelven készültek. Érdekessége a kornak a kétnyelvűség.

A miskolci Herman Ottó Múzeum Történelmi Adattára őriz néhány német nyelvű postai úrlapot, melyen latin nyelvű feljegyzést alkalmaztak. Az egyik bemutatott úrlap Ónod postáról Tokaj szétesztő postához küldött Jegyzék, Karte, (nyomtatványszáma 34.) 1783. december 17-i példánya Ónodon

feladott és továbbmenő 29 postai küldeményről, melyért 2 Ft 12 krajcárt szedtek be, és egy ajánlott küldeményről, melyért a feladó 1 Ft 28 krajcárt fizetett. Az ónodi posta felvevője a Jegyzék hátoldalára felírta az ajánlott adatait: *Egy Nagy György gyalogos katonának Bucsácsra, rendes járattal küldött fél lat súlyú teljesen bérmentesített tértivevényes ajánlott levél* (12–13. kép). A jegyzékelt küldeményeket a tokaji postakezelő átvette, ellenőrizte az ónodiak díjazását és úgy találta, hogy *két levél találatot nem szabályosan bérmentesítve, a teljes összeg kitesz 28 krajcárt és ezért 20 krajcár hiányzik*. Mindkét bejegyzés a német nyelvű nyomtatványon latin nyelvű volt.⁵²

A miskolci postaállomás megnyitása idejében a postakezelésnek megvolt a korábban kialakított egységes módja, amit tankönyv vagy szabályzat hiányában a kezdő postások a régebbiektől, az igazgatóság által megbízott oktatótól sajátítottak el. Ilyen oktató volt az egri *Sötér Antal*, aki a *kassai postaprefektus*-tól nyert megbízásból a környékbeli hivatalokat oktatta. Gyakorlati érzékkel rendelkező tisztségviselő volt, igyekezett a postát igénybevevőket Tájékoztatóval ellátni a legszükségesebb tudnivalókkal. A *Tájékoztató* szerint minden királyi hivatal reggel 8 órától 12-ig, délután 2-től esti 6-ig van nyitva a közönség részére nemcsak a postanapokon, mikor a postajárat indul vagy érkezik, hanem más napokon is. Ha a postajárat késett, vagy éjjel érkezett meg, a leveleket az érdeklődőknek másnap adták ki. Tájékoztatták a közönséget a levél-feladás módjáról. Levélgyűjtő szekrény használatát 1817-től kezdve vezették be a postákon azon levelek összegyűjtésére, melyeknek a viteldíját a címzett fizette kézbesítéskor. Ezt megelőzően minden levelet személyesen kellett a felvevőnek átadni. Szükségesnek tartották a leveleket mindig legalább egy órával a postajárat (ordinária) előtt a postára beadni, hogy a továbbításra számba vehessék, mert ha később, a levélkötegelés és jegyzékelés megtörténte után adják be, előfordulhat a járatról való lemaradás és csak a következővel nyer továbbítást.

Figyelmeztették a feladókat, hogy a leveleket senki másnak, csak a postamesternek, vagy az adminisztrátornak adják át, aki a díjazást elvégzi és a levél kondíciójáról (borítékolás, lezárás) meggyőződik. Amikor járatindítás, expedíció volt, senki sem zavarhatta a postást, azon egy óra alatt senki levelet fel nem adhatott, ki nem kérhetett, mert a zavarás esetén a levelek elosztásába hiba csúszhat és a levelet váró könnyen megkárosodhat – írta a Tájékoztató. – Ez az utóbbi szabályozás az egyedülkezelő kis postahivataloknál most is érvényben van; a járat indítása, érkezése idejében az ügyfélszolgálat rövid időre szünetel.

Bakos László postamester új postaállomását a szükséges naplókkal, jegyzékekkel – amit általánosan protokollnak neveztek egykoron – a postaprefekturátus látta el. Az állomás felszereléséhez tartoztak:

- A Helytartótanácsból, kamarától, prefektúrából érkezett rendelkezések, kurrenszek, amiket összegyűjtöttek
- A levélküldemények felvevő naplója (Aufgabs Protokoll)
- Kocsiposta feladási napló (Fahrpost-Aufgabs Protokoll)

334 Karte von Dimod nach Tokay		1126 BORSOD MISKOLCI			
Kub.	Den 17 ^{te} 26 ^{te} 1783	Aufgabe.		Abgabe.	
		Stück.	fl. fr.	Stück.	fl. fr.
1.	Aufgegebene halb Franko, loco bleibende. detto reformendicte.	0	00	0	00
2.	Eingelaufene und fees aufgegebene loco bleibende. . . detto reformendicte.
3.	Aufgegebene Franko tanto und halb Franko weiter gehende detto reformendicte.	29,	28
4.	Frey aufgegebene und ein gelaufene weiter gehende. detto reformendicte.	Stück.	fl. fr.	Summa Zufab. . Abzug. .	30 240 0 00
5.	Officiso. detto reformendicte.			Summa Zufab. . Abzug. . Summa	<i>M</i>

12. kép

53.4273.17
 Una list. Milan Jacqario. Georgio Mag
 ad Bussies 1 ord. # 1/2 Souver.
 quon racione l'ega d'ho.
 2 Libera sequita und ab 8 xperi
 non ita autem aut e sint
 d'via d'ialy exponit 28 adq 20 xperi
 desunt

BORSOD MISKOLCI MUZEUM

Tokay

13. kép

- Napló az egyes napi bevételekről (Journal)
 - Jegyzék a hátrálékokról (intézmények tartozása)
 - Ajánlott felvevő napló (Recommandations Protokoll)
 - Stafeten Protokoll
 - Postajárat érkezés és indítás óra szerinti feljegyzése
 - A hivatalból (Ex officio) jött és ment levelek protokollja
 - Ajánlott küldemények szelvényei, Recepiss-ek, úrlapok
- Hivatali felszerelési tárgyak, eszközök:

- Térkép a postahálózat útvonalairól, az állomások egymástól levő távolságának feltüntetésével. 1802-ig a *Karacs Ferenc* készítette *postatérkép* (14. kép) megjelenéséig a pozsareváci béke (1718) után Nürnbergben kiadott *Müller-féle katonai térképet* használták. Használatos volt az 1749-ben megjelent *Hecht József Európai Postajog . . . c.* könyvében megjelentetett 165 postahelyet feltüntető postahálózati áttekintés is.

- Postacímer a császári sassal,
- bécsi font súlykészlet,
- postakürt,
- postakocsik, taliga felszerelése, nyerges stb. csak a legszükségesebbeket említve. 1804–1808 között kiadott *Crusius-féle Posta-Lexikon* öt kötete Magyarország és csatolt tartományai, valamint Erdély minden községére részletes adatokat tartalmazott az utazni kívánók és a postaállomások számára. E lexikon első kötete tájékoztatást nyújtott az egyes postákat érintő járatokról, azok indulási és érkezési adatairól. Egy kötetben volt helységnévtár, postahálózati áttekintés és menetrend.

A súlyosan beszünt Bakos László hazatérése után igyekezett a polgári életbe beilleszkedni, ám gondoljai megszorodtak. Nemcsak az új hivatallal kapcsolatos nehézségek, hanem anyjának halála után gazdasági problémái is foglalkoztatták. Levelezéséből nem tűnik ki, hogy gyermekei is lettek volna, felesége betegségéről azonban többször is tesz említést. Gondot okozott a postajárat folyamatos ellátása. A város, miután eladta a tanács rendelkezésére álló lovakat, megszabadult a forspont adásától. A lakosság sem volt abban a helyzetben, hogy a kapott térítés ellenében is szívesen adjon a postaszállítás részére előfogatot.⁵³

Bakos postamester szükségesnek látta, hogy a közönség jobb kiszolgálása érdekében a hetenként kétszer érkező leveleket a postaérkezés napján vagy – amennyiben a címzett nem vette át küldeményét a postán – másnap kézbesítse, amint azt nagyobb városokban külföldön tapasztalta. A levélhordót ugyan a postamester fizeti, de a gyorsabb levelezés a forgalmat növeli, ami által költsége idővel megtérül. Dicséretes elhatározásával Bakos írásban a tanácshoz fordult. Kérését az 1791. február 4-i tanácsülés tárgyalta, amiről az alábbi jegyzőkönyvi bejegyzés készült:

„Bakos László postamester a postai szolgálattal kapcsolatosan kéri engedélyezni, hogy az ide érkezett leveleknek késedelem nélküli kézbesítése érdekében – amit hűségesen megkíván követelni – addig, míg saját szolgát be nem állít, az ide érkező egyes levelekért

a címzettől csak egy krajcár járandóságot, a kocsin utazóktól pedig a postaszállítást után szokásos díjat szedhessen. Erről a lakosság tájékoztatását kéri.”

A hozott határozat a postamester magánkezdeményezését elutasítja azal, hogy a közönség jóváhagyása nélkül ilyen díjfizetést kiszabni nem lehet, megtárgyalására majd később visszatérnek. A postamester egyidejű másik kérését, hogy a postakocsi előli kitérésre az érdekelt falvak lakosságát figyelmeztessék, a közgyűlés elfogadta. A járási szolgabírók feladatául tette a postaszolgálat működésének segítését.⁵⁴

Szigorú postai előírás volt, hogy a postai bevételeket legkésőbb negyedévenként a postaprefektúrának (postaigazgatóságnak) kötelesek voltak beszolgáltatni. A levelezésből kitűnik, hogy a miskolci posta ennek nem mindenkor tett teljes mértékben eleget. Emiatt a kassai postaigazgatóság jelentést tett a Helytartótanácsnak, az pedig 1791. augusztus 31-én a vármegyéhez fordult, nézessen utána a késedelmeskedésnek. Az igazgatóság szerint az 1791. második negyedévi 280 Ft 15 kr bevételből csak 155 Ft 38 kr került befizetésre, a különbözet 124 Ft 37 kr nem.

„A vicispán a rendelkezés megérkezése után a postamestert azonnal magához hívatta és az adósságának kifizetése iránt megszólította – olvasni a tárgyban készült jegyzőkönyvben. – Am a postamester előmutatta e tárgyban a kassai postamester Kisasszony havának (augusztus) 30. napján keltezett quietantiáját (nyugtáját), mely bizonyította, hogy az egész járandóságot éppen azon a napon, mikor a Helytartótanács rendelkezése Budán kiadott, köteleesség szerint befizette.”⁵⁵

A Helytartótanácsot ilyen értelemben értesítették, a késedelem okát nem kutatták, arra vonatkozóan a postamester nem nyilatkozott.

1792. március 1-jén meghalt II. Lipót császár- király, trónra lépett I. Ferenc (1792–1835), aki május 20-ra országgyűlést hívott össze. Az ország nemessége nagy várakozással tekintett az új király elé, akitől kívánságaik teljesítését remélték, ezért az országgyűlés népesnek ígérkezett. Az általános érdeklődés a postától is felkészülést kívánt. Számítottak arra, hogy az utazási igények kielégítését a postaállomások a meglévő lovaikkal nem tudják ellátni, ezért a Helytartótanács intézkedett, hogy a postamestereknek szükség esetén előfogatot adjanak:

„1792-ik esztendőben Szent György havának⁵⁶ 3-ik napján 7451-ik szám alatt, hogy az országgyűlésre menendők és az alatt küldendő sebes posták a kívánt sebességgel mehesenek ámbár a postamestereknek parancsoltatott is, hogy alkalmas lovakat elegendő számmal szerezzenek, amennyiben azonban sokszor oly sok lovak kívántatnának, amennyit a postamesterek nem tarthatnak, oly rendelkezéseket tétetni parancsol, hogy ezen esetre az adófizető lakosok magok lovaikkal a postamestereket segítsék s egyszerűsmind tudtunkra adja, hogy ilyenkor a lakosok a postamestertől egy stációra minden ló-tól 39 krajcárt, utasoktól pedig borralvaló pénz fejében két lótlól 15, háromtól 22, négytől pedig 30 krajcárt kívánhatnak.”⁵⁷

Abban az időben, mikor a lovakra a legnagyobb szükség volt és áruk is emelkedett, a postamestert váratlan csapás érte: három jó erőben levő lova elveszett (feltehetően ellophatták).

„... amíg lovainak híját pótolhattya az bitang lovakból azok helyett magának egyetkettőt adatni kér” – írja a jegyző, majd folytatja – „Az tévelyedett marhákra való gondviselés a járásbeli tiszt uraknak az közhatározatok szerint kötelességekben állván, az azokban történő károknak eltávoztatására, kérése a folyamodónak nem teljesíttetik.”⁵⁸

A postaszállítás folyamatossága érdekében az elbitangolt lovakat pótolni kellett, ami nagy nehézséget okozott Bakosnak, akit egyéb kicsinyes anyagi ügyek is foglalkoztattak. Még 1792 tavaszán szőlőmunkást kellett fogadnia, amihez viszont pénz kellett. Mit tehetett, eladta nélkülözhető értékesebb ruhadarabjait; egy csizmát 3 Ft 30 krajcárért, egy szarvasbőr lajbiját 4 Ft-ért Kozi Jánosnak és feleségének. Mivel azok a vétel árát nem fizették meg, törvénybe idéztette őket, ahol azok elismerték adósságukat, mire a tanács 1 Ft 30 krajcár kamattal, 1 Ft 12 krajcár költséggel terhelte az adósokat, „amit ha 15 napon belül nem fizetnek meg, a vásárbíró Panyiti Andrást végrehajtásra kiküldik” – szölte a tanács határozata.⁵⁹

A jóhiszemű, a polgári életet kellően nem ismerő katonát más is becsapta. Még 1791 telén megszánta a téli szűk időben Oláh Jánost és 9 márijással⁶⁰ felsegítette és vincellérnek szerződött. Ezt a szívességet Oláh János rosszul viszonozta, sokszori hívás után munkáját nem végezte el, a pénz visszatérítése végett és hálátlanságért Bakos törvénybe idéztette. Mivel továbbra sem tudott fizetni, a törvény előtt az összeg ledolgozását ígérte, és „ha nem engedelmeskedne, azon fent írt summának executiójára (végrehajtására) a városbíró úr exmittaltatik (kiküldetik)” – olvasni a jegyzőkönyvből.⁶¹

A törvénybe idézőből fél éven belül idézett lett. Bakos anyagi helyzete súlyosbodott. Nehézségeit az okozta, hogy 1792. július 29-én a sajszentpéteri Torma Lászlótól 100 rénes forintot vett fel kölcsönként, amiről elismervényt adott:

„Alább megírt jelenlevőknek elismerem és bizonyítom, magam tulajdon kezem írásával, hogy én Bakos László miskolci postamester nemes, nemzeti vitézlő Torma László uramtól Szentpéteren bizonyos szükségemre júliusnak 29-ik napján 1792. fölvettem törvényes kamatra száz, azaz 100 rénes forintokat utolsó 7^{-benig}, vagyis Szent Mihály napig, mely hátul megnevezett summát azon felül megírt terminusra le nem fizetném, vagyis fizetni nem akarnám, akár maga az fölül nevezett creditor (hitelező) úr, vagy hitvestársa vagyis gyermekei az megnevezett summát legális interesével együtt akár mely jószágombul az én halálom után is, ha úgy történne, törvényes utakon akármely bíró által megvehesse, melyet is tulajdon kezem írásával és subscriptiojával (alíráásával) meg-erősítem.

Azaz 100 Rftokat.
Elöttem Décsy Mihály
Borsod vm. esküdte

Kelt Sz. Péteren 29, július 1792.
Bakos László sk.
Misk. postamester

Mivel a pénzt az előírt időig nem tudta visszafizetni, a hitelező újabb haladékat adott, amit újabb kötelezvennyel biztosított:

„Én alább megírt ismét ugyan adom tudtára azoknak az kiknek illik, hogy én azon felül nevezett summát tartoztam volna ugyanaz föl említett terminusra letenni, úgymint 100 Rforintokat legális interesével együtt, de mivel az fölül nevezett creditor úr látván az én szoros circumstantiájjimat (körülményeimet) differálta (elhalasztotta) maga nagy keresztényi lelkével Sz. György napig, úgymint 24^{ik} f. év áprilisig, azért az megnevezett creditor úrnak addig való terminusát nagy szívességgel fogadván; magamat lekötelezem akármely létező jószágombul, akármely törvényes bíró által megvenni és eleget tenni, melynek magam successoracitis (utódlásilag) ezen letételre törvényesen obligáлом (biztosítékul lekötöm) és magam kezevonásával és pecsétemmel erősítem. Kelt Miskolc 1793 . . . ?

Bakos László sk.
Misk. postamester

Előtte Décsey Mihály sk.
Borsod vm. esküdte

Úgy látszik, 1793. április 24-ig sem tudta rendezni kötelezettségét, végül is a sajoszentpéteri hitelező, Torma László a két nyilatkozat alapján már június 30-án az adósság betáblázását kérte a vármegyétől.⁶²

Innentől kezdve *Bakos postamester* helyzete tovább nehezült. Mivel pénzzavarában nem tudott másként magán segíteni, a postai pénzek beküldésével késedelmeskedett. Az eset újra a Helytartótanáchoz, onnan 1793. július 3-án a vármegyéhez került. A vármegye most már írásbeli tájékoztatást kért, amire Bakos augusztus 22-én részletes, mindenre kiterjedő választ adott; az elmaradt 1793. második negyedévi összeget a kassai prefektusi hivatalba augusztus 21-én befizette. Késedelem okául azt említette, hogy a rendelkezések szerint rézpénzt nem lehet beküldenie, azt arany–ezüstre vagy bankcédulára (papírpénzre) kell átváltania. A váltást különböző helyeken, különböző pénztárosoknál kell a postamesternek végezni, időt töltenie. Nem kis idő fecsérlődik így el, ezért nem lehet mindig a postahivatalnak a legpontosabban a pénz megküldeni.

Jelentésében kitér vagyoni helyzetére és megemlíti, hogy a kincstárnál 300 Ft kauciója van, ez a biztosíték a negyedévenkénti 300 forintnál hol több, hol kevesebb összegre. Azonkívül telke és háza értékét a kincstár számára a városi tanács tanúsító levele alapján igazolja. Ingatlanaiért évi 35 Ft cenzust szokott fizetni, azok évi 600 Ft-ot szoktak jövedelmezni. Szőleje a tanúsító levél szerint 600 Ft-ot ér, pincéje 100 Ft-ot, s még vásárolt saját vagyona (ingóságok nélkül) kb. 1300 Ft. A megyéhez küldött válaszában kéri, hogy a hat pontban leírt sérelmeit a megye továbbítsa a Helytartótanáchoz.

1. Miután őfelsége kegyelméből húszéves katonai szolgálatért és a török háborúban szerzett halálos sebeiért 1790-ben a jelenlegi postát alacsony jövedelemmel megkapta, azt remélte, hogy csekély vagyona mellett elégedett lesz. Hivatala megkezdésekor három lovat vásárolt 165 Ft-ért, amit sikertelenül próbált a posta hivatalos kiadásaként felszámítani. Ellenértékük megtérítését 1792-ben magasabb helyeken kérte, nem tudta elérni.

2. Jövedelme 200 Ft és 104 Ft lovaglópénz (Rittgeld); ebből nem állt módjában a maga és felesége élelmezése, három kocsis, továbbá hat conductor és a lovak tartása, akárhogy takarékoskodott is tartásukkal. Jövedelmének javítását 1792- és 1793-ban magasabb helyen kérte, de könnyítést nem tudott elérni.

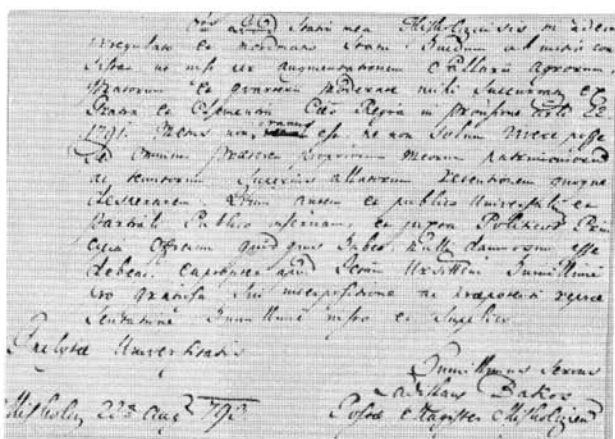
3. A miskolci postaállomásnak helyiséget csak drágán, 50 Ft-ért volt kénytelen bérelni. Ezenkívül 1790-től a mai napig számára sem termőföldet, sem legelőt nem juttattak – ahogy azt a többi uradalmakban megtették –, hanem az összes takarmányt, lisztet, szénát és minden terméket 1790-től saját pénzén kellett beszereznie és megvennie. Egyéni sorsa és a mostoha idők hatása miatt annyira elfáradt, hogy ugyanazt érzi, mint azok, akikkel ez a rossz sorsa közös.

4. A kamarai prefektus rendelkezésére 1790-ben mérsékelt díjért a miskolci magisztratus ideiglenesen földet jelölt ki számára, amit saját súlyos költségén felszántatott, bevettetett. Amikor eljött az aratás, a diósgyőri fiskus az egész vetést a miskolci mészárosoknak engedte széthordani, amiből 300 Ft kára lett. Emiatt a magasabb fórumon panaszkodott, igazának mindenki tudatában volt. Mindezt öt csatolt melléklettel igazolta. Ezekből a kassai postaigazgató előtt világos lesz, hogy nem bevádolásra és feljelentésre, hanem védelemre és segítségre érdemes.

5. Előterjesztésében rámutat, hogy a miskolci postaállomás postamesterének a jövedelme mennyiségében és a szénához az értékben ráfizetése és termékétlen (haszon nélküli): azt kisebb forgalmi szolgáltatnak megfelelően alapították meg. Az összekötöttes távolságát és viszonyait az őszi és tavaszi időjárás figyelmen kívül hagyásával alapították meg, amiből több kár és tévedés származott.

6. Végül összegezi sorsát és helyzetét; a miskolci postaállomás kezdettől fogva annyira szabálytalan és rendkívüli elhelyezésű, hogy csak fizetésbővítés, földek, legelők és szállás adása lett volna a királyi kegy és jószándék méltó kifejezése (15. kép). A Helytartótanács gondviselése helyett szigort kapott, így nemcsak élnie nem lehet a fentről elrendelt levonások miatt, de minden korábbi atyai örökségét elveszítve szegénységre jutott. Ezekről a vármegye egyetemességét, a területi és felettes szerveket tájékoztatta, hogy senkit kár ne érjen. Befejezésül a nemes vármegye közbenjárását kérte a kedvező elbírálás reményében.⁶³ A felterjesztés időpontja 1793. augusztus 22.

A vármegye helytartótanácsi megkeresés alapján 1793. szeptember 17-én tartott „különös gyűlésén” Bakos László folyó év második negyedévi hátralévő postapénz bevétele, beszedése és vagyoni helyzetének felmérésére kiküldte Óváry Miklós főszolgabíró és Tomka Miklós esküdtet, akik a helyszínen megállapították, hogy az elmaradt 315 Ft 31 kr befizetése 1793. augusztus 21-én megtörtént, amit nyugtató levéllel tanúsított. A postamester birtokának „a legmagasabb húrra emelt” mennyisége kiteszi házának, szőlejekének és pincéjének árát, 1200 forintot, ezenkívül az uraság földjén levő megavult faháza 150, a görömbölyi hegyen levő 14 vagy 15 emberkapálló, dézsma alá való sző-

15. kép

lője 130, pincéje 20 Ft-nál többre nem becsültetik – majd összefoglalásként írják a küldötték: „Ha bátorságot kíván benne keresni a posta-tár, abban ugyan – kivéven házi eszközeit és hivataljához tartozó javait – háromszáz forintnál feljebb kevés securitást (biztosítékot) nem talál.”⁶⁴

Bakos postamester, hogy anyagi helyzetén segítsen, 1792-ben sógorával, Décsy Mihály megyei esküdttel közös vállalkozásba kezdett, bort vásárolt hitelbe Barkassy Pál kapitánytól, ennek körülményeiről az adott kötelezvény teljes képet nyújt:

„Alább írtak recognoscályuk és adjuk tudtára mindeneknek, hogy tekintetes Barkassy Pál kapitány úrtól megvásárolván negyvennégy azaz 44 hordó ó ordinárium (közönséges ó bort), nemkülönbén négy ó aszu szőlő borokat négyszázhuszonnégy azaz 424 forintonkon, azaz hogy az ó ordinárium boroknak hordója nyolc rénes forint, az aszúnak hordója pedig négy négy aranyával értendővén. Ugyan az feljebb írt summának fele úgymint kétszáz, azaz 212 rforintokat azonnal efective lefizettünk, ugyan feléért pedig úgymint 212 rforintig még adóssak maradtunk, mely hátramaradtott summát tartozunk az jövő húsvétra, avagy ha az borok hamarébb eladódnak tartozunk letenni, magunkat obligályluk (kötelezzük). Kelt Miskolc 1792. március 18.”

Mivel az adósok húsvétig a 212 forintot nem fizették meg, Barkassy kapitány a bírósághoz fordult, és a kapott kötelezvény alapján a két adós ellen peres eljárást, végrehajtást kért, amit Óváry és Tomka esküdtek tettek folyamatba.

A két adós, Décsy és Bakos 1793. április 26-áig a végrehajtás vállalása mellett sem tudtak fizetni, 1793. augusztus 1-jéig újabb halasztást kértek:

„Alulírottak a gyűlöletes és költséges perlekedést eltávoztatni akarván minden kifogások, oppositio vagy appellátia (ellenkezés vagy fellebezés) félretételével a tekintetes praecedens judicium (eljáró bíróság) előtt arra kötelezzük magunkat, hogy fentebb tisz-

telt kapitány Barkassy Pál úrnak mind a 212 Rft capitális summát (tőkét) mind pedig az addig okozott költség és f. évi augusztus 1-ig esedékes kamatot 22 Rft 56 kr augusztus havának 1793. első napjáig minden hiba és fogyatkozás nélkül kifizetjük, különben nunc per nunc (mindjárt) f. év augusztus 1-én törvényes végrehajtást szabad választás szerint megengedjük, minden további végzés, vagy execution való infinitió nélkül (végrehajtás végtelensége nélkül) minden feljebb említett kifogások félre tételével. Kelt Miskolc 1793. április 26.

Décsy Mihály sk.

ifj. Dóry Ferenc, mint Bakos L. törvényes
és ezen dologra requisitus 's authorisatus prokátora
(megbízott és hiteles ügyvédje.)

Elöttem: Óváry Mihály főbíró sk.

Elöttem: Tomka Miklós esküdt sk.

Ezen summából defalkáltatik (leszámíttatik) három Rft és ha több is legitimáltatható addig a kitett terminusig, acceptáltatik. Kelt mint fent.

Barkassy András
hites ügyvéd

A miskolci postamester ügyében a vármegye 1793 augusztusában részletes jelentést tehetett a Helytartótanácsnak, ennek tervezete, másolata nem került az irattárba. Feltételezhető, hogy Bakos hat pontba foglalt észrevételét és kívánságát kellő jóindulattal közvetítették, aminek hatására születhetett az a felső elhatározás, hogy Bakos Lászlót 1793. november 1-jétől a kisebb forgalmú, könnyebben ellátható szikszói postaállomásra helyezték át, ugyanakkor a szikszói postamestert, Szedliczky Józsefet a miskolci posta további vezetésével bízták meg. Erre vonatkozó rendelkezéseket a Borsod megyei levéltárban nem találtam. A hivatalcsere 1793. november 1-jével lépett életbe új ki-nevezési okmány kibocsátásával, új praetium regále megállapításával a kassai postaprefektúra közreműködésével.

Mielőtt a postai vonatkozást folytatnánk, nézzük meg, hogyan végződött a Décsy–Bakos–Barkassy borügylet. Barkassy Pál kapitány a kétszer be nem váltott ígéret után december közepén Óvári Miklós szolgabíró útján levelet küldött mindkét adósának, és az megbeszélés céljából magához hívta mindkettőjüket. Décsy levélbelileg egyezkedést javasolt:

„Reménységem szerint készpénzt sehonnan nem nyerhetvén ne sajnáljon az úr olyan lépést tenni, hogy Váradrul leendő vissza jövelelemig Kapitány Úr utánam várakozni ne terheltesen, így ajánlom magamat, hogy akkorra készpénzzel eleget fogok tenni, ellenkező történetre az executió akkor mehet ellenem. Addig is részemről akár egy pár, akár három pár sertést, melyeket ezen órában főnótárius Ragályi István úrtól adósságban vettem kezemhez, ugyanazon az áron szívesen által ereszték, mely íránt való tudósítását az Úrnak várván, magamat kegyeibe ajánlom . . . Décsy Mihály sk.”

Ugyanakkor Décsy megbízást adott: „Megbízom házamnál lakó Molnár János emberemet, parancsolom is, hogy ha Kapitány Barkassy Pál részére szolgabíró Óváry Miklós úr executió tenni akarna mindennemű akárhol találandó ingó és ingatlan javaimban, annak rendi szerint opponállyon (álljon ellen). Különben sem cselekedvén.

Kelt Miskolc 1793. december 20. napján. Décsy Mihály sk.”

mába) magamat, szegény feleségem tiszta tisztelete mellett nagy alázatossággal recommendálok s vagyok a tekintetes főszolgabíró úrnak

Szikszó, 1793. december 18-án

alázatos szolgája
osgyáni Bakos László sk.
postamester

Én úgy látom, hogy azon 424 Rf, az Bukovszky úréval volna, én pedig Barkassy kapitány úrnak nem tartozom csak 106 rforintjával.”⁶⁵

Másnap, december 21-én Óváry Mihály szolgabíró és Tomka Miklós esküdt a végrehajtást elvégezték, megtekintették a két adós ingatlanát. Bakos László házának értékét a végrehajtás összegével, 123 Ft 18 kr-ral egyezőnek találták, és „az ingatlant a hitelező Barkassy Pál kapitány úrnak kezébe adatni ítélték.” – olvasni a jelentésből. Ezzel Bakos László magánjellegű adóssága törvényesen rendezést nyert, hátra volt a kincstári követelés sorsa. Ez ügyben Miskolc Város Tanácsa 1794. január 4-i szenatusi ülésén határozatot hozott, hogy Bakos ingatlanait vegyék zár alá:

„Helybéli postamester Szedliczky úr a kassai főposta prefektusának azon parancsolatját, mely szerint a volt postamester Bakos László úr hivatalában adós maradván itt lehető javait sequestrumba (zárlat) vétetni parancsolja a magistratussal közölvén – olvasni a tanácsülés jegyzőkönyvében – azon parancsolathoz képest szenátor Holló József és Zsolnay Gáspár urak exmittáltatnak (kiküldetnek), hogy azon embert, aki a Bakos László úr házában lakik admoveályák (intsék meg), hogy amennyiben még exequálva (kiegyenlítve) nem volna azon ház, annyiban senkinek sem fizessen, úgy hasonlóképpen a pincéjét is kinyomozván ezzel együtt sequestrumba vegyék és mind két részről az valakinek való fizetést megtiltsák s mint ezekről relatiót tegyenek (jelentést), egyéb iránt a szülő lévén a görömbölyi promontóriumon (előhegyen) a szőlőnek sequestrumba való vétele iránt inspector vitézljő Dudinszky János uramhoz postamester uram utasíttatik.”⁶⁶

Egy hét múlva megérkezett a tanácshoz Benkovics György megkeresése is, melyet Holló és Zsolnay szenátorok időközben foganasítottak is és „sequestratiójukról relatiójukat bé adták.”⁶⁷

Ezen 1794. január 13-án kelt prefektusi megkeresés közli a vármegyével, hogy jóindulatú magas rendelkezés folytán 1793. november 1-jével a miskolci postahivatalt Szedliczky József nyerte el. Bakos László jelenlegi szikszói postamester a stafeták kifizetésére szolgáló 629 Ft 15 kr-t elköltötte, azon felül a múlt esztendőnek utolsó hat hónapjában a postahivatalában 138 Ft 15 kr-ral adós maradt. Miután megvallotta, hogy azon pénzt házi szüksége pótlására fordította, egyszersmind a kétfajta pénznek 14 napon belüli megfizetésére magát kötelezte s maga házát, felesége jószágát is lekötölte, kötelességének semmi részben eleget nem tett, a felsőbb helyekről vett rendelkezés alapján kéri Bakos javait a kincstár „bátorságára” vegyék záradékba. Mivel a Bakos-féle házat bizonyos hitelezőnek átadták, hogy Bakos a többi javait kéz alatt el ne adhassa, felkérte a tanácsot, valamint a Munkácsi Püspökséget a kárnak a kincstár részére való biztosítására.⁶⁸

Azt a nyomást, amit egyrészt a kassai postaigazgatóság a postai bevételek térítéséért, másrészt a Barkassy-féle tartozás kíméletlen behajtása érdekében a vármegye Bakos Lászlóra gyakorolt, a beteg, sebeiből ki sem gyógyult, elfáradt és keservesen csalódott hadfi már nem tudta elviselni, és ahogyan a szikszói kat. egyház halotti anyakönyv 1794. február 15-i bejegyzése írja:⁶⁹ „provisus obiit”, ami egyházi nyelvezet szerint szentségeikkel ellátva hagyta itt az árnyékvilágot. Szikszón lett eltemetve.

A kincstári kár nehezen térült, még március 18-i kisebb közgyűlésen is foglalkoztak a kassai prefektus újabb megkeresésével, amely: „a volt postamester némely aerariális restantiák fejében sequestrum alatt tartott vagyonait eladatni, azoknak az árát az királyi Cassába által szolgáltatni kívánja.” A született határozat: „Járásbeli szolgabíró úr az illető uraság tisztségét és a város magisztratusát emlékeztesse arra, hogy a nevezett postamesternek sequestrum alatt tartott javaibul az aerariális restantiának vissza térítését eszközölje.”⁷⁰

Bakos László halála után özvegye 1794 októberében panasszal fordult a Helytartótanácsához, ahonnan kérését a vármegyével kivizsgáltatták és jelentést kértek:

„Décsy Zsuzsanna hajdani Bakos László szikszói postamester hátrahagyott özvegye kérelmét, hogy Dóry Antal kamarai ügyész, a diósgyőri hajdani kamarai prefektus Parchetich György által neki juttatott kedvezményt és adományt jogtalanul háborítja, panaszskodik. Fentnevezett uraságtok, hogy a könyörgőnek állítását kinyomozza és a valóságot megállapítsa, véleményes jelentés megküldése céljából megkapják.” A közgyűlés hozott határozata: „A miskolci főszolgabíró úr ezen panasz kitételét voltaképp kinyomozván veendő tapasztalásáról tegyen tudósítást.”⁷¹

A Parchetich-féle ideiglenesen adott szántót és legelőt bizony kíméletlenül visszavették. Az úgynevezett postaföld juttatásának érdekében az új postamester, Szedliczky József, aki 1790 szeptembere előtt a szerencsi postamester volt, már nagyobb tapasztalattal bírt, és nem a Helytartótanácsához fordult, hanem a vármegyéhez. Megtalálta azt a kiskaput, ahol a vármegye jóindulatát elnyerve, nagyobb eséllyel juthatott a kamara keyébe.

4. Bonyodalmak a postaállomás végleges elhelyezése körül

Bakos Lászlónak a Piacz utcai kis örökölt apai háza a postaállomás befogadására alkalmatlan volt. Ez a ház a mai Széchenyi út 31. szám alatt, az uradalmi „3 rózsza” épületének udvarán állt, amint azt Bakos vagyonának 1793. december 21-i számbavétele során hivatalosan kimutatták. Mivel többszöri rendelkezés, felhívás ellenére a város a végleges helyiségről nem gondoskodott, a postaállomás ideiglenesen Szathmáry kapitány házában a mai Széchenyi István út 21. szám alatt nyert elhelyezést.

Bakos 1790. november 21-én levélben fordult a diósgyőri kamarai prefek-tushoz, akitől, mint a város felettes szervétől, a kamara képviselőjétől segítsé- get kért az elhelyezéshez. Parchetich György november 27-én készséget mut- ató levélben válaszolt:

„Nagytekintélyű és Nemes Postamester Úr,

Kiválóan tiszteletreméltó Uram!

Ámbár magam személyesen közreműködtem, hogy a postahivatal számára megfe- lő helyiség mérsékelt áron szerezhető legyen, s végül úgy intézkedtem, hogy a zsidó bérlő ezt az istállót átengedje. Molnár András urat és az ő görög kereskedő lakóját Ura- ságodnak jelenlétében a postai elhelyezés ügyében megbeszélésre bevonni igyekeztem, sőt a miskolci bíró urat is megkerestem, hogy rendezés céljából Uraságoddal minden módon hajlandó legyen együttműködni, ámbár azonfelül magam is láttam, hogy a posta- hivatal tekintetes Szathmáry kapitány úr házában már működik és Uraságod is ténylege- sen ugyanabban a házban lakik, mégis mikor Uraságodnak folyó hó 21-én hozzám inté- zett leveléből megtudtam, hogy Uraságodat még nem látták el megfelelő lakással vagy hogy a lovak és a család élelemmel való ellátására semmiféle birtokrészt nem jelöltek ki, éppen ezért e két dolog ügyében írok ma a nagytekintélyű bíró úrnak, illetve az egész miskolci Városi Tanácsnak, hogy Uraságod szeretne – amennyire lehet – az említett bíró úrral és a városi Tanáccsal egyetértésben lenni. Ha ugyanis az új lakás nem fog tetszeni, és jobbról nem lesz lehetőség gondoskodni, én az uradalom részéről más kedvezőt nem tehetek, amint már szóban Uraságodnak kijelentettem, hogy gondoskodjam a posta- épület felépítésére alkalmas telek megszerzéséről és a Magas Kamarának azt javasol- jam, azután pedig a magasabb határozat szerint és a jóindulatú rendelkezések szellemé- ben ki fogom mérteni. A telkek kiutalásáról pedig azt remélem, hogy a városi Tanács Uraságodnak mérsékelt áron fog gondoskodni. Egyebekben a magam ajánlásával mara- dok Uraságodnak lekötelezett barátja

Diósgyőr, 1790. november 27.

Parchetich György
prefektus⁷²

Parchetich György prefektus, amint levelében említette, november 27-én írt a miskolci bírónak, adjon segítséget az állomás jobb elhelyezésére, hivat- kozva a Grassalkovich-féle szerződésre, melynek értelmében házi szükség- letre külső telek megegyezés szerint adható.

Az elhelyezés ügyében a postamester 1791 elején kérelemmel fordult a városi tanácshoz, ahol a kérelmet tanácsülés elé vitték:

„Bakos László miskolci postamester a Három Rózsa vendégfogadót, vagy Zsámbik Ta- más házát magának Posta Háznak általadatni és ez után földeket és rétet kihasítani, a postalovak számára pedig külön legelőt rendeltetni kíván.

A földes uraság külső appertinentiákat (tartozékokat) a folyamodónak kiszakítani nem tartozván, azt arra kötelezni nem lehet, ami pedig a lakóházat illeti mivel, a minta tekintetes Diósgyőri Dominium fiskálisa Dóry Ferenc úr ezen alkalmassággal (alkalom- mal) jelenté, az instánsnak (kérelmezőnek) meg volna engedve, hogy a tekintetes Domi- nium jurisdictioja (hatásköre) alatt levő házak közül akármelyik tetszene, magának ki- foghassa (kibérelhesse), ezen tekintetben a folyamodó a tekintetes urasághoz relegálta- tik (utasítatik).⁷³

A kapott végzés alapján Bakost elutasították, a kért elhelyezést nem sike- rült megszereznie, a meglévő pedig nem volt a célnak megfelelő. Ez tűnik ki a postamesternek a Királyi Kamarához, annak elnökéhez 1792. június 11-én írt elkeseredett hangú felterjesztéséből:

„... Bár a legmagasab helyen úgy rendeltetett, hogy mérsékelt haszonbér fejében a miskolci hivatal részére megfelelő és jó hivatali helyiség jelöltessék ki, melynek a tekintetes Hatos titkár úr az egykor a Pálosokhoz tartozott kúria részét igen megfelelőnek ítélte meg, (ez a mai Széchenyi István út 40. sz. ház K.M.), mégis ezt az ügyet köztem és a többi lakó között rábízta a miskolci uradalmi só elosztóra, névszerint Albrechtre, aki az udvar belső részében helyezte el a postahivatalt, az utcához kapcsolódó elülső részt pedig a dohányosnak hagyta meg, aki mindezidáig semmiféle szerződést nem tudott felmutatni erről a helyiségről.

Ezért a legalázatosabban kérem, méltóztassék kegyesen elintézni, hogy visszakövetelven a dohányos helyiségét annyiért, amennyiért ő benne lakott, nekem adja át és nekem hivatali helyiségnek alakíttassák át. Ráadásul mivel a jelenlegi elhelyezés a postahivatal számára egy lehetetlen helyen jelöltetett ki, s így a postára jövő tekintélyes emberek egyrészt a dohány szemete miatt, másrészt a kapuhoz csatlakozó mészárszék, a mészárosok kutyái valamint az elviselhetetlen bűz miatt visszarettennek a hivatalba való belépéstől.

A másik dolog pedig: a 204 Rft fizetéssel a terjedelmes miskolci hivatalt nem lehet fenntartani, ahol négy kocsit és legalább 10 lovat kell állandóan készenlében tartani, illetve takarmányozni, s ehhez nem volt nekem semmiféle földem és a legeltetéshez kihasított legelőm, ezideig a szükséges kiadásokat apai örökségemből fedeztem, mivel 204 Rft alig, sőt egyáltalában nem elegendő családom és a lovak fenntartására, táplálására.

Mivel pedig a Magyar Királyi Udvari Kamara jóvoltából ez a postaállomás a 20 évig tanúsított katonai hűségem jutalmaként lett juttatva, már nem is a jutalmazó jótéteménye ez az állomás, hanem a jutalmazott terhe, ha a csekély örökségből kell magamat segíteni.

Ezért a legalázatosabban kérem a javadalmak összegét felemelni és közbenjárni, hogy azok a szántóföldek, amelyeket a városi szenátorok ingyen az uradalmi telkek után bitorolnak, inkább a királyi postahivatal megsegítésére fordíttassék. S amennyiben a szükség kívánja, a postalovak részére a város mellett jelöltessék ki legelő, hogy a megérkező postakocsis kürtjének hallatára a postakocsi személyzete a királyi szolgálatra késedelem és halogatás nélkül előállhasson.

Kelt Miskolcon 1792. június 4.

osgyáni Bakos László
miskolci postamester⁷⁷⁴

Bakos postamester felterjesztése képet nyújt problémájáról, anyagi nehézségeiről. Ebből tudjuk, hogy a postaállomás négy kocsit és legalább 10 lovat tartott a hozzá való személyzettel, melynek fenntartása Bakos anyagi helyzetét jócskán meghaladta. A beadványára 1793. január 18-án kapott választ a magyar történelemből ismert Hajnóczy József kamarai titkártól, akit a Martynovics-féle összeesküvésben való aktív irányító tevékenységéért a jakobinusok perében hozott ítélet alapján 1795. május 20-án a budai Vérmezőn négy társával együtt kivégeztek.

Íme Hajnóczy válasza (17. kép):

„A kért elhelyezést (helyiséget), melyet ezideig a dohányos lakott, évi 50 Ft-ért a kérelmezőnek – a régi módon az uradalomnak három havonként fizetendő haszonbér fejében – megengedtem; nem engedve meg az uradalomnak a kérelmező ellátmánya növelését. Ami pedig az említett földeket – amelyeket a városi szenátorok bitorolnak – illeti; a kérelmezőt a kifogásának írásban való benyújtására utasítottam. Ahol pedig még a királyi pátensek erejével sem jár semmiféle telekjuttatás, kötelesek a telket is készpénzért

878.

Commoditatem petitiā huiusmodi
per Tabacarium in annis 50. huius
terram, supplicanti, erga tamen de
Trinitate in Trinitate obtingentem
Aradalem Capta Drali antiquato
rite inferendam cedi; saltem pro
ro, supplicanti onerosi; auctores ad
Domitium Territoriale non spectante;
quod insinuatā terras, per quodam
bonitatis usurpatoris coherens, Inflan-
tam catenas ad renovationem haec
cipis exhibendam iuvare; ubi catenas
quoniam etiam vi benignorum Patrum
saltem Regionum Hecdaris nulla
Proprietaria competere, imo huius

dum quoniam a Dominis Territoriale
liber erga paratam comparare te
sunt; Offido denique Eliskolke
ad notitiam publicam in illis
partibus optimis, abundantibus; et ipsi
Offido: huiusmodi contiguo paribus pro
his existente, privatum passim
et ratione etiam deperit egero.
De plaga in partem coherens
hilius Reurkensis existendi hanc
posse.

Ex Corallo Deo Co. Hec. Ab.
Eluda die 15to Jan. 1793
Joseph Hajnóczy
J. H.

17. kép

venni a földesuraságtól. Végül Miskolc városa azokon a részekén köztudomás szerint a legjobb, bőséges és a városhoz közeli legelővel rendelkezik, ezért alig lehet a legelőkért cserébe adható efféle terület hiánya miatt magánlegelőt kihasítani.

Cs. Kir. Helytartótanáctól Buda, 1793. január 18.

Hajnóczy József sk.¹⁷⁵

Bakos kálváriája ezzel a megoldással sem fejeződött be, erről tanúskodik 1793. március 8-i levele, melyet Dóry Ferenc Antal kamarai fiskálisnak írt: „Méltóztassék emlékezni arra, ahogyan a múlt évben a miskolci mészárosok a már éretterméseimet tilalmam ellenére erőszakkal elvittették, leszedették, nem volt ellene tiltakozása. Ezeket a földeket amelyet én a Három Rózsa Fogadó telke és a mészárszék földjei után a városi magisztrátustól prefektusi határozatból eredően kijelölve kaptam, a saját vetőmaggal vettem be, önhibámon kívül magam mégsem élvezhettem termésüket; így tehát rendkívüli a károm, s bármilyen módon kérem annak megtérítését részemre, egyszersmind alázatosan kérem rendelje el, hogy elvévén a mészárosoktól a földeket, ezek helyett olyan földjeim legyenek, amelyeket a lakásomból látni lehet. A Három Rózsa telkei utáni földcsékek pedig nem lehetnek elegendők nagyobb személyzet fenntartására, sem saját szükségletem kielégítésére.”¹⁷⁶

A postamenter ezen levélre választ nem kapott, hanem amint a borítékon olvasható F. jelű mellékletként a korábbi 1793. január 18-i Hajnóczy adta válasza utalva az ügyirathoz mellékelte Izdenczy Antal prefektus.

IV. A MISKOLCI POSTA MŰKÖDÉSE A DELIZÁNSZ KORÁBAN

1. Levelezés és utazás a reformkorban

Ha valaki az 1790-es évek végén és az 1800-as évek első negyedében levelet kívánt küldeni, közölnivalóját félféves levelezőpapírra megírta, majd a levélpapírt három részben hosszában, két részben keresztbe hajtogatta és a papír két szárnyát egymásba dugta, készen volt a levél. Titka védelmében levelét a behajtásnál spanyolviasszal, vagy más ragasztékkal lepecsételte. Később, a levélboríték használatával, a levelet egy vagy két helyen lepecsételték attól függően, mi volt a levél tartalma, súlya és milyen távolságra küldték. A nagyobb méretű küldeményeket jól becsomagolták és keresztkötéssel látták el.

A levelek díjazása mindig az érvényben levő díjszabás szerint történt: 1789. november 1-jétől 1798. július 31-ig a félpórtós díjszabás, díjlerovási volt előírva. Ez azt jelentette, hogy a viteldíjat, a postai (portó) költséget felerészben a feladó, felerészben a címzett fizette. A díjlerovási magán a küldeményen is jelezték. Ha a feladó a fele díjat kifizette, a levél címdoldalát átlósan egyszer ironnal áthúzták. Ha a teljes díjat a feladó előre lerőta, két átlós vonallal húzták át a címdoldalát.

A díjszabás két nagy csoportba osztotta az országokat: Az I. csoportba, – mely belföldnek számított – tartozott Ausztria, Magyarország, Csehország, Galícia, Erdély és Tirol. A II. csoportba – külföld – tartozott a Német-római Birodalom, Németalföld, Toscana és az olasz államok. A díjazásnál figyelembe vették a levél súlyát, melyet latban, súlyosabb leveleket fontban fejeztek ki. Egy lat 17,5 g volt, 32 lat tett ki egy fontot, ami 0,56 kg-nak felel meg. A levélre annak súlyát és az érte járó díjat ironnal feljegyezték, sokszor színes iront használtak. A díjszabás:

Lat	0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5	4	4,5	5
Krajcár	4	8	10	12	14	16	18	20	22	24

5–14 latig fél latonként 2 krajcár,
15 lattól 1 fontig fél latonként 1 krajcár,
1 fonttól 5 fontig latonként 1 krajcár.

A küldeményt ajánlottként is fel lehetett adni, ha az jól volt „kondicionálva”, ami alatt a szabályosan készített, lezárt, kifogástalan levelet értették. Az ajánlott levél feladásánál a feladó Feladási vevényt (Aufgabs Recepiss) kapott, a címzett pedig Átadási vevényt (Absgabs Recepiss), mindegyik kiállításiért 2-2 krajcárt kellett az ügyfélnek fizetni. Az ajánlási díj hat krajcár volt, amit a feladáskor kellett leróni. A felvevő postás a lerótt díjat a levélre felírta. Szokás volt az ajánlott küldeményt *Tértivevény* (Retour Recepiss) mellett fel-

adni. Az előre kitöltött Tértivevényt a feladás során csatolták a levélhez és kézbesítéskor azon történt a küldemény átvételének elismertetése, majd a Tértivevényt visszaküldték a levél feladását intéző postának. A Tértivevény díja 3 krajcár volt és a címzettet terhelte.

Az ajánlott levelekben mind gyakrabban pénzt is küldtek, ami az akkori megromlott közbiztonság mellett a postajáratok gyakori megtámadását és kifosztását eredményezte. A káresetek növekedése miatt már 1786-ban megtiltották a pénz levélben való küldését és a kifosztásért kártérítést nem fizettek. Ennek ellenére gyakori volt a levélbeni pénzküldés az 1790–1793. években.

„Szent János havának 28-án folyó esztendőben 15306-ik szám alatt Ó felségének Mindszent havának 11-ik napján 1791-ben 19419-ik szám alatt költ parancsolatját – írja a megyei közgyűlés jegyzőkönyvvezetője 1793. június 28-án tartott különös gyűlésen –, hogy tudni illik pénzek vagy bankó cédulával megterhelt levelek a Postán el ne vétessenek, hanem a delizsánsz szekerekre igazíttassanak, újonnan, azt is hozzá tévén kihirdettetni parancsolja, hogy ha azon felső rendelés ellen is valaki pénzzel, vagy bankó cédulával terhelt levelet a közönséges postára adna, azon esetre, ha a levél elvész semmiféle panasznak helye nem fog adattatni. Currentáltatni fog” (18. kép). Az értékleveleket tehát a delizsánsz útján volt köteles mindenki szállíttatni.⁷⁷

Szent János Havának 28-án folyó esztendőben
 15306-ik szám alatt Ó felségének Mindszent
 Havának 11-ik napján 1791-ben 19419-ik szám alatt
 költ Parancsolatját, hogy tudni illik pénzzel
 vagy Bankó cédulával megterhelt leve-
 lők a Postán el ne vétessenek, hanem a
 Delizsánsz szekerekre igazíttassanak, újon-
 nan, azt is hozzá tévén ki hirdettetni pa-
 rancsolja, hogy ha azon felső Rendelés
 ellen is valaki pénzzel, vagy Bankó cédulá-
 lal terhelt levelet a közönséges postára
 adna, azon esetre, ha a levél elvész semmiféle
 panasznak helye nem fog adattatni
 Currentáltatni fog.

18. kép

A külföldi levelek díjazása a belföldiekéhez hasonlóan történt, csak valamivel magasabb volt. A díjszabás 1798 után több alkalommal (1803, 1806, 1810) a francia forradalom okozta nehezülő gazdasági helyzet hatására emelkedett. 1810-től a viteldíjat a távolságtól is függővé tették, bevezették az ún. zóna díjszabást. Külön fél latonként emelkedő díja volt a négy postaállomás távolságig, és külön az azon túl menő küldeményeknek. 1817. június 1-jétől a portódíj lerovás vagylagos lett; a fél latonként emelkedő viteldíjat vagy a feladásnál, vagy a kézbesítéskor kellett teljesen leróni. A távolság utáni díj három postaállomásonként és súly szerint emelkedett. A postaállomásokon ötle-tesen összeállított díjazási táblázatok adtak tájékoztatást a postai díjakról.

Voltak személyek és szervek, akik díjmentesen leveleztek. Ez iránt az 1741. évi XXXI. tcz. úgy rendelkezett; . . .

„hogy a jövőben bármily törvényszékhez, kormányzékhez, vármegyéhez és városhoz küldött és viszont azoktól nyilvános pecsétjeik alatt szintén hivatalból bármiféle kérvényezésekre írott levelek a hivatalnál bérmentesen adassanak ki és fogadtassanak el.”

Ez a díjmentesség a gazdasági helyzet változásával bevételnövelés céljából szabályozást nyert. A század végén a hivatalos levelezés indokoltságát figyelemmel kísérték.

A Helytartótanáctól a megyéhez érkező hivatalos levelekben az „Ex offo” jelzés mellett az ajánlási napló száma Nr . . . , azonkívül a levél súlyában és a portódíj is feltüntetést nyert. Ezekről a levelekről a megyének a rendelkezés szerint előírt nyilvántartást kellett vezetni, és abba az esetenként küldött és kapott hivatalos levelek adatait: honnan jött, kinek küldték, levél súlya, postadíja, ezek havi összege, előjegyezni tartoztak. A rendelkezés ellen a megyék hevesen tiltakoztak, mert abban megadóztatásukat, kiváltságuk csorbítását látták. Az udvar a vármegyék aggodalmának elhárítása érdekében a Helytartótanács útján megnyugtató rendelkezést adott ki, melyben a Diárium vezetését a jogosultság elbírálása, a levelek időbeni érkezése, a levéldíjak helyességének ellenőrzése miatt indokolja, és semmi esetre sem akarja a levelezés díját adóként a megyére kiróni. A magyarázatot érezhető megnyugvással fogadta a vármegye közgyűlése:

„1791.^{ben} Augusztusnak 5.^{én} 14393. szám alatt: Némely nemes vármegyék az 1789.^{ben} Szent Mihály havának 12.^{én} és az 1790.^{ben} Mindszent havának 22.^{én} költ parancsolatokban rendelt Posta Diáriumok ellen tett bémutatásaik alkalmatosságából tudunkra adja, hogy Ó Felsége ezen hazát arról amiről tudni illik az említett nemes vármegyék leginkább tartottak, bizonyossá tévén, hogy a tiszt és hivatalbeli kötelességből írott leveleknek taxáját a közadóra háríthatni sohasem akarja, igen fontos okokra nézve továbbra is parancsolja, hogy az említett Diáriumok ezentúl is egyáltalában meg tartassanak.

Ezen közjóra, és mindenek bátorságára célzó rendelés már ez előtt általunk el lévén fogadva, valamint eddig, úgy ezután is magunkat ahhoz fogjuk alkalmaztatni.”⁷⁸

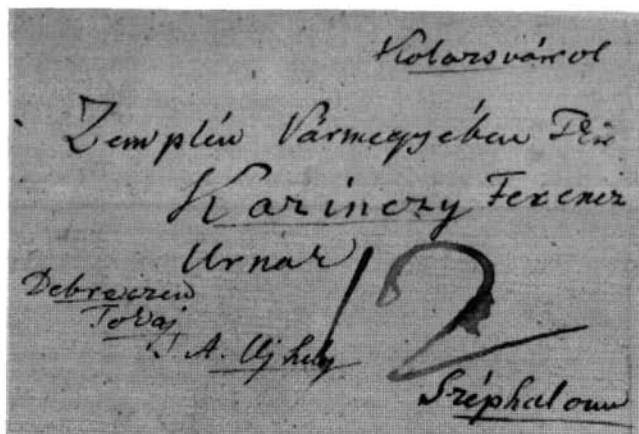
A portómentesen levelező személyek és hivatalok névsorát 1810-ben a kamara megjelentette. Hivatalok, ha magánfélnek küldtek levelet, annak díját a címmel megfizették. Magánszemélyek, ha portómentességet élvező címzettnek szóló levelet adtak fel, a viteldíj felét fizették.

A magánlevelek elfogadása, vagy átvételük megtagadása mindenkinek szabad akaratjára volt bízva. Az utóbbi esetben a címzett ki nem váltás okát saját kezűleg a kézbesítő, vagy a hivatalnok előtt a levélre felírta és a postának visszaadta. Az így visszajött, ki nem váltott, ismeretlen című, kézbesíthetetlen, vagy három hónapig nem keresett leveleket a feladási helyükre visszaküldték, ahol azokat lajstromba foglalták és kifüggesztették, hogy a feladók, miután tulajdonos voltukat kellően igazolták, átvehessék. Amennyiben a leveleket a feladási helyen egy hónapon belül nem váltották ki, előjegyezték a *Tértilevelek jegyzékében* (Retour-brief Protokoll) és az igazgatóságon keresztül Bécsbe került elégetés céljából.

A postakezelésben, a postahálózat bővítésében bekövetkezett változásokról a közönséget központi rendelet, *körözyvény* (kurrens) útján tájékoztatták, amit helyi szokás szerint kidoboltattak, vagy hirdetőtáblára kifüggesztettek. Így adták tudomásul 1817-ben, hogy:

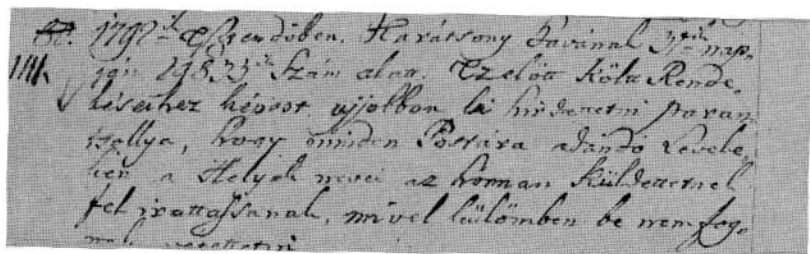
„... azon levelek számára, melyektől a taxa csak kézhez adáskor fog fizettetni, bizonyos ládák lesznek a postahivatalnál, hogy azokban minden időben be lehessen őket dobni, ameddig a hivatal nyitva áll . . .” vagy: „... A beföldi levelezésekben pedig egyszer, úgymint az érkezés helyén a kézhez adáskor kell fizetni, hacsak a levél nem frankóztatik a feladó által . . .”⁷⁹

A levelek címzésénél előírták, hogy kisebb címhelyeknél az utolsó átmenő nagyobb postahelyet a feladó tüntesse fel. Bölöni Farkas Kazinczy Ferencnek Széphalomba küldött levelét ekként címezte (19. kép).

19. kép

Szigorú előírás volt, hogy a feladási helyet a levél címdoldalának felső részén feltüntessék. Ez nemcsak díjszabás miatt, hanem inkább politikai megfontolásból volt követelmény. Az első ilyen rendelkezések 1769. július 1., 1788. január 29., 1892. február 17-én keltek és nem érthették el hatásukat, mert 1792 utolsó napján újabb kihirdetett rendeletet jegyeztek be a közgyűlési jegyzőkönyvbe (20. kép):

20. kép

„1792-ik esztendőben karácsony havának 31-napján 29833.^{ik} szám alatt ez előtt költ rendeléseikhez képest ujjokban kihirdettetni parancsollya, hogy minden postára adandó leveleken a helynek nevei ahonnan küldtetnek felíratassanak, mivel különben be nem fogok vétettetni.”⁸⁰

Az itt eredetiben közölt Lipót nádori rendelet többet mond, mint a tömören fogalmazott jegyzőkönyvi bejegyzés (21. kép): „... leveleket, melyeknek külső lezárt borítékja homlokzati helyén nincs felírva az, hogy a levél kitől, (dült betűkkel szedve „a quo”) vagy az honnan küldetik, tovább szállításra elfogadni tilos...” Tehát csak azt a levelet volt szabad felvenni, amelyen feltüntették, hogy kitől és honnan származik. Ez már I. Ferenc uralkodásának ideje, aki tudvalevő kiterjedt kémhálózatot tartott fenn és a postai levelezést figyeltette. Ahogyan a lakosság nem vette komolyan a rendelkezés betartását – bizonyítja ezt azok többszöri kiadása –, a postások sem kezelték mereven a rendelkezést, hiszen anyagi érdekük volt minél több levelet továbbítani. Az ilyen feladóhely nélküli leveleket nem adták vissza a feladónak, hanem maguk pótolták a hiányzó felírást.

A postamesterek ötletessége szülte az egyéni készítésű fa, fém helynévbélyegzőket, melyek nyoma a XVIII. sz. második felében mindjobban előtűnik. Dóry Ferenc báró és a tokaji postakocsis ügyének vizsgálata során Dóry tanúként állítja maga mellé Taiszer János tokaji vésnököt, aki feltételezhetően készíthette 1752-ben Tokaj első helynévbélyegzőjét. Miskolc első bélyegzőlenyomatát 1798-ból ismerjük (22. kép). 1818-ban a városnak saját nyomdása volt Szigethy Mihály személyében, akitől az első, majd további helynévbélyegzők, díszes keretű postai Recepissek és más nyomtatványok származtak.

29833 **B**enignum Normale de dato 1ma Julii 1769, sub
29na Januarii 1788. necnon 17ma Februarii a. h. res
publicatum, quod videlicet, omnibus Postæ Officiis
interdictum sit, Literas, quæ in exterioris Involucri
Converte Frontispicio Locum a quo, seu illum, unde
Epistola mittitur, adscriptum non habent, sine ulte-
rioris promotionis acceptare, Prætitulatæ Dominationes
Vestæ pro communi omnium notitia & directione
denovo republicari facient. Datum ex Consilio Re-
gio Locumtenentiali Hungarico. Pestini die Trige-
sima Prima Mensis Decembris, Anno Millefimo,
Septingentesimo, Nonagesimo Secundo celebrato.

Prætulatarum Dominationum Vestrarum.

Palatini

Benevolus

Ad Officia paratissimi.

Leopoldus Palatinus

Franciscus Herberich

Antonius Depretis

21. kép

Miskolc 1. sz. posta keletbélyegző lenyomatai

MISKOLCZ

1798–
fekete

1900–
kerékrendszerű
albetűs

V. MISKOLCZ.

1818
f.

1818–1843
f.

1833–1844
p. f.

MISKOLCZ

1844–1847
f.

1847–1870
f. berakós

Jelenleg
használt
változatos
hónap jelzésű
albetűs
kerékrendszerű
keletbélyegzők

1850–1867
egykörös
kocsiposta
(Fahrpost)

1867–
kétkörös
kerékrendszerű

Hol volt a helye az újonnan megnyílt miskolci postaállomásnak az országos hálózatban? 1791-ben Magyarországot öt posta fővonal hálózta be, valamennyi Bécsből indult ki. Felsorolásuk előtt a korabeli távolságmérték egységek:

- 1 postatávolság vagy postamérföld = két osztrák mérföld (omérf)
- másfél postatávolság (pmérf.) = három osztrák mérföld
- egy osztrák mérföld = 7,6 km (kerekítve)

1. sz. *fővonal*: Bécs–Eszék–Belgrád 41,5 postamérföld (83 omérf. útvonalon 36 postaállomással)

2. sz. Bécs–Buda–Temesvár–Erdély fővonalon 43 postaállomás, 45 pmérf. 90 omérf.

3. sz. *fővonalon* 45 postaállomás volt. Útvonala Bécs–Pozsony–Eperjes–Kassa–Tokaj–Erdély, a vonal mentén 32. Vizsoly, 33. Tállya, 34. Tokaj, 35. Királytelek volt. A vonal hossza 47 pmérf. illetve 94 omérf.

4. sz. *volt* a Bécs–Varasd–Zágráb–Károlyváros–Fiume fővonal, melynek mentén 33 postahely volt, 34 és fél pmérföldet, illetve 69 omérföldet tett ki.

5. sz. *fővonal* Bécsből indulva Pozsonyon át a Táttra déli oldalán haladt Rózsahegy–Eperjes–Bártfa–Dukla útvonalon Galícia felé. 33 postaszervet érintett, 25 és fél pmérf. 71 omérf. hosszú volt.

Az öt fővonalról 41 mellékvonal ágazott el, ezek közül három bennünket különösen érdekel:

a) *Tállya–Vécse mellékvonalon* volt Liszka, Újhely, Velejte és Vécse, négy állomás 10 omérf. öt pmérf.

b) *Buda–Gyöngyös–Eger–Kassa vonal*, melynek állomásai és a köztük levő postatávolság: Kerepes 1,5, Bagh 1,5, Hatvan 1, Gyöngyös 1,5, Kápolna 2, Eger (Agria) 1, Tard 1, Harsány 1, Miskolc 1, Szikszó 1, Forró 1, Hidasnémeti 1,5, Kassa 1,5 összesen 13 postaszerv 16,5 posta-, ill. 33 omérf. útvonalhosszon.

c) *Tokajból kiindulva* érintette Nagykárolyt, Szatmárt, Aranyosmedgyesen fejezte be 9 állomást felfűző 19 pmérf.-nyi hosszú útvonalát.

A Buda–Gyöngyös–Eger–Kassa útvonalon Miskolc postaállomásának megnyitása során kezdettől fogva vita tárgya volt Harsány és Tard állomások helyzete. A Helytartótanács a Miskolcra Egerbe vezető postautat Harsányon, Tardon keresztül szinte légvonalban tartotta célszerűnek vezetni. Nyilván ez volt a kassai prefektorátus véleménye is, ami ellen, mint a levelezés is mutatja, Borsod vármegye felszólalt, és Harsány helyett Emődön, Tard helyett Mezőkövesden javasolta a postaállomást létesíteni. Ez ésszerű javaslat is volt, mert Harsány és Mezőkövesd között az akkori viszonyoknak megfelelő közút vezetett Eger felé. A kassai postaigazgatóság ellene volt ezen ésszerű módosításnak, és mikor 1790. november 13-án, két hónapos tapasztalat alapján előterjesztést tesz a Helytartótanácsnak, az a kassai állásfoglalást teszi magáévá mondván:

„... a posta stációnak Harsányból és Tardrul Kövesdre és Emödre leendő által menetelebül semmi haszon vagy út rövidítése nem következne, sőt amennyiben ezen új postaut-

nak felállításával, a szegénység az út tsinálására teendő költséggel tetemesen terheltenék és az út is ez által meghosszabbíthatnék, a megszabott postajárása továbbra is meg fog maradni.”⁸¹

Vagyis a korábbi rendeletet be kell tartani, és a Harsány, Tard felé vezető utat, azon levő hidakat oly rendben kell tartani, hogy azokon mindenkor jární lehessen. A megyei közgyűlés, hogy a Helytartótanácsnak ezt megelőzően két ízben is írt megyei előterjesztést jobban alátámassza, megbízta a járásbeli főszolgabírókat és a földmérőt, hogy mind a két útvonalat szemléljék meg, és a postaigazgató állításával szemben írják meg tapasztalataikat.

Az állomások áthelyezésének ügyében 1792 novemberében a budai postaigazgatóság útján (Eger a budai postaigazgatóság illetékességébe tartozott) beleszól a nagy tekintélyű *egri postamester és sóhivatal-vezető, Sötér István*, aki kérelemmel fordult a Helytartótanácsához – hivatkozva a rossz útviszonyokra –, hogy a Tardon át vezető postaút távolságát két postatávolságra emeljék fel, vagy az állomást más, alkalmasabb helyre vigyék át (23. kép). A Helytartótanács Sötér levelét elküldte Heves és Külső-Szolnok vármegye rendjeinek véleményezésre. Heves vármegye kikérte Borsod vármegye véleményét, mivel az említett postaút nagyobb részben Borsod vármegye területén halad át.⁸²

Hallatta szerény véleményét 1792. december 5-én az ügyben érdekelt *tardi postamester, Szundi János* is.⁸³

1793-ban a kassai postaigazgatóság hivatalának jegyzékét a *Schematismus* a következőképpen közölte:

Cassoviensis Postæ Præfectura-
tus Officii Diſtrictus.

Postæ Præfectus, D. Georgius Ben-
kovich
Contralorifanus Postæ Officialis, D.
Ignatius Miller.
Officialis, D. Stephanus Steinhagen.
Postæ Officii Scriba.
D. Michael Engl.

Postarum Magiftri.

Bagoſienſis, D. Alexander Kovács.
Baſfalvenſis, D. Antonius Beteg.
Bartſpbenſis, D. Antonius Mokóſſinyi.
Bertſobhenſis, D. Anna Bertſóty.
Budfalvenſis, D. Gabriel Vajda.
Debreczenienſis, D. Franciſcus Fay.
Dedenſis, D. Georgius Bárdy.
Egerieſſienſis, D. Georgius Grim.
Érſenyienſis, D. Daniel Kovács.
Förroviensis, D. Franciſcus Szehényi.
Gallſciensis, D. Joannes Farkas.
Halmienſis, D. Gabriel Clatary.
Harſáryenſis, D. Joannes Hodits.
Hatbázenſis, D. Alexander Pélyt.

Hídús-Némethienſis, D. Martinus
Halbritter.

Horkenſis, D. Alexius Budaházy.
Hafzfűpáltenſis, D. Francif. Vennes
Fáſzó-Ujfalvenſis, D. Philippus Spech.
Illóbiensis, D. Franciſcus Perényi.
Kapnikienſis, D. Matſias Róſzler.
Király-Telekienſis, D. Michael Kifſ.
Komarni kie nſis, D. Joſephus Ke-
lemen.

Korotnokienſis, D. Antonius Brano-
vics.

Lémefienſis, D. Emericus Füzü.
Leuſchbóviensis, D. Franciſcus L. B.
de Cordon.

Lucſóviensis, D. Joannes Fasko.

Margitenſis, D. Sigismundus Ujváry.
Megyerſienſis, D. Paulus Szabó.

Menzenzaiſſenſis, D. Carolus Róſzner.
Miskolcziensis, D. Ladislaus Bakofs.

Munkácsienſis, D. Stephanus Fítche.
Nagy-Bányenſis, D. Joannes Urba-
niczky.

Nagy-Károlyenſis, D. Matſthaus Mi-
hátch.

Nagy-Létférfi, D. Stephanus Madács.
Nagy-Kallitóf, D. Nicolaus Schütz.
Nagy-Mihályf, D. Joannes Lifzy.
Nagy-Szöllősf, D. Joannes Roman.
Nócsovaenf, D. Susanna Lednik ar. Vidua.
Nyíregyházienf, D. Anton. Ignarius Tajkly.
Nyer-Báthorief, D. Ignatius Hönich.
Nyíresfalvief, D. Georgius Papp.
Okolicsmef, D. Antonius Okolicsányi.
Orlichienf, D. Stephanus Kisf.
Ofzadovief, D. Antonius Pongrácz.
Pestenfalvief, D. Stephanus Rakovizky.
Piskolief, D. Ignatius Strauffer.
Pocsief, D. Aloysius Hamar.
Régief, D. Josephus Knobloch.
RimaSzombatief, D. Joan. Hufzár.
Rosenbergief, D. Franciscus Madocsányi.

Rofnoviezf, Vacat.
Szarbármarienf, D. Antonius Clermak.
Szekelybidenf, D. Joannes Maras.
Szelenovief, D. Joann. Vojnikovich.
Szeredmief, D. Emericus Potyondy.
Szigethief, D. Petrus Afztalos.
Szikfoviezf, D. Josephus Szedliczky.
Szabrancczf, D. Clara Pribek, Vi. dua.
Szomolnokief, D. Joannes Zeidler.
Szoviczf, D. Alexander Nagy.
Tardief, D. Joannes Szundy.
Talyief, D. Andreas Szedliczky.
Termyief, D. Constantinus Aulinge.
Tokajief, D. Paulus Zitzkovizky.
Tornalhyief, D. Georg Mumhard.
Ungb. rief, D. Carolus Füzy.
Valkyief, D. Emericus Gabanyi.
Vestvo-M. manuf, D. Anton. Harafzlem.
Vihodnief, D. Ludov. Budahazy.
Vizalyief, D. Mathias Némethy.

Végül 1793. május 31-én megszületik a döntés, amit a budai postatisztség közöl: „A tardi postának Kövesdre való által tételét nemcsak hasznosnak, sőt szükségesnek is tartja.” Az új postatávolságot a földmérővel öl számrá felméretik és az eredményt bekérik.⁸⁴ A tardi ügynek azonban még 1794-ben sem volt vége, Szundi János június 2-án érdeklődik a vármegyénél, mi hír az állomása áthelyezése felől, mert bizonytalan az állomáson való megmaradása, jobb, alkalmasabb szállásról kellene gondoskodni „mivel a mostani csak egy szobából áll, mely miatt is lehet félnem a hivatalomban következtethető szerencsétlenségtől.”⁸⁵ 1795-ben végre a tardi állomást Mezőkövesdre helyezték át, a harsányi postaállomás pedig a helyén maradt. A postaigazgatóság akadémikusodása nem kis kárt, kiadást okozott a vármegyének, ami nem javította a más vonatkozásban is megmutatkozó szembenállást.

Amilyen nehezen ment a postavonal városon kívüli vezetésének rendezése, a rossz fekvésű tardi postaállomás kikapcsolása, olyan nehezen ment Miskolc hídjainak, különösen a Forgó hídnak a használhatóvá tétele. Miért volt olyan fontos e híd jó karbantartása, vetődik fel a kérdés, mert a postamegnyitás idejében már más híd is alkalmas volt lovas kocsival való átjárásra. Azért, mert ez a híd feküdt annak az útvonalnak az irányában, mely mint „nagyút”, Budáról Gálcia felé vezetett. Már az 1790-es évek elején felvetődött a Mindszent utca vonalának meghosszabbítása a Forgó hídon át a Tetemvár felé, amint azt a Borsod megye „hites mérnöke” elhelyezési tervzetén *Locus Plateae novae erigendae* (megnyitandó út helye) a mai Kazinczy utcának megfelelő kialakításban elképzelte.

Nagy Miltósiagi Miltósiagos Tó' Tisztelendő: Tisztelendő:
Tehmetes, Nemes, Nemeses és Vitézi Rendek!

Az Felsőleges Magyar Királyi Helgtaető Tanácsnak valósiagos más,
siban ide lekefletett. Carantidaltjából bővebben áttal lát.
tyak Nagyságotok Keppelmetek, mi okra való néve az
Egri Lópa Mester maga illeti Helgtem a virgett edesek,
hogy azon Lópa ut, amely innend Egébül Nagyságotok
Keppelmetek Meggyésközi Farsd névezeti Helgóságban or.
ken, vagy két fókai megfészigei jell emeltesek, vagy ge.
diglen hogy azon farsd on Lópai Statis más alkalmá.
tosabb Helgze áttal vitetefek.

Minkhogy pedig ezen meg emellett Lópa ut na.
gyobb Lópaiban Nagyságotok Keppelmetek Meggyében jell.
zik. Tára való néve kívántuk Nagyságotokkal Keppel.
metekkel azon jellnyeb el hozott Felsőleges Királyi Helgtae.
to Tanácsból Lendelst oly baratsagos Kiszékel Kördem,
hogy mi leggyen ez iránt Nagyságotok Keppelmetek veldi.
desek, is Kändekok, nekünk baratsagosan tudunkra admi.
ne teshelkesnek, kik egyébként allgafiasagos Kezdelekkben
ajánlottok, tozott tisztelettel marasunk. Kottt Kriszta 4.
szent feletide. Káramak 4th nájian 1792ben Egri varóságban
tastatott Kördemleges Gyüleséskül

Nagyságotok Keppelmetek

Kiszékel fókai, allgafias.
istromtand. Felső és Kändi
Kördem tozongeszen egyenkeg.
töltt baratsagos Rendek 2

Honnan vette e híd a nevét? Talán még a miskolciak sem tudják. E híd sohasem forgott. Nevét a környéket birtokló Forgó családról kapta. A nemes Forgó család egyik tagja Forgó Pál, az 1650–1680-as években a város igen megbecsült főbírája volt, aki a közönség pénzével a török időkben is jól gazdálkodott. Malmot, mészárszéket építtetett, újonnan zsindeleyeztette a városháza épületét és az avasi tornyot, melyet 1557-ben építettek. 1686-ban az egri aga valamilyen okból fogságba vetette az idős főbíró, aki érezve végét, testamentumot készített rabságában. Főbírói működésével, szomorú sorsával kiérdemelte a város megbecsülését, és emlékét a híd nevével őrizte tovább.

A 17–18. században a Szinva és patakjai az esőzések során gyakran kilétek medrűkből, a patakmedreket mecenzéfi bányászokkal mélyítették, ami tetemes költséget jelentett a városnak. A hidak javítását 1741-ben a piaci jövedelemből fedezték. 1744-ben a város alsó részén is kialakítottak szekérforgalomra alkalmas hidat. A hidak eleinte terméskő és szálfá felhasználásával készültek. 1759-ben került sor a Forgó híd faragott kövekből való komolyabb újjáépítésére. A hídjavítás a város szűkös lehetőségét túlhaladta, kereste a módját, hogy legalább a szálfaszükségletet a hidat nagymértékben igénybevevő diósgyőri kamarauradalom biztosítsa, ami meg is történt. 1788-ban a Szinva és a Pece áradása 1356 Ft kárt okozott, a hidak állapota nemhogy javult volna, hanem rosszabbodott. Javításukra az 1789. november 20-án tartott tanácsülés hozott döntést, mely szerint a Forgó hídhoz 86, a Klastrom előtt levő hídhöz 35 darab kőtőlötöt öles méretű, az Oskola hídhöz 16 darab háromöles gerendát kellett a város költségén kivágtatni.

A városi hidak még 1792 nyarán sem voltak olyan állapotban, hogy a postajarat akadálytalanul és késedelem nélkül közlekedhessen. *Bakos László postamester* augusztus 2-án ékes latin nyelven megkeresést küldött a vármegyének, melynek tárgyát az iktató így jegyezte fel: „Bakos László nehogy a postajárás többször tapasztalt gátlást és szerencsétlenséget szenvedjen, a Pecén leendő hibák hamarabbi elkészítéséért esedezik.” Mi volt ebben az „esedezésben”? Hivatkozott arra, hogy a miskolci Pece patak esetenkénti károkozása a megye előtt is ismert. A postajarat gyors haladásának késleltetése szigorú büntetést von maga után. Utalt az év március 15-i esetre, mikor a Szikszóra menő levélposta kocsiját az említett pataknál a felgyülemlett víz miatt csak nagy nehézségekkel tudott átmenni az átjárásra szolgáló hidacsán Fáy Barnabás tanácsnok segítségével, akit a hídon való átkelés szintén akadályozott. A patakon való átkelés azon a helyen igen veszélyes, örvényes, a lovat hajtó a levelek zsákját a lovára feküdvé, élete veszélyeztetésével mentette. Így a továbbjutás két óra késedelmet szenvedett. Ugyancsak veszélyhelyzetben volt június 17-én, mikor a gyorsan megtelő vízmeder a hidat félelmetesen elmosta, és a kocsis csak a lovat átvezetve tudott átkelni a hídon. A fontos postai szolgálat ellátásának érdekében intézkedést kért a diósgyőri uradalom közreműködésével tétetni.

A vármegyei közgyűlés a sürgős ügyet két hónapi késedelemmel tárgyalta, úgy határozott, hogy:

„Ezen hídnak az építésére való engedelem iránt felsőbb helyen jelentés tétethessen, meghagyatott földmérő úrnak, hogy annak rajzolását 's mind az árra mind pedig a Miskolcon kinyitandó postaút kirakására (kikövezésére) kívántató költség kivetését adja meg.”

Így keletkezett az 1792. november 13-án beadott, Rendl Ferenc megyei hitese mérnök által készített Projectum Sumptuum. „Földmérőnk beadá Miskolc ezen újonnan nyitandó útjának kirakására és az építendő hídnak elkészítésére kívántató költségnek kivetését és az azon hídnak lerajzolását is, melyek a többi ezen célhoz képest költ actához csatoltatván a miskolci utcák kirakása iránt költ határozatunk szerint teendő jelentésünk úgy a hídnak felépítésére adandó engedelem megnyerése véget teendő folyamodásuk is felküldetni rendeltetett.”⁸⁶

Az új utca kikövezéséről és a hidak elkészítéséről 1793-ban a vármegye újabb költségvetés-tervezetet terjesztett fel a Helytartótanácsához, csatolva a város új utcájának Rendl Ferenc által e célból készített vázlatát, a város térképét, a két híd tervezetét. E későbbi előterjesztést találta meg az Országos Levéltárban Komáromy József, és ismertette a Herman Ottó Múzeum Közleményei 1955. decemberi számában. Az előterjesztésben a hidak építése 1059 Rft. 32 kr-t, az utca kikövezése 3359 Rft. 30 kr költséget igényelt. Indoklásként előadták:

„A Pecze nevű hegyipatak egyik ága fél, a másik ága egy mérföldnyire fakad, s három völgyön keresztül folyva Miskolc városában még egy harmadik ággal is egyesülve, kanyarogva, két külön mederben a legforgalmasabb országúton meg a Boldogasszony utcáján keresztül folyva, végre egy mederben egyesül, de a város területén minden országutat vagy hosszában vagy széltében kettévág. Az esőzések pedig úgy megduzzasztják, hogy nemcsak a földeket és réteket, de a jószágot és a házakat is nagyritkán magával ragadja, a rajta való átkelés pedig nyáron is gyakran nehézségeket okoz, télen, fagyban a jégkéreg bizonytalan teherbírása miatt állandó veszedelmet jelent. A közlekedés és a kereskedelem biztonsága csak alkalmas híddal oldható meg.”

A tervet és a költségvetést az Udvari Kamara 1794-ben jóváhagyta. Nem kétséges, hogy a későbbi Kazinczy utca kikövezése és az útba eső hidak kiépítése a postajárat akadálytalan közlekedése érdekében történt. A munkát 1795-ben fejezték be, ekkor került első végleges helyére a miskolci postaállomás.

Visszatérve 1792. évre, október 20-án a szenátusi ülésen bejelentették: – Dőry báró uradalmi ügyész érdeklődött, hogy a commercialis út a Forgó hídnál hogyan áll: A kőműves mester írja fel, mennyi és milyen anyag szükséges és a magistrátus tegyen róla jelentést. – A tanács úgy határozott, hogy Szepesi György és Holló József szenátorok vegyék maguk mellé a kőművest és járjanak el az ügyben.

A Forgó híd építése 1793 augusztusában is téma volt. A híd alapjának ásásánál – olvasni a jegyzőkönyvben – mindennap tíz rab dolgozott, azok serkentésére egy hordó bort, és mindennap 1-1 garast adatott ki a tanács. Szabó Máté szenátor pedig a Forgó híd körül forgolódnók számára egy hordó lórét ön-

ként adott. Így ment ez 1795-ig, mikor a mai Kazinczy utcát megnyitották, és a Szikszó felől jövő postajarat nehézség nélkül folytathatta útját a mai Szemere utcán (melyet a XVIII. század derekán nyitottak meg) át Eger felé. A Forgó hidat 1822–1856 között 14 alkalommal veszélyeztette az árvíz, javítása tetemes összegbe került. A legnagyobb kárt a városnak az 1878-as nagy árvíz okozta 1,7 millió forint összegben, és 277 fő áldozatot követelt. A hidat 1927-ben korszerű szerkezettel újjáépítették, majd 1944-ben a visszavonuló németek felrobbantották.

2. A Szedliczkyek és a Duronelliek működése

1794. november 14-én a Ragályi István alispán elnökletével megnyíló vármegyei közgyűlés ünnepi jelleget öltött, új armális nemeseket jegyeztek be a megyei rendek sorába a bemutatott oklevél alapján. Az új nemesek *Szedliczky József miskolci és Szedliczky András tállyai postamester*.

A bemutatott, 1794. január 7-én kibocsátott armális (24. kép) teljes szövegéből megtudni, hogy I. Ferenc császár és király 1794. január 1-jétől megnesemesítette Szedliczky Józsefet, a korábbi szikszói postamestert, annak fiait, Antalt, Istvánt, Jánost, leányát Annát, akiknek édesanyja nemes Vitéz Borbála. Egyidejűleg az armális nemesek sorába emelte Szedliczky András Tállyai postamesterét és családját; Imre, Lajos, András fiait, valamint Terézia és Anna leányait, kiknek anyja nemes Vitéz Anna. A nemesség a nevezett személyére, leszármazóira és utódaira is vonatkozva értendő. Erdemüket azzal indokolta az oklevél, hogy Szedliczky József, aki korábban katonai szolgálatot teljesített és közhivatalt töltött be, a miskolci postaállomás elnyeréséért a királyi kincstárnak 1800 rénes forintot tett le, míg testvére, András 16 év óta tölti be a tállyai postamesterséget. Mindketten hasznos polgárai az országnak és hű alattvalók, azonkívül a két magyar „lovag” saját költségén egy lovas katonát állított ki a király számára . . . Majd következnek a nemesi oklevél egyéb kelélei, a címer leírása, és a záradék.⁸⁷

A Szedliczky családnak Szikszón volt birtoka. A család több tagja töltött be megyei tisztséget. Szedliczky József 1784–85-ben várnagy, Szedliczky Antal 1800-ban a nemesi felkelők hadnagya, János 1805-ben alhadnagyként vett részt a Napóleon elleni harcokban.

Ilyen előzmények után jutott Szedliczky József a miskolci postához. A megye új armális nemese felhasználta a felé irányuló figyelmet, még 1795-ben a vármegye közgyűlése elé terjesztette a postaállomás elhelyezése és a postaföldek juttatásának (25. kép) régen húzódó ügyét. A felterjesztés rész, szinte követelőző; utal arra, hogy az előző helyén, Ónodon a földesuragságtól ingyen kapott bő fundust, szántóföldet, legelőt, itt pedig semmiben sem részesítették:

„Tekintetes Nemes Vármegye

Ötödik esztendeje, hogy Ónodbul az posta stáció Miskolcra rendeltetett, az tekintetes nemes vármegye akarata szerént, és az publicumra való nézve, az felséges Consi-

nek Kedlősky Józsefnek, és Chidzának, úgy János-
nak, Felső-vegyék Vitéz Dobóvalakul fiaival, Ottomán,
János és József fiainak, Anna Leányának nem-
külömben Chidzának Vitéz Annakul fiaival,
József és János, András fiainak, Teréz és
Anna Leányának valóságos Pomeszegekül
Békében főispán Jánosban Boldog Alföldi fia-
jának 17^{ik} Hajján rá adott, Főde-
be' írtott Főgyelmes Ormális Leveli:ly Ameli

24. kép

Kiskölczi Posta Mezős és Kisdobó József pa-
nasfejének adta a dominiummal, a
bármi több ízben esőderet legyen is az iránt,
hogy néhik eljegyzendő Földesnek hozzá tartozandó
személtetést Földes és legalóval egyetemben ki-
mutatni rendelne, mind az ideig még is sem-
mi valóság nem nyerhetett, mely okra való nézve
a felsőbb Rendelésekhez képest a Főispán Vitéz
János tagjai köztül valakit erélyesnek eléri,
hogy a végén ki küldötti kért.

Főispán Vitéz János Vitéz János fiamon.
Ez az ott egyet ki adtak hozzá, ki kért a
Főispán Vitéz János Főispán Vitéz János a
Főispán Vitéz János Főispán Vitéz János a
Főispán Vitéz János Főispán Vitéz János a

25. kép

lium rendeletébül, ahol Ónodba az méltóságos földes uraság gráciájául ingyen alkalmas és bő fundussal, szántóföldekkel és elegendő rétre, úgy pascuummal (legelővel) provideálva (ellátva) voltam. Itt pedig Miskolcon mind ekoráig az tekintetes Dominium semmi fundust nem reservált, noha már két instantiát adtam be az tekintetes úriszékre. Alázatosan instálom azért az tekintetes nemes vármegyét, hogy méltóztasson nékem ő felsége rendelése szerint tekintetes nemes vármegye tagjai közül valakit exmittálni (kiküldeni), hogy nékem, mint postamesternek alkalmas fundust kimutatni méltóztassanak.

Ki is magamat gráciájában ajánlva, maradok Miskolc 10. március 1795.

Tekintetes Vármegyének

alázatos szolgálja
Szedliczky József
postamester sk.^{87/a}

A beadványt a március 20-án Miskolcon tartott külön közgyűlésen felolvasták, megtárgyalták, majd határozatot hoztak. A jegyzőkönyv: „Miskolci postamester nagyságos Szedliczky József panaszképpen előadván – olvasni a jegyzőkönyvben –, hogy a Dominiumnál (diósgyőri uradalomnál) ámbátor több ízben esedezett légyen is az iránt, hogy nékie elegendő fundust, hozzá tartozó réttel, szántóföldekkel és legelővel egyetemben kimutatatni rendelve, mindezideig semmi választ nem nyerhetett. Mely okra való nézve a felsőbb rendelkezésekhez képest a tekintetes nemes vármegye tagjai közül valakit céljának elérése végett kiküldetni kér. – A határozat: A járási főszolgabíró úrnak ezen folyamodás oly véggel kiadatik, hogy ezen kitélt a diósgyőri úrnak tisztségével közölvén, az: a felsőbb helyekről érkezett rendelkezések betöltésére bírní igyekezzen, végbe vitt tisztí köteleességéről tudósítani elvárattatván.”⁸⁸

A „nagyságos postamester” ha nem kapott is akkor végleges illetékföldet, lakóépületet kapott az újonnan megnyílt Tetenvár felé vezető új utca mentén, mely ma a Batthyány utca és Kazinczy utca sarkán levő hentesüzlet helyén állt. Itt mutatta ki Marjalaki Kiss Lajos mint 2508 sz. házat 450 négyszögöl területtel a Minoriták gazdasági udvara mellett, megjegyezve, hogy a „postafőnök” háza (26. kép).⁸⁹

Végül is az illetékföldek kiadását 1818-ban rendezték: Addig ostromolta a kamarai prefektusokat, míg aztán a város erőteljes felhívást kapott a régen, közel harminc év óta húzóódó ügy végleges rendezésére:

„Privilégizált Miskolc város Magistratusának
Miskolcra

Szedliczky József postamester úrnak többszörös kérésére és sürgetésére a felséges királyi udvari Magyar Kamara a miskolci postahivatalhoz köttetett terheknek könnyebb elviselése tekintetéből egy sessio (telek) földet és hozzávaló rétet kegyesen resolválván (juttatván), mivel a diósgyőri Királyi Uradalomnak a miskolci határában még eddig olyan földje és rétje nincsen, melybül ezen szükségét teljesíthetné, azonban Miskolc városának birtokában a földesuraság tetszéséből és jóvoltából annyi felesleg való szántóföldek és rétek volnának, amelyekből ezen kerülhetetlen szükségre egy sessio földet, hozzá való réttel együtt minden sérelem és szoríttatás nélkül könnyen kimutathatna; ezért privilégizált Miskolc város Magistratusának hivatalosan meghagyatik, hogy ezen

26. kép

sessio földet mind a három nyomásban 10 köblivel, a rétet pedig 12 ember vágóval számítva, jó és alkalmas helyen haladék nélkül kimutatni, az említett postamester úrnak által adni és felülre ezen prefectusi hivatal tudósítani el ne mulassza.
Diósgyőr, 1817. március 5.

Molnár Sándor sk.
diósgyőri cameralis prefectus.”⁹⁰

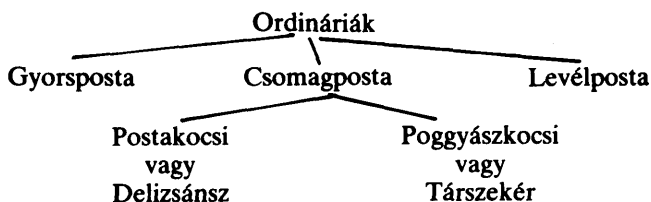
Mit tehetett ezután a városi magisztratus, kijelölte a megadott mennyiségű szántót és rétet, mint állandó postamesteri javadalmazást, amit a postamesterek egymást követve közel száz éven át csekély névleges haszonbérért használtak. A postaföldek egy része Hejőcsabához közel, a másik része a város határában terült el. A haszonélvező postamester a földek tulajdonjogának elismerése mellett egy aranyat volt köteles fizetni a diósgyőri uradalom pénztárába.

Az új mezőkövesdi postaállomás bekapcsolását az Eger–Kassa postavonalba az 1802-ben megjelent Karacs Ferenc-féle (Karacs Teréz apja) részbe metszett postatérkép már feltüntette. 1804–1808 közt jelent meg a *Chiszián Crusius* kocsiposta-ellenőrző tiszt által szerkesztett ötkötetes *Post-Lexicon*, amely a század eleji postahálózat változásait, új postavonalak megnyitását közli. Ebből tudhatjuk meg, hogy új postakocsi (delizsánsz) vonal nyílt Pozsonyból a bányavárosokon át Kassáig, Kassa–Eperjes–Tarnov között, és ami

bennünket különösen érdekel, Budáról Egeren át Kassáig. Eddig ezen a postavonalon csak levélposta közlekedett, bár személyeket is szállított.

Az új postahálózatban megkülönböztettek főpostahivatalokat (Ober-Postämter) az igazgatósági székhelyeken, mint Budán, Kassán és még négy helyen, szétesztó-osztályozó postaállomásokat (Theilungs-Poststationen): ilyen volt területünkön Tállya, Hidasnémeti. Végül voltak megállapodási postaállomások (Absatz-Poststationen), amelyeknél már tovább levéltovábbítás nem történt. Az ország, benne Erdély postaszerveinek száma 1804-ben 365 volt.

Mielőtt a postakocsi járását részletesebben ismertetném, indokoltnak tartom a postajáratok fajtáit bemutatni, különösen azért, mert ez állapot a 19. század közepéig, sőt még tovább, a vasút megjelenéséig fennállt, csupán a közlekedés gyorsult fel. A postai alaprendeletek a postajáratokat két nagy csoportba osztotta: a *rendes posták*, mivel rendszeresen közlekedtek: ez volt az ún. ordinária, és a *rendkívüli posták*, a stafeták (estafetták). Az ordináriák közlekedése menetrendszerűen történt.

Gyorsposta kettő járt az országban, az egyik Budáról Bécsbe ment és vissza, naponta közlekedett. Az alig több mint 37 osztrák mérföldnyi utat 30 óra alatt járta meg, viteldíja 14 Ft 54 krajcár volt, az utas 50 font súlynyi poggyászt vihetett magával. A másik gyorsposta járat Pozsonyból Bécsbe és vissza közlekedett: a tíz mérföldes utat hat óra alatt két forintért. Az ingyenes poggyász 25 font volt.

Csomagpostaként a postakocsi, vagy postaszekér, a delizsánsz és a poggyászkocsi vagy társzekér közlekedett. A régi, 1752-ben forgalomba állított postakocsit 1823-ban újfajta, gyorsabb kocsifajta váltotta fel, az ugyancsak a delizsánsz nevet kapta, míg a régeből poggyászkocsit, társzekeret rendszeresítettek. Az új delizsánsz fő feladata utasok, pénz, értékek, áruk szállítása volt alacsonyabb tarifával. Az 1802-ben létesült Buda–Eger–Kassa delizsánsz eleinte kéthetenként közlekedett, csakúgy mint a többi hét kocsijárat. A poggyászkocsi kisegítette a delizsánszot, csak nehezebb árut szállított, személyszállítás ezen tiltva volt.

Az ordináriák harmadik fajtája a *levélposta* járat. A levél- vagy lovasposta is a delizsánsz útvonalán közlekedett, olykor taligán, szekéren, lóháton, amint a postaanyag és az útviszony megkívánta. Leveleken kívül szállított

nyomtatványokat, könyvet, réz- és könyvmatoktat, kottát, árumintát. Pénzt és értékpapírt nem lehetett levélpostán szállítani, mert nem volt biztonságos, és kártérítést sem fizettek érte. 1840-ben a levélpostát szállító járatok száma fő- és mellékvonalakon 60 volt.

A postalexikon 1802. adatai alapján kövessük nyomon a Buda–Tállya és vissza hetenként kétszer közlekedő levélposta járatot.

Érkezés időpontja		Állomás neve	Posta táv.	Indulás időpontja	
csüt. dél	hétf. dél	Buda	18	péntek este	kedd reggel
szer. éj.	vas. éj.	Kerepes	1,5	péntek éjj.	kedd de.
szer. éj.	vas. éj.	Bag	1,5	szomb. korán	kedd du.
szer. du.	vas. du.	Hatvan	1	szomb. de.	szerda reg.
szer. du.	vas. du.	Gyöngyös	1,5	szomb. du.	szerda de.
szer. du.	vas. du.	Kápolna	2	szomb. du.	szerda du.
szer. de.	vas. de.	Eger	1,5	szomb. éj.	szerda este
kedd éj.	szomb. éj.	Mezőkövesd	1	vas. korán	szerda éj.
kedd du.	szomb. du.	Harsány	1,5	vas. de.	csüt. reg.
kedd reg.	szomb. reg.	Miskolc	1	vas. du.	csüt. de.
kedd reg.	szomb. reg.	Szikszó	1	vas. du.	csüt. du.
hétf. éj.	pént. éj.	Tállya	1,5	vas. éj.	csüt. éj.
Összesen:			33 postatávolság	Bécsről	
Buda–Miskolc között			12 a postatávolság		

Csatlakozás volt: Gyöngyösről (Nagy)Abony felé: szerdán és vasárnap délután, Abonyból Gyöngyösrre: kedden és szombaton délután.

Tállyáról négy irányban volt leágazó csatlakozás:

1. Tokajon át Nyíregyháza–Debrecen–Nagyvárad felé kedden és szombaton, a kassai járat beérkezése után
2. Vizsoly–Hidasnémeti–Kassa felé hétfőn és csütörtökön délelőtt
3. Szikszó–Miskolc–Egeren át Budára hétfőn és csütörtökön
4. Liszka–Újhely–Vécse felé csütörtökön és vasárnap éjjel, a szikszói járat beérkezése után.

1802-ben a Buda–Miskolc közti utat, a 12 postatávolságot, mely $12 \times 16 = 192$ km-nek felel meg, 42 óra alatt tette meg a kilenc személyt szállító nehézkes járat. Ez bizony nem volt valami nagy menetteljesítmény, de ha figyelembe vesszük a napközi étkezést, lóváltást, éjjeli rövid pihenést, a korabeli útviszonyokat, nem megvetendő.

1825-től felgyorsult a postajárás, az új, éjjel-nappal közlekedő *gyorskocsi* már 5 személyt szállított, gyorsabban haladt. 1840-ben a *levélposta járat* (ordinária) Budáról Miskolcra kedden és pénteken délben indult, és szerdán, valamint szombaton reggel érkezett meg, az utat már csak 32 óra alatt tette meg. Térútbán Miskolcra pénteken és kedden reggel indult, és szombaton, illetve szerdán délben érkezett Budára.

A kocsiposta (delizsánsz) is menetrend szerint közlekedett. 1840-ben általában még csak kéthetenként, a későbbi években már hetenként. Amelyik napon a kocsiposta közlekedett, a levélpostát is szállította. A korabeli kocsiposta menetrend szerint a kocsi belsejében négy, a kocsis mellett még egy személynek volt ülőhelye. A delizsánsz igénybevételének szigorú előírásai voltak:

– Az utazni szándékozóknek útlevelet kellett beszerezni a törvényhatóságtól (szolgabíró), anélkül a postakocsira nem vették fel. Már Mária Terézia előírta, hogy árut szállítónak igazolást kellett felmutatni a vámkezelés megtörténtéről. Mivel több ízben megtörtént, hogy gyanús, kitiltott, vagy országosan körözött személy postakocsival utazott, az ilyen személyekről leírást adtak a postaállomások vezetőinek, akiknek kötelességük volt az ilyenekről a hatóságnak jelentést tenni. A magánfuvarosok kocsiján, sőt a saját kocsin utazóknak is előírás volt az útlevél beszerzése, felmutatása.

Az utazási szándékot ajánlatos volt előzetesen bejelenteni. Az útibért előre kérték befizetni, arról ún. beírási cédulát adtak, amit meg kellett az utazás végéig őrizni.

A kocsipostán a kiütéses, súlyos és kedélybetegek, valamint négy éven aluli gyermekek csak családtag kíséretében utazhattak, ha a kocsi minden helyéért az egész vonalra, melyen a kocsi közlekedett a tarifális díjat megfizették.

Ha az utas az indulás elmulasztása következtében a kocsiról lemaradt, a befizetett díjat nem kaphatta vissza.

Kutyát a kocsiba bevinni nem volt szabad.

Dohányozni jól elzárt pipából csak akkor lehetett, ha az ellen a többi utasnak ellenvetése nem volt.

Az öt éven aluli gyermekért a díjszabás 1/4-ét az 5–14 korúakért a felét kérték megfizetni.

A felnőtt utasok súlyát átlagosan 60, a gyermekekét 15 kg-ban számították.

Minden utas 20 fontnyi kézi bagazsát vihetett magával, de az csak puha, hajlékony málna lehetett. A többi 30 fontnyi málnát a társzekér szállította a delizsánsz után. A poggyásról az utazó adatait tartalmazó jegyet adtak, amit a csomag leadásakor visszakértek.

Kocsipostán nem lehetett szállítani élő állatot, semmiféle gyúlékony anyagot, törékeny anyagot üvegjellel kérték jelölni.

Árut, értékes tárgyaknál az értéket ezüstpénzben kifejezve kellett feltüntetni a csomagoláson. A 10 és 100 Ft-on felüli arany- és ezüstpénzt öt font súlyig tekercsbe, többretű papírba csomagolva, nagyobb súlymennyiséget azonkívül viaszos vászonba takarva, szorosan burkolva, a feladó pecsétjével ellátva kellett feladni.

Papírpénzt, bankjegyeket (banknótákat) korlátozás nélkül, ezüstpénzt 10 forintig, aranypénzt 100 forintig borítékba téve, nyitva kellett a postára vinnie, ahol lezárták és a feladó, valamint a posta pecsétjével a feladó jelenlétében ellátták.

Minden kocsipostán feladott küldeményt ajánlottan kezeltek, vagyis feladóvényt, Recepiss-t adtak róla, amiért 3 krajcárt kértek. Ha a feladó kért,

kiszámították, és az így nyert lópénzhez a külön díjakat hozzáadva, az egészet előre a feladóval kifizették. Erről a feladó Nyugtatványt kapott.

1795 óta a forgalomba hozott papírpénz mennyisége rohamosan növekedett, 1796-ban 46, 1800-ban 200, 1806-ban 449, 1809-ben 650, 1810-ben 864, majd 1811-ben már 1600 millió forintnyi papírpénz volt forgalomban, 1811. február 20-án bekövetkezett pénz devalvációja a forint értékét 1/5-re szállították le. Egy forint értéke 12 krajcár, öt forinté pedig egy forint lett. Ugyanez történt a rézpénzzel is, a 30 krajcár csak 6 krajcárt ért. Egyidejűleg az adót, valamint a só árát ötszörösére emelték. A nagy drágaság következményeként hat vármegye: Abaúj, Zemplén, Borsod, Szepes, Torna, Ung és Kassa városa a fogyasztási cikkek árát, a béreket limitálták; egy font tehénhús árát 6, a közszükségleti cikkeknek számító gyertya árát Miskolcon 24 kr-ban állapították meg fontonként. Egy pár kordován csizma nagyobb lábra 4, kisebbre 3,5 forintba került.

A *generális főpostamester Paar Károly* herceg, beleunva funkciójának csökkenésébe, 1813-ban lemondott a postaügyek vezetésénél még megmaradt jogköréről, ennek ellenében 66 ezer forint járadékot, ingyen levelezést és utazást kapott az uralkodótól. A posta Magyarországon, Erdélyben és az örökös osztrák tartományokban teljesen kormányzativá lett.

Miskolc városa a 19. század első felében a nehézségek ellenére erősen fejlődött, 1817-ben az utcák száma meghaladta a 72-t, (1760-ban még csak 46 volt) a lakosság lélekszáma valamivel túlhaladta a 12 ezret. A városhoz tartozó telkek száma összeírás szerint ugyanabban az időben 3263 volt. A posta forgalma jelentősen nőtt, különösen a különpostával utazók száma (kereskedők, idegenek) növekedett. Felsőbb rendelkezésre 1817-ben országosan kötelező lett a helynévbélyegző használata. Ez időben rendszeresítették a postakocsisok díszes egyenruháját, melyet ünnepélyes alkalommal viseltek, akkor sem szívesen az osztrák jellege miatt, ami így festett; vörös kabát fekete posztó gallérral és hajtókával, ezüst paszománttal, azon fehér színű, lapos gombok voltak. Magas tetejű, kerek kalap, sárga-fekete tolltarajjal egészítette ki a díszes öltözetet. A postakocsis (latinosan konduktor) válláról sárga-fekete postásíp függött. Közönséges hétköznapi viseletként tetszés szerint öltözhetnek, de hordani kellett a postásípot, ahogy a postakürtöt nevezték (27. kép). Később, a század második felében, az egyenruha viselése, mint szabályos öltözék kötelező volt.

A postakürtökről érdemes többet is mondani, mert hozzátartozott a kor romantikájához, az utazás élményeihez, és kellemes dallama miatt (állítólag Joseph Haydn szerezte, mikor Esterházy herceg szolgálatában Eszterháznál tartózkodott), még ma is előszeretettel használjuk propaganda céllal. A múlt században külön szabályzat vonatkozott a postakürtjelzések fúvására. A postakocsisoknak forgalmasabb útvonalakon nyolc, másutt négy jelzést kellett ismerni és fújni; minden hivatalos posta során, külön posta esetében, staféta viatelekor és a postakocsis kürttel való hívását. Az állomásról való kiindulást, beérkezést is kürtszóval jelezték. Elölmenő, vagy szembejövő kocsikkal való ta-

27. kép

lálkozás alkalmával a postakocsis azon jelet fújta, amely saját menetére vonatkozik, különösen kiemelve a futárszerű járást, hogy a kitérés akadálytalanul megtörténhessen. Külön jele volt a segélykérésnek, ezt azonban csak igen indokolt esetben lehetett használni. Kürtjelzéssel közölték a váltani kért lovak számát, valamint, ha szoros utakba, utcákba kellett betérnie. Viszont nem volt szabad használni a kürtöt templom közelében, egyházi körmeneteknél, temetéseknél. Ez vonatkozott a városon belüli ostorpattogtatásra is. A postakürtjelzéseket a postakocsisoknak hat hónap alatt kellett elsajátítani, ez volt végleges alkalmazásuk feltétele is.

Szigorú előírásai voltak a postakocsis tevékenységének, mindenre vigyázniok kellett, mindenért felelősséggel tartoztak a postamesternek (még a késésért is), és ahol valamit vétettek, pénzbüntetéssel sújtották őket. Jó munka esetén, a több évi szolgálat megbecsüléséért, pontosságért díszruházatot kaphatott, mely a kincstár költségén előállított teljes postakocsis öltönyből állt, a kitüntetést a kalapon a karima körül varrt ezüst paszománt és a szalag ezüst rojtja jelezte. Ezenkívül havonként két forint tíz krajcár jutalomban is részesült.

Igen értékes emléke a miskolci postának az a pár csizma, melyet a postakocsisok használtak. Az ormótlannak tűnő, nehéz, vastag bőrkészítmény magas szárával jó védelmet nyújtott a bakon ülő, vagy lovat megülve hajtó kocsisnak, akinek a név kezdőbetűit a jobblábason F 18, a balon 16 M varrattal jelölték, összeolvasva F. M. 1816 kiadja a használatbavétel évét is. Remeke az a korabeli híres miskolci csizmadiaiparnak (28. kép).

28. kép

Szedliczky József, a második miskolci postamester működése sem volt pénzügyileg zavarmentes, ez az akkori gazdasági helyzettel függhetett össze. 1814. május 6-án Szedliczky perbehívót kap Kapczy János vármegyei vice fiskálistól a postabevételek beküldésének elmaradásáért. Az eredeti tartozás 1814 júniusában 1136 Ft volt, amit csak részben fizettek meg, a maradék 566 Ft 35 krajcárért indokolt volt az idézés, mely figyelmeztet is:

„ . . . ha a megfizetést sürgetések után is elmulasztja, a közigazság a Hármaskönyv (Tripartitum) előljáró beszéde 5. cikkelye szerint kinek kinek a magáét megadati, 1659-ik esztendőbeni 31. tcz. és más ide tartozó törvények és efféle adósságokat interessével és okozott költségekkel megvetetni parancsolja.”

Az idéző levelet *Zemjantsik Ádám postakocsis* útján kézbesítette a vármegye esküdtje, ami ellen Szedliczky hevesen tiltakozott, kifogást emelt, mire az idézést újra kézbesítették, de már személyesen. (Nem hiába voltunk jogász nemzet, az eljárási előírásokat szigorúan betartattuk, de fizetni nem akartunk.) A tartozás közben tovább hízott, 1815 februárjában már 920 Ft 12 kr volt, amit a végső ítélelhezatal előtt néhány nappal, február 18-án a kassai főposta kasszájába Szedliczky befizetett.⁹¹

Szedliczky József 1818. január elsején a posta tulajdonosi jogát szerződésileg fiára, Szedliczky Istvánra ruházta át – természetesen a felsőbb szervek hozzájárulásával –. Ez az ügylet nem tetszhetett János nevű öccsének, aki a vármegye tisztje előtt testvérét a „nála található erkölcsi fogyatkozás miatt” a posta stáció adminisztrációjára alkalmatlannak tartotta. A nyilatkozatot a vármegye a Helytartótanács tudomására hozta, ahonnan válaszként oly utasítás jött, hogy ha a báty ellen oly nagyobb fontosságú tettek elkövetését fedezné fel, melyek bebizonyosulásuk esetére bírói fenyítést nélkül nem maradhatnak, a folyamodásbeli tényt szorosan nyomozzák ki és tegyenek tudósítást.⁹²

Az apa és fia közti szerződés kiterjedhetett az apától visszamaradt térítetlen postadíjakra, mert a főszolgabíró 1820. augusztus 12-én sürgette azoknak a befizetését. Szedliczky István a sürgetésre közölte, hogy:

„ . . . az ordináriára a postaszekér jövedelmével együtt a budai főposta hivatalnak más úton történt emlékeztetésére, amint a kölcsönös számítás magával hozta, régen kifizetem. A még kért 141 Ft 54 krajcárrol semmit sem tudok, egyedül a stafétták béréből az anyámnál maradt restancia, ami még le nincs fizetve, de ennek lefizetésénél is akként iparkodom, hogy ez iránt több szorgoló emlékeztető parancsolatra ok és alkalmatosság ne adódjon.”⁹³

Szedliczky István, amint a levelezésből kitűnik, jogvégzett egyén, táblabíró volt, azon feltétellel kaphatta meg a posta jogát, ha a szerződésileg vállalt kötelességének eleget tesz. Ennek 1820. december közepéig eleget is tett, amiről a vármegyét írásban értesíti. Megírja, hogy a rajta kért 1811–1819-ig hátramaradt 787 Ft 45 krajcárt, mint magán stafétákért járó tartozást, mely 1812. január 1-jétől 1819. júniusig, az ő helyes számítása szerint 827 Ft 9 krajcárt tett ki a budai főprefektusi hivatalnak a kívánsága szerint – a mellékelt nyugta tanúsága szerint – kifizette. Kéri a megyét, hogy a nyugtát terjessze fel és a visszatartott kinevezési okiratot nevére a vármegye útján szolgáltatassák kezébe. A

vármegye ilyen értelemben készít felterjesztést a Helytartótanácsához és kéri a miskolci posta stáció adminisztrációja elnyeréséhez való dekrétumot kiadatni.⁹⁴

Az öreg Szedliczky József 1823. október 21-én meghalt, özvegye, Vitéz Borbála 1824. március 9-én gyermekei és unokája közötti osztályosegység megkötése céljából deputációt kér a vármegyétől. Hogy a terhes hivataloskodástól magát mentesítse, 1825 májusában fiát, a táblabíró postamestert minden előfordulható törvényes dolgainak előmozdítására, visszavonásig a maga törvényes plenipotentiussává (teljhatalmú megbízottává) teszi.⁹⁵

Néhány érdekesebb esemény Szedliczkyék működése alatt:

1817-ben új stafétautasítást adtak ki, mely megszabta, hogy a stafétával a postalegénynek ezután egy postatávolságra (két postamérföld) két és fél óra helyett sík földön kettő és negyed, hegyes vidéken két és háromnegyed óra alatt kell eljutni.

Újra szabályozták a *portómentességet*. Az 1818-ban kiadott udvari kamarai rendelkezés jegyzékbe foglalta azoknak a hivataloknak és magánszemélyeknek a nevét, akik egymás közt portómentesen levelezhettek, egyidejűleg szigorú büntetést helyezett kilátásba a visszaélést elkövetőkkel szemben. A magánfélnek küldött levélért a címzett fizette a portót. Ha portómentességet élvező szervezetnek, személynek magánfél küldte a levelet, a viteldíjnak csak a felét fizette.

Kedvezményes volt a viteldíja a körleveleknek is: 1819-től a viteldíj egyharmadát fizették. Ez a kedvezmény alapozta meg később a nyomtatvány külömdényfajtaát.

1819-ben az elveszett rekomandált-ajánlott-levélért húsz forint kártérítést fizettek.

1821. június 19-én Sándor orosz cár kevés kísérettel – kilenc kocsival – Gyöngyösön, Egeren át Miskolcon ment keresztül. Az útbaeső postahelyeket értesítették, hogy kellő számú ló álljon rendelkezésre. A postások az elrendelt egyenruhában voltak kötelesek díszelni.

1825. november 26-án *Sőtér Antal*, az egi postamester sajnálkozások között levélben közölte a vármegyével (29. kép), hogy a Miskolcra Pozsonyba küldött staféta küldeményt Egerből továbbküldve, Kápolna közelében a postalegény a bõrsákkal együtt elveszítette. A zsákot a legény nem a nyakába akasztotta, hanem a nyeregkápára. A levélben a borsodi követeknek küldött követi utasítás volt, amit sürgösségre való tekintettel küldtek stafétával. A vármegye a levelet másolatban kénytelen volt újra elküldeni.⁹⁶

1828-ban nevezetes esemény képezett beszéd tárgyát a városban. Kazinczy Ferenc, a reformkor vezető egyénisége, a nagy nyelvújító, irodalmár Pest-ről visszatérőben volt Széphalom felé, Miskolcon a kocsija a város közepén felborult. „Az történt, hogy Emil kocsisom, a fiam nem érti a mesterségét – írta visszaemlékezéseiben –, de nem mintha rossz lett volna az út, hanem mivel az utcán ide-oda tekintete. De a fordulás nem okozott semmi bajt, szekerem, lovam érdemlék, hogy megveggyem.”^{196/a}

Nagy Szeben fejéértiára a Nagybányai hivatalomat az
 a Székelyvármegyei érte: hogy a Székelyvármegyei
 Komisszióhoz a Posta. Székelyvármegyei érte
 ezazt a Készenléti Levél-tárnok Posta-kegyezmény
 az Egerből Készenléti Posta-kegyezményre
 közzel valahoz el vesztette. Melly ezt egyez
 dírt a gondatlan Posta-kegyezményt terhelhetlen,
 meghogy adny is, még egyet váratlan kegyezmény
 kegyezményre ok, is eben az en ártatlan kegyezmény
 Székelyvármegyei Helyezmény a maga juttatás tudva, kegy
 het, engem, valahoz bal vélekedés, kegyezmény
 vagy pedig a hivatal-raiz, vitelnek győztes
 jába, egyet, ezeknek el hozatása vezeti bátor
 kérés a Székelyvármegyei Komisszióhoz
 melly aláza tosziggal folyamodni, hogy kegy
 kegyezmény Székelyvármegyei kegyezmény, melly kegyez
 hivatalom kezdetétől pliz a Székelyvármegyei Komisszió
 kegyezmény, hivatalos levelet, mindegy eliz
 is a postával híven Odább, Készenléti kegyezmény
 volt, engem a fent érdeklőt a Csak Posta-kegy
 kegyezmény igazgatlan ártalan, igazából esett
 kegyezményt kegyezmény fel mentés, a Posta-
 Hivatalokat igazgató Nagy Miltoványi
 Kély János Magyar Király előtt hathatós
 kegyezményre a által oltalmazni, s kegyezmény fel is
 kegyezmény által vedetni melly kegyezmény.

A ki is midőn ezen Nagy kegyezményt
 aláza tosziggal, leg mellyebb kegyezmény
 kegyezmény kegyezményben ajánlott maradt.

A Székelyvármegyei Komisszióhoz

November 26ta, 1825^{ik}

Legalázatosabb szolgálja
 József Antal
 Egeri Székelyvármegyei Posta-kegyezmény

29. kép

Szedliczky Istvánnal is megtörtént az, ami az első postamesterrel, négy lovat ellopták. Szerencsés volt, mert néhány nap múlva a Heves megyei Tófalu községben megkerültek. Mivel a lovak a gazdáknak 200 Ft értékű kárt okoztak, annak megtérítését Szedliczkytól kérték. Szedliczky István postamester nevezetes alakja volt a városnak. Kedélyes társalgó, agglegény volt, igazi táblabíró típus, mindenkiel jó kapcsolatban állt, így Szűcs Miklóssal, a naplóíró ügyvéddel, aki 1849. augusztus 27-i naplóbejegyzésében így emlékezik meg róla: „Meghalt Szedliczky a volt postamester, miután végső betegségében gazdaasszonyával összeesküdt volna.”⁹⁷

Szedliczky 1829-ben a posta tulajdonának eladására szánta el magát, amihez a Helytartótanács és az Udvari Kancellária is hozzájárult. Arra, hogy milyen állapotok közt adta át hivatalát, következtetni lehet a Helytartótanácsnak a vármegyéhez 1831. december 6-án küldött figyelmeztetéséből. Ebben a vármegye tudomására hozzák: a miskolci postát a nemsokára megérkező legfelső elhatározás szerint *Duronelli András* nyerte el. Ő felsége parancsára, míg a megvételtől a királyi jóváhagyás megérkezik, minden figyelmet arra fordítsanak, hogy nemcsak Duronelli felügyelete alatt, hanem eladója, Szedliczky István és mások is, akik az állomás vezetésébe magukat helytelenül beavatták, ezentúl minden befolyástól tartsák magukat távol, és ha a mostani expeditornak hűtlen és hanyag munkája bebizonyosodik, azt is a hivatalból mozdítsa el. Felhívta a figyelmet: a közkormánynak, a vármegyének igyekezete azon legyen, hogy nemcsak a királyi kincstárnak, a miskolci postának jövedelmére nézve, hanem annak ideiglenes vezetőjének, Duronelli Andrásnak is, aki a postát megvette és az életbelépő szerződés szerint Szedliczkynek a vételár összegét ki is fizette, hasznára legyen. A rendelkezés arra is utalt, hogy a budai postaigazgató a hivatal minél előbbi átadásáról gondoskodjon.⁹⁸

A rendelkezésből úgy tűnik ki, hogy a vétel megtörténte és a hivatalos átadás közti elég hosszú időben a postaállomás vezetésébe többen is beleszóltak, ami veszélyeztette a pontos, fegyelmezett munkát, a postai bevételt, amiről a budai postaigazgatóság tudomást szerzett és a felsőbb szerv intézkedését kérte. A vármegyét felhatalmazták akár a volt postamester, akár a megbízhatatlan expeditor (kiadó) eltávolítására, amennyiben ilyen tapasztal. Még egy érdekessége van a rendelkezésnek: 1830-ban Miskolc postája már a budai postaigazgatóság hatáskörébe tartozott.

Duronelli András a miskolci postáért 12 000 Rft-t, mint az állomás királyi értékét, valamint a postaállomás felszereléséért, jóságaiért számított 11 000 Rft-t 1830-ban ki is fizette, és az állomással járó 22 hold 457 négyszögöl kincstári haszonbért át is adta. Duronelli András hatvanévesen vette meg a postát, nem is magának, inkább utódainak, Lajos fiának, aki jogot végzett, és törvényszéki bíró volt,⁹⁸ vagy Károlynak, aki katoná lett, és Miskolcra Egerbe helyezték, mint főhadnagyot. Az öreg Duronelli maga nem dolgozott, kiadót tartott.

Működésének elején szomorú események történtek a városban. Július elején elérte az országosnak mondható kolerajárvány, melynek áldozatát a vá-

rosban 600 főre becsülték. Ennek a járválynak esett áldozatul 1831. augusztus 20-án Széphalmon Kazinczy Ferenc is. Rajta kívül a kolerának közel tízezer halottja volt.

1837-ben az uralkodó új postapátenst adott ki, mely a személyszállítást Ausztriában regaléva fenntartott királyi jövedelemmé tette. Magyarországra e jog nem terjedt ki. Nálunk lehetőség volt a magánszállítóval történő személyszállítás nemcsak belföldön, hanem kölcsönösségi alapon Ausztriában is. Az utazás ezeknél is hatósági útlevéllel történt (30. kép).

Úti-Levelemet mutató *Imre Székely*

Kinek Kora *30 évig*
 Termete *magyar*
 Arcza *szép*
 Szeme *szépen néző*
 Orra *szépen felépült*
 Haja *szépen*
 Szakála *szépen*
 Hajnsza *szépen és jóról*
 Egyéb különös megismertető *jár*

Vallása *Római*
 Mestersége *szépen*
 Ruházatja *szépen*
 Különben pedig beszél *szépen*

Utazik *szépen*

Mellynél fogva minden rendben lévő helybeli Előjárók hivatalosan megkeresetnek, hogy a nevezett Utazót a hitett helyre szabadon menni, ottan mulatni, és onnan vissza is jönni engedjék, s alattvalóik által is engedtesék 18 *Aug.* esztendői *Aug. 10.* hónapnak *10.* napjáig, a meddig ez az Úti-Levelemnek ereje haterjed.
 Kelt *18* esztendőben *Aug. 10.* hónapnak *10.* napján.

Tek. ns. Zemplén vármegye *Alkalmazott*
Imre Székely

Észak-Magyarország területén híres *magánszállító volt az eperjesi Matheidesz Károly*, akinek vállalkozása 1837-ben *Pest–Eperjes Gyorskocsi Intézet* néven részvénytársaságként működött. Az egyik gyorskocsijárata vasárnap és csütörtökön délben indult Pestről, a reformátusok temploma mellől, ahol Rottenbiller úr árulta az Előfizetési-jegyet, és Kassán át ment Eperjesre. A másik járat keddi napokon indult Pest–Miskolc felé, itt az Arany Korona szállóhoz futott be Lichtenstein József megbízotthoz. Miskolcra tovább ment Putnok–Rozsnyón át Iglót érintve Lőcséig. A vonalnak elágazása volt Mezőkövesdről Eger felé (31. kép).

Az Egerből Ostoroson át Mezőkövesdre vezető rövidebb útvonal elkészítését a Helytartótanács már 1832-ben sürgette, hivatkozva a Pestről Galícia felé irányuló kereskedelem elősegítésére. Az utat 1837-ben a gyorskocsijárat már igénybe vette.

A posta a Gyorskocsi Intézettel versengve a század közepére növelte a postakocsijáratok számát, ugyanakkor csökkentette a menetidőt. Pestről Kassa felé már vasárnap, hétfőn, szerdán és pénteken este hétkor indított néhány utast vivő postakocsit, melyek vasárnap, kedden, szerdán és pénteken érkeztek meg Kassára. A postakocsin az utazás Pestről Hatvanig 3,15, Gyöngyösig 4,38, Miskolcig 10,24, Kassáig 15,20 forintba került. A Pest–Eperjesi Gyorskocsi előfizetési jegye Pestről Miskolcig 6 krajcárral került többre.

Pest-Eperjesi Gyorskocsi-Intézet

ELŐFIZETÉSI-JEGY.

Magyar Kir. Gyorskocsi Intézet részére a Pest-Eperjesi Gyorskocsi-Intézet által kiadott előfizetési jegy a 1837. évi 5. sz. rendelet szerint.

Érték 30 font néhéz, és 80 p. ft. erő átl-pogyan bérmentes.

A. I. sz. Utas *W. Károly Seb. vez.*

A feladott pogyan áll		Mennyiség	Ár
Mennyiség	Ár	Mennyiség	Ár
a) Személyek	10 30.		
b) Fehérítő anyag	Fehérítő		
c) Tükrök	Tükrök		
Összesen			

W. Károly Seb. vez.

AN HUNGAR. POSTA

BEJÁRÓK:

1. Előfizetési jegy a 1837. évi 5. sz. rendelet szerint kiadott, és az utasnak a 1837. évi 5. sz. rendelet szerint kell lennie.

2. Előfizetési jegy a 1837. évi 5. sz. rendelet szerint kiadott, és az utasnak a 1837. évi 5. sz. rendelet szerint kell lennie.

31. kép

A város polgársága, iparosok, kereskedők széles körű levelezést folytattak, Miskolc 1838-ra a Tiszán inneni Magyarország fő kereskedelmi városa lett. Ez évben kapott engedélyt a város az Orbán-napi vásár megtartására, ezzel az országos vásárok száma négyre emelkedett. E vásárokat a külföldi cseh, lengyel kereskedők szívesen látogatták. A város hetivásárai, melyeket szerdán és szombaton tartottak, felülmúlták a pesti vásárok forgalmát, később a pénteki napon is volt hetivásár. A vásárok rendjét a város piacrendőri szabályai védtek. Az uradalom kiterjedt levelezést folytatott, melyeknek nagy részét a kereskedelmi levelek tették ki, hiszen – amint feljegyezték – az uradalom 1829-ben 54 kereskedővel pereskedett.

Gyakori levelezést folytatott a tanács is, ami portóköteles (nem hivatalos) levelezés volt, ennek díját Duronelli postamester hitelezte, és csak félévenként, vagy évenként egyszer számolt el a várossal. Ez az eljárás a postai bevételek pontos kimutatását bizonytalanná tette, ami a felsőbb szerveket a hitelezés megszüntetésére készítette. Erre utal Morbitzer nevű kiadó megkeresése a városhoz:

„Nemes Tanács

A nagyméltóságú M. Királyi Udvari Kamara rendelése, hogy az postai jövedelmet ezentúl hólnaponként a fő postahivatal cassájába mulhatatlanul felküldjük, ennek következésében az hitelezés csak hólnaponként terjedhetvén ki, ugyanazért megkéretik a Nemes Tanács azon 12 frt 42 X pengőpénzbeli tartozás kifizetésére, mely tartozás mint a februáriusi, mártiusi és áprilisi postakönyvbéli feljegyzések bizonyíttják, minden lehúzás nélkül mentül elébb megfizetessék. Ezek folytában ezentül minden hólnapi tartozást kérjük kiegyenlíteni, különben feljebb említett 12 frt 42 X CM (Convention Münze) tartozást alássan kérvén megtéríttetni.

Alázatos tisztelettel maradván

Miskolc, május 6-án 1835.

Cs. kir. Miskolci Postahivatal
Morbitzer.”¹⁰⁰

A postadíjak kifizetésének tárgyában elég sok levélváltás történt a posta és a város között, úgy látszik a felsőbb rendelkezést a tanács nem igyekezett betartani.

Nagy számban vették igénybe a különpostát, vagy az így küldött stafétát, ezek viteldíja az évi takarmánytermés mennyiségétől függött, ezért az időnként változott. A változást körözvény útján közölték a postákkal:

„Magyarországon egy lótl egy állomásra fizetni szokott postabér 48 ezüst X-ről 44 X-ra szállíttasson le, egyfedes kocsiól a fent megsabott bérnek fele, fedetlenül pedig annak egy negyede fog fizetettetni, az állomás és tengely pénz a régi állapotban hagyatván.”¹⁰¹

Ugyancsak a mindenkori takarmányárak figyelembevételével állapították meg a vármegyei közgyűlésen az előfogati díjakat is. Ez a megállapítás összhangban volt a szomszéd vármegyék előfogati díjaival; 1844-ben Miskolcra, Harsányból és Sajókazincra indul előfogatok díját egy-egy állomásra 1 frt 12 X-ban, egyebütt a megyében állomásonként egy ezüst forintban állapították meg.

Duronelli András működése sem volt minden zavartól mentes. 1837. augusztus 16-án a Helytartótanáctól olyan rendelkezés érkezett a vármegyéhez, hogy:

„ . . . a miskolci posta Duronelli András postamesterrel leendő által vétele végett Miskolcra kiküldött Beringer Mátyás budai kerületi főpostaigazgató részére törvényhatósági segítséget és ha kell karhatalmat is nyújtson.”

– olvassni a rendelkezésben. A vármegye az ügy háttérének kivizsgálásával Sebe József központi szolgabíróra bízta meg, aki Duronellitől az ügy előzményeit megismerte és az igényelt jelentést Duronelli három mellékelt hivatalos bizonyítékával – egy évre rá – 1838. augusztus 2-án a vármegyei közgyűlés elé terjesztette.

A postamester, elmondása szerint a miskolci postahivatalt Ő felsége 1826. május 22-én kibocsátott azon rendelete értelmében vásárolta meg, mely a postamesterek fizetését és a korábban, 1812. június 16-án kiadott rendelet alapján a posták értékének megállapítását írta elő. Szedliczky István a postát a Helytartótanáccsal 1829-ben kötött megállapodás szerint 12 000 Ft királyi értéknek megfelelően kapta meg. Duronelli András Szedliczkytól – annak minden rábeszélése nélkül – ezért a királyi értékért és a szerződésileg szabályszerűen megállapított jövedelemért vette meg. A szerződést a Helytartótanács, valamint a Királyi Udvari Kancellária, mint a maguk által kibocsátott rendelkezéssel megegyezőt, minden kérés nélkül elfogadta.

Mindezek ellenére az Udvari Kamara nemcsak fizetését, mely eddig a levelek vitelbére hasznának a fele részéből állott, annak negyed részére, hanem a postaállomásnak a szerződésben feltüntetett és biztosított 12 000 pengő forint királyi értéket, amelyért az állomást megvásárolta, 2000 forintra szállította le, tehát Duronelli András 10 000 forint veszteséget szenvedett.

Duronelli abban a reményben volt, hogy a kincstár a 10 000 forintot neki visszafizeti, fájdalmasan tapasztalta, hogy erről a kincstár hallani sem akar, sőt a korábbi fizetését 800 forintra csökkentették. Minthogy a károsodást figyelembe véve a leszállító rendelkezést el nem fogadta és a hivatali esküt nem tette le, sérelmének orvoslását a Helytartótanács elé, az pedig a király elé terjesztette.

Az Udvari Kamara megmaradt a saját állásfoglalása mellett, a bécsi főposta számvevői hivatalánál rendelkezett: a miskolci postahivatal negyedévenkénti felterjesztett számadásában a postamester jövedelmének ne a felét, hanem negyedét számfejtsek. Duronelli a számadásokat jóllehet öt éven keresztül az elrendelt módon vezette – bízva a legfelsőbb rendelkezés érvényében –, azon idő alatt a postaállomás jövedelmének negyed része helyett a maga részére annak mindenkorai felét tartotta meg. Ettől többször eltiltották ugyan, de ő a maga útján nyíltan kijelentette, hogy azon naptól fogva, amikor az általa szabályszerűen 12 000 forinton megvásárolt postaállomásnak 2000 forintra leszállított királyi értéket meghaladó, s a királyi kincstár által biztosított 10 000 Ft tőke összegét megkapja, a postaállomás jövedelmének negyed részéért készséggel, szorgalommal és hűséggel fog szolgálni.

Duronelli bízva ügyének igazságában, ismételten visszautasította az általa visszatartott pénznek, mint kincstári tartozásnak a behajtására küldött adminisztrátorokat. Most azonban Beringer Mátyás budai főposta-igazgatótól nyert azon tájékoztatást, hogy a leszállító rendelkezés őfelsége egyenes meghatározott akarata és parancsolata még más, 30 hozzá hasonló sorsra jutott postamestert is érint, akik a királyi székhez fordultak sérelmük orvoslása végett, aminek megvizsgálására és igazságos rendezésére őfelsége udvari bizottságot rendelt ki. A fentiek ismerete után Duronelli Biringer igazgatónak úgy nyilatkozott, hogy: „A királyi parancsnak ellenszegülni nem lehet, nem is akar, addig is míg sérelmének orvoslását és a postaállomás előbbi haszonvételebe való visszahelyezése, vagy pedig befektetett pénzének visszafizetése megtörténik – amit remél –, hivataláról a királyi parancs iránti tisztelet és hódolat bizonyításául oly fenntartás és óvás mellett mond le, hogy ha az udvari bizottságról sem nyerhetne tökéletes elégtételt, előtte, valamint a rendes törvénytől a további folyamodás útja nyitva álljon.”¹⁰²

Sebe József jelentése alapján a közgyűlés nem talált okot törvényhatósági és különösen nem karhatalmi beavatkozásra, a terjedelmes jelentést rövid kiegészítéssel a Helytartótanácsnak Budára felterjesztette. Az ügy további fejleményére adatot nem sikerült fellelni. Az a tény, hogy Duronelli András 1845-ig tevékenykedett postamesterként, és hivatalát fiának, Duronelli Alajosnak öröklési jogon adta át, ügyének részére elfogadható elintézésére utal. Működésének rövid szünetelése alatt kiadója Morbitzer János tovább dolgozott, aki aztán 1840-es évek elején a budai kerületi postaigazgatóságon kezelő postatisztként működött.

A királyi értékű, örökölhető postamesterségek sorsa országos jelentőségűvé vált. Az örökölhető postamesterségek királyi értékének leszállítása, illetve az ilyen joggal rendelkezőktől a hivatal megváltása a birodalmi udvari kamara általános törekvése volt, amit az örökös tartományokban már 1818-ban végrehajtottak, Magyarországon 1837-től kezdve törekedtek annak csökkentésére, megváltására. Ez a sors várt a miskolci postamesterre is – amint Beringer tájékoztatta a vizsgáló szolgabíró –, 30 más társával együtt. Az udvari körök törekvése azonban részben megtört a nagyszámú főúri postamester ellenállásán, akik a XIX. század közepéig is számosan két-három postamesterséget is birtokoltak. A megoldás a királyi érték megtartása volt bizonyos összeg megfizetése ellenében; 800 Ft jövedelemig 500 Ft, 1500-ig 1000 Ft, ezen felül 1500 Ft. A szabadságharc leverése után postahivatalt, mint egyéb más állami tisztséget már csak szerződés útján lehetett betölteni.

Duronelli András működése igen mozgalmas időre esett, a reformkor változásai kihatottak a posta tevékenységére is. 1834. november 1-jétől Miskolcra csatlakozó vonalat építettek ki Sajóközre, Putnokra át Tornalyáig. Az állomások egymás közti távolságát egy-egy postatávolságra állapították meg. Jellemző volt a közállapotokra, hogy megnyitása után két napra, november harmadikáról negyedikére járó éjjel a Sajóközről Miskolcra menő úton a

sajószentpéteri omladéknál az ordináriát két legény megtámadta, kérdezték mit visz? Ő a postakocsis – felelte –, levélpóstát visz Miskolcra.

„Az útonállók egyike által a velek való ivásra kényszerített, de midőn ez történnék s' az útonálló a postakocsi kerekének kihúzásában iparkodék, a postakocsis egy kedvező pillanatot kihasználva a lovattartó másik útonállót korbácsával arcul csapván s így a fiatal is megsiketítván, az útonállók kezeiből minden sérelem nélkül megmenekedve elnyargalt. Továbbá ugyanez a mondott napra következett éjjel a miskolci postakocsissal is megtörtént”

– olvasni a helytartótanácsi leiratban, azzal az utasítással, hogy a Tornalja–Miskolc közt levő új postaút bátorságosítására rendelkezéseket tegyenek, és arról tudósítást ide küldjenek – fejezi be a megyéhez küldött rendelkezés.¹⁰³

Ugyanezen eset 1837. augusztus 3-án is megismétlődött a Miskolcra indított postalegényvel. A vármegye ismételt felhívást kapott a Helytartótanács-tól, hogy „. . . a környék kívánságos biztonságának visszaállítására tegyen hatások rendelkezést és azt jelentse.”¹⁰⁴

A miskolci posta működésével kapcsolatban 1837-ben több észrevétel volt: a körlevelek térítvevényeit nem küldik vissza időben a küldeményt feladó helyére; panaszkodott a megye a Pestről küldött hivatalos levelek késői érkezésére. A felségsértéssel vádolt pesti ifjak dolgában Pest megye által írt körleveleknek a postahivataloknál való fennakadásáért egy *Mócser* nevű pesti postatisztet hibáztatnak, aki a körleveleket – feltehetően bécsi utasításra – három hónapos késéssel továbbította: „ezért büntetése iránt ismét felírás tétetik”, közli a tájékoztató körrendelet.¹⁰⁵

Nyomát találni a magyar nyelv hivatalos használata érdekében tett törekvéseknek. 1836 októberében Borsod tisztkara többek között Sopron megyének írja meg álláspontját ez ügyben, amire Sopron megye válasza; egyetértnek az elleni tiltakozással, hogy az útleveleket magyar nyelven kívül deák nyelven is írják: e sérelmet az országgyűlésen is felvetik. Sopron már 1836. július 4-én közgyűlésen elrendelte, hogy bel- és külföldre bármily néven nevezendő okleveleket, okmányokat a magyar nemzeti nyelven kötelező kiállítani. Felkérték a Helytartótanácsot, hogy a szomszéd császári ausztriai hatóságokat végzésükről értesítsék.¹⁰⁶ A közvélemény nyomása olyan erős volt, hogy 1838-ban a Helytartótanács saját hatáskörben bocsát ki rendeletet, melyben a postahivataloknak megengedik, hogy magyar nyelven tegyenek felterjesztést. 1840 novemberében a Helytartótanács elrendeli azt is, hogy a postahivatalok csak magyar nyelvű vevényeket használjanak, a térítvevényeket pedig bel- földre magyar, külföldre és Ausztriába is latin nyelven állítsák ki. Végül az 1844.: II. tc. kimondta, hogy a törvényhozás, igazgatás nyelve a magyar, mi a postaigazgatásra és a postahivatalokra is vonatkozik.

A század közepén több természeti csapás érte Miskolcot. A legemlékezetesebb az 1843. július 19-én kitört tűzvész, melyről a naplóíró Szűcs Sámuel feljegyezte: leégett a Vereshíd, Újváros, Posta (most Batthyány), Tetemvár, Szent György utcák nagyrésze . . . nevezetesebb épületek közül a zárda, a készülőfélben levő színház, a városháza és a Korona fogadó, a postaház, lottéria épületének a teteje . . .

Három évre rá, 1846. augusztus 10-én a nyári felhőszakadás következtében kiáradt Pece annyira nagy volt, hogy a Kádas, Posta utca egész folyammá alakult, mely az izraelita egyház előtt lerakott szálfákból mintegy 20 darabot a Felső-posta, Batthyány utca hídjáig lehozott. Itt tartom szükségesnek megjegyezni, hogy az akkori Posta utcát a köznyelv két részre osztotta, a mai Kazinczy utcától a tanácsháza felé eső részt Felső-postának, a Madarász Viktor utcán húzódó részt Alsó-postának nevezte.

Duronelli András postamester 75 éves korában, 15 éves hivatali ténykedése után, 1845. szeptember 10-én elhunyt. Sírjára a fiú kegyelet – valószínűleg a Fazola Henrik vasgyárában készült – emlékművet állította (32. kép), mely még ma is dacolva az idővel, hirdeti megbecsült postai munkásságát.¹⁰⁷

32. kép

V. A MISKOLCI POSTA A XIX. SZÁZAD MÁSODIK FELÉBEN

1. *Dicső napok postai emlékei*

Az öreg postamestert elhunytá után fia, Duronelli Alajos miskolci gyakorló ügyvéd, négy vármegye táblabírája, Borsod megyei és Miskolc városi képviselő követte. Utódlás jogán a postát kezdetben mint adminisztrátor vezette, bár maga tevélegesen nem dolgozott, kiadót tartott, csak később, 1851-ben kötött postamesteri tisztii szerződést a pesti postaigazgatósággal, melyben a postaföldek haszonélvezetét továbbra is biztosították.

Az 1848/1849-es polgári forradalom és szabadságharc alatt a posta a földmívelés, ipari és kereskedési minisztérium alá tartozott, melynek élén Klauzál Gábor állt, a posta főigazgatója *Kardos Sámuel*, aki megérdemli, hogy életútjával, pályafutásával röviden foglalkozzam. Apja *Kardos István* tállyai postamester volt, aki 1806-tól 1833-ig, haláláig működött. Kardos Sámuel Tállyán született 1808-ban, Sárospatakon iskolázott, majd apja haláláig postakezelést végzett Tállyán. Innen a kassai postaigazgatóságra került díjtalan gyakornoknak, majd 1836-ban helyettesítéseket végzett. Miután 1838-ban sikeresen elvégezte a Munkács–Strij postavonal felállítását, Debrecenbe helyezik ellenőrző tisztnek, helyettesnek. 1848-ban a pesti főposta vezetője, innen kerül az Országos Főpostaigazgatóság élére. Vezetői tevékenységének sok hasznos reform köszönhető. 1849-ben Duschek Ferenc megbízza a pesti postaigazgatóság újjászervezésével, pénzügyi tanácsosként a postaosztály főnöke. 1850-ben őt is elbocsátják, Hajdúszoboszlóra megy gazdálkodni, egyúttal biztosítási ügynök. 1864-ben méltányolják eddigi érdemeit és ínség-segélyező élelmezési biztossá nevezik ki. A kiegyezés után, 1868-ban Szeged kincstári postahivatal főnöke haláláig.

A független magyar posta vezetésének a rendelkezésre álló másfél év alatt nem volt alkalma a szervezeti felépítésen gyökeresen változtatni, de számos időszerrév vált intézkedéssel jelezték a fejlődés irányát:

Rendelkezés történt a levéltitok védelmére, annak megsértőit elbocsátották.

A német nyelvű bélyegzők, pecsétnyomók helyett magyar nyelvűeket készítettek, melybe a magyar címert is be szándékoztak vésetni.

A posta alkalmazottait új hivatali eskü letételére kötelezték, a régi kinevezési okmányokat kicserélték.

A fél latos, tíz mérföldre szállított levelek díját 2 krajcárra szállították le.

A lakosság tájékoztatásának érdekében magyarányú hírlapterjesztési munkába kezdtek. A „Közlöny” c. hivatalos lapot a községekhez díjmentesen juttatták el. A megrendelhető lapokról Jegyzéket bocsátottak ki.

A postaállomások felett magyar címer díszelgett, előtte nemzetőrök strázsáltak.

1848. június 25-én Klauzál Gábor rendeletet küldött a vármegyékhez. Rendeletében megszüntette azt a gyakorlatot, hogy hivatalos leveleket eddigi szokás szerint községről községre a közmunkára kötelezett személyek szállítsák, és elrendelte, hogy azokat ezentúl a postán keresztül végezzék. Egyidejűleg szabályozta a hivatalos levelek posta útján történő küldési módját. Díjmentes, bérmentetlen levélre felírta a küldő szerv nevét, a címzett csak hivatal lehetett és nem magánszemély, legyen rajta a „Hivatalból” megjelölés, ügyszáma és a tárgya röviden. A levelet a hivatalos pecsét nélkül a postának nem volt szabad felvennie. A hivatalos levél magánközleményt nem tartalmazhatott. A levelek feladása és átvétele postanapló útján történjen.¹⁰⁸ Ez a gondos rendelkezés 100 éven át élt.

A postajárás 1848-ban: a Miskolci Naptár szerint:

Érkezett a posta: a bécsi, gráci Pesten át mindennap 12 órakor. Az erdélyi Brassó és Kolozsvár felől, Máramaros, Munkács, Zemplén, Nagyvárad környék postája Debrecen felől, ugyanúgy a lemergi, rimaszombati, rozsnyói posta Kassán át hétfőn és csütörtökön éjszaka. A leveleket másnap délig, délután 3-tól 6-ig adják ki.

Indult a posta: mindennap éjjel 12-kor Pesten át Bécsbe, Fiumébe és minden dunántúli helyre. Lengyelország felé Kassán, Erdély felé Debrecenen keresztül vasárnap és szerdán éjszaka indul.

A politikai események változását a postán is tapasztalták (33. kép). 1848 szeptemberében megalakult az Országos Honvédelmi Bizottmány, ettől érkezett:

247

Az országos honvédelmi bizottmánytól

Országos honvédelmi bizottmánytól

Az Országos Honvédelmi Bizottmánytól a Honvédelmi Minisztériumhoz. Hozzájárulni kívánok a postai ügyek rendezéséhez, hogy az országos honvédelmi bizottmánytól megkapott iratokhoz, a postai ügyek rendezéséhez hozzájáruljak. A postai ügyek rendezéséhez hozzájárulok. A postai ügyek rendezéséhez hozzájárulok.

Budapest 1848. szeptember 18-án

Az országos honvédelmi bizottmány tagja

Medvay László

„Az eddigelé a földművelés ipar és kereskedés Minisztérium körében tartozott posta-
ügyek vezetésével meg lévén bízotva, felszólítani kívántam önöket, hogy ezekre vonat-
kozó jelentéseiket jövőndőre ezen cím alatt: „a postai ügyek vezetésével megbízott
Honvédelmi Bizottmány tagjának, Madarász Lászlónak” hozzám intézzék. Budapesten
1848. december 18-án. Madarász László”¹⁰⁹

Az Országos Honvédelmi Bizottmány után a megyénkben is megalakult a
Honvédelmi Bizottmány; ez vette az 1849. január 12-én az általános rendelke-
zést a debreceni főpostaigazgatóság felállításáról, mely szerint:

1. A miskolci posta Önöd felé fog Debrecennel tábori levélposta-állomá-
sokkal összeköttetni, miért is meghagyatik a miskolci postának, hogy a) min-
den hazai hivatalos levelet ezentúl Debrecenbe küldessenek, b) hogy az ellen-
ségtől az ellenséghöz vagy bárhová küldendő hivatalos, vagy nem hivatalos,
vagy bármiképp gyanús levelek, vagy bármilyen proklamációs küldemények stb.
lefoglaltassanak és ezen cím alatt „Madarász László honvédelmi bizottmányi
tagnak” azonnal felbontatlanul egyenesen Debrecenbe küldessenek.” A felső-
magyarországi postajáratoknak elrendelte, hogy a kormányhoz, vagy a mi-
nisztérium bármely ágazatához küldött hivatalos leveleket Miskolc felé irá-
nyítsák, onnan Ónodon keresztül Debrecenbe fogják szállítani.

A dicsőséges tavaszi hadjárat a postajáratok közlekedését a katonaság
mozgása – mindkét harcoló fél részéről – nagyban akadályozta. A Borsod me-
gyei Honvédelmi Bizottmány 1849. március 18-i ülésén, ahol Ragályi Károly
alispán elnökölt, ismertették a szomszédos Nógrád vármegye 1849. január 8-
án kelt levelét, mely Nyitra vármegye főispánja és kormánybiztos br. Jeszenák
József felszólítását közli: „A debreceni vonal közti levelezés és közlekedés biz-
tonságáról – rendes posta hiánya miatt – kellő számú lovasok felállításáról a
vármegye gondoskodjon, a tett intézkedésről haladéktalan értesítést kér.”¹¹⁰
A bizottmány a körülmények változását tudomásul vette – volt az ülés állás-
foglalása –, nincs nyoma, hogy intézkedés történt volna.

Még 1848 végén történt, hogy Kereskedési Minisztérium leírt a Borsod
megyei Honvédelmi Bizottmánynak:

„A budai szekérposta főhivatal által az iránt tétetvén panasz, hogy október 18-án Kassá-
ról megindult postaszekér Kassa–Mezőkövesd útvonalon állítólag a megye részéről kiál-
lított és jobbadán részeg örök által számtalanszor nemcsak megállítatott, sőt meg is mo-
toztatott – írja a minisztérium –; minthogy a közforgalom élesztésére és a küldemények
biztosabb szállítására szánt álladalmi postaszekér hasonló bánásmód melletti feltartóz-
tatása és motoztatása nemcsak az oly annyira kívánatos szállítmányok siettetését ok nél-
kül akadályoztatja, hanem a küldemények elsikkasztását is könnyen maga után vonhat-
ja, és az intézetnek addig híven megőrzött hitelét az álladalomnak tetemes kárával ve-
szedelmekteti. A megye bizottmánya felszólíttatik; célszerű intézkedések által arról
gondoskodni, hogy az a nélkül is biztos és az álladalom iránti hűségre esküvel kötelezett
vezetőkkel ellátott postaszekerek hasonló halogatásoktól meg óvassanak.

Budapesten 1848. október 30.

A Honvédelmi Bizottmány megbízásából

Ambrus Mihály”

A megyei Bizottmány válasza:

„... miután az útvonalakon a nemzetörök általi szigorú örködés részint a tapasztalt bujtogatások eltávolítása tekintetéből, a hiteles útlevél nélkül utazók letartóztatása, részint pedig a hon ellenei számára átcsempészendő fegyverek, löpor, s más efféle szállítmányok lefoglalása végett úgy e megyei mint a többi hatóságok részéről is éppen a tisztelt Minisztérium szoros rendelete folytán léptetett életbe, még pedig többször és több helyen eddigelé is bebizonyult üdvös sikerrel; e tekinteteknél fogva, hogy a tisztelt megkereső levélben foglalt nyomatékos okok folytában a postaszekér a megállíttatás s moztatás terhe alól kivételképpen fölmentethessék a tisztelt Kereskedési Minisztériumot tisztelettel aziránt kérjük s keressük meg, hogy a postahivatalok által csak hiteles útvelekkel ellátott egyének és a hazára nézve veszélyt nem hozható szállítmányok vétessenek, s vétethessenek föl a postaszekérre, hatályosan intézkedni s teendő intézeteiről bennünket tudósítani méltóztassék.

Költ 1848. év november 15-én Miskolcon tartott Honvédelmi Bizottmány ülésén.”

Nem késett a pesti választmány viszontválasza:

„Puskapor és minden más löszer a postaszekér által tiltva van, ezek tilalmáról a szekérposta főhivatalok útján rendelkezés történt, a szekérposta utazóknak maguknak kell a szükséges útlevélről gondoskodni. Önöknek e részbeni minden aggodalma tehát megszüntetve lévén, tovább is felszöllíttatnak, hogy a postaszekerek mindenféle háborgatósoktól menten hagyassanak.

Budapesten 1848. november hó 28.

A Honvédelmi Bizottmány megbízásából

Ambrus Mihály”¹¹¹

A szabadságharc alatt a város négy nemzetör századot állított ki, ezek tartották fenn a rendet, örszolgálatot teljesítettek a sóháznál, a postán. Duronelli postamester maga is lelkesen állt be nemzetörnek, meg is választották a 2. század parancsnokának, csak mikor táborba kellett vonulni, kért és kapott mentességet, mivel a postáért ő tartozott felelösséggel.¹¹² A postaállomás fontosságát bizonyítja, hogy mikor Schultzig osztrák tábornok Miskolcot megszállta, első dolga volt a posta fölé a császári sasos címert kitenni. Néhány nap múlva, 1849. február 7-én Dembinszky magyar seregei érkeztek a városba, a fekete-sárga császári lobogókat letépték, a postáról a kétfejű sasos címert még előtte való éjjel ellopták.¹¹³ Ezek azonban csak lelkesítő történetké, annál szomorúbb volt látni, mikor augusztus 25-én az érvénytelennek nyilvánított Kossuth-bankókat kezdték kivonni, majd november 27-én a piactéren a lakosság halk szitkozódása és sűrű könnyhullatása közepette elégették. Hajsza indult a hazafiak ellen. Még fájdalmasabb volt az aradi tizenhárom tábornok kivégzése.

2. Az osztrák posta Miskolcon

A magyar szabadságharc leverését az osztrák császári önkényuralom időszaka követte, hazánkat az ausztriai örkös tartományok egyikeként kezelték. A megyei rendszert ugyan meghagyták, de a megye élére cs. kir. megyefőnököt neveztek ki, aki felelt a kiadott rendeletek végrehajtásáért. Miskolcon cs.

kir. szolgabíróság működött, a város első számú vezetője a polgármester, Kun István, majd Jekkefalussy Lajos volt.

Az osztrák tartományokra vonatkozó 1837. évi postapátenst 1851. február 1-jétől hazánkra is kiterjesztették, azonban e törvény nem nyilvánította az utasszállítást Magyarország területén kizárólagos királyi jognak, regálénak, és így más magánvállalatok is folytathattak – engedéllyel – személyszállítást, sőt a *gyorskocsi-hálózat* (Pest–Eperjesi Gyorskocsi Vállalat) felhasználásával postaananyag-szállítást is végeztek.

A posta legfőbb irányítását a kereskedelmi miniszter hatáskörébe utalták, annak vezetője, br. Bruck zseniális szervezőnek bizonyult, és néhány éves működése alatt sorra hozta a maradandónak bizonyult rendelkezéseket, mivel előrevitte a posta fejlődését: a közmunkaerő rendszeres felhasználásával megkezdte a közutak helyreállítását. Egyesítette a levél- és kocsiposta-hálózatot. A levélbélyeg-díjakat leszállította; a levél díját latonként a helyi leveleknél 2 krban, tíz mérföldig 3, tíz és húsz mérföld között 6, ezen felül 9 krban állapította meg. Az ajánlás díja helyben 3, másfelé 6 kr, a nyomtatványok díja latonként 1, az áruminták díja a levéldíjszabás szerint, de 2 latonként emelkedett.

Jelentős újítás volt az 1850. június 1-jétől a levélposta-bélyeg bevezetése. Ezen a császári címer volt német felirattal, ami miatt a város lakossága levelezésének csökkentésével próbált tiltakozni.

A Kereskedelmi Minisztérium II. osztályát képező generál post direkciónak 1850. október közepén elhatározta, hogy lendületet ad a bélyegfelhasználásnak. A tárca hivatalos lapjában erről így ír:

„Bár a levélbélyegeknél a levelek bérmentesítésére való felhasználása az egész országban öröndetes előrehaladást mutat, a postaigazgatás szükségét érzi, hogy az eredetileg eltökélt szándéka szerint a levélbélyegeknél elterjesztését – a lakosság kényelmének érdekében – rendezetileg szabályozza, ezért a „Levélbélyeg használata” tárgyában rendelkezést hozott. Ez a rendelkezés új kiadásban nyolcadformájú plakáton jelent meg, amelyet nemcsak a postabiztosok terjesztenek az esetleges szolgálati útukon, ahol szükségszerűen megjelennek, hanem a kerületi postaigazgatóság főmunkatársai útján a községi előljáróságok részére oktatás céljára is kézbesíteni kell.”¹¹⁴

A levélbélyegek használatának bevezetését követő négy hónapra adta ki a pénzügyi kormányzat rendelkezését az állami illetékek bélyegben vagy készpénzben való lerovására. A bélyegtörvény, mely ugyancsak ellenszenvet váltott ki, megszabta a bélyegdíj (népiesen bélyegadó) mentes, és bélyegköteles beadványok körét. Az illetékek lerovása részben 6,15 és 30 krajcár illetékbélyeggel, részben ugyanilyen címletű díjjegyes levélpapír felhasználásával történt, mire az illetékköteles tanúsítvány, beadvány, folyamodvány íródott. Az illetéktáblázatot a hivatalos helyen kifüggesztett falragaszok, a népszerű kalandáriumok tették közzismertté.

Az illetékbélyeg használatára vonatkozóan a borsodi megyefőnök „Bélyegtörvény életbeléptetése tárgyú” tájékoztatót küldött a város polgármesterének:

„Borsod megye cs. kir. főnökétől

Kun István polgármester úrhoz

Miskolcon

Miniszteri biztos öméltségének szeptember 15-én 12 386. sz. alatt kelt rendeletével megküldött s a folyó év október 1. napján életbe léptetendő bélyegtörvény és erre vonatkozó oktatás, magához alkalmazása és hivatalos használat végett – addig is, míg a helységek számára kiosztandó példányok kívánt száma megküldetnek – kiadatik, meghagyván, hogy e törvény rendelete betöltésében kellően eljárjon.

Kelt Miskolcon szeptember 24. 1850.

Nagy Gergely”

Arról, hogy milyen jogügyletek illetékkötelesek, 1853. január 17-től a cs. kir. magyar pénzügyi országos igazgatósági hirdetmény ad német és magyar nyelven tájékoztatást.

A rendelet figyelmeztet arra, hogy nemcsak írásban, hanem szóban kötött szerződések is illetékkötelesek az 1850. VIII. 2-i ideiglenes törvény 1. cikkelye alapján, mely kimondja: „az ingatlan átruházás (ingyen, vagy szolgálatom útján), csere, ajándék, minden szerződés, akár írásban, akár szóban kötötték, nyolc nap alatt illeték kiszabásra bejelentendők . . . A bejelentések elmulasztását az illeték összeg kétszeres felszámításával büntetik. Az eddig történt illeték elmaradást egyszer kell felszámítani.

Közhírré tétetik

Almásy”¹¹⁶

Úgy látszik, a város lakossága nehezen szokta meg a bélyegilleték lerováásának kényszerét, mert 1852-ben többször kerül sor a bélyegilleték behajtására. A megyei gazdasági kommisszáriátus 1852. február 9-én „Jegyzékben” hívta fel a Magisztratust, hogy szükség szerint állítsanak fel dohány- és bélyegárus helyeket a városban, hivatkozva a kereskedelmi miniszter vonatkozó rendelkezésére.¹¹⁷ A postai kézbesítést javította az a rendelkezés, hogy a város utcáit kétnyelvű felirattal, a házakat számmal köteles a tanács ellátni.

A postahivatal 1795. évbéli elhelyezése nem volt szerencsés, északról útjában volt a tetemvári dombokról lezúduló víznek, nyugatról a nem szabályozott Pece patak fenyegette elöntéssel, valahányszor nagyobb esővíz vonult le a Pecét tápláló vízfolyásokon. Időnként javították az új utca töltését, de marandó eredményt ezzel nem értek el. A Bach-korszak az utak, hidak karbantartását közmunkaként kívánta elvégeztetni, nem sok eredménnyel.

A miskolci főszolgabírói hivatal 1857. március 10-én utasította a Városi Tanácsot, hogy a Posta utcán összeszorult víztömeg „leszivárogtatásának eszközlésére – a megyei cs. kir. építőmérnöki hivatal felszólítása folytán – kellő munkaerőt azonnal kirendelni ne terhelhessék.” Az iratra írt intézkedéssel a főszolgabíró nem lehetett megalégedve, mert a felszólított negyven munkás közül reggel kilenc órára csak egy ember és egy gyermek jelent meg. Ezért újból utasítja a Tanácsot, hogy „. . . a kérdéses munkához f. hó 16-án hétfőn a kívánt negyven embert multhatatlanul állítsa ki.”¹¹⁸

1857. október 29-én Duronelli Alajos postamester német nyelven megkeresést küld a megye vezetőjéhez, melyben segítséget kér a postaépület árvíz-veszélytől való megmentéséhez.¹¹⁹ A megyefőnök intézkedésére az építési hivatal Somosy Sámuel mérnök-gyakornokkal javaslatot és költségvetést készít, mely szerint a munkák elvégzésére 338 Ft 24 kr. összeget kellene fordítani. Az összeget sokallották, ezért a munka elvállalására „Árlejtési Hirdetmény” bocsátanak ki a postahivatal előtti vízvezeték elkészíttetésére. A pályázati kiírásban a megyei építési hivatal 202 Ft 45 kr-t irányoz elő a kőműves- és ács-munkára, valamint anyagra. A nyilvános árlejtési tárgyalást 1858. április 8-ra hirdetik meg falragaszokon és a Megyei Közlöny hivatalos lap útján.

Úgy látszik, az ajánlatok meghaladták a Somosy-féle kiviteli előírányzatot, mert a megyeiek megmaradtak a Somosy-tervezte kivitelezés mellett. A munka elkészült, de utólagos költségekkel az is meghaladta az eredeti tervezetet; a kőfaragónak, burkolónak, ácsnak, rab munkásoknak munkadíjként 207 Ft 73 kr-t fizettek ki, amihez 147 Ft 57 kr utólagos költség járult, így az egész munka 355 Ft 30 kr-ba került.¹²⁰

A vízmentesítés a postamester részéről megnyugtatóan rendeződött, de nem volt jó megoldás a lakosság részére. Az alsó-posta-utcai lakosok a megyefőnökhöz fordultak segítségért, mert:

„Mióta Tetemvártól Csaba felé keresztül vezetõ vonalon a töltés megépült és ezáltal a Tetemvártul lejövõ víznek egy része felénk vezetett, ami részünkre káros, mert a töltésnek a postaház felõl való oldalán a tetemvári pincék közül lejövõ víz négy helyen kanyarodva és a kanális alacsony volta miatt rendeltetése helyén nem folyhatván le egészen, a postaháznál megállapodott. Késõbb Duronelli Alajos postamester az épület védelmére háza mellékét kiburkoltatván akkor a vízlevezetõ kanális annyira felemeltetett, hogy a töltés felületével vízi mértékben jött és azon oldalrul a víz nagy része nemcsak áradáskor, de közönséges esõzések alkalmával is a töltésen keresztül csapott és mi alsó-posta-utcai lakosok udvarinak nagy részét eltöltötte. . . azt is hallottuk – írják az alsó-posta-utcaiak –, hogy a városi hatóság a mérnöki tervvel ellenkezõleg a postaház felõli oldalról keletre a lakásunk felé fedett kanálison akarja a vizet elvezetni, ez részünkre káros lenne.

Aláíró alsó-posta-utcai lakosok

Csontó Sámuel, Baumel Dániel, ö. Kovács Sámuelné, ö. Lövei Istvánné
Miskolc 1859. július 1.”

Az építõmérnöki hivatal javaslata az alábbi volt: a posta és az Oroszfy-házak elõtt egy áteresztõ kikövezése alkalmasabbnak látszik, a tavaszi idõ beállására való tekintettel a Tanács az Építési Hivaltól helyszíni szemlélet kér kijelölni.¹²¹

A postaház védelmét szolgáló burkolás problémát okozhatott a mérnöki hivatalnak, amire utal Kebeley Mihály útbiztos jelentése Jekkelfalussy Lajos polgármesternek 1859. június 3-án:

„. . . Az építõ hivatal fõmérnöke Berger József parancsa szerint a postaháznál a burkolás által az ottan levõ áteresztõnek nyílásától elzárt vízfolyást utasításra nyissam meg. Ha a polgármesternek valami észrevétele lenne, írjon az Építési Hivatalnak . . .”

Jekkelalussy kioktatólag válaszolt június 15-én:

„. . . Máskor az építő hivatal a városi hatóságot közvetlenül keresse meg az ilyen ügyben. Egyébként a postaháznál a burkolást a megyei főnök jóváhagyásával végezték, annak megváltoztatásához a megyei hatóság rendelete szükséges.”¹²²

A közállapotokra enged következtetni a leirat:

„A Főszolgabírói Hivataltól

a Városi Hatóságnak

Helyben

1860. január 13-án esti órákban Sajószentpéter–Miskolc országút Bábony és Sajóecseg közti útvonalon a postakocsi kiraboltatván.

Személyes felelősség alatti kötelességébe teszem a hatóságnak, miszerint rögtön nyomatot tegyen, hogy a gyanusabb egyének közül kik valának távol kik érkeztek haza esti később időkbén, továbbá, hogy kifejtendő gyanu alapján ház motozás is tétessék 's annak eredményéhez képest biztos őrizet alatt kísértesse be hivatalomba. A jelentés még sikertelenség esetén is elváratik.

1860. január 14.¹²³

Vadnay főszolgabíró”

A XIX. század technikai vívmányainak térhódítása Duronelli Alajos postai tevékenységének idején érte el városunkat: a távíró és a vasút. A távíró országos hálózatának 1847-ben kezdődő kiépítése a szabadságharc eseményei miatt megszakadt, majd 1850-ben tovább épült, mint az osztrák állam hivatalos intézménye, a posta intézménytől teljesen külön. A távíróvonalak kiépítése a vasúthálózat kiépítésével egyidejűleg történt. Észak-Magyarország területén épült Tiszai Vaspálya Társulat vonala mellett Debrecen 1855-ben, Tokaj 1857-ben, Miskolc 1859. május 27-én nyitotta meg távíróállomását.

A távíróállomás megnyitását a pesti Távírófelügyelőség és a Városi Tanács közti többszöri levélváltás előzte meg. A felügyelőség, miután igényt az elhelyezésre vonatkozóan a városnak bejelentette, javaslatot kért az elhelyezési lehetőségekre. A város vezetősége ideiglenes elhelyezésként az 1857-ben épült új színház II. emeletén biztosított három szobát a távíróállomás részére, amit Kobek József kőművessel használható állapotba hozatott. A távíróállomás első vezetője a Bécsből ide helyezett Francz Zappa, beosztottja Robert Erdmann gyakornok volt. Az állomás megnyitását Zappa még aznap, a főszolgabíró május 31-én közölte a hatósággal:

„Miskolc Város Hatóságának! Folyó évi május 27-től kezdve Miskolcon a telegráf állomás életbe léptetvén, ezen naptól kezdve a telegráfnak a használata úgy hivatalos, mint magánlevelezésre nézve megnyitott. Mi felől a városi hatóság általános közhírré tételé végett ezennel értesítetik. Kelt Miskolcon, május 31. 1859. Vadnay”¹²⁴

A város lakossága nem fogadta lelkesedéssel a „német” újdonságot, mert csak német nyelven lehetett igénybe venni. A kereskedők panaszt tettek, hogy a búzavásáron keresztülvezetett oszlopsor zavarja őket, mások az oszlopok felállításával kapcsolatban keletkezett károk térítését követelték. Az emeleti elhelyezés sem volt a legszerencsésebb, mert októberben már Kolossy Sándorral köt az állomásvezető új bérleti szerződést.

Érdekes dokumentuma a miskolci távírda működésének az a díjnyugta, melyet Palóczy László köztisztviselőként álló országgyűlési képviselő Pesten történő halálával kapcsolatosan küldött válaszdíjas távirat díjáért fizetett a város. A különös módon megmaradt dokumentum eredete: 1859. december 4-én a városi „igtató” hivatal feljegyzést küld a pénztári hivatalnak:

„Városi Pénztári Hivatalnak

Időről időre kelletvén a városi hatóságnak postai úton küldeményeket tenni, melyek nem hivatalos természetűek és így csupán fizetés mellett fogadtnak el, hogy ezen aprólékos kiadások fedezve legyenek e célra az igtató hivatal kezelése alá postaköltség címén 5 Ft ezennel kiadásra utalványoztatnak.”

E feljegyzés mellé csatolták az 1859. dec. 3-tól 1861. április 28-ig vezetett jegyzéket, melynek április 28-i bejegyzése szerint: „Palóczy László úr haláláról távírda taxa fizettetett 2 Ft 40 kr”, majd csatolja a német nyelvű díjnyugtát, amely szerint 102. folyószám alatt 1861. április 27-én 2 Ft 40 távirási díjat fizettek ki egy 9 óra 10 perckor délelőtt feladott 10 szavas, Pestre szóló táviratért (34. kép) és ugyancsak 10 szavas fizetett válaszeret.¹²⁵

Az új hírközlési eszköz, a távíró nagymértékben elősegítette a város gazdasági fejlődését, a kereskedelmi forgalmat, ami miatt a távíróállomás jobb elhelyezést igényelt. A Kolossy Sándor lakásán még mindig nem volt megfelelő az állomás elhelyezése. Az 1885-ben készített Adler-féle várostérkép a távírda helyét már a Kazinczy Ferenc utcában mutatja, a Vereshíd északi oldalán, a mai postás üzemorvosi rendelő helyén.

A vasútállomás és a postahivatal közti szállítást, mely a felvett vagy érkezett levélzsákok (zárlatok), csomagok ki-, illetve beszállítását képezte, az ún. *szállító postamester* látta el. Ez a foglalkozás a levél- és kocsiposta egyesítésével 1850 után létesült. Irányítását, működtetését legtöbbször maga a postamester látta el, de helyenként idegen személy vállalkozása volt. A miskolci postaszállítást 1870-ig Duranelli Alajos végezte.

Észak-Magyarországon az első vasútvonalat az osztrák érdekeltségű *Tiszai Vaspálya Társulat* építette Budapest–Szolnok–Debrecen viszonylatban, melyet aztán Nyíregyháza–Miskolc bekapcsolásával meghosszabbítottak. A vasútvonal megnyitásával kapcsolatosan a Társulat és a város vezetése között nagy vita volt az „indóház” elhelyezése körül. A tanács a vasút fejállomását a városhoz közel, míg a Társulat Zsolcához közel, a városon kívül kívánta elhelyezni. A Társulat érdeke győzött, az állomás a mostani helyén, a várostól több mint 2 km-re létesült. A forgalom ünnepélyes megnyitására 1859. május 24-én került sor, a feszült helyzetre való tekintettel minden különösebb ünnepelés nélkül.¹²⁶

A Tiszai Vaspálya vonalat Miskolcra Kassa felé 80 km hosszúságban 1860. augusztus 14-én nyitották meg a helyi sajtó és a lakosság örömeire, mert így a pesti utazás jelentősen lerövidült. Bár a postakocsi még egy ideig működött, de 1863-ban megnyílt a *mozgóposta közlekedés*, és ezzel a postakocsi-utazás a maga romantikájával megszűnt, elhallgatott a postakürt.

Gebühren-Quittung

über die entrichteten tarifmäßigen Gebühren für Beförderung des Telegramms Nr. 102
in 20 Worten von Miskolc nach Budapest
Aufgegeben am 27. April 1866 um 9 Uhr 10 Min 9 Mittags.

<p>Bezahlt wurden:</p> <p>a. für vereinbarte Beförderung <u>1 20</u></p> <p>b. „ auswärtige Beförderung</p> <p>c. „ Vertriebsleistung</p> <p>d. „ Weiterbeförderung</p> <p>e. „ Rückantwort <u>0.10</u> <u>1 20</u></p> <p style="text-align: right;">Summe . . . <u>2 40</u></p>	<p>Hinterlegt wurden:</p> <p>a. für Grafetten</p> <p>b. „ Erpreßboten</p> <p style="text-align: right;">Summe</p> <p>Dazu Gebühren wie obenstehend</p> <p style="text-align: right;">Insgesamt</p>
--	---

Out für Lucia Tulcent 40 27. April 1866

K. K. Telegraphen-Station
Angenommen durch [Signature]

Für nähere Nachweise, welche durch die Art, Vertheilung oder Verteilung von Telegraphen entstehen, wird hiermit Verweisung gemacht.

34. kép

3. A kiegyezéstől a századfordulói

Az 1867-es kiegyezés kedvező hatással volt a gazdasági életre. Az idegen tőke beáramlása felvirágoztatta az ipart és a kereskedelmet. Gomba módjára alakultak társulatok, vállalkozások ami a postára is serkentő hatással volt. A posta a kapitalisták igényeit igyekezett kiszolgálni. Különösen jellemző volt ez Baross Gábornak, a vasminiszternek az idejére. Működésének idejét jellemző postai változások, újítások felsorolása meghaladja e könyv terjedelmét, csupán a legfontosabbakról tesztek említést.

Miskolc város tanácsa 1867-ben kísérletet tett a postaföldek visszaszerzésére. Ez ügyben megkereste a kereskedelmi minisztériumot, ahonnan az ügyet a miskolci postamesternek, Duronelli Alajosnak adták le, kérve annak közlését: milyen alapon, mióta bírja a postaföldeket. A postamester igazolta a postaföldek jövedelemkiegészítő jellegét, és eredetét a posta megnyitásával kapcsolatban mutatta ki. Az indoklást a minisztérium elfogadta, mire a helyi tanács továbbra is meghagyta a haszonbérletet.

A posta fejlődésének ezt a szakaszát Miskolcon Duronelli postamester élte át, abban maga is tevékenyen részt vett. Gorove István miniszter az igazgatósági kerületek megvizsgálására, ellenőrzésére megbízottakat állított. Duronelli a kassai postaigazgatóság területét kapta felülvizsgálásra. Megbízása jó irányítóképessége és szakmai munkája elismerésének volt tulajdonítható (35. kép).

Szakmai körökben híre járt, hogy a jó hírű postamester a kiegyezés idején találkozott Gorove Istvánnal, az új kormány földművelés, ipari és kereskedelmi miniszterével, aki panaszkodott neki, hogy nem talál alkalmas postai szakembert, aki a minisztérium postai szakosztályának vezetését elvállalná. Felajánlotta a pesti postaigazgatónak Brillmayernek, de ő az osztrák postaigazgatás engedélyétől tette függővé annak vállalását, tehát szóba sem jöhetett, így Duronellitól kért javaslatot alkalmas, a feladatot bátran vállaló jó szakemberre. Duronelli némi gondolkodás után megnevezte régi ismerősét, Gervay Mihályt, a nagyváradi postaigazgatót, akit Gorove valóban a posta élére állított. Gervay Mihály, mint az első országos posta-főigazgató, 1867. május 1-jétől 1887. március 31-ig működött.

A magyar állam 1870-ben több nagy forgalmú postahivatalt kincstári kezelésbe vett, köztük Kassát és Miskolcot. A hivatalok élére gondnokot állított. A miskolci postát Bene Károly kassai postamester kapta meg, míg Kassára Duronelli Alajost nevezték ki. A miskolci postaszállítást Duronelli Alajos neje, vette át, mint szállító postamester személyi fizetésért a kincstári földek hasznélvezetért és megfelelő szállítási átalányért. A hivatalnál ekkor kezdte meg postai tevékenységét Duronelli Andor, aki atyja utódlási elgondolását nem valósíthatta később meg, mert 37 éves korában, 1889. február 27-én tüdővészben elhunyt.

Az új miskolci postafőnök-gondnok, *Bene Károly* idős korában vette át hivatalát és 1876-ban bekövetkezett haláláig működött (36. kép). Működése alatt már öt tiszti beosztottja és két altisztje volt; tisztek: *Klock Pál* és *Manschel Vince*, gyakornokok: *Sípos Péter*, *Lányi Henrik* és *Forrai József*, altisztek: *Haba József* és *Virág András*. Érdekes, hogy tiszti munkaerői egymást követve voltak később a hivatal főnökei.

Diósgyőrben – 1870-ben – külön postahivatalt létesítettek, ennek postamestere Henzler István lett.

1870-ben nyílt meg a közvetlen pest–miskolci vasúti összeköttetés a Magyar Államvasutak építésében. 1871-ben átadták a Miskolc–Bánréve vonalat, mint „gömöri” vonalat, és vele a Gömöri pályaudvart. 1871-re Miskolc jelentős vasúti csomóponttá változott, négy irányban: Pest, Kassa, Debrecen, Bánréve felé volt forgalmas összeköttetése. A vasúti összeköttetés bővülése megnövelte a posta forgalmát, és 1871. október 19-én bekapcsolódott az országos mozgóposta hálózatba. A Pest–Miskolc–Kassa vasútvonalon közlekedő mozgóposta menetben 9., tértútban 10. számot kapott. E mozgópostának az útvonal mentén 62 postahivatallal volt levélanyag, csomagküldemény cseréje.

7100. szám.

Duronelli Alajos, k. sz.
postamester Úrnak

Miskolcra

Mikor ide csatolva tinnete a 'Magyméltóságú' m. kir.
főtisztviselési, Uras és Kereskedelmi Miniszterumnak
1871. évi 19. sz. 2481. szám alatt kelt rendelkezés, mely által
on a Kassa-i posta körlet kintaxasánál is az ezen
Körletbeli postaközpontok megvizsgálásánál megkies-
tők, átadom, egy példányt felróltatván, hogy azon egyéni
melyek, ex officio hivatalból lárvallás alatt helyettes-
sítelnék ki, minél előbb jaraolatta hozzá, s
annak idejében hivatalból elárvasát, bejeltm.
se. Kelt Buda, 1871. június 23.

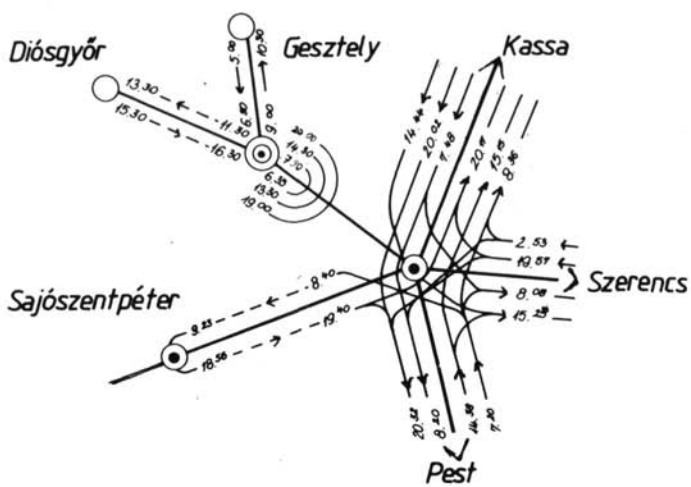
Köszönet
postai igazgató.

35. kép

1872. január 1-jén olyan postajárat térkép (37. kép) került kiadásra, mely a mozgóposták és egyéb postai járatok (kocsi, lovas, gyalog-küldönc) menetrendjét is feltüntette. Ebből kiolvasható volt városunk mozgóposta járása, a postaállomás és a vasútállomás közti helyi postakocsijárat közlekedési rendje, Diósgyőr postajárat rendje, amint az összeállítás mutatja:

36. kép

37. kép

Mozgóposta érkezés–indulás

<i>Pest felől</i> Miskolcra és	7.20	továbbment	← Kassa felé	8.36
			← Szerencs felé	8.08
	14.38	továbbment	← Kassa felé	15.15
			← Szerencs felé	15.35
<i>Érkezés</i> <i>Kassa felől</i> Miskolcra és valamint	14.44	nem ment tovább		
	20.02	továbbment	← Pestre	20.32
	7.48	továbbment	← Pestre ← Szerencsre	8.20 8.08

Vasúti összeköttetés Miskolc–Sajószentpéter között

Miskolcraól indult 8.40 – Sajószentpéterre érkezett 9.25
Tértil útban S.szentspéter ind. 6.56 – Miskolcra érkl. 7.40

Helyi járat a posta és vasútállomás között

Postáról indult: 6.35, 13.30, 19.00, érkezett 7.30, 14.30, 20.00

Kocsijáratok Miskolc postáról

Diósgyőr 13.30 ← 11.30 Miskolc 6.30 ← 5.00 *Gesztely*
posta 15.30 → 16.30 posta 9.00 → 10.30 posta

A pályaudvari postaszolgálat jobb és gyorsabb ellátása érdekében a Tiszai pályaudvaron 1880. június 23-án postahivatalt létesítettek, mely a kezelés minden ágával foglalkozott, és fel lett hatalmazva postautalványok felvételére és kifizetésére is, írja a Borsod–Miskolci Értesítő. Néhány nap múlva elégedéssel hozza a közönség tudomására: a vasúti pályaudvari postahivatal este nyolc óráig tart nyitva, így az elkésett levelek aznapi továbbítására mód és alkalom meg van adva.¹²⁷

A pályaudvari posta első vezetője *Szabó József* postamester lett, hivatalát azonban 1881-ben kincstári kezelésbe vették és annak vezetésével *Hollik Lajos* postatisztet bízták meg, aki 16 fő létszámmal látta el a hivatal teendőit. A pályaudvari hivatalnak ideiglenesen a vasútállomás adott helyet, míg 1906-ban a mai pályaudvari postaépület fel nem épült. Indokolt is volt a jobb elhelyezés, mert 1902-ben már 3 főtiszt, 4 fő segédtiszt és 28 altiszt látta el a szolgálatot.

A pályaudvari posta, mint *mozgóposta-főnökség*, 1889-ben személyzettel látta el a Miskolc–Püspökladány 11.–12., Miskolc–Máramarossziget 33.–34., Miskolc–Fülek 41.–42. számú mozgópostákat, felügyelt a Bánréve 49. és Ungvár 59. számú mozgópostákra is.

Az 1880-as évek végén a város postaforgalma annyira megnövekedett, hogy növelni kellett a kis felvevőhivatalok számát. 1884-ben nyílt meg Hejőcsaba, 1888. június 16-án Diósgyőr Gyártelep. Legkésőbb a két belvárosi postát nyitották meg 1891-ben. Az egyik Miskolc-Búza tér nevet kapta, és a Királyfürdő közelében működött, postamestere még 1896-ban is *Petris Józsefné*, férje kisegítőként működött. A másik Miskolc-Felvég néven a Hunyad utcán nyílt meg. (1983. április 22-én áthelyezték a Széchenyi úti Pátria-ház első emeletére.) A postákat 1900-ban kezdték számmal jelölni, így lett a nagyposta az 1. sz., a pályaudvari a 2. sz., a Búza téri a 3. és a felvégi a 4. számú hivatal.

Bene Károly 1876-ban történt elhunytja után a hivatalt *Manschell Vince* vette át, aki jó szakembernek, tevékeny, gondos vezetőnek bizonyult. Működése alatt a miskolci főposta új üzletágakkal bővült, és a megszaporodott létszámnak megfelelően két alkalommal is jobb, tágasabb elhelyezésről kellett gondoskodnia. Működése alatt a posta új helyiségbe költözött (1881. május), itt történt a postának a távíróval való egyesítése (1886) és a postatakarék-szolgálat bevezetése (1887). Pályafutását Miskolcon kezdte 1866-ban, 25 évig dolgozott a város lakossága érdekében, ebből 19 éven át hivatalvezetőként. Amikor 1891-ben a várost elhagyta, Lugosra került főnöknek, innen 1900-ban a kereskedelmi miniszter Kassára helyezte az ottani főposta, távíró és távbeszélő hivatal vezetőjének.

Manschell Vince működésére jellemző, hogy a Borsod megyei posták forgalmáról statisztikai adatgyűjtést végzett, és azt a Miskolc c. lap 1878. július 21-i számában közzétette. Ebből tudjuk, hogy 1878 első fél évében a megyében az ország területéről 475 500, osztrák területről 60 630, egyéb külföldről 12 546 darab érkezett küldeményt (levelet, levelezőlapot, nyomtatványt, árumintát, hivatalos levelet és hírlapot) kézbesítettek.

Az 1878-as nagy árvíz a Posta utcai postaépületet bővítésre, további használatra alkalmatlanná tette, a kassai igazgatóságtól nyert engedély alapján bérbe vette a Miskolci Takarékpénztár épületének földszinti részét (38. kép), ahol háromszobás lakás, a Malom utcára nyíló két bolt, egy sarki bolt, és a Fehér kávéház melletti helyiség volt bérbe vehető.¹²⁸ A Miskolci Takarékpénztár épülete eredetileg néhai Dominkovics Lajos ügyvédé volt, felesége Palóczy Judit (Palóczy László, a vármegye nagyrabecsült közéleti személyiségének leánya) 1878-ban 60 éves korában elhunyt. Ekkor leánya, Dominkovics Mária a házat árverés útján 1880. október 27-én Radványi Istvánnak aki iparkamarai elnök, virilista volt, 12 000 Ft-ért adta át.¹²⁹ Dominkovics Mária, aki, mint a Leányegylet elnöke, a Tűzoltó Testület zászlóanyja, köztiszteletben álló hölgy volt, ezután Egerbe költözött, majd Budapesten telefonkezelőként tevékenykedett.

Az új tulajdonos az épületrészt némi átalakítással a bérbevevő részére használhatóvá tette. Az új elhelyezésről a közvélemény:

„A m. kir. postahivatal már átköltözött új helyiségébe a Takarékpénztár épületébe. Volt alkalmunk megtekinteni az új helyiséget és mondhatjuk egészen meg voltunk elégedve annak páratlan gyakorlati berendezése felett . . . nem hittük, hogy ezen a helyen célsze-

38. kép

rően lehessen berendezni a helyiségeket és mégis így történt, mert a berendezéssel úgy a szolgálattevő tisztikar, mint a közlekedő közönség teljesen meg van elégedve. Célszerű különösen az, hogy a közönség a postai feladások és leadások minden nemeit télen egy zárt, fűthető folyosóról eszközölheti. Keresni semmit sem kell, hanem csak végigmenni a folyosón és a feliratokat megtekinteni. Hogy ez így van, érdeme a postafőnöknek, Manschell Vince úrnak, aki ezáltal tökéletesen beigazolta, hogy nemcsak érti feladatát, de azt keresztül is tudja vinni, miért is méltán megérdemli a közönség elismerését.¹³⁰

Ebben a postaépületben történt a postatakarékpénztári szolgálat bevezetése, melyet 1886 februárjában, mint új postai üzletágot, Baross Gábor kezdeményezésére indítottak be.¹³¹ A posta egyik lelkes dolgozója, *Vidonyi Károly* posta- és távírdatiszt lelkesen terjesztette a takarékhálózat-fejlesztés gondolatát, és tevékenységének eredményeként a takarékhálózat-fejlesztés második ütemében, 1887-ben a miskolci posta „megtakarítás dolgában vezérszerepet játszott”, mert a város egyéb bankjai mellett a kisemberek megtakarításából 754 Ft 58 krajcár betétet gyűjtött.

A sajtó előre jelezte: „hogyan az takarékbeköltözése a posta épületébe zsúfoltságot fog jelenteni és a helyiséget, amit eddig a posta maga bírt, a közeljövőben a távíróállomás beköltözésével a közönség, de még a nevezett hivatalok is csorbulást fognak szenvedni kényelmükben.”¹³² A jóslat bevált, a távírda 1888. március 5-én be is költözött a posta épületébe, a Széchenyi út 26. sz. alá, a mai Lottózó helyére, melynek kocsibejárója az utcafrontól volt.

Manschell postafőnök jelentette szorult helyzetét az igazgatóságnak, mely Bene Róbert igazgató aláírásával hirdetményt jelentetett meg a miskolci lapokban: A postahivatal 1891. április 24-től (ekkor járt le a tízéves korábbi bérlet) leendő elhelyezésére a postaigazgatóság alkalmas iroda- és lakhelyiségeket 15 évre bérbe kíván venni. Felhívja a lakosságot, hogy ajánlatát március 10-ig a polgármesteri hivatalhoz, vagy a postaigazgatósághoz tegye meg.¹³³

A helyi sajtó a postások segítségére volt:

„A miskolci posta zsúfoltsága miatt a közönséget alig tudja kiszolgálni, a postát igénybevevők órák hosszat sem juthatnak célhoz. Ebből a tanulság, hogy Miskolc óriási forgalmához képest kevés a személyzet. Az utalványok feladása és kiadása számára csak egy-egy ablak van. A kereskedők megbíztottjai és magánosok sok időt töltenek el ácsorgással. Helyes lenne lépéseket tenni, hogy két postatiszttel szaporítsák a személyzetet, egy helyen lehessen pénzt feladni és két helyen kivenni.”¹³⁴ A hivatali helyiség- és létszámbővítést az is indokolta, hogy Miskolc város posta- és távírdaforgalma az időben Magyarország és Erdély területén a 15. helyen állt.”

Az osztrák fennhatóságú *távíróhálózat* a kiegyezés után magyar irányítás alá került. Mivel a személyzet nagyrészt német volt, magyarul hiányosan tudott, igen gyakran érkezett panasz a távíratok szövegeinek elírására, értelmetlenségére, amit a sajtó szívesen felvetett. A helyzet azonban három év után annyira javult, hogy 1870-ben a magyar távírófőnök, *Pathy Nagy Kálmán* mellett öt férfi távírársz dolgozott. 1875-ben már *Bankalári Domonkos* az új távírda főnök, mellette *Róth Károly* tiszt és nyolc távírársz: *Frieder Janka*, *Mladejovszky Júlia*, *Palencsár Paulina*, *Pulvermajer Anna* és testvére *Emília*, *Apagyiné Krauer Berta*, *Korsovszky Jozsefa*, *Lipthay Eszter*, a vonalőr *Luby Károly*, irodaszolgaként *Róth Ferenc* teljesített szolgálatot. A távírárszok között gyakori volt a személycsere, az áthelyezés; *Bankalári Domonkos* 1871-ben Gyöngyösön főnökösködött, 1880-ban Pozsonyba helyezték át (felesége is távírársz volt), és megbízták az ottani távíróállomás vezetésével.¹³⁵

A távíró üzletágot 1887-ben egyesítették Baross Gábor rendelkezésére a postával, ekkor megszűnt a külön távírdaigazgatóság Debrecenben, ahová a miskolci távírda is tartozott, és helyébe Borsod megyei hivatalait a kassai, a

hevesi részt a budapesti postaigazgatóságához csatolták. A távíróállomások vezetőinek utánpótlására az igazgatóságok három hónapos tanfolyamot rendeztek. Hasonló tanfolyam indult Miskolcon is a beosztott távírárszok részére, akik mindinkább nők voltak.¹³⁶

A XIX. század utolsó harmadában országosan, 1888. december 15-én Miskolcon megjelenő új hírközlési eszköz, a telefon százéves történetéről e jubileum alkalmával megjelent kiadványban történt visszaemlékezés.¹³⁷ Itt csak a száz év fontosabb telefonvonatkozású adatait említem:

1877. május. Puskás Tivadar megnyitja a világ első telefonközpontját Bostonban, ezt követi 1878-ban Párizsban.

1881. május 1. Puskás Tivadar Budapesten 25 előfizetővel megnyitja az első magyar telefonközpontot.

1888. április 29. Wilhellm Herman és Jenei Soma engedélyt kap közhasználatú távbeszélő vezetékhalózat és központ létesítésére.

1888. december 15. Megnyílik a miskolci telefonközpont 23 előfizetővel és két nyilvános állomással (39. kép).

1891. február 28. A főposta a Déryné u. 11. sz. alá költözik.

1891. március 18. Jenei Soma új engedélyt kap a központ működésére.

1894. június 16. A távbeszélő-hálózat bővítése érdekében közigazgatási bejárás.

1895. május 1. A telefonközpontban bevezetik az éjjel-nappali szolgálatot, ami azóta is tart. Előfizetők száma 97.

1896. A posta a miskolci telefonhálózatot Jenei Soma engedélyestől megváltja, továbbra is a régi helyén működik.

1900. április 1. A miskolci telefonhálózat állami kezelésbe kerül, beköltözik a posta épületébe. Előfizetők száma 150.

1900. május 23. Közigazgatási bejárás a távbeszélő-hálózat kettős vezetékűvé alakítása, föld alatti kábelfektetés és újabb hálózatbővítés érdekében.

1900. október 26. Miskolc összeköttetést kap Budapest és Kassa felé, ez az első interurbán összeköttetés két irányba.

1905. Kiépül a második közvetlen interurbán vonal, valamint a Szerencs–Debrecen–Nagyvárad összeköttetés. Előfiz.: 255.

1906. A főposta a távíró és távbeszélő üzletágaival Kazinczy utca 14. sz., ún. Munk-féle házba költözik.

1908-ban megjelenik Miskolc és vele kapcsolatban levő helységek előfizetőinek első ismert magánkiadású telefonkönyve.

1918. október 30. A távírda- és telefonkezelők hozzásegítik Miskolc város vezetését a Nemzeti Tanácshoz való csatlakozáshoz.

1919. január. Miskolc 1. sz. hivatalban megalakul a Postások Szakszervezetének helyi csoportja.

1919. május 2–május 19. Csehszlovák intervenciók megszállják Miskolcot.

1919. május 20–22. Harcok Miskolc felszabadításáért az északi hadjárat során.

1920. november 1. Önálló Posta és Távbeszélő Igazgatóság nyílik Miskolcon, működik 1925-ig. Telefonelőfizetők száma 898.

1925–1935 között kisebb bővítések a telefonközpontban.

1932. december. A miskolci rádióadó üzembe állítása kísérleti jelleggel.

1933. május 28. A Miskolci Rádió közvetítő adó hivatalos megnyitása.

1938. április. Miskolc 1. postaépület használati engedélyének kiadása, a műszaki szolgálati ágak nélkül.

Miskolczi telephon hálózat.

Van szerencsénk a m. t. közönséget értesíteni, hogy a helybeli távbeszélő hálózatot vasárnap a közhasználatnak átadtuk, és midőn azok névsorát, kiknél egyelőre a telephon be lett vezetve, alább közlenénk, tudatjuk, hogy a t. közönség rendelkezésére két nyilvános állomást is szerveztünk, a hol bárki csekély díj lehetése mellett a telephont igénybe veheti.

Szolgálati idő a központban:

Márczius 1-től okt. 31-ig. Reggel 7 órától este 8-ig.) A déli órákban is.
Nov. 1-től febr. végéig. Reggel 8 órától este 7-ig.)
Miskolcz, 1888. deczemb. 15.

Wilhellm és Jenő,

a miskolczi telephon hálózat tulajdonosai.

Alispáni hivatal.
Borsod misk. gőzmalom.
Dresdner szálloda.
Első magy. ált. bizt. társ. főügynöks.
Frank H.
Frank Sámuel.
M. á. v. forgalmi főnökség.
Generali bizt. társ. főügynöksége.
M. á. v. gömöri állomás.
Keresk. és iparkamara.
Korona szálloda.
Kubácska István (nyilv. állomás)
Központ.

Lichtenstein József.
Miskolczi takarékegyet.
Miskolczi hitelintézet.
Pest város szálloda.
Radványi István.
Robiczek Emánuel.
Terménycsarnok.
M. á. v. Tiszavidéki állomás.
Tűzoltó őrtanya.
Városháza.
Wilhellm és Jenő (nyilv. állomás.)
Wilhellm és Jenő (gömöri vasut mellett.)

39. kép

1939. május 17. Az Ericsson-rendszerű új, gépi kapcsolású telefonközpont megnyitása Miskolc 1. posta épületében.
1940. február 10. Kísérletképpen ideiglenesen működtetik a távválasztást.
1944. november–december A műszaki berendezések mentése a németek pusztítása elől. December 3. Miskolc felszabadulása.
1944. december 10. Üzembe helyeznek egy LB 25-ös központot.
1944. december 23. Üzembe helyeznek egy 100-as távb. központot.
1945. január 5. Megkezdí működését a postaigazgatósági kirendeltség.
1947. július 1. Önálló Miskolci Postaigazgatóság megkezdte működését, melyet 1949 februárjában megszüntetnek, majd 1950 szeptemberében visszaállítják.
1947. július 27. Újra működik a Magyar Rádió miskolci átjátszója.
1950. szeptember. Szervezeti változás során öt postaműszaki hivatalt állítanak fel.
1953. április 20. Megalakul a Magyar Rádió miskolci stúdiója.
- 1954 tavaszán az Ericsson-központot a 7/A-2 típus váltja fel. Félautomata helyközi központ létesítése, bővítése 1958-ban.
- 1954 őszén összevonják a műszaki végrehajtó szervezetet, és megyei távközlési üzemeket hoznak létre. Ekkor létesül a Miskolc Városi Távközlési Üzem is.
1959. Táviró gyűjtőgóc létesül Miskolcon (40. kép).
1959. Második toldalék megépítése a Kazinczy utcai fronton.
1962. Megindul a kezelői és előfizetői távhívás kísérlete Miskolcon.

40. kép

1966–1978 között tíz darab PAM-típusú kiegészítő központ üzembe helyezése.

1971. ARM-típusú távhívó központ üzembe helyezése.

1973. Új crossbar-rendszerű főközpont üzembe helyezése a Kilián-lakótelepen, 6000 kapacitással.

1981. A Városi Távközlési Üzemből kialakul a Javító és Szerelő Üzem.

1983. október 10. Megnyílik a harmadik főközpont az Avas-lakótelepen, 10 000 kapacitással és öt db ARF konténer-mellékközponttal.

1985 októberében megkezdik a Regionális Távbeszélő Központ építési munkálatait.

1986. február 11. A Regionális Távbeszélő Központ alapkövetétele.

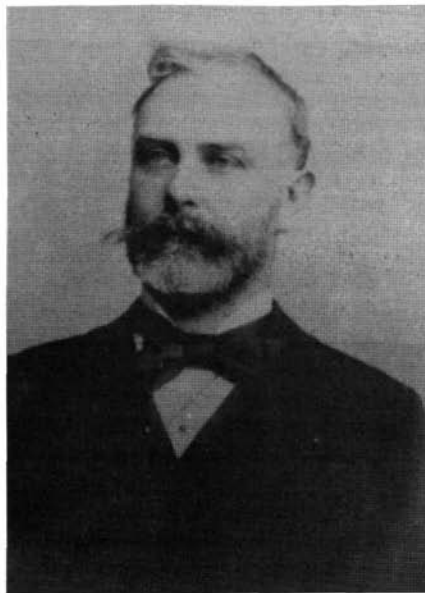
A posta szervezetének 1950- és 1954-ben történt átszervezése után *Miskolc 1. posta* műszaki szolgálata a *Postaműszaki Hivatal*, majd 1954 őszén külön távközlési üzem hatáskörébe került. A postahivatal csupán a táviró- és távbeszélő-szolgálat gyakorlati lebonyolítását, előfizetők nyilvántartását, a szolgáltatási díjak beszedését végezte.

Visszatérve az időrendhez: 1891. február 28-án a posta, a Színház, ma Déryné utca 11. sz. alatt levő Radványi István tulajdonát képező épületbe költözött, melyet előzetesen Csorba Endre építésszel a posta céljára átalakítottak. A sajtó újra lelkesedve ír a 15 évre bérelt épület helyiségeinek gyakorlati kiképzéséről, a felek kényelméről:

„... A régi helyiségben láttuk mennyi munkát végez e hangyaszorgalmú kis tisztviselői kar... midőn három évvel ezelőtt a posta és a táviróhivatal egy helyiségben egyesített, a helyzet nem volt kellemes a közönségre sem. Szűk volt az egyesített felvételi helyi-

ség és egymás hátán volt a közönség, és ezért sok elégedetlen hang emelkedett a helyi és a fővárosi sajtóban is. Már korábban ki kellett volna a postát telepíteni, de nem lehetett, mert egyrészt alkalmas helyiség nem volt, másrészt pedig a bérszerződés is kötötte a hivatal ügyeit intéző kezeket. A három évi szorongás azonban már elmúlt, a neheztelt táviróoszlopok is kidültek, s a posta oly helyiségben van elhelyezve, melyhez hasonló sehol a vidéken nincsen. Ezen új helyiség a lehető legcélszerűbb, mert a táviratfeladás külön van, s táviratunkat nem a zsidobongó inassereg lármája között kell többé megírunk, s mert a levelet feladó, utalványt befizető vagy kivevő közönséget nem löki oldalba a csomagot ki- és behordó inassereg. Az ajánlott levelek feladása, utalványok be- és kifizetése, továbbá a levélposta kiadás egy világvárosra emlékeztető teremben, a csomagfeladás- és kiadás egy egészen külön helyiségben van elhelyezve, mely szintén világos . . . csak az előcsarnok kissé sötét. A kívülről igénytelennek látszó földszintes épület nem is sejteti a szép, tágas és célszerű helyiségeket.”¹³⁸

Amikor *Manschell Vince* 1891 nyarán áthelyezéssel Lugosra távozott, utóda *Bene Róbert* lett, akinek postai múltjáról érdemes néhány sort írni. 1870-ben Miskolcon apjánál, Bene Károlynál kezdte postai pályafutását, 1884–1891-ig Nagyszébenben az igazgatóságnál beosztottként teljesített szolgálatot. 1891-ben megbízást kapott a miskolci posta vezetésére, amit nagy elismeréssel 1895-ig látott el. Miskolcra a kassai igazgatóság vezetőjül távozva, búcsúzóul egy nagyméretű fényképét hagyta hátra (41. kép), mely fél évszázada-

41. kép

don keresztül díszítette a hivatalvezetők irodáját. Bene Róbert 1895–1904-ig igazgatóként sokszor járt Miskolcon, és segítette a város törekvését egy postapalota építése érdekében, a telefonhálózat fejlesztésében. Új beosztásában a Posta-vezérigazgatóságon 1914-ig tevékenykedett, és mint posta-főigazgató ment nyugdíjba.

Bene Róbertet 1896–1899-ig *Radics Károly* hivatalvezetői működése követte. Az ő idejében történt a Jenei-féle távbeszélőközpont postai kezelésbe való átvétele, valamint a közvetlen Budapest és Kassa távbeszélővonal létesítésének a szorgalmazása. Radics Károly rövid működésével lezárult az eseménydús XIX. század, hogy egy másik, még eseménydúsabb, a társadalmat, valamint a technikát forradalmasító új századnak adja át a helyét.

VI. A XX. SZÁZAD MISKOLCI POSTÁJA

1. A boldog békeidőktől az első világháborúig

A kiegyezést követő évtizedeket, beleértve a századfordulót is, mert viszonylag békés időszak volt, az utókor megszépítve a múltat, boldog békeidőnek nevezi. A magyar postát ez időben híresnek tartották, sokszor ma is hivatkoznak rá, de nem tudnak arról, hogy a munka hatékonyságát a dolgozók túlzott igénybevételével érték el. A közönség jogos igényét a posta igyekezett kielégíteni, olykor még túlzottan is. A híres voltának az árát a postás társadalom alsóbb rétegei, díjnokok, gyakornokok, az ideiglenes minőségű altisztek, szolgák, telefonkezelő nők fizették meg. Radics Károly alig négyéves működését Forrai József ugyancsak rövid, 1899–1903 közti főnökösködése követte. Működése alatt, 1900-ban történt meg a távbeszélőközpont áthelyezése a Déryné utcai posta helyiségébe (42. kép), a telefon-előfizetők számmal való megjelölése, és a helybeli hivatalok számozása.

42. kép

A helyi sajtó a főposta 1901. évi forgalmáról, a posta tevékenységéről részletes tájékoztatást közölt:

„A miskolci posta (A jelen és a jövő)

A város forgalmának jelentőségét semmi sem jellemzi jobban, mint a posta és táv-írda életének folytonos fejlődése és arányainak mindjobban szélesedő mivoltja – írja a lap. A vasút előtt Miskolc jelentős postaállomás volt, a Pest–Kassa–Dukla állami hadászati út egyik központi helye. A Régiposta utca történelmi elnevezésében megmaradt a régi idők emléke. Az 1. számú postán kívül még három posta működik, van a városban két gyűjtőhely,¹³⁹ 22 levélgyűjtő szekrény. A főposta létszáma: 11 felügyelő, 1 főtiszt, 8 segédellenőr és segéd tiszt, 23 altiszt és szolga, 4 táviratkézbetítő, 2 kiadó, 6 küldönc.

A Tiszai pályaudvari postán: 3 felügyelő, 1 főtiszt, 2 segéd tiszt, 27 altiszt és szolga teljesít szolgálatot.

Naponként vasúton 15 zárlatot (levél-, vagy csomagzsák) indítanak és 16 zárlatot kapnak. Postakocsi járáttal 15-öt indítanak 13-at kapnak. Napi zárlatkészítés: indítás 33 db, érkezés 36 db. Azonkívül 4 levélcsoomag indítás és érkezés.

A Tiszai pályaudvari postánál naponta 20 zárlat érkezik és 18 megy. Naponta 16-szor van levélcsoomag indítás és 5 alkalommal érkezés. Az érkezett postát naponta 4 alkalommal kézbesítik. A 22 levélgyűjtő szekrényt délelőtt 7.10-kor, délután 3.20, 5.40, és este 9.30-kor ürítik ki továbbításra.

A távírdrán bekapcsolt vezetékek száma 11 állami, 5 vasúti vezeték. A forgalmat 12 távírógép bonyolítja le. Egy év alatt érkezett 46 000, indított 37 000, átmenő volt 42 000 távirat.

A 150 türelmetlen telefonelőfizető évi 165 000 beszélgetést végzett. Minden előfizetőre napi három beszélgetés jutott.

Utalványforgalom: 1901-ben 77 000 db ötmillió korona értékben. Csekkforgalom: Befizetés 4,3 millió, kifizetés 2 millió korona. Az érkezett levélpostai küldemények száma 2,2 millió, ami a kassai főposta forgalmát meghaladja. A posta bevétele az év során 262 ezer korona, ebből a távirdáé 30 ezer, a telefoné 11.5 ezer korona.

A posta annyira igénybeveszi alkalmazottjait, hogy az beleütközik a helyes szociálpolitikai elvekbe. A személyzet túlon túl el van csigázva – írja a lap – a napi szolgálat rendkívül hosszú, a pihenési idő csekély, és emellett zaklatott az életük, mert a munka gyors, a felelősség óriási, a közönség türelmetlen. Majd javaslatlall él: a személyzet szaporítása elengedhetetlenül sürgős, a távirdai szolgálatot feltétlenül meg kell hosszabbítani, mert az tarthatatlan, hogy egy ilyen városban minő Miskolc, a távíró este kilenckor már zárva legyen. Ma már két napilap élénk távirati kapcsolata követeli legalább az éjjel tartó szolgálatot. A személyzet szaporítása e nélkül is indokolt. A fejlődés örömeiben is legyen része a posta egyéneinek, akik a főnöktől lefelé a kihordóig elismerésre méltóan végzik súlyos kötelemüket.¹⁴⁰

Forray József működése alatt (43.kép) valósult meg az első nemzetközi távbeszélő összeköttetés Béccsel, amire a miskolci kereskedő társadalom már régen várt. Ez a külföldi forgalmon meg is látszott.

1904–1906 között a hivatalvezető Sípos Péter volt, működése alatt 1905-ben a miskolci telefon-előfizetők száma már 255-re szaporodott. Az előfizetők az év során 8088 helyközi beszélgetést folytattak – előfizetőnként 19.9-et – ezzel az országon kilenc vidéki nagyvárosa között az első helyen álltak.

A nagyarányú hálózatfejlesztést követő távbeszélő-forgalom emelkedése csakhamar kinőtte a Déryné utcai épületet, melynek tizenöt éves bérlete 1905-

43. kép

ben lejárt. A kassai postaigazgató *Sípos Péter* miskolci hivatalvezetővel 1905 júliusában a főposta számára az eddiginél megfelelőbb és alkalmasabb bérleményt keresett, de felvetődött egy új postaépület létesítésének a gondolata is, amit a helyi sajtó lelkesen üdvözölt, de anyagiak miatt elvetettek.¹⁴¹

Ezután új bérlet után kellett nézni, így került a főposta a Kazinczy utca 12. sz. alatti, ún. Munk-féle házba. Az épület második emeletén lakott a tulajdonos, a földszinti és első emeleti termeit némi átalakítás után postai célra alkalmassá tették.

Az épület egyik szárnya a Debrecenyi utcára nyúlt át (1970-től Régiposta utca), ebben a szárnyban kaptak helyet a távíró- és távbeszélő-berendezések. A posta bejárata a Kazinczy utcára nyílt, a csomagfelvétel és a csomagkézbesítő kocsik rakodása a Régiposta utcára nyíló épületben történt. A főépület és az épületszárny közrefogott egy földszintes saroképületet, ahol egy cipész-műhely és a „Fillér” mézeskalácsos helyisége volt. Ez az épület később lebontásra került, és 1940-ben helyén épült saroképületben volt a „Muskátlí” vendéglő, amit a postáshumor Miskolc 8. postának nevezett, mert a kézbesítők a sikeres napi leszámolás után lazításként ide tértek be, hogy a kapott borraválót az adott célra használják.¹⁴²

Új helyiséget kapott 1906-ban a Miskolc 2. sz. (pályaudvari) postaépület a vasútállomáson. Ide került át a csomagkézbesítés, melyet 6 kariol kocsival

naponta két alkalommal végeztek a városban. (A kariol kocsis lófogatú, speciális típuskocsi volt, amit a gépkocsiszállításhoz főleg városokban használtak.)

Sípos Péter alig hároméves főnöki működését *Lányi Henrik* követte 1906–1913 között. Az ő idejében is felvetődött a postapalota építésének a terve, maga a város vezetése részéről, azonban megvalósítására a közbejött világháború miatt nem került sor.

1914–1918 között a főposta vezetője *Polónyi Gyula* volt, akinek sok gondot okozott a hadseregbe távirásznak, tábori postásnak behívott személyzet pótlása. 1915-ben a telefon-előfizetők száma 709 volt, a háború alatt a forgalom visszaesett, különböző megkötöttségek korlátozták a nemzetközi, de a helyközi telefonbeszélgetéseket is.

2. A két világháború között

A nagyhatalmak által kirobantott első világháború mind több anyagi áldozatot kívánt a hátországtól. A háborús terhek fokozottabban nehezedtek a bérből élő kispénzű postásokra. A front kedvezőtlen helyzete, az ellátási nehézségek elkésérettették a postás dolgozókat, akik hangot is adtak elégedetlenségüknek.

A miskolci nagyposták dolgozói a szervezett nagyüzemi ipari dolgozók hatására elfogadták a Szociáldemokrata Párt és a szakszervezeti mozgalom törekvését, és a Közalkalmazottak Szakszervezete köré tömörültek. Mivel kapcsolatuk a fővárosi postásokkal állandó volt, azok hatására, ösztönzésére cselekedtek. A budapesti táviráda dolgozói – a telefonközpontosok példáját követve, akik a bukott kormányzatok készülékeiről tájékoztatták a hatalmat mindjobban átvevő Nemzeti Tanácsot, 1918. október 31-én távirati felhívással fordultak a vidéki városi hatóságokhoz, katonai parancsnokságokhoz, és azokat a Nemzeti Tanács nevében csatlakozásra szólították fel. A táviratban ez állt:

„Hivatalos távirat. A Magyar Nemzeti Tanács átvette a kormányhatalmat. Az egész budapesti helyőrség és az egész államrendőrség nagy lelkesedéssel mellé állott. Minden vidéki várost felszólítunk csatlakozzon az egyedül törvényes kormányhoz, a Nemzeti Tanácshoz. A Nemzeti Tanács Végrehajtó Bizottsága. Ez a távirat kiaplakátirozandó.”¹⁴³

A távirat hatására november 1-jén a Miskolci Nemzeti Tanács – hivatkozva a vett táviratra – ugyancsak távirati úton bejelentette csatlakozását az országos Nemzeti Tanácshoz. A közvélemény méltányolta a miskolci postások azon munkáját, hogy közreműködtek a Nemzeti Tanács hatalmának megerősítésében. Erről a Miskolci Napló így ír: – Csatlakozott a posta cím alatt: – *Schneider felügyelő* délelőtt bejelentette, hogy a miskolci posta- és távirádhivatal egész személyzete a Nemzeti Tanács mellé állt. A végrehajtó bizottság lelkesedéssel vette tudomásul a bejelentést, és a derék felügyelőt megéljenzette, *Schneider Emilt*, aki hivatalvezető-helyettes volt, a Nemzeti Tanács miskolci végrehajtó bizottsága tagjának is megválasztotta.

Hasonló haladó szellemiségről tettek tanúságot a miskolci postások, az *Országos Postás Szakszervezet* 1918. december 25-én történt megalakulása után a vidéki nagyposták között elsőnek alapították meg 1919 januárjában a szakszervezeti helyi csoportot, majd március 24-én lelkes ülésen üdvözölték a Tanácsköztársaságot és javasolták, hogy a posta-távírda ügyek országos irányítására külön népbiztost állítsanak, és melléje 2–3 tanácsadót delegáljanak. Üdvözlétüket és javaslatukat F. Tóth Kálmán elnök, Miklós Anna jegyző h. és Dely József titkár aláírásával küldték meg a megyei direktoriumnak¹⁴⁴ (44. kép).

Az észak-magyarországi terület elcsatolása során a kassai postaigazgatóság magyar személyzete 1919. január 7-től Miskolcra települt, itt működött igazgatósági kirendeltségként. Április 27-én a csehszlovák katonai egységek megsértve a béketárgyalás során megállapított demarkációs vonalat, május 1-jére Miskolc határában álltak, és másnap a csehek bevonultak a városba.

A csehszlovák postaigazgató, Róth 1919. május 7-én tárgyalást kezdett a miskolci postafőnökkel, *Szerbák Gézával*, a tárgyalásról a Miskolci Napló adott tájékoztatást. A tárgyalás folyamán Szerbák postafőnök a postások nevében kijelentette, hogy a közérdekre való tekintettel továbbra is hajlandó dolgozni abban az esetben, ha nem követelik tőlük a hűségkü letételét. *Róth* postaigazgató a postások bejelentését megnyugvással vette tudomásul. Róth nyilatkozatot készített azzal a szövegezéssel, hogy a posta dolgozói hajlandók továbbra is a szolgálatot teljesíteni, és kötelezik magukat – Miskolc állami hovatartozásának végleges eldöntéséig – a csehszlovák állam ellen nem dolgoznak.

A postások kérdést intéztek Róthhoz, hogy a Felvidékről menekült és a miskolci postához beosztott postásokat is átveszik-e. Róth kifejtette, hogy a menekült tisztviselőket nem tekintik a miskolci személyzethez tartozónak, ezeket Miskolcon nem veszik át, ezeket idegeneknek tekintik. Megengedik, hogy visszatérhessenek eredeti működési helyükre, ahol írásban kérhetik felvételüket, amit egyénenként bírálnak el. Róthnak azt a kijelentését, hogy még aznap 16 cseh postást beosztanak a miskolci postához, a személyzet visszautasította, tiltakozva a cseh tisztviselők beállításá ellen. Az ellen azonban nem emeltek kifogást, ha a csehek ellenőrző szervként működnek. A posta személyzete így a hivatalában maradt, két fő kivételével aláírták a nyilatkozatot, hogy maradnak, és az ide menekültekkel együtt ellátják a postai feladatokat.

Május 13-án megindult a postaforgalom, de a meg nem szállt magyar területre semmiféle küldeményt nem lehetett feladni. Minden megszállt területre szóló postai küldemény feladójának személyazonosságát igazolni kellett a csehszlovák katonai rendőrségnél. A megszállás ideje alatt, május 2-től május 19-ig, 3 fő cseh cenzor figyelte a telefonkezelést, másik három a felvételi szolgálatot, a csehszlovák postafőnök, *Vacláv Sirek* egy hétig látta el hivatalát.¹⁴⁵

A megszállás alatti helyzetről értékes tájékoztatást adott *Kazay József*, aki abban az időben távbeszélő-távíró csoportvezetőként dolgozott, melléje volt beosztva az egyik csehszlovák ellenőr mint megfigyelő. Ennek a foglalko-

zása órás volt, a telefonhoz nem értett. Kazay csoportvezető, valamint *Kamarás Miklós és felesége* magánbeszélgetéseik során elterelték a cenzor figyelmét a kezelők munkájáról, arról, hogy a központ állandó kapcsolatot tart Emőddel, és a Vörös Hadsereg támadását ott előkészítő parancsnokságot tájékoztatják a városban levő megszállók minden mozgásáról, tetteről.

A megszállók véglegesnek tartott uralmának a Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének május 20-án megindult északi hadjárata vetett véget. E harcokban részt vett a budapesti postás vörös zászlóalj három százada, és – ahogy a helyi sajtó hírül adta – a postások szállták meg elsőnek nagyszerű lendülettel és bámulatos energiával az Avas meredek oldalát. Parancsnokuk Gerlei Emil postatitkár-századparancsnok volt.

A cseh intervenciók a románokkal egyesülve, május 22–23-án közös erővel kísérletet tettek a város ismételt elfoglalására, ami egy ádáz éjszakai rajtaütés és harc utáni sem sikerült. A harcban áldozatul esett postás vöröskatonák felsőzsolcai, ongai és gesztelyi tömegsírja fölé az utókor kegyelete emlékoszlopot állított.¹⁴⁶

A Felvidék végleges elcsatolása után, 1919. május 9-én létesített igazgatósági kirendeltség budapesti kényszerhelyzetéből visszatérve Miskolcra, 1920. november 1-jétől *Posta és Távírda Igazgatósággá* lett minősítve, vezetője *Rákóczy Mihály főigazgató*. 1923. szeptember 1-jétől az igazgatóság új neve: *Miskolci Postaigazgatóság* lett. Személyzete és vezetése a város különböző helyén települt. (Az I.–III. ügyosztálya Miskolc 2. sz. pályaudvari postán, a IV. sz. ügyosztálya a Horváth Lajos u. 2. sz., a Műszaki Felügyelőség a Rákóczi utca 16 és a Kazinczy utca 14. sz. alatt működött.) Az igazgatóságot 1924. július 1-jén kirendeltséggé minősítették le, majd 1925. június 30-án teljesen megszüntették, területét a debreceni igazgatósághoz csatolták.

Ezen intézkedésekkel a posta gazdaságos működését kívánták elősegíteni. Ennek érdekében más radikális intézkedést is tettek: az 1925-ben felállított Országos Takarékosági Bizottság a postaintézmény dolgozóinak számát felére szállította, a béreket két alkalommal is csökkentették. Nagyfokú takarékoságot vezettek be minden vonatkozásban, amit kellő szigorral ellenőriztek.

A miskolci postafőnökök sorrendjét folytatva emlitem Szerbák Gézát, aki kb. 1919–1924 között működött, 1924-ben már Stella Sándor van a helyén, kinek két kislánya – amint a korabeliek elmesélték – szintén a hivatalnál dolgozott.

Vezetői gondjait az 1925-ös létszám- és fizetéscsökkentés, majd az 1929/1930-as gazdasági válság alaposan megnövelte.

1932-ben Debrecenből jött hivatalvezető, *dr. Mónus Ferenc*, aki azzal tette nevét emlékezetessé, hogy korábban Debrecenben, majd Miskolcon postatörténeti kutatást végzett, és azt rövid kis tanulmányokba foglalva közzreadta. Működését még 1936-ban Budapestre történt áthelyezése után is folytatta. Az ő idejében már kinevezett helyettes működött a hivatalnál, Maurer Géza személyében.

Dr. Mónus Ferenc utóda, *dr. Csikesz Lajos*, szintén a debreceni igazgatóságtól jött, 1936–1946-ig működött, jó postai szakember, kiváló vezető volt.

45. kép

47. kép

Csikesz Lajos postaigazgató működését két fontos esemény tette az utókor számára emlékezetessé. Az ő idejében épült fel a mostani postapalota, és egyike volt azoknak, akik az új postaépületet a kivonuló németek által tervezett felbontásától megmentette.

A *miskolci postapalota* építésére az első intézkedésként a város polgármestere 1913. május 30-án intézkedik a mérnöki hivatalnál a postapalota tervezett elhelyezésére és a tér rendezésére. A terv el is készül, azonban a világháború közbejötté a további teendőket gátolta. A polgármester 1917. május 22-én jegyzőkönyvbe foglaltatta az építési és kövezési bizottság jelentését, sürgette a környék szabályozását, a tér rendezését.

1918-ban megbízást adtak a M. Kir. Postaházak Építési Felügyelőségénél Reischl Gusztávnak a tervek elkészítésére, aki a tervezési munkát megkezdi és kapcsolatot teremt a városi mérnöki hivattal, ahonnan 1922-ben a postaépület körüli járdák magassági adatait bekéri. 1927-ben *Stella Sándor* hivatalvezető kézbe vehette a postapalota tervének helyszínrajzát. 1935-ben megtörténik hat telek kisajátítása, melynek során 847 négyszögölnyi területet kaptak, amit három utca vett körül. Az építési engedélyt 1936-ban adta ki a polgármesteri hivatal Máday Győző építészmérnöknek, aki a munkát Árva Pál építési vállalkozóval hajtatta végre. Az épület védő- és díszrácsozatát a miskolci Nyíri és Demeter céggel, egyéb vasrácsozatot Fazekas Adolf vállalkozóval készítették.

Az épület 1937 őszére elkészült. A Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap híradása szerint október 14-én, csütörtökön fél kettőkor a postapalotában megkezdődött a közönségszolgálat. Az épület avatásán a minisztert Tersztyánszky Ákos államtitkár, a posta vezérigazgatója képviselte. Jelen volt a debreceni postaigazgató, valamint Halmay Béla polgármesterrel az élen a város polgári, egyházi és katonai előkelősége. Az avatás részvevőiről két fényképfelvétel is készült (47. kép). Az épület lakóinak a hivatalos használati engedélyt nem adták meg, míg a lakásfeljárókhoz a lépcsőkorklát megerősítése nem történik meg, és a második emeleti ablakánál a kör védőkorklát el nem készül. A munkát pótolták és aztán 1938. március 29-én, 8898/1938. szám alatt, a használati engedélyt megadták. A műszaki szervek (távíró-, távbeszélőközpont) költözésére 1939. május 17-én került sor.¹⁴⁷

A posta előtti tér kiképzésére 1939 májusában versenytárgyalást tűztek ki. A tér rendezése során a Szent Ferenc utca (ma Déryné utca) 6., 10., és 12., valamint a Kazinczy utca 13., és 15. házak lebontásra kerültek. A Szent Ferenc utca 8., 10., 13. alatti épületek tulajdonosainak közel 43 ezer pengőt fizettek ki kártérítésül. Ötven év távlatából az épület tervezőjét, Reischl Gusztávot bírálat érte, hogy a közönségváró helyiség szintje a felvevő helyiség szintjéhez képest süllyesztett. A közönség termének mélysége szűk, míg a felvevők mögött kihasználatlan tér van. Dicsérik a Wälder Gyula műegyetemi tanár által kiképzett homlokzatot, melynek főmotívumát a közönség részére szolgáló földszinti rész kihangsúlyozása képezi. A részleteknél a tervező egyénien kialakított barokk motívumokat alkotott, ilyenek az urnák, füzérek, ablakpár-

47. kép

kányok és mellvéd kötények. Az itt látható háromszög alaprajzú pilasztereket a bejáratok megkülönböztetésére oszlopok váltják fel.¹⁴⁸

Az új postapalotát (48. kép) a második világháború vert német hadserege Miskolcra való kivonulása során 1944 novemberében az épület géptermi és alagsori részén három helyen is aláaknázták. Ha az ördögi terv sikerül, nemcsak a műszaki berendezés, de maga az épület is elpusztult volna. Hála a hivatal vezetőjének, dr. Csikesz Lajosnak és László fiának, valamint néhány műszaki dolgozónak (Vígh József, id. Lévay Gyula), akik a robbanótölteteket hatástalanították, így csak egy kábelköteg elszakítása okozott kárt. A németek postai berendezést nem vittek el, mert a tartalék műszaki berendezéseket a műszakiak már előzőleg biztonságos helyre vitték, ellenben a Sajó-parti rádióállomás antennáját és berendezését sikerült felrobbantaniok. A szovjet csapatok december 3-án történt bevonulása után a műszaki dolgozók serény munkája néhány nap múlva helyreállította a telefonhálózatot és a város vezetésének rendelkezésére bocsátotta.

A miskolci postások életében a várt és megérdemelt nyugalmat a pártoskodás időszaka váltotta fel, mely az 1947-es választások során még barátságosan történt. Ezt követően külső és felső hatásra sokszor létbiztonsági, megélhetési gondná nehezült.¹⁴⁸

48. kép

Az ország újjáépítése során a miskolci postás dolgozókra is az általános lelkesedés, a gyors, látványos eredmények keltette bizakodás volt a jellemző. Az 1949 utáni gazdasági, politikai események bemutatása, a fejlődéssel járó kudarcok, tévedések, a postaszervek működésében végrehajtott változtatások elemzése nem képezi e tanulmány tárgyát, azt most veti mérlegre a történelem.

Dr. Csikesz Lajos postaforgalmi igazgatót, aki az ide menekült igazgatóságnak ügyét is intézte rövid ideig, 1945 végén félreállította az egyéni intrika. Utódját, *Dely József* volt 1919-es mozgalmi vezetőt 1946. novemberől visszavették, rehabilitálták, de 1948. október 1-jével, mivel rossz párton állt, nyugdíjazták. Az év végéig helyettesek vezették a hivatalt, majd 1949. január 3-án *Koska Zoltán*, a hivatal volt főpénztárosa, régi, tapasztalt dolgozója 1951. július 26-ig tevékenykedett.

1951-ben több fiatal új dolgozó került a postára is, akik a régi, tapasztalt, jó szakképzett dolgozókat voltak hivatva előbb-utóbb le-, illetve felváltani. Miskolc postavezetőjéül egy vidéki kisposta vezetőjét hozta be a kapcsolata *Héthy Valéria* személyében, aki 1951. július 26-tól 1962. október 4-ig látta el nehéz feladatát.

A volt kassai postaigazgatóság hazai területén 1945-ben Miskolc székhellyel postaigazgatósági kirendeltséget létesítettek, amit 1947-ben postaigazgatósággá minősítettek át. Ezt az igazgatóságot 1949. február 28-án takarékos-

sági okokra hivatkozva megszüntették, és Borsod-Abaúj-Zemplén, valamint Heves és Nógrád megyék postaszerveit az amúgy is nagy létszámú debreceni postai igazgatósághoz csatolták. Az igazgatóság helyett Miskolcon két, Egerben, Hatvanban és Sátoraljaújhelyen egy-egy postafelügyeleti körzetet hoztak létre, Nógrád megye postaszerveit a budapest-vidéki postai igazgatósághoz csatolták. Miskolcon két körzeti felügyelőség létesült. Az 1. számúnak *dr. Szabó Elemér*, a korábbi postai igazgatóság vezetője, a 2. számúnak *dr. Kuszy Elemér* postatanácsos lett az irányítója. Az északi iparvidék fokozott fejlesztése megkívánta az igazgatóság visszaállítását Miskolcon, amit 1950 szeptemberében sietve végre is hajtottak. Az újra felállított postai igazgatóság területén az öt felügyeleti körzetet megszüntetve, helyettük nyolc körzeti postahivatalt hoztak létre, ebből az egyik Miskolcon működött, vezetője *Koska Zoltán*, körzeti biztos, aki a hivatalok helyszíni szemléljét végezte, *dr. Kuszy Elemér* lett.

1954-ben a körzeti hivatalokat megszüntették, helyettük a két megyei nagyhivatal (Miskolc 1. és Eger 1.) megyei hatáskört kapott; hozzájuk tartozott az új üzletág, a hírlapszolgálat megyei irányítása, számadáskészítés és terjesztés a Megyei Hírlaphivatalokból lett megyei postahivatali hírlaposztály útján. Hatáskörükbe tartozott még a rendszeres helyettesítések megoldása is.

Az első miskolci női hivatalvezetőt nyugdíjazása után, 1962. október 4-én a tisztségben *Berde Béla* követte, aki mint fotóművész is érdemeket szerzett a városban. Berde Béla 1969-ben kényszerült az igazgatósági munkakörét elvállalni, hogy helyet kapjon utódja *Dobai Lukács*, aki mint többszörös vevő, 1983-ig főnökösködött. Őt ismét női vezető követte, *Jurcsisin Károlyné*.

Az új postapalota a Felvidék 1939. évi visszacsatolásával hamarosan szűknek bizonyult. Úgy a postaforgalmi, mint a távközlési szolgálat sokat fejlődött, új munkahelyek létesültek, a berendezések nagyobb, tágasabb elhelyezést kívántak. Bővítés a szolgálati lakások és szociális rendeltetésű helyiségek megszüntetésével kezdődött, majd indokolttá vált az épület egyéb bővítése is. Az első bővítést 1954-ben hajtották végre a Horváth utcai oldalszárny bővítésével, a nem használt boltíves kocsibejáró megszüntetésével és beépítésével. E bővítés során négyezer léghöbmétert tudtak hasznosítani hárommillió forintért. A második toldaléképítés 1959-ben az épület utcafrontjának meghosszabbításával történt, megbontva ezzel az eredeti épület homlokzatának harmonikus tagoltságát.

A postapalota nagy felvételi termét 1987-ben átalakították. Az eredetileg célszerűtlenül épített felvételi terem ablaksorát (a saltert) bankrendszerüvé alakították ki, a közönség részt bővítették, és egyszintűvé tették a szűkített hivatali kezelési oldallal. Az átalakítást az Északterv belső építész, *Dufala József*, a technológiát a POTIBER végezte. A munka kivitelezését a miskolci „Szivárvány” Építő és Szolgáltató Kiszövetkezet, a bútorasztalos munkát az ózdi Építő-, Asztalos- és Szerelőipari Vállalat, a márványpadlózatot a budapesti Kőfaragó és Épületszobrász Ipari Vállalat végezte. Az épített terület 680 négyzetméter, költsége 10,7 millió forint. Az átalakítást 1987. február 9-én kezdték el és 1987. november 13-án fejezték be. A helyiség homlokzatának,

belső részének díszítését érintetlenül hagyták, majd három hologramképpel és hangszóró-berendezés felszerelésével tették érdekesebbé a város közkedvelt szolgáltatási helyiségét. Az átalakítás során a bejárat előterében hírlappalvont képeztek ki, több száz fiókbérlőnek tették lehetővé a küldeménye átvételét, a nagy összegű pénzforgalom biztonságos lebonyolítására külön helyiséget biztosítottak. Az átalakítás így egyidejűleg nagymértékű bővítést is jelentett, lehetővé téve a közönség gyorsabb, kényelmesebb és kulturáltabb kiszolgálását.

A posta működésének fontos része a postaanyag szállítása. A vasút megjelenése után a posta küldeményeinek szállítása a fővonalakon vasúton történt, melyhez mint utolsó postához, a vasút menti posták helyi járatok útján csatlakoztak. Az anyag vasúthoz való szállítása a szállító postamester útján történt, aki az igazgatósággal szállítási szerződést kötött.

Miskolc szállító postamestere 1867-ig maga *Duronelli Alajos* volt, majd őt 1911-ig felesége követte, aki a szállításért 1270 forint évi átalányösszegben részesült. Duronellinét leánya, *Duronelli Erzsébet* váltotta fel, akitől a postaföldeket 1913-ban a városi tanács visszavette, a bérletet felmondta. Ekkor a szállítást a postaigazgatóság *Willhelm és Balkányi* szállítási vállalatának adta bérbe, mely aztán 1913-tól 1939-ig azt kifogástalanul ellátta.

1939-től 1945-ig a szállítást *Horváth Olivér* nyugalmazott őrnagy bérelte nehéz körülmények között. Időközben 1945-ben Budapesten megalakult a Postalóállomás, mely országos hatáskörrel szabályozta a nagyobb postahelyek szállítását, és 1945-ben létrehozta a miskolci *Lófogatú Szállítási Üzemet*, melynek első vezetője *Halmos György* postaellenőr volt.

Halmos után 1947. február 13-án *Szörényi István* posta segédellenőr kapott megbízást az üzem vezetésére, aki a 16 lóval és hat fogattal rendelkező üzemet a Kassai út 2. sz. alatti telephelyen, az egykori lóversenytéri istállóban rendezte be. Az elhelyezés korszerű, kényelmes volt, az épület két végén egy-egy szoba-konyhaszolgálati lakással rendelkezett két fogatos részére, ezenkívül pihenőszoba is volt a korán kezdő, vagy későn végző fogatosok részére. A lovak rendszeres orvosi felügyeletét *dr. Szilvási László* állatorvos látta el. A kovács- és kerékgyártómunkákra versenytárgyalás útján *id. Kopácsi Miklóssal* és hasonló nevű fiával kötöttek szerződést.¹⁴⁹

Szörényi Istvánnak 1950. május 27-én az igazgatósághoz történt áthelyezésével utódja *Nagy Lajos* postaellenőr lett, aki a postaigazgatóság visszaállítására (1950. szeptember) után öt évig irányította a postaszállítást. Az új igazgatóság forgalmi osztályán szállítási csoport létesült, ahonnan a vidéki szállítási részlegeket működtették.

A miskolci lófogatú postaszállítást 1955-ben megszüntették. Utódja az igazgatóság Garázs részlege lett, ebből 1965-ben a *Gépjármű-szállítási Üzem* létesült, mely ma is végzi az egész város csomagkézbesítését, levélgyűjtését, a pénzbegyűjtést, a város postái közötti postaanyag szállítását stb.

A vasúti postaszállítás a megnövekedett igények és a postaforgalom növekedése következtében csak részben felelt meg a postai igényeknek. Ez a fel-

ismerés a postai levélirányításnak az átdolgozását tette szükségessé, mely a feldolgozási technika tökéletesítését kívánta meg, végül is az automatizálás útján 1978. szeptember 1-jével valósult meg. Ennek előfeltételei fokozatosan: az irányítási számrendszer bevezetése 1973. január 1-jén, az irányítási górendszer kialakítása és a fővonali postavonatok beállítása 1973. június 3-án, végül a levélcímzés megváltoztatása 1978. július 1-jén voltak. Miskolc a 3. számú irányítási góc 35. számú irányítási területe lett. Ehhez a számhoz még két szám járult, a fiókberlők vagy a kézbesítő kerületek száma 3501-től 3530-ig.

A miskolci postások társadalmi élete a város kulturális, jótékonyasági egyesületeiben, valamint a Budapesten működő egyes *postáskari egyesület* keretén belül zajlott le. A nők a *Postatisztviselőnők Országos Egyesületének*, a férfi tiszti statusban levők a *Postatisztviselők Országos Kaszinójának* voltak a tagjai. Mivel helyi szerveik nem voltak, vidéki tagsága ezen egyesületnek gyér volt.

Az *Üzemi és Műszaki Tisztviselők Egyesületében*, mely 1911-ben alakult, szintén kis számmal vettek részt, előnyük az volt, hogy a fővárosban jártukkor kedvezményesen vehették igénybe az egyesület vendégszobáját.

Külön egyesülete volt a nagyszámú postamestereknek és postamesteri alkalmazottaknak, ahová a tagok kinevezésükkor kötelezően léptek be, mint az *Önsegélyző és Nyugdíjgyesület* tagjai. Bizonyos tagsági idő leteltével jogosultak nyugellátásban, tagsági díjuk havi összege elég magas volt. Mivel nem voltak állami alkalmazottak, az egyesület útján jutottak nyugdíjjogosultsághoz.

A legnagyobb egyesület a *Postaaltisztek Országos Egyesülete* volt, mely 1895-ben, a postásstrájk után létrejött *Emberbaráti és Önművelődési Körből* fejlődött ki. Pesten kívül több vidéki városban, így Miskolcon is volt székházuk, a pályaudvari hivatalhoz közeli Kartács utcában. Az áttutazóknak, mozgóposta-kezelőknek itt pihenőszoba, konyha állt rendelkezésükre. Az egyesület helyi csoportjának elnöke utoljára Czákó Gyula főfelügyelő volt, akinek idejében, 1923 végén Basa László vezetésével 32 tagú dalárda létesült, 1924-ben mutatkoztak be a város közönsége előtt. Az énekkar működését a változó körülmények korlátozták, végül is tevékenységük az elhunyt kollégák temetési végtisztességének megadására szorítkozott, 1948-ban feloszlatták.

Említést kíván a miskolci postások társadalmi élete a század első felében. A posták dolgozói gyakran találtak módot a baráti, családi kapcsolatok ápolására. Ehhez jó lehetőséget adtak téli időben a teaesték, kézimunkakörök és kiállítások, sakkversenyek, nyáron a Bükk vadregényes tájai, a vidám hangulatú Avas, ahol főleg az őszi szüretetek alkalmával találkoztak a postás családok, izlelgetve és dicsérve egymás borát.

Emlékezetes évfordulókon hazafias összejövetelt tartottak – közös vacsorával egybekötve – az altiszti székházban, ahol Bánáti Gyula hegyaljai jó bora, Teri néni felséges vacsorája után a fiatalság hajnalig ropta a táncot.

Ez időben a Sajó alkalmas volt csónakázásra, fürdésre. A Fecskeszögben a csónakházak sora hívta a sportoló fiatalokat. A postások csónakházában

több egyesületi és magáncsónak várta az evezősöket, akik mikor kifáradtak a lapátforgatástól, élvezettel fogyasztották a közösen főzött vacsorát.

A baráti, kollegiális kapcsolatokat nem fenyegette a függőségi viszony szülte tartózkodás. Az idillikus állapotokat a háború felborította. Azt követően, mikor az újjáépítés lendülete elmúlt, a társadalmi kapcsolatok más alapon rendeződtek.

Századunk technikai fejlődése lehetővé, de szükségessé is tette a postai munka többirányú fejlődését. A klasszikus postaszolgálat – a felvételtől a kézbesítésig történő – munkáját az állam anyagi lehetőségének függvényében csak lassan tudta gépesíteni, helyette 1950–1960-ig a belső kezelését egyszerűsítette, gyorsította, ami ugyan hozzájárult a közönség jobb kiszolgálásához, de a kívánt célt csak nehezen érte el. Szükséges volt korszerű külföldi gyártmányú gépi berendezések beszerzése, a felvételi munkafolyamat gépesítése. Ez a kedvező fejlődés az 1960-as évektől napjainkig tart, ezen idő alatt Miskolc főpostája 67 db gépi berendezést kapott, ebből összeadó-számológép 41, bérmentesítő gép egy, fémpénzt számláló gép kettő, papírpénzt számláló három, ezenkívül egy-egy pénzkötegelő, levélbélyegző és levélkötegelő gépet. Jelentős mértékű könnyítést jelent hat utalványfelvevő és ugyanannyi számítógép, valamint öt automata levélmérleg. A közönségszolgálat javítását eredményezte a felvételi helyiség korszerűsítése, többféle felvételi teendő ugyanazon munkahelyen történő elvégzése (levélfelvétel, értékckikkárosítás, pénz be- és kifizetés, takarékkezelés stb.).

Miskolc megyei város határának kiterjesztése, lélekszámának gyors növekedése a postahálózatot is fejlesztésre készítette. A század eleji négy kis felvevő posta helyett a 2. világháború előtt már hét postája volt a városnak. 1950 után folyamatosan nyíltak az új felvevő hivatalok, amint a mellékelt áttekintés mutatja.

A hírközlés új rendszere, a telematika, az 1980-as évek közepétől városunkban is felgyorsította, korszerűbbé tette a hírközlést. Ahogyan a számítástechnikai rendszereket kiszolgáló adatátvitel, mint a telex, az előfizetői géptávíró, a távíró-előfizetők közötti közvetlen levelezés, vagy az előfizetői fakszimile-szolgálat, a telefax tért hódít a közületek, intézmények, vállalatok közötti levelezésben, úgy csökken a hagyományos postai levelezés. Magánforgalomban azonban az évszázadok során kialakult közönségkapcsolatot pótolni egyelőre nem tudja.

A Magyar Posta szolgáltatásának iránya a teleinformatika, a távközlés és a számítástechnika egyesítése, ebbe kapcsolódik be a postaforgalom technikai fejlesztése. Ennek eredményességéről azonban már az utódaink fognak beszámolni.

UTÓSZÓ

A miskolci posta bicentenáriuma készülő könyvem megírása során az utolsó fél évszázad történelmének értékelésében jelentős változás történt. Új társadalmi, gazdasági rendszer létrehozásának lettünk tanúi, részesei. A több évszázados közigazgatási rendszert is egy új, demokratikus közigazgatás készül felváltani.

Jelentős változás történt napjainkban a Magyar Posta intézmény életében, szervezeti felépítésében is. Az eddig egységes, klasszikusnak számító postai tevékenységből a híradástechnikai ipar gyors fejlődésének következményeként a távíró és a távbeszélő üzletág nagyobb fejlesztést igényelt. A fejlődés anyagi biztosítását a Posta a korábbi anyagi eszközeivel, csökkenő jövedelmezőségével képtelennek látszott biztosítani. A hazai hírhálózat elmaradottságát a Magyar Posta hibájának rótták fel. Az elmaradás mindjobban veszélyeztette az ország gazdasági működését, ugyanakkor az elmarasztalás csorbította az intézménynek az elmúlt évszázadban kiérdemelt társadalmi megbecsülését.

A technikai lemaradás gyors felszámolása érdekében az eddig egységes intézményből három nagyvállalat: a Posta, a Távközlési és a Műsorszóró Vállalat, 15 kft. és egyéb alapítvány, valamint hatósági feladatokat ellátó szerv jött létre. A változások a jubiláló miskolci postára is kihatottak: 1990. január 1-jétől a távbeszélő-, távírókezelők és a berendezéseket karbantartó műszaki dolgozók az új Távközlési Vállalathoz kerültek át. Ezzel új korszak nyílt a miskolci posta, posták történetében.

Könyvem az 1989. december 31-ével megszűnő állapotot rögzíti az utókor számára.

Köszönetet mondok mindazoknak, akik munkámhoz segítséget nyújtottak.
tak

MELLÉKLETEK

I. Miskolci postamesterek, postahivatal-vezetők és működésük helye

I. Miskolc 1. sz.

1790. szeptember 1.–1793. november 1. osgyáni Bakos László postamester, a postaállomás megnyitója. Első elhelyezés Szathmáry kapitány háza (ma Széchenyi István út 21. sz. alatt). Második elhelyezés a Pálos-rend birtokán levő régi kúria udvarán, a mai Széchenyi István út 40. sz. házhoz tartozó egyik udvari épületben.

1793. november 1. Bakos László hivatalt cserél a szikszói postamesterrel, Szedliczky Józseffel

1793. november 1.–1818. január 1. Szedliczky József postamester. Végleges elhelyezést kap 1795-től Szedliczky József postamester házában, a mai Kazinczy Ferenc utca és Batthyány Lajos utca sarkon, a 2508 hrsz. alatt, 450 négyszögöl területen.

1818. január 1.–1829. március 17. Szedliczky István postamester

1829. március 18.–1845. szeptember 1. Duronelli András postamester

1845. szeptember 1. – mint adminisztrátor Duronelli Alajos

1852–1870. Duronelli Alajos postamester

1870–1876. Bene Károly gondnok (hivatalvezető) a kincstári kezelésbe vett hivatalnál

1876–1891. Manchel Vince hivatalvezető. A főposta 1881–1891-ig a Takarékpénztár épületében működik, a mai Széchenyi út 26. (Lottózó)

1891–1895. Bene Róbert hivatalvezető

1891–1906-ig bérlemény a Radványi-féle házban, a mai Déryné utca 11. sz. alatt

1896–1899. Radics Károly postafelügyelő, hivatalvezető

1899–1903. Forrai József postafelügyelő, hivatalvezető

1904–1906. Sípos Péter postafelügyelő, hivatalvezető. Tizenöt éves bérlet után 1906-ban újabb bérletbe, az ún. Munk-féle házba költözött

1906–1913. Lányi Henrik postafelügyelő, hivatalvezető

1914–1918. Polónyi Gyula posta-főfelügyelő, hivatalvezető

1919–1924. Szerbák Géza posta-főfelügyelő, hivatalvezető, helyettese: Schneider Emil, a hivatal létszáma: 1919-ben 60 tisztviselő, 65 altiszt

1924–1931. Stella Sándor hivatali igazgató, hivatalvezető, helyettese: Schneider Emil főfelügyelő

1932–1935. Mónus Lajos dr. hivatali igazgató, hivatalvezető, helyettese: Mauer Géza főfelügyelő

1935–1945. november 2. Csikesz Lajos dr. hivatali igazgató, hivatalvezető, helyettese: Czákó Gyula fflő, majd Reiländer (később Rékai) Emil főfelügyelő

1937. október 14-én hivatal forgalmi, 1939. május 17–18-án a műszaki részlegek átköltöznek a Kazinczy u. 18. sz. alatti új postapalotába. Hiv. létszám 72 tisztviselő, 31 fő altiszt

1945. november és 1946. november 1. között a helyettesek látták el a hivatalvezetést

1946. november 1.–1948. október 1. Dely József felügyelő, hivatalvezető, helyettese: Oláh Béla fflő

1948. november 1.–1949. január 3. közt Koós Lajos, Székely László dr. és Adamovits N. dr. végezte a hivatalvezetői teendőket, hivatal létszáma: 92 tisztviselő és 72 altiszt

1949. január 3.–1951. augusztus 25. Koska Zoltán főfelügyelő, hivatalvezető, helyettese: Galicza Jánosné

1951. augusztus 26.–1962. október 4-ig Héthy Valéria főfelügyelő, helyettese: Sabjányi Károly főfelügyelő

1962. október 5-től 1969. augusztus 15-ig Berda Béla főfelügyelő a hivatalvezető, helyettese: Balogh László főfelügyelő

1969. augusztus 16-tól 1983. április 1. hiv. vezető Dobai Lukács postafőtanácsos, hivatalvezető, helyettes: Nagy László fflő és Balogh László főfelügyelő

1983. április 1-től Jurcsisin Károlyné hivatalvezető (49. kép), helyettese: Balogh László, majd Tóth Károly

49. kép

II. Miskolc 2. sz. (pályaudvari)

1880. június 23.–1881. Szabó József postamester, a hivatal megnyitója a Tiszai pályaudvar épületében

1881–1894. Hollik Lajos postafőnök, 1881-től a hivatal kincstári kezelésbe került, összes létszám 16 fő

1889-től mozgóposta-főnökség három fővonali mozgóposta ellátásával és két mozgóposta felügyeletével

1894–1913. Lányi Henrik posta-főfelügyelő, hivatalvezető, létszám: 3 tisztt és 7 altiszt

1913–1919. Szerbák Géza posta-főfelügyelő, helyettese: Schneider Emil felügyelő

1919–1939 közt (Spiesz) Sándi Béla főfelügyelő, hivatalvezető, helyettes: Tóth István, 1934-ben létszám: 24 fő tisztviselő és 67 fő altiszt

1939–1943 között Mányi Lajos dr. főfelügyelő, hivatalvezető- helyettes: Szemes István postafelügyelő

1943. augusztus 21-től hivatalvezetés betöltve nincs, megbízott helyettesítő: Szemes István postafelügyelő

1944. augusztus 26.–1945. augusztus 13-ig Vasas István postafelügyelő, hivatalvezető, helyettes: Szemes István fl.

1945. augusztus 13.–1949. március 1. Kun György főfelügyelő, hivatalvezető-helyettes: Szeniczey Aurél felügyelő, 1945-ben létszám: tisztviselő 18, kezelő 38 fő

1949. március 1.–1950. november 1-ig Balogh János postafelügyelő, hivatalvezető, helyettese: Marosi Ferenc postafelügyelő

1950. november 1.–1958. Nyitray Lajos posta-főfelügyelő, hivatalvezető, helyettese: Horényi Edit postafelügyelő

1958–1966 közt Sabjányi Károly főfelügyelő, hivatalvezető, helyettese: Horényi Edit felügyelő, majd Olexa József felügyelő

1966. július 1. – Olexa József főfelügyelő (50. kép), hivatalvezető, helyettes: Fuhman Géza, Dezső Éva és Rozgonyi László, VI. osztályú hivatal, létszám: 41 tisztviselő, 79 kezelő, fiókbérlők száma 64.

50. kép

Miskolc 3. sz. posta

osztálya: II.

létszáma: 5 tisztviselő

Megnyitás ideje: 1891. Miskolc-Búzatér neven, ma Kun Béla utca 1. sz.
alatt működik. Vezetője: Berde Béláné

51. kép

Miskolc 4. sz. posta

osztálya: IV.

létszáma: 13 tisztviselő

Megnyitás ideje: 1891. Miskolc–Felvég néven, ma Pátria-ház a Széchenyi István úton. Vezetője: Tóth Lászlóné

52. kép

Miskolc 5. sz. posta

osztálya: IV.

létszáma: 4 tiszviselő

Megnyitás ideje: 1934. Győri kapu 54/a. Vezetője: Csoma Attiláné

53. kép

Miskolc 6. sz. posta

osztálya: II.

létszáma: 3 tisztviselő

Megnyitás ideje: 1925. Kassai út 8. sz. Vezetője: Major Lászlóné

54. kép

Miskolc 7. sz. posta

osztálya: I.

létszáma: 1 tisztviselő

Megnyitás ideje: 1925. Bornemisza u. 8. sz. Vezetője: Szoboszlai Lajosné

55. kép

Miskolc 8. sz. posta

osztálya: I.

létszáma: 2 tisztviselő

Megnyitás ideje: 1884. Hejőcsaba, Csaba vezér utca 51. Vezetője: Szepesi Jánosné

56. kép

Miskolc 9. sz. posta

osztálya: II.

létszáma: 4 tisztviselő

Megnyitás ideje: 1933. Herczeg Ferenc u. 1. Újdiósgyőr. Vezetője:
Hornják Imréné

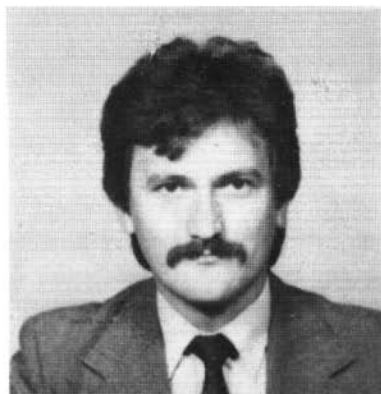
57. kép

Miskolc 10. sz. posta, kézbesítő hivatal a III. kerületben

osztálya: VI.

létszáma: 45 tisztviselő, 62 kezelő, 70 hírlapkézbesítő, 8 értékcikkáros,
110 fiókbérlő

Megnyitás ideje: 1888. Diósgyőr gyártelepen, ma Kiss tábornok u. 30.
Vezetője: Mohácsi Mihály

58. kép

Miskolc 11. sz. posta

osztálya: II.

létszáma: 3 tisztviselő

Megnyitás ideje: 1870. Diósgyőr város, Árpád u. 9. Vezetője: Czákó
Dezsőné

59. kép

Miskolc 13. sz. posta

osztálya: III.

létszáma: 8 tisztviselő

Megnyitás ideje: 1959. Ady Endre u. 20. Vezetője: Farkas Józsefné

60. kép

Miskolc 14. sz. posta

osztálya: II.

létszáma: 2 tisztviselő

Megnyitás ideje: 1960. Felszabadítók útja 42. Vezetője: Golenya

Lászlóné

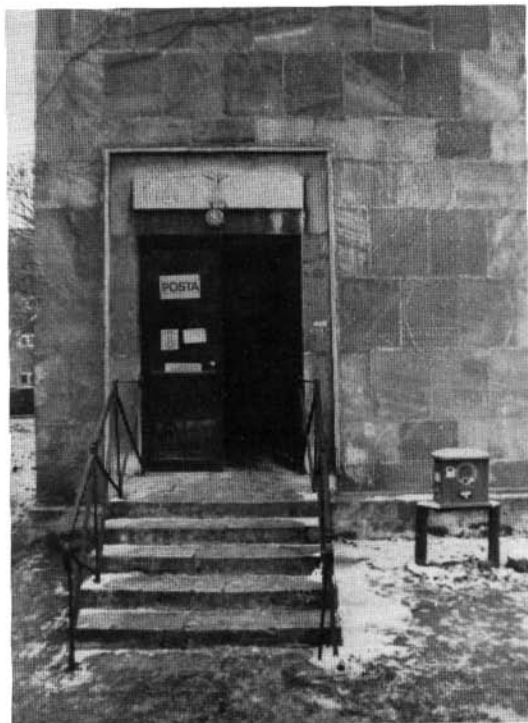
61. kép

Miskolc 15. sz. posta

osztálya: II.

létszáma: 4 tisztviselő, 1 kezelő

Megnyitás ideje: 1952. Egyetemváros. Vezetője: Bubrik Imréné

62. kép

Miskolc 16. sz. posta

osztálya: I.
létszáma: 1 tisztviselő
Megnyitás ideje: 1955. Görömböly, Dallos I. u. 1. sz. Vezetője: Jeviczky Györgyné

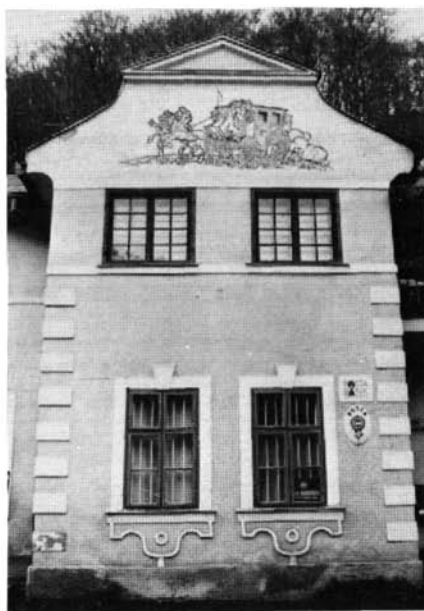
63. kép

Miskolc 17. sz. posta

osztálya: I.

létszáma: 2 tisztviselő

Megnyitás ideje: 1929. Lillafüred, Erzsébet sétány 5. Vezetője:
Stramszky Károly

64. kép

Miskolc 18. sz. posta

osztálya: I.

létszáma: 1 tisztviselő

Megnyitás ideje: 1936. Pereces. Vezetője: Illés Bertalanné

65. kép

Miskolc 19. sz. posta

osztálya: I.

létszáma: 1 tisztviselő

Megnyitás ideje: 1950. Tapolcafürdő, Martos F. u. 19. Vezetője: Kocsis

Lászlóné

66. kép

Miskolc 20. sz. posta

osztálya: II.

létszáma: 3 tisztviselő (21 fiókbérlő)

Megnyitás ideje: 1872. Diósgyőr-Vasgyár (1975 előtt Miskolc 10. sz. volt), Rózsa Ferenc u. 14. Vezetője: Kovács Józsefné

67. kép

Miskolc 23. sz. kézbesítő hivatal

osztálya: VI.

létszáma: 4 tisztviselő, 30 kezelő, 43 hírlapkézbesítő (23 fiókbérlő)

Megnyílt: 1982. Avasi lakótelep, Engels u. 23. sz. Vezetője: Nagy László

68. kép

Miskolc 24. sz. posta

osztálya: II.

létszáma: 3 tisztviselő

Megnyílt: 1980. Testvérvárosok u. 6/1. Vezetője: Novodorszky Józsefné

69. kép

Miskolc-Szirma fiókposta

létszáma: 1 tisztviselő

Megnyílt: 1933. Dobi István u. 19. sz. Vezetője: Tóth Endréné

70. kép

II. MISKOLC 1. POSTAHIVATAL DOLGOZÓINAK NÉVSORA 1989. DECEMBER HÓBAN

Hivatalvezető:
Juricsisin Károlyné
Hivatalvezető-helyettes:
Tóth Károly

Általános osztály

Osztályvezető:
Csabai Mária
Munkaügyi előadók:
Budai Józsefné
Fekete Piroska
Pirigy Tiborné
Általános előadók:
Bárányné Bernáth Mariann
Kispál Jánosné
Kiss Barnabásné
Gazdászati előadó:
Szűcs Ferencné
Belszolgálatos:
Balogh Krisztina
Takarítók:
Horváth Ferencné
Koleszár Zoltánné
Horváth Miklósné
Kocsis Jánosné
Kriskó Józsefné
Fintor Sándorné
Hauberger Lászlóné
Bodnár Miklósné

Hírlaposztály

Osztályvezető:
Trozsák Béla
Hírlap munkairányítók:
Kiss Jánosné
Ragcsák János
Lenkey Béláné
Hírlapfelelősök:
Balogh Józsefné

Horváth Ferencné
Juha Lászlóné
Kardos Ernőné
Mitruska Józsefné
Mester Miklósné
Mészáros Istvánné
Nagy Istvánné
Lábas Miklósné
Palik Tiborné
Szirtes Péterné
Szögedi Jánosné
Vigh Andrásné
Tóth Károlyné
Baranyi Gyuláné
Majláth Józsefné
Matyák Beáta
Molnár Katalin
Helyi ellenőr:
Kugler Jánosné
Hírlapkiosztók:
Boros István
Fekete János
Makrancsi István
Szentesi András
Takács János
Szentesi Tibor
Soos Ferenc
Valkó Károly
Hoffman Géza
Hírlapraktár-kezelő:
Rudolf Gyuláné

Megyei Hivatal Hírlaposztály

Osztályvezető:
Luterán Béla
Hírlapterjesztési előadók:
Turóczy Miklós
Ferenczi Jánosné
Fehér Imre
Molnár Gusztávné

Dr. Orbán Dezsőné
Sóvári László
Tóth Kálmán
Helyi ellenőr:
Buron Béláné
Hírlap számadásellenőr:
Árvai Attiláné
Bodnár Istvánné
Braskó Sándorné
Rádi Sándorné
Juhász Ágnes
Kereskedelmi, propaganda-előadó:
Palotai Györgyné
Hírlap pl. összesítő:
Mestellér Józsefné
Zsámba Istvánné
Gárdonyi Gézáné
Simon Józsefné
Bódi Istvánné
Hallgató Éva
Kovács Katalin
Takácsné Daru Valéria
Kóta Katalin
Siskáné Ménesi Mária
Hírlapfeldolgozók:
Farkas Attiláné
Farkas Józsefné
Gönci Gyuláné
Pinczés Béláné
Szabó Józsefné
Várady Béláné
Guik Istvánné
Lapraktár kezelők:
Takács Jánosné
Molnár Istvánné
Kiszely Jánosné
Belszorgálatos:
Varga Andrea
Hírlapátcsoportosító:
Szabó József

Postaosztály

Osztályvezető:
Verébné Petrik Mária
Forgalmi munkairányítók:
Bartkó Ágnes
Keresztessy Lászlóné
Forgalmi előadók:
Bari Bernátné
Szele Mihályné
Fehér Györgyné
Pankucsi Istvánné
Postai szakmai felvilágosító:
Jancsó Julianna
Pénzfelvevő és kifizető:
Baráth Istvánné
Kovács Istvánné
Kovács Zsuzsanna
Szabó Jánosné
Fehér Éva
Tóth Beáta
Számítógépes felvevők:
Dezsőházi Endréné
Dorogházi Lászlóné
Kozma Krisztina
Somosi Mária
Urbánné Nyircsák Erika
Blahota Hedvig
Toplenszkiné Asztalos Éva
Telenkó Ildikó
Timkó Szilvia
Lengyel Ágnes
Brezsnyák Csilla
Egyéb felvevő:
Borosné Mecser Katalin
Hivatali kézbesítő:
Szegő Sándorné
Végvári Ferencné
Helyi ellenőr:
Szilágyi Sándorné
Rovatolók:
Pallai Zsolt
Magyar Gábor
Izsvák Bertalan
Tóth Gábor

Csomagraktárosok:

Bartus László
Csoma Miklós
Lévai Sándor
Deák Géza
Nagy László

Fiókbérlő-kezelők:

Bendik Lászlóné
Szabó Béláné
Szegedi Béláné
Vaszilkó Imréné
Bihari Ágnes

Irányító szétosztó:

Umhauser Istvánné
Forgó Istvánné

Csomagfelvevő:

Kiss Zoltán

Járatkísérő:

Trestyánszki Károly

Főpénztár

Főpénztárosok:

Illés Balászné
Kobzos Anna
Rákóczi Lászlóné
Tóth Ilona
Kolobiskó Istvánné

Nagybani értékcikkáros:

Szomolya Anikó

Pénztári tisztek:

Galicza Ágnes
Kurtos Istvánné
Nagy Sándorné
Novodonszki Istvánné
Orosz Attiláné
Petró Gézáné
Polyvás Péterné
Pozsgai Lajosné
Pogányné Szücs Piroska
Nezáczki Tünde
Hárrer Mária
Ujhelyi Jánosné
Ványai Ágnes

Kardosné Körmendi Angéla

Takács Katalin
Kanalas Dóra
Tóthné Csécsi Erzsébet

Pénzolvastó:

Tóth Gyula

Kézbesítő osztály

Osztályvezető:

Barta Józsefné

Forgalmi munkairányító:

Bató József, Knap Béláné
Molnárné Mozsár Katalin

Leszámolóok:

Bartkó Attiláné
Sugár Istvánné
Blitzerné Fábíán Edit
Spisák Imréné

Postai indító:

Juhász Jakab
Miskolczi Bertalan

Egyesített kézbesítők:

Alparán Géza
Ambrus Géza
Balla Béláné
Balla József
Barna Béla
Balogh Jánosné
Béres Lászlóné
Bodovics József
Dobai Gyuláné
Fövenyesi Jenő
Horváth Elemérné
Kiss Kovács József
Kiss Kovács Józsefné
Kiss Miklósné
Kiszely János
Kobza Jánosné
Lapis Ferencné
Lipták Sándorné
Leso László
Lővei Lajos
Lővei Lajosné

Mester Mihály
Nagy Attila
Orosz László
Pelyhe Józsefné
Simon István
Szabó Tibor Balázsné
Tóth Sándor
Tóthné Tudja Éva
Ujj Tiborné
Vass László
Varga Zsolt
Tóth Sándorné
Csanádi Béla
Ágotha Zsolt
Galyas Gyuláné
Bőcsi Attiláné
Bistyák László
Tocsev Nikolov Ivánné
Némethy Jánosné

Távíratkézbesítők:

Demeter László
ifj. Horánszki Attila
Kovács József
Nagy Ferenc
Oláh Lajos
Sóvári Istvánné
Szücs Lajos
Tölgyesi György
Konderák Péter
Kondás László
Lopuch Attila
Vass Tamás
Márton István
Szelei Attila

Távközlési osztály

Osztályvezető:

Kasza Ferencné

Tudakozó:

Távközlési forgalmi előadó:

Koppányné Varga Eleonóra

Tudakozó munkahelykezelők:

Bukovszki Jánosné

Dobai Valéria
Hámori Bertalanné
Tóth Péterné
Lipcsei Istvánné
Nagy Tünde
Osváth Lászlóné
Nagyné Plósz Margit
Henter Szabolcsné
Szabó Lajosné
Szotyori Jánosné
Szlifka Éva
Tóth Istvánné
Ujfalvi Lajosné
Szabó Julianna
Soltész Anita
Meskó Judit
Kozmáné Balogh Tünde
Fiderák Angelika

Számlázás:

Távközlési munkairányító:

Takács Barnabásné

Tv ügyintézők:

Fekete Jánosné
Marada Ferencné

Távközlési forgalmi előadó:

Szabó Ferencné

Postai távbeszélődíj-elszámoló:

Bányai Andorné
Bódi Lászlóné
Gyurján Zoltánné
Dr. Horváth Ferencné
Jaczenkó Mihályné
Komjáti Tiborné
Lukács Józsefné
Márton Istvánné
Oroszné Kovács Judit
Révay Aranka
Szabó Béláné
Tóth Józsefné
Szajkó Andorné
Taksás Istvánné
Balogh Béláné

Távirda

Távíró rendezők:

Orosz Károlyné
Szabó Józsefné

Távírat-felülvizsgálók:

Kelemen Jánosné
Kiss Tiborné

Távgépíró kezelők:

Fridel Katalin
Kalas Béláné
Kovács Józsefné
Kormos Lajosné
Lipcsei Tiborné
Hegedüs Tamásné
Szabó Mária
Szabados Katalin
Kovács Enikő
Zsóka Mária
Kecskeméti Jánosné
Kallusné Hopka Gyöngyi
Kallós Dóra
Kopcsó Erika
Mátrainé Sárosi Katalin
Balogh Edit

Távíratközvetítők:

Sonkoly Ferencné
Büdi Balázsné
Tóth Judit

Távbeszélő központ

Távbeszélő rendezők:

Kiss Erzsébet
Kollár Éva
Krisztián Mártonné

Távbeszélőjegy-felülvizsgáló:

Árvai Jánosné

Távbeszélő-kezelők:

Balogh Zoltánné
Bodnár Gézőné
Czelláth Lászlóné
Dócza Kálmánné
Dudás Imréné

Gajdos Erika
Galambos Gizella
Gondos Mihályné
Juhász Jánosné
Kádár Béláné
Kertész Jánosné
Pásztor Istvánné 1.

Kupai Imréné
Laczi Károlyné
Matusz Jánosné
Nagy Gyuláné
Pásztor Istvánné 2.
Péczeli Istvánné
Stelkovic Józsefné
Szemán Ágnes
Szabó Istvánné
Szénégető Jánosné
Tondora Lászlóné
Varga Józsefné
Varga Tiborné
Vaszily Margit
Nyitrai Gabriella
Varga Ferencné
Majoros Éva
Nagy Ferencné
Kapus Béláné
Tóthné Simkó Eszter
Fekete Melinda
Szabó Mária
Sági Erika
Csontos Csilla
Nagy Mária

Alközpontkezelők:

Pipoly Zoltánné
Dusza Tiborné

Távolsági bejelentő:

Kiss Győzőné
Tatár Józsefné
Szuromi Istvánné
Varga Márta
Veres Angéla
Konderák Péterné

Rendszeres helyettesek:

Ardai Józsefné

Hoppa Józsefné
Kemény Gyuláné
Moldován Gézáné
Sajtos Miklós
Veres Erika
Demeter Éva
Szabó Erika
Bodnár Orsolya
Bene Gabriella
Filczer Zsuzsanna
Tapasztó Tímea
Vanka Andrea
Csonka Józsefné
Lajkó Tamás
Hornyák Judit
Fazekas Nóra
Kiss Szilvia
Pellák Tünde
Rendszeres helyettes kézbesítő:

Kiss Mihály
Hírlapárosok:

Alsódi Lajosné
Bakai Pálné
Balogh József
Bartók Ferencné
Szántainé Bencze Andrea
Bíró Lászlóné
Bozó Jánosné
Bucsás Lászlóné
Csontosné Forgács Erzsébet
Farkas Gáborné
Fazekas Barnabásné
Fehér Istvánné
Fodor Zoltánné
Gál Ferenc
Gajó Istvánné
Gáspár Bertalanné
Gerócs Lászlóné
Harászi Ferencné
Hódi Zsoltné
Horváth Ferenc
Juhász Ferencné
Juhász Mária
Kertész Lajosné
Kiss Lászlóné
Kiss Simon Gyuláné

Köles Zoltánné
Kőrössy Jánosné
Kőrössy Pálné
Kőszegi Lászlóné
Kokrák Mihályné
Kovács Ferencné
Kovács Lászlóné
Krotos Józsefné
Lakatos Béláné
Lakatos György
Láng Ferenc
Laskovszky Józsefné
Majoros Péterné
Makranczi Istvánné
Márkus Jánosné
Mártonné Kusiák Katalin
Nagy Béláné
Nagy Jánosné
Nagy Kálmánné
Nógrádiné Márkus Erzsébet
Oláh Tiborné
Petrik Istvánné
Petykó Zoltánné
Rácz Jánosné
Szabó József
Szabó Tiborné
Szedlák Andrásné
Szőgyi Józsefné
Takács Jánosné
Tálas Lászlóné
Tóth Borbála
Tóth Pálné I.
Tóth Pálné II.
Trozsák Béláné
Turóczy Józsefné
Turóczy Miklósné
Vass Lajosné
Waldhauser Lászlóné
Gärtner Zoltán
Kuli Istvánné
Fischer Jánosné
Nagy Józsefné
Matur Istvánné
Szalánczy Istvánné
Horánszki Attila
Kántor Istvánné

Tóth Miklósné
Fenyvesi Ferencné
Dr. Szabó Miklósné
Tóthné Nagy Ágnes
Eszlári Jánosné
Mátyus Imréné
Virág Piroska
Herke Jánosné

Hírlapkézbesítők

Andrásik Remó
Balogh Gusztáv
Baracsy Ferenc
Bodnár Emese
Baracsy Ferenc
Dul Mihályné
Földi Erika
Géczy Jánosné
Gyebroczkiné Losonczi Anikó
Hazadi Istvánné
Hornják Zsuzsanna
Horváth Gyuláné
Hrabóczki Andrea
Hunyadi Gábor
Jáborcsik Ildikó
Kala Józsefné
Kelemen Józsefné
Kiss György Andrásné
Kiss István
Kiss Zoltánné
Kobza Attiláné
Kórodi Istvánné
Kórodi Judit
Kovács Attila
Kovács Jánosné
Lakatos Józsefné
Lengyel János
Mázikné Urszin Ibolya
Megyei Jánosné
Miklós Gyuláné
Nagy Ferencné
Nagy Miklósné
Óaczera Erika
Palácsik Anikó
Pásztor Ferencné
Rác András

Rudolf Gyuláné
Smizsánszki Józsefné
Sóvári István
Szabó Béláné
Szabó Sámuelné
Szabó Béla
Takács Zsolt
Tóth Ágnes
Gutainé Tóth Emese
Tóth Ferencné
Tóthfalusi Mária
Ujházi Andrásné
Urszin Csaba
Vajda Béla
Vécsey Gyuláné
Zvolenszki Sándorné
Zsiga Jánosné
Répási Mónika
Póta Pálné
Csernák Ferenc
Nagy Gabriella
Hunyadi Attila
Kék József
Fekete István
Mészáros Tibor
Kerékgyártó Kálmánné
Maczonkai Géza
Nagy László
Szalay Zoltán
Tóth Gábor
Ledigeb Zsolt
Földesi Péter I.
Földesi Péter II.
Czurkó Csaba
Dojcsák Gergelyné
Bárány Roland
Deres Szabolcs
Takács Tibor
Ferencz Eleonóra
Ráczkevi Tamás
Némethy László
Lipták Zsolt
Benczó Ákos
Mátó Anita
Bíró Csaba

JEGYZETEK

1. Budapest Fővárosi Levéltár (BFL) IV. 1002/e
2. *Hecht, Josef*, 1749. 77–160 p.
3. Schematismus-ok 1789–1793.
4. *Protocollum currentalium* 1790. anni Pr. 7.
5. *Protocollum currentalium* 1790. anni Pr. 8.
6. *Felhő Ibolya–Vörös Antal*, 1961. II. 251–257
7. B.-A.-Z. m. Lt. Miskolc Város Tanácsa iratai (MVTi.) IV. 1501/a 286/1789
8. MVTi. 1789. november 3. 611. p. IV. 1501/a
9. Schematismus 1793. 143., 144. p.
10. Schematismus 1793. 154–155. p.
11. MVTi. IV. 1501/a 442. 1789. VII. 22.
12. MVTi. IV. 1501/535/1789.
13. MVTi. IV. 1501/a 537/1789.
14. MVTi. IV. 1501/a 621/1789.
15. MVTi. IV. 1501/a 655/1789.
16. MVTi. IV. 1501/b 145. p.
17. MVTi. IV. 1501/b 146. p.
18. *Effenberger*, 1913. 17. p.
19. *Effenberger*, 1916. 53. p.
20. *Effenberger*, 1916. 18. p.
21. Bm. Lt. IV. 501/b 150/1699.
22. *Kamody M.*, 1981 34–37.
23. MVTi. IV. 1501/a 2. köt. 6–7. p.
24. MVTi. IV. 1501/a 487/1789.
25. *Effenberger*, 1916. 14. p.
26. MVTi. IV. 1501/a 188/1784.
27. Bm. Lt. IV. 501/b 179/1768.
28. Bm. Lt. IV. 501/b 180/1768.
29. Bm. Lt. IV. 501/b 181/1768.
30. 1 postamérföld = 7,6 mérföld, vagyis fél postatávolság
31. Bm. Lt. 501/b 182. és 183. p./1768.
32. *Kamody M.*, 1982. 28–29. p.
33. Bm. Lt. IV. 501/b 185/1775.
34. Bm. Lt. IV. 501/b 187/1783.
35. *Kamody M.*, 1988/a X. 22.
- 36/a MVTi. IV. 1501/b 233/1790.
36. Bm. Lt. IV. 501/b 189/1784.
37. Bm. Lt. IV. 501/b 1436/1790.
38. Bm. Lt. IV. 501/b 1436/1790.
39. MVTi. IV. 1501/a 1684., 1690., 1691., 1746/1790.
40. Bm. Lt. IV. 501/a 1632/1790.

41. Bm. Lt. IV. 501/a 2418/1790.
42. Bm. Lt. IV. 501/a 2261/1790.
43. Bm. Lt. IV. 501/a 2103/1790.
44. MVTi. IV. 1501/a 49/1790.
45. Bm. Lt. IV. 501/a 1009/1790.
46. Bm. Lt. IV. 501/a 4471/1791.
47. Bm. Lt. IV. 501/b 32/1791.
48. Bm. Lt. IV. 501/e 2829/1790.
49. MVTi. IV. 1501/a 2444/1790.
50. MVTi. IV. 1501/a 2652/1790.
51. MVTi. IV. 1501/a 385–12/1790.
52. Herman Ottó Múzeum Történelmi Adattár 53.4373.1
53. Bm. Lt. IV. 501/e 32/1791.
54. Bm. Lt. IV. 501/a 105/1791.
55. Bm. Lt. IV. 501/e 2448/1791.
56. A régi hónapnevek: I. Boldogasszony hava, II. Böjtelő hava, III. Böjtmás hava, IV. Sz. György hava, V. Pünkösöd hava, VI. Sz. Iván hava, VII. Sz. Jakab hava, VIII. Kisasszony hava, IX. Sz. Mihály hava, X. Mind-szent hava, XI. Sz. András hava, XII. Karácsony hava
57. Bm. Lt. IV. 501/e 906/1792.
58. Bm. Lt. IV. 501/a 1775/1792.
59. MVTi. IV. 1501/a 18/1792.
60. márvás = Mária-képes ezüst váltópénz, értéke kb. 20 krajcár
61. MVTi. IV. 1501/a 380/1792.
62. Bm. Lt. IV. 501/e 1526/1793.
63. Bm. Lt. IV. 501/e 2330/1793.
64. Bm. Lt. IV. 501/e 2330/1793.
65. MVTi. IV. 1501/e 2189/1793.
66. MVTi. IV. 1501/a 17/1794.
67. MVTi. IV. 1501/a 20/1794.
68. Bm. Lt. IV. 501/e 96/1794.
69. 1794. február 15. P. D. Ladislaus Bakos postae magister Maritus (nős)
Susanna Décsy provisus obiit, et sepultus est Szikszóviae.
70. Bm. Lt. IV. 501/e 590/1794.
71. Bm. Lt. IV. 501/e 2578/1794.
72. MVTi. 1501/b Spec. XXII. 15/1790.
73. MVTi. IV. 1501/a 2656/1791.
74. Bm. Lt. IV. 501/e 2330/1793.
75. Bm. Lt. IV. 501/e 2330/1793.
76. Bm. Lt. IV. 501/e 2330/1793.
77. Bm. Lt. IV. 501/e 1835/1793.
78. Bm. Lt. IV. 501/e 2426/1791.
79. B.-A.-Z. m. Zm. Lt. Tokaj mezőváros iratai currens gyűjtemény 1791.
80. Bm. Lt. IV. 501/e 141/1792.

81. Bm. Lt. IV. 501/e 1787/1791.
82. Bm. Lt. IV. 501/e 251/1793.
83. Bm. Lt. IV. 501/e 2686/1793.
84. Bm. Lt. IV. 501/e 1606/1794.
85. Bm. Lt. IV. 501/e 919/1794.
86. Bm. Lt. IV. 501/e 2321/1794.
87. Bm. Lt. IV. 501/a 2485/1794.
88. Bm. Lt. IV. 501/a 33/651–1795.
89. *Marjalaki Kiss Lajos* 1957. 1012–1238.
90. Bm. Lt. IV. 501/e 251/1817.
91. Bm. Lt. IV. 501/e 483/1815.
92. Bm. Lt. IV. 501/e 46/1818.
93. Bm. Lt. IV. 501/e 974/1820.
94. Bm. Lt. IV. 501/e 4551–4552/1820.
95. Bm. Lt. IV. 501/e 1820/1825.
96. Bm. Lt. IV. 501/e 4562/1825.
- 96/a *Kazinczy Ferenc* 1828. II. k. VII. 16.
97. *Szűcs Miklós* naplója 1839–1848 (kézirat)
98. Bm. Lt. IV. 501/e 3193/1837.
99. Bm. Lt. IV. 501/e 27/1831.
100. MVTi. IV. 1501/b 129/1835.
101. MVTi. IV. 1501/b 432/1838.
102. Bm. Lt. IV. 501/e 2981/1838.
103. Bm. Lt. IV. 501/e 3793/1834.
104. Bm. Lt. IV. 501/e 3747/1837.
105. Bm. Lt. IV. 501/e 2828. és 2829/1837.
106. Bm. Lt. IV. 501/e 1680/1837.
107. *Kamody M.* 1978.
108. Bm. Lt. IV. 601/a 3229/1848.
109. Bm. Lt. IV. 601/b 626/1848.
110. Bm. Lt. IV/B 601/a 127/1848.
111. Bm. Lt. IV/B 601/a 520/1848.
112. Bm. Lt. IV/B 601/a 4538/1848.
113. *Szűcs M.* 1982. 262, 271. p.
114. *Verordnungsblatt für Posten Eisenbahnbetrieb und Telegraphen* 1850. III. k. 45. sz.
115. MVTi. IV. 1602/d 648/1850.
116. MVTi. IV. 1602/d 229/1852.
117. MVTi. IV. 1602/d 224/1852.
118. MVTi. IV. 1602/d 4584/1857.
119. MVTi. IV. 1602/d 9566. és 1042/1851.
120. MVTi. IV. 1602/d 2905. és 4579/1858.
121. MVTi. IV. 1602/d 4819/1859.
122. MVTi. IV. 1602/d 2430/1859.

123. MVTi. IV. 1602/d 164/1860.
124. *Kamody M.* 1984. 3. 27–30. p.
125. MVTi. IV. 1602/d 5138/1859.
127. Borsod-Miskolci Értesítő 1880. 28. sz.
128. Miskolc 1878. január 5. sz. 218–219.
129. Borsod-Miskolci Értesítő 1889. október
130. Borsod-Miskolci Értesítő 1881. május 26. sz.
131. *Kamody M.* 1986.
132. Borsod-Miskolci Értesítő 1888. 2. sz.
133. Borsod-Miskolci Értesítő 1889. február 10.
134. Borsod-Miskolci Értesítő 1890. 3. sz.
135. Távirda Rendeleték Tára 1888. február 20.
136. *Kamody M.* 1985.
137. *Kamody M.* 1988/b
138. Borsodmegyei Lapok 1891. 14. sz.
139. Levélgyűjtő helyek Miskolcon: az 1. sz. helye nem ismert, a 2. számú 1901. november 1-jétől a Régiposta utcából a Kazinczy Ferenc utca 5. sz. alá költözött. Borsodmegyei Lapok 1901. november 1. sz.
140. Borsodmegyei Lapok 1902. március 30.
141. Borsodmegyei Lapok 1905. július 13.
142. Lakatos József, a Posta Miskolci Tervező Iroda vezetőjének szíves közlése
143. Bm. Lt. Miskolc város Lt. iratai 980/1918., vö. Lehoczky A. 969. 13, és vö. *Kamody M.* 1979.
144. *Lehoczky A.* 1969. és ugyanott Iratjegyzék 38/nb 1919. 153–154. p.
145. Miskolci Napló 1919. május 7., 8. és 13. szám
146. *Kamody M.* 1969.
147. Bm. Lt. MV.Lt. IV/1914 Postapalota építése és a szemben lévő tér rendezésére vonatkozó ügyek gyűjtője.
148. Bene Gábor postaépítész szíves közlése, köszönet érte.
149. Szörényi István és Nagy Lajos szíves közlése, akiknek ezúton mondok köszönetet.

IRODALOM ÉS FORRÁSJEGYZÉK

Rövidítések:

- BAZ. Lt., BM. Lt. = Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltár, Borsod megyei Levéltár
BAZm. Lt., MVTi. = Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltár, Borsod megyei Levéltár, Miskolc Város Tanácsának iratai
BAZ., Zm. Lt. = Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltár, Zemplén megyei Levéltár
BFL = Budapest Fővárosi Levéltár

Irodalom

- Effenberger, Eduard* 1913. Geschichte der österreichischen Post nach amtlich Quellen Verlag der „Zeitschrift für Post und Telegraphie“ R. Spies Co. Wien.
- Effenberger, Eduard* 1916. Die österreichischen Post und ihre Reformen unter Kaiserin Maria Terezia und Kaiser II. Josef. Nach amtlich Quelle Verlag der „Zeitschrift für Post und Telegraphie“ von R. Spies et Co. Wien.
- Felhő Ibolya–Vörös Antal*: A Helytartótanácsi Levéltár. Akadémiai Kiadó 1961.
- Hecht, Josef* 1749. Einleitung zum Europäischen Post-Recht.
- Kamody Miklós* 1978. Epizódok a miskolci posta történetéből, Észak-Magyarország X. 3.
- Kamody Miklós* 1978. Hogyan csatlakozott Miskolc város és Borsod megye a Nemzeti Tanácshoz, Posta 2. sz.
- Kamody Miklós* 1981. A Rákóczi-szabadságharc postája, Vaja. Folia Rákóciana 6. k.
- Kamody Miklós* 1982. A (mező)keresztesi fiókposta nehézségei 1769. Posta 9. sz.
- Kamody Miklós* 1984. Adatok a miskolci távíróállomás történetéhez, Borsodi Műszaki Gazdasági Élet 3.
- Kamody Miklós* 1985/a Szepesi család II. Rákóczi Ferenc szolgálatában, Borsodi Szemle 3. sz.
- Kamody Miklós* 1985/b Észak-Magyarország hírközlésének története, Herman Ottó Múzeum Borsodi kismonográfiák 22. k.
- Kamody Miklós* 1988/a Miskolc múltjából. Dóry báró üzelmei, Észak-Magyarország október 22.
- Kamody Miklós* 1988/b 100 éves a miskolci telefonközpont, Postaigazgatóság 72–75 p.

- Kamody Miklós* 1986. 100 éves a takarékszolgálat, Észak-Magyarország március 8.
- Kilián István* 1968. Szűcs Sámuel naplója, Herman Ottó Múzeum Évkönyve VII.
- Kazinczy Ferenc* 1828. Kazinczy Ferenc levele Fáy Andrásnak, július 16. Kazinczy Ferenc levelezése III. k.
- Lehoczky Alfréd* 1969. A Magyar Tanácsköztársaság története Borsodban és Miskolcon 1969.
- Marjalaki Kiss Lajos* A miskolci főutca topografiája 1817-ig, Herman Ottó Múzeum Évkönyve 1957. I. köt. 102–128. p. és Miskolc régi mellékutcai HOM. Évk. 1958. 2. 5. 133–153. p.
- Szűcs Miklós* 1982. Naplója 1839–1848. III. 262–271.
- Schematismus Inclyti Regni Hungariae, Partiumque Eidem Adnexarum pro Anno 1789–1793. Buda 1789–1793.-évi kötetei

SUMMARY

The aim of the study is to introduce the two hundred year old history of the post office in Miskolc, which is one of the biggest rural post offices. This introduction will be made based on documents of the archives of County Borsod and the records of the general meetings of the county and the town.

The first and second chapters deal, partly, with the past, presenting the scope of authority, the activity of the Governor Council Department, and the social and economic situation of the town Miskolc, further with the fight for keeping the privileges of the town. With the introduction of the town council the book shows the atmosphere of the 18. century, the every day problems of the council, it's contact with the royal chamber, and with the local organization of it, with the leadership of the Diósgyőr domain. A separate part of the study shows the financial situation of the town, which was not a rich one, but in spite of that, there was a demand to expand the postal services. It demonstrates the efforts of the town leadership in the interest of renting the domain again.

In the last decades of the 18. century Miskolc had not his own post station, the mail was distributed by the post offices of the towns Eger and Kassa. The memories of that connection are shown in the study from 1695. The freedom fight led by Rákóczi broke the connection with the two postal areas. In spite of not having a permanent post in Miskolc, the first main postmaster, János Szepesi originating from there; and the ruling prince was several times in the town. The postal service was maintained by general and proportionate sharing in taxation, paid by the villeins and noblemen, until Josef the 2nd issued his order to establish the Kassa–Eger postal line.

The third part of the study deals in details with the correspondence of the County Borsod and the Council of Governor about the opening of the postal station in Miskolc. The establishment of the postal station was hindered by the complains sent to the ruler, with that the activity of the post was hindered and the situation of the postmen was deteriorated. The most significant complain among them was that against baron Ferenc Antal Dóry, the Treasury dominial attorney, who let to beat the coachman of the diligence of Tokaj in 1783. Because of the denunciation and his undermining of authority Dóry was against the institution of post until that time.

From the summer of 1790 there were continuous measures that the postal line should be led through Miskolc and not through Ónod, further on that a suitable person should be suggested for being the postmaster. Instead of the suggested persons the Council of Governor trusted László Bakos lower noble in Miskolc to lead the postal station, who was a cavalry sergeant for twenty years and was demobilized with injuries. The county didn't like the idea that he was nominated to that place and his activity was hindered always when it was possible. The Council of Governor decided that the opening ceremony of the postal station should be held on the 1st of September 1790 and the county

was trusted to make the necessary preparations for it. The county was always in delay with the building of the roads and with the suitable placing of the postmaster's office. There was a debate in establishing the postal stations in Harsány and Tard, the postal directorate of Kassa insisted on it, but the County Borsod suggested because of logical and economical reasons that the postal stations should be situated in Emőd and Mezőkövesd. As a result of the debate lasting five years, the post of Tard was transferred to Mezőkövesd and that of Harsány remained on its place.

Postmaster Bakos, having a lot of problems, was always more and more disillusioned in the royal favour, he complained at higher levels because of the unsuitable placing of his office, the unreal establishment of his salary and the refusal of the rent in kind (plough-land, grazing land for the horses). From his correspondence we can learn the life of the postal station, the accounting order of the postal incomes. József Hajnóczy cameralistic secretary took part in the correspondence, too, he was one of the victim of the Martinovics trial at the beginning of the reform period (1795).

Postmaster Bakos planned to improve his situation, therefore at the influence of his relatives, he started to take part in private economical businesses, he had no experiences in this field, and used postal incomes to that aim, too. Because of the above mentioned he was convicted and he had to change his office with the postmaster of Szikszó at the 1st of November 1793. Having very big financial difficulties he committed suicide at the 15th of February 1794.

His successor, postmaster József Szedliczky paid for the position 1800 Forints. As a person who became a nobleman recently, the county agreed with his nomination and a suitable place was assured for the office and for the postmaster from 1795.

The fourth part of the study deals with the activity of the post in the ages of deligence, shows the methods of correspondence and the appearing of the censorship. It deals with the place of the Miskolc post in the network of the post in the country and with the situation of the roads in the town. In the time of the successors of Bakos (József Szedliczky 1793–1818, and after him his son István Szedliczky, 1818–1839) the post has got its permanent place. They were followed by the Duronells, this was the time of the reform period, with a lot of postal orders, then came the freedom fight of 1848/1849, with a lot of important regulation in connection with the post, too.

The chapter with the title „The Austrian post in Miskolc” shows some of the postal regulations of the Bach era. This is the time when the post station gets his protection against the frequent floods. In the year 1895 there are two important happenings: the opening of the state telegraph station and the handing over of Tisza Vaspálya Company for the community. After the Compromise, in 1870, the post of Miskolc belonged to the Treasury, the staff salary were defined according to the state system payment classes. Károly Bene and Róbert Bene were the leaders of the post after that. The old order of postal transport was changed by the developing personnel and goods transport of the

railway. The postal service timetable, issued in 1872, shows the travel and traffic order built out. In the second part of the century, between 1880–1900, the post was unified with the telegraph service, the telephone service was introduced (1888), as a result of it, the main post was moved on a new place three times. That was assured always by renting a building. In 1914 the plan of an independent post palace was prepared, which was built in 1938.

The one hundred year past of the telephone service in Miskolc, its chronological description was issued in an other publication, here are only the more important events of the one hundred year mentioned in a chronological list.

The study shows the postal traffic of Miskolc in the mirror of the development of the town at the beginning of the 20th century. The society, political events between the two World Wars had there effects on the staff of the post (Council Republic, Czechoslovakian intervention), the documentation of them shows an interesting portrait of the age. The development of the postal service in the town was helped by the new postal palace built between 1937–1938. The staff of the post was able to save it from the mad devastation of the war in 1944.

The author characterizes the situation after the liberation with introducing the heads of the office, emphasizing the quick technical development (telephone, telegraph, transmission technique), because of that the post palace was several times enlarged (1954,1959).

The past of the post in Miskolc is fully presented with the short historical survey of the postal transportation with horses and with the introduction of the small mailing offices in the suburbs and in the town.

In the opinion of the author the present and the future of the post in the county town is served by the introduction of modern technique which helps to serve the customers more up-to-date, better and quicker, further on with the expansion of computer systems.

It is annexed to the book a survey about the heads of Post 1 and Post 2 in Miskolc, and about their placing and at last, a summary about the whole staff of the head of post office, which celebrated it second centenary in 1989.

Miklós, Kamody

ZUSAMMENFASSUNG

Das Ziel dieser Studie ist es, auf Grund der Schriftstücke im Komitatsarchiv Borsod und der Eintragungen in den Komitats- und Stadtversammlungsprotokollen die zweihundertjährige Geschichte des Postamts Miskolc – eines der grössten Postämter des Landes – darzulegen.

In den Kapiteln I und II finden wir Informationen über das Einst der Post, über den Geschäftsbereich und die Wirkung der über die Post Aufsicht führenden Statthalterratsabteilung, sowie über die gesellschaftliche und wirtschaftliche Lage der Stadt Miskolc und über den Kampf, den die Stadt im Interesse der Wahrung ihrer Privilegien führte. Durch die Vorstellung des Stadtrats lässt das Buch die Stimmung des 18. Jahrhunderts aufleben, es beschreibt die alltäglichen Sorgen des Rates, seine Beziehung zur königlichen Kammer und zu deren örtlichem Organ, der Führung des Herrschaftsguts Diósgyőr. In einem separaten Teil befasst sich die Studie mit der wirtschaftlichen Lage der Stadt, deren Kargheit sich im Gegensatz zum wachsenden Anspruch der Stadtbürger auf Post befand. Die Bemühungen der Stadtleitung für wiederholte Pachtung der Domänengüter werden anschaulich dargelegt.

In den letzten Jahrzehnten des 18. Jahrhunderts verfügte Miskolc über keine Poststation, der Briefverkehr wurde über die Poststationen von Eger (Erlau) und Kassa (Kaschau) abgewickelt. Die Studie zeigt die Andenken dieser Beziehungen ab 1695. Die Beziehungen zu den beiden Poststationen wurden vom Freiheitskampf von Rákóczi unterbrochen; obwohl Miskolc zu dieser Zeit keine ständige Post hatte, stammte der erste Hauptpostmeister des Fürsten, János Szepesi von hier, und der Fürst hielt sich mehrmals in der Stadt auf. Die Briefbeförderung wurde von den Leibeigenen und den Adeligen als öffentliche Last, durch sog. Reihenbeförderer vollführt, bis Joseph II. die Errichtung der Linie Kassa–Eger verordnete.

Der Teil III der Studie befasst sich ausführlich mit dem Briefwechsel zwischen dem Komitat Borsod und dem Statthalterrat in Sachen Eröffnung der Poststation in Miskolc. Die Errichtung der Poststation wurde von Beschwerden beim Monarchen hintertrieben, die sich auf Hinderung der Arbeit der Post und auf Verschlechterung der Lage der Postbeamten richteten. Die schreiendste unter diesen ist die Beschwerde gegen den Kameralgutsstaatsanwalt in Diósgyőr Baron Ferenc Antal von Dóry in 1783, wegen Verhauen des Kutschers der Postlinie Tokaj. Wegen der Beschwerde und der Destruierung seines Ansehens empfand von Dóry Widerwillen gegen die Posteinrichtung.

Ab Sommer 1790 wurden Massnahmen getroffen, die Postlinie über Miskolc statt über Ónod zu führen und eine geeignete Person für Postmeister vorzuschlagen. Der Statthalterrat hat nicht eine von den vorgeschlagenen Personen, sondern einen Kleinadeligen von Miskolc, den nach zwanzig Jahren wegen Verwundung aus dem Dienst entlassenen Kavalleriewachtmeister, László Bakos mit der Leitung der Poststation beauftragt, den das Komitat in diesem

Amt nicht gerne sah und dessen Tätigkeit, wo es nur konnte, erschwerte. Die Eröffnung der Station wurde vom Statthalterrat auf den 1. September 1790 anberaumt, und das Komitat wurde gebeten, Massnahmen zur Vorbereitung zu treffen. Das Komitat weigerte sich stets die Strassen auszubessern und das Postmeisteramt geeignet unterzubringen. Die Errichtung von Poststationen in Harsány und in Tard stand zur Diskussion, denn die Postdirektion Kassa war dafür, das Komitat aber, auf Grund der Zweckmässigkeit und der Wirtschaftlichkeit, schlug Emöd und Mezökövesd vor. Als Ergebnis der fünf Jahre andauernden Diskussion wurde die Post von Tard nach Mezökövesd verlegt, die Post von Harsány aber blieb an ihrem Platz.

Mit vielen Schwierigkeiten kämpfend war Postmeister Bakos von der königlichen Gnade immer mehr enttäuscht, er beklagte sich bei höheren Organen wegen der ungünstigen Unterbringung des Amtes, wegen der irrealen Festlegung seines Gehaltes und wegen Verweigerung der Naturalien (Acker, Weide für die Pferde). Aus seinem in dieser Richtung geführten Briefwechsel können wir das Leben der Poststation, das Verrechnungssystem der Posteinahmen kennenlernen. Am Briefwechsel beteiligte sich auch Kammersekretär József Hajnóczy, der am Anfang des Reformzeitalters ein Opfer des Martinovics-Prozesses wurde (1795).

Zwecks Verbesserung seiner Lage verwickelte sich Postmeister Bakos auf Einwirkung seiner Verwandten in Privathandels-geschäfte, in denen er keine Erfahrung hatte – und zu denen er auch die Posteinahmen verwendete –, und musste deswegen sein Amt auf höhere Verordnung am 1. November 1793 gegen das des Postmeisters in Szikszó wechseln. Da er vor den über ihn hereinbrechenden finanziellen Schwierigkeiten auch dort keine Ruhe fand, bereitete er seinem Leben am 15. Februar 1794 mit eigenen Händen ein Ende.

Sein Amtsfolger, Postmeister József Szedliczky erwarb die Post um 1800 Forint. Als frisch in den Adelsstand erhobene Person wurde er vom Komitat aufgenommen und ab 1795 wurde sowohl das Amt, als auch der Leiter geeignet untergebracht.

Der Teil IV der Studie befasst sich mit der Wirkung der Post im Zeitalter der Deligence, in ihm werden die Art der Korrespondenz und die Offenbarung der Zensur dargelegt. Er diskutiert die Lage der Post von Miskolc im Landespostnetz, die des Strassennetzes der Stadt. In der Zeit von József Szedliczky (1793–1818) und seinem Sohn István Szedliczky (1818–1839), den Amtsfolgern von Bakos, wurde die Post endgültig untergebracht. Auf die Zeit der Tätigkeit der ihnen folgenden Duronellis fallen viele Postverordnungen des Reformzeitalters sowie der Freiheitskampf, der auch hinsichtlich der Post viele wichtige Bestimmungen traf.

Der Teil Die österreichische Post in Miskolc stellt einige Postanordnungen der Bach-Ära zur Schau. In dieser Zeit wurde der Schutz gegen Wasserschaden um die Poststation ausgebaut. Zwei wichtige Ereignisse im Jahr 1859: die Eröffnung der staatlichen Telegraphenstation und die Übergabe der Tiszai Vaspálya Társulat (Eisenbahngesellschaft an der Theiss) an die Öffentlich-

keit. Nach dem Ausgleich wurde die Post in Miskolc in 1870 in ärarische Verwaltung übernommen, ihre Mitarbeiter wurden in Gehaltsklassen nach dem staatlichen System eingeordnet. Darauf folgend haben Károly Bene und Róbert Bene den leitenden Posten besetzt. Die vorstossende Personen- und Güterbeförderung auf der Eisenbahn hat die herkömmliche Ordnung der Postbeförderung geändert. Die so ausgestaltete Reise- und Verkehrsordnung wird auf Grund eines in 1872 erschienenen Postkursplans präsentiert. In der zweiten Hälfte des Jahrhunderts, zwischen 1880–1900, nachdem die Post und der Fernschreiber zusammengefasst wurden und der Fernsprechdienst (1888) eingeführt wurde, musste die Hauptpost sogar dreimal neu verlegt werden. Das wurde immer durch Mieten gelöst, bis in 1914 die Idee zum Bauen eines selbständigen Postpalastes aufgeworfen wurde, die nach Unterbrechungen in 1938 auch verwirklicht wurde.

Die hundertjährige Geschichte des Fernsprechdienstes in Miskolc und ihre chronologische Bearbeitung erschienen in einer selbständigen Ausgabe, hier werden bloss die wichtigsten Ereignisse der hundert Jahre der Zeitordnung nach erwähnt. Den Betrieb der Post in Miskolc zu Beginn des 20. Jahrhunderts zeigt die Studie im Spiegel der Entwicklung der Stadt. Die gesellschaftlichen und politischen Geschehnisse zwischen den beiden Weltkriegen (Räterepublik, tschechische Intervention) übten eine Wirkung auf die Mitarbeiter der Post aus, in ihrer Dokumentierung finden wir ein interessantes Zeitbild. Der in 1937–1938 aufgebaute neue Postpalast wirkte fördernd auf die Entwicklung der Stadt in postalischer Hinsicht, das Personal der Post konnte ihn in 1944 von der sinnlosen Kriegsverheerung erretten.

Der Verfasser charakterisiert die Zustände nach der Befreiung durch Vorstellung der Amtsleiter, betont die sich beschleunigende technische Entwicklung (Fernsprecher, Fernschreiber, Übertragungstechnik), die auch die mehrmalige Erweiterung des Postpalastes (1954, 1959) motivierte.

Die Geschichte der Post in Miskolc wird durch eine kurze geschichtliche Übersicht der pferdegespannten Postbeförderung und die Präsentation der kleinen Annahmeämter der Stadt und der Randbezirke vervollständigt.

Man sieht die Gegenwart und die Zukunft der Post der Bezirksstadt in der Einführung einer die modernere, bessere, schnellere Bedienung der Kundenschaft unterstützenden moderneren Technologie, in der Verbreitung und Vervollkommung eines EDV-gestützten Bedienungssystems.

In der Anlage des Buches findet man eine Übersicht über die Leiter der Postämter Miskolc 1 und 2, über ihre Unterbringung, schliesslich über das ganze Personal am Ende Dezember 1989 der ihres Bizenentariums gedenkenden Hauptpost.

Miklós Kamody

TABLE OF CONTENTS

PREFACE	5
INTRODUKTION	7
I. THE SITUATION OF THE HUNGARIAN POST IN THE SECOND PART OF THE 18TH CENTURY	
1. The start of the scheduled postal service	9
2. The postal orders of Josef the 2nd	12
3. The organization of the Council of Governor and activity of the postal department	15
II. THE SOCIAL AND ECONOMICAL SITUATION IN THE TOWN OF MISKOLC IN LAST THIRD OF THE 18th CENTURY	
1. The market town was changed into a free royal town	17
2. Financial situation of the town in 1789–1792	22
3. Miskolc without post office	24
III. CORRESPONDENCE BETWEEN THE COUNTY AND THE COUNCIL OF GOVERNOR IN THE MATTER OF THE POSTAL STATION	
1. Encouraging start and hindering circumstances	32
2. The opening of the postal station	37
3. Postmaster László Bakos, the first head of the post office in Mis- kolec	45
4. Complications around the final placing of the post station	59
IV. THE ACTIVITY OF THE POST OFFICE IN MISKOLC IN THE PERIOD OF THE DELIGENCE	
1. Correspondence and travel in the reform era	63
2. The activity of the Szedliczkys and Duronellis	76
V. THE POST IN MISKOLC IN THE SECOND PART OF XIX. CENTURY	
1. The postal memories of the great days	98
2. The Austrian post in Miskolc	101
3. Since the compromise until the turn of the century	107

VI. POST OF MISKOLC IN THE XX. CENTURY

- 1. From the happy time of peace until the first World War 120**
- 2. Postal events between the two World Wars 123**

POSTSCRIPT

THE POST MASTERS AND HEAD OF POST OFFICES IN MISKOLC AND THE PLACE OF THEIR ACTIVITIES

THE STAFF LIST OF THE POST OFFICE No. 1 IN MISKOLC

LITERATURE AND LIST OF REFERENCES

SUMMARY IN ENGLISH AND GERMAN LANGUAGES

INHALT

VORWORT	5
EINLEITUNG	7
I. DIE LAGE DER POST IN UNGARN IN DER ZWEITEN HÄLFTE DES 18. JAHRHUNDERTS	
1. Der Beginn der planmässigen Postkurse	9
2. Die Postanordnungen von Joseph II.	12
3. Die Struktur des Statthalterrates und die Arbeit der Fachableitung Postbetrieb	15
II. DIE GESELLSCHAFTLICHE UND DIE WIRTSCHAFTLICHE LAGE DER STADT MISKOLC IM LETZTEN DRITTEL DES 18. JAHRHUNDERTS	
1. Aus der Marktgemeinde wird eine freie königliche Stadt	17
2. Die finanzielle Lage der Stadt in 1789/1792	22
3. Miskolc ohne Post	24
III. BRIEFWECHSEL ZWISCHEN DEM KOMITAT UND DEM STATTHALTERRAT IN DER FRAGE DER POSTSTATION	
1. Vilversprechender Beginn, hintertreibende Umstände	32
2. Die Eröffnung der Poststation	37
3. Postmeister László Bakos, der erste Leiter der Post in Miskolc ..	45
4. Komplikationen um die endgültige Unterbringung der Poststation	59
IV. DAS FUNKTIONIEREN DER POST IN MISKOLC IM ZEITALTER DER DELIGENCE	
1. Korrespondenz und Reise im Reformzeitalter	63
2. Die arbeit der Szedliczys und der Duronellis	76
V. DIE POST IN MISKOLC IN DER ZEIT DES FREIHEITS- KAMPFES, DER ÖSTERREICHISCHEN UNTERDRÜCKUNG UND DES AUSGLEICHS BIS ZUR JAHRHUNDERTWENDE	
1. Die postalischen Andenken der glorreichen Tage	98
2. Die österreichische Post in Miskolc	101
3. Vom Ausgleich bis zur Jahrhundertwende	107

**VI. DIE POST IN MISKOLC IM BEWEGUNGSVOLLEN
20. JAHRHUNDERT**

1. Von der glücklichen Friedenszeiten bis zum ersten Weltkrieg ... 120
2. Postalische Geschehnisse zwischen den beiden Weltkriegen 123

NACHWORT

**POSTMEISTER UND POSTLEITER IN MISKOLC UND
IHR WIRKUNGSORT
DIE LISTE DER MITARBEITER DES POSTAMTS MISKOLC 1**

LITERATUR- UND QUELLENVERZEICHNIS

**ZUSAMMENFASSUNG IN ENGLISCHER
UND IN DEUTSCHER SPRACHE**

TARTALOM

ELŐSZÓ	5
BEVEZETÉS	7
I. A MAGYARORSZÁGI POSTA HELYZETE A XVIII. SZÁZAD MÁSODIK FELÉBEN	
1. A menetrendszerű postajárat beindulása	9
2. II. József postai rendeletei	12
3. A Helytartótanács szervezete és a postai ügyosztály működése .	15
II. MISKOLC VÁROS HELYZETE A XVIII. SZÁZAD UTOLSÓ HARMADÁBAN	
1. A mezővárosból időlegesen szabad királyi város létesül	17
2. A város anyagi helyzete 1789/1792-ben	22
3. Miskolc posta nélkül	24
III. LEVELEZÉS A VÁRMEGYE ÉS A HELYTARTÓTANÁCS KÖZÖTT A POSTAÁLLOMÁS ÜGYÉBEN	
1. Biztató kezdet, gátoló körülmények	32
2. A postaállomás megnyitása	37
3. A miskolci posta első vezetője	45
4. Bonyodalmak a postaállomás végleges elhelyezése körül	59
IV. A MISKOLCI POSTA MŰKÖDÉSE A DELIZSÁNSZ KORÁBAN	
1. Levelezés és utazás a reformkorban	63
2. A Szedliczkyek és a Duronelliek működése	76
V. A MISKOLCI POSTA A XIX. SZÁZAD MÁSODIK FELÉBEN	
1. A dicső napok postai emlékei	98
2. Az osztrák posta Miskolcon	101
3. A kiegyezéstől a századfordulóig	107
VI. A XX. SZÁZAD MISKOLCI POSTÁJA	
1. A boldog békeidőktől az első világháborúig	120
2. A két világháború között	123
	185

UTÓSZÓ	135
MELLÉKLETEK	136
I. A miskolci postamesterek, postavezetők és működésük helye ...	137
II. Miskolc 1. sz. posta dolgozóinak névsora	161
Jegyzetek	168
Irodalom és forrásjegyzék	172
Angol és német nyelvű összefoglaló	174

Borsodi Nyomda Miskolc, 1990 – Felelős vezető: Horváth Ferenc

